

Міністерство освіти та науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

НОВИЦЬКА НАТАЛЯ ВІТАЛІЇВНА

УДК 327

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПОЛІТИКА МОНАРХІЙ ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ В РЕГІОНІ
АФРИКАНСЬКОГО РОГУ**

Спеціальність – 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Галузь знань – 29 Міжнародні відносини

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(_____) **Новицька Н.В.**

Науковий керівник: Дорошко Микола Савович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного регіонознавства

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Новицька Н. В. Політика монархій Перської Затоки в регіоні Африканського Рогу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії (29 Міжнародні відносини) – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2024.

Дисертація присвячена дослідженню зовнішньої політики монархій Перської Затоки в регіоні Африканського Рогу. Проведено всебічний аналіз історичних передумов становлення багатогранної природи відносин між державами Перської Затоки та Африканського Рогу. Доведено стратегічне значення регіону Африканського Рогу для безпеки міжнародних торговельних коридорів. Визначені основні чинники зацікавленості держав Аравійського півострову в регіоні Африканського Рогу на сучасному етапі.

Розглянуто стратегічну конкуренцію між Саудівською Аравією та Іраном, а також між ОАЕ та як Катаром, так і Туреччиною, а також інші міжнародні кроки, такі як миротворчість та посередництво у конфліктах, спільні операції по боротьбі з піратством, співробітництво в протидії з тероризмом, допомога в галузі безпеки, угоди про заснування військових баз та економічний розвиток.

Визначено, що відносини між державами Перської затоки стають дедалі складнішими та часто нестабільними – на тлі конкуруючих бачень регіональної безпеки, ролі релігії в суспільних справах, підтримки ісламістських груп та впливу на світовій арені. Доведено, що в основі великої частини цих процесів лежить суперництво між Саудівською Аравією та Іраном, яке стає дедалі нестабільнішим, що поширюється на нові арени конкуренції, які охоплюють нові географічні та інституційні простори за

межами розділених суспільств, які традиційно створювали сприятливий ґрунт для конкуренції.

Проаналізовано, що з 2013 року регіон Північно-Східної Африки став місцем дедалі більшого інтересу та залученості з боку країн Затоки, а суперництво між ними знаходить нові арени для конкуренції, як просторово, так і інституційно.

Досліджено ключові чинники формування позиції країн Затоки щодо реагування на війну Росії проти України. Проаналізовано наслідки війни Росії проти України для арабських монархій Аравійського півострова. Обґрунтовано значний вплив агресії РФ проти України на продовольчу безпеку регіону Близького Сходу та Африканського Рогу. Розглянуто вплив військової агресії Росії проти України на держави Затоки. Висвітлено позиції арабських держав щодо війни та рівень співпраці зі сторонами. Наведено причини геджування політики держав Затоки до тіснішої співпраці з Росією та КНР з одночасним послабленням позицій США серед країн регіону.

Розкриті механізми реалізації зовнішньої політики Королівства Саудівська Аравія відносно держав Африканського Рогу. З'ясовано вплив конфлікту в Ємені на залученість Саудівської Аравії до співробітництва з державами Африканського Рогу у військово-політичній та інвестиційній сфері та важливості присутності в регіоні для національної безпеки Королівства.

Обґрунтовано тезу про експансіоністську політику Об'єднаних Арабських Еміратів у регіоні Африканського Рогу в військово-політичній, фінансово-економічній та гуманітарній сферах. Показано дестабілізуючу роль ОАЕ в Сомалі. Проаналізовано непостійність та реакційність політики Еміратів щодо деяких країн регіону передусім Джибуті та Сомалі, що не сприяє поширенню стабільності в регіоні.

Проведено порівняння засад зовнішньої політики малих держав Затоки відносно держав Африканського Рогу. Проаналізовано трансформацію Держави Катар з малої держави у регіонального лідера на Африканському Розі

завдяки політиці м'якої сили, інвестиціям в регіон та гуманітарній політиці. Прослідковано причини та наслідки формування альянсу Катару та Туреччини щодо об'єднання зусиль задля проведення спільної політики на Африканському Розі.

Розглянуто можливі сценарії розширення взаємозалежності двох регіонів, позаяк конкуренція з нульовою сумою в країнах Африканського Рогу загрожує порушенням як внутрішньої політики різних регіонів, так і співвідношення сил між цими державами. Адже, зовнішні актори можуть отримати короточасні вигоди, але з часом усі можуть втратити від більшої нестабільності Африканського Рогу.

Ключові слова: Близький Схід, Перська затока (Саудівська Аравія, ОАЕ, Катар, Оман, Кувейт, Бахрейн), Африканський Ріг, зовнішня політика, міжнародні відносини, продовольча безпека, іслам, регіональні альянси, «м'яка сила», безпекові гарантії, російська агресія, Ефіопія, Еритрея, Сомалі, Джибуті.

ABSTRACT

Novytska N. V. Politics of the Gulf monarchies in the Horn of Africa region.
– Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty
291 International relations, public communications and regional studies
(29 International relations) – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv,
2024.

The dissertation is devoted to the study of the foreign policy of the Gulf states in the region of the Horn of Africa. A comprehensive analysis of the historical fundamentals for the formation of the multifaceted nature of relations between the states of the Gulf and the Horn of Africa has been carried out. The strategic importance of the Horn of Africa region for the security of international trade corridors has been proven. The main factors of the interest of the states of the Arabian Peninsula in the region of the Horn of Africa at the current stage have been determined.

The strategic competition between Saudi Arabia and Iran, as well as between the UAE and both Qatar and Turkey, is examined, as well as other international steps such as peacemaking and conflict mediation, joint anti-piracy operations, counter-terrorism cooperation, assistance in security, agreements on the establishment of military bases and economic development.

It is determined that relations between the states of the Gulf are becoming increasingly complex and often unstable – against the background of competing visions of regional security, the role of religion in public affairs, support for Islamist groups and influence on the world stage. It has been argued that at the root of much of these processes is the increasingly volatile rivalry between Saudi Arabia and Iran, which is spreading into new arenas of competition that encompass new geographic and institutional spaces beyond the divided societies that have traditionally provided fertile ground for competition.

It is analyzed that since 2013, the Horn of Africa region has become a place of increasing interest and involvement on the part of the Gulf countries, and the rivalry between them is finding new arenas for competition, both spatially and institutionally.

The key factors in the formation of the position of the Gulf countries regarding the response to Russia's war against Ukraine have been studied. The consequences of Russia's war against Ukraine for the Arab monarchies of the Arabian Peninsula are analyzed. The significant influence of the aggression of the Russian Federation against Ukraine on the food security of the region of the Middle East and the Horn of Africa is substantiated. The impact of Russia's military aggression against Ukraine on the Gulf states is considered. The positions of the Arab states regarding the war and the level of cooperation with the parties are highlighted. The reasons for hedging the policy of the Gulf states to closer cooperation with Russia and the People's Republic of China, while simultaneously weakening the position of the USA among the countries of the region, are given.

The mechanisms of the implementation of the foreign policy of the Kingdom of Saudi Arabia in relation to the states of the Horn of Africa have been revealed. The influence of the conflict in Yemen on Saudi Arabia's involvement in cooperation with the states of the Horn of Africa in the military-political and investment spheres and the importance of presence in the region for the national security of the Kingdom is clarified.

The thesis about the expansionist policy of the United Arab Emirates in the Horn of Africa region in the military-political, financial-economic and humanitarian spheres is substantiated. The destabilizing role of the UAE in Somalia is shown. The instability and reactionary policy of the Emirates in relation to some countries of the region, primarily Djibouti and Somalia, is analyzed, which does not contribute to the spread of stability in the region.

A comparison of the principles of the foreign policy of the small states of the Gulf with respect to the states of the Horn of Africa is carried out. The transformation of the State of Qatar from a small state to a regional leader in the Horn of Africa

thanks to soft power policy, investments in the region and humanitarian policy is analyzed. The reasons and consequences of the formation of the Qatar-Turkey alliance with regard to joint efforts to implement a common policy in the Horn of Africa are traced.

Possible scenarios of expanding interdependence between the two regions are considered, since zero-sum competition in the countries of the Horn of Africa threatens to disrupt both the internal politics of different regions and the balance of power between these states. After all, external actors may gain short-term benefits, but over time, all may lose from greater instability in the Horn of Africa.

Keywords: Middle East, Gulf (Saudi Arabia, UAE, Qatar, Oman, Kuwait, Bahrain), Horn of Africa, foreign policy, international relations, food security, Islam, regional alliances, "soft power", security guarantees, Russian aggression, Ethiopia, Eritrea, Somalia, Djibouti.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Новицька Н. Геополітична характеристика країн Африканського Рогу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2023. Том 1 (57). С.87-97. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2023/1-57/87-97>
2. Перепелиця Г., Новицька Н. Вплив агресії РФ проти України на безпекове становище держав Перської Затоки. *Науковий щорічник «Україна дипломатична»*. 2022. №23. С. 306-314. DOI: <https://doi.org/10.37837/2707-7683-2022-18>
3. Черкас Б., Новицька Н. Суперництво України та РФ за міжнародну підтримку держав Перської затоки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2022. Випуск 2 (56). С. 29-31. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2022/2-56/29-31>
4. Новицька Н. Зовнішньополітична стратегія Катару в регіоні Африканського Рогу. *Вісник Київського національного університету імені*

Тараса Шевченка. *Міжнародні відносини*. 2020. Випуск 1 (51). С. 31-35. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/viewFile/3964/3617>

5. Новицька Н.В. Військова присутність ОАЕ та Королівства Саудівська Аравія на Африканському Розі. *Міжнародні відносини. Політичні науки*. 2020. №22. 8 с. URL: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/4014

6. Новицька Н.В. Монархії Перської Затоки у боротьбі за Африку: мирні та гуманітарні ініціативи, безпека й інвестиції. *Міжнародні відносини. Політичні науки*. 2019. №20. 19 с. URL: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/3929

Статті у наукових фахових виданнях за кордоном:

1. Cherkas B., Novytska, N. The Interests of the Gulf Monarchies in the Horn of Africa. *Przegląd Politologiczny*. 2023. № (2). Р. 67-84. (Польща). DOI: <https://doi.org/10.14746/pp.2023.28.2.5>

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Новицька Н.В. Пріоритетні вектори співробітництва України та Саудівської Аравії. *Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі: матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції*. 2020. С. 31-33. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_SPIMUS_2020.pdf

2. Новицька Н.В. Сомалі в зовнішньополітичній стратегії ОАЕ в регіоні Північно-Східної Африки. *Шевченківська весна 2021: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. 2021. С. 47-51. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A8%D0%92_2021_%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%281%29.pdf

3. Новицька Н. Військова присутність Об'єднаних Арабських Еміратів в регіоні Африканського Рогу. *Збірник тез міжнародного експертного круглого столу «Дилеми сучасного розвитку Африки: амбітні перспективи та об'єктивні труднощі»*, ІМВ КНУ. 2021. С. 89-93.

4. Новицька Н. Соціально-економічний вплив Covid-19 на держави Перської Затоки. *Збірник міжнародної науково-практичної конференції «Системний аналіз міжнародних економічних відносин»*. 2021. С.224

5. Новицька Н.В. Нестабільність в Ефіопії як причина конфліктогенності регіону Північно-Східної Африки. *Актуальні проблеми міжнародних відносин 2021: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. 2021. С. 46-50. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/АПМВ%20-%202021_%20Ч2%20аспіранти.pdf

6. Криза в Судані та інтереси держав Перської Затоки. *Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Шевченківська весна 2023»*. 2023. С.39.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	12
ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1. ДЖЕРЕЛЬНА ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА	22
1.1. Теоретико-методологічна база і стан дослідження наукової проблеми	22
1.2. Історичні передумови становлення відносин між державами Затоки та Африканського Рогу	29
1.3. Вплив агресії РФ проти України на безпекове становище держав Затоки та продовольчу безпеку країн Африканського Рогу.....	44
Висновки до Розділу 1	52
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИКА КОРОЛІВСТВА САУДІВСЬКА АРАВІЯ, ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТІВ І СУЛТАНАТУ ОМАН НА АФРИКАНСЬКОМУ РОЗІ.....	54
2.1. Політика поширення впливу Королівства Саудівська Аравія у регіоні Африканського Рогу	54
2.2. Держави Африканського Рогу в зовнішньополітичній стратегії Об'єднаних Арабських Еміратів	71
2.3. Місце Північно-Східної Африки в політиці Султанату Оман	108
Висновки до Розділу 2	120
РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ МАЛИХ ДЕРЖАВ ЗАТОКИ В РЕГІОНІ АФРИКАНСЬКОГО РОГУ	126
3.1. Амбіції зовнішньої політики Катару на Африканському Розі.....	126
3.2. Міжнародні відносини Держави Кувейт з державами регіону Африканського Рогу	163
3.3. Особливості зовнішньої політики Бахрейну в регіоні Африканського Рогу	175

	11
Висновки до Розділу 3	181
ВИСНОВКИ	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	190
ДОДАТКИ.....	213

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АКАП – «Аль-Каїда» на Аравійському півострові

КВІР – Корпус вартових ісламської революції

КСА – Королівство Саудівська Аравія

КФАЕР – Кувейтський фонд арабського економічного розвитку

НУО – неурядові організації

ОАЕ – Об'єднані Арабські Емірати

ПАР – Південно-Африканська Республіка

ПРООН – Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй

РСАДЗ – Рада співробітництва арабських держав Затоки

ФАО – Продовольча та сільськогосподарська організація ООН

ФКЕГ – Форум країн-експортерів газу

ABEDA – Arab Bank for Economic Development in Africa (Арабський банк економічного розвитку в Африці)

KRCS – Kuwait Red Crescent Society (Товариство Червоного Півмісяця Кувейту)

RSF – Rapid Support Force (Сили швидкої підтримки Судану)

SABIC – Saudi Basic Industries Corporation

QDF – Qatar Development Fund (Катарський фонд розвитку)

QIA – Qatar Investment Authority

QPI – Qatar Petroleum International

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Після відносної втрати стратегічного значення вслід за закінченням «холодної війни» регіон Червоного моря та Африканського Рогу швидко повернув свою актуальність протягом останнього десятиліття, щоб знову стати ареною регіональних та глобальних змагань. Регіональні лідери, такі як Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Іран, Туреччина, Катар, Єгипет протягом тривалого часу змагалися за поглиблення свого політичного, економічного та безпекового впливу в регіоні. Для Саудівської Аравії та ОАЕ досі основним пріоритетом є зменшення впливу Ірану подалі від їх найближчої зони стратегічних інтересів. Втім, Африканський Ріг також набув стратегічного значення завдяки конфлікту в Ємені, і тому амбітні держави Затоки дедалі більше проявляли інтерес до проекту геополітичної ситуації в регіоні.

ОАЕ надають великого значення Африканському Рогу, оскільки визнають, що цей регіон має вихід до Червоного моря та Аденської затоки, а також Баб-ель-Мандебської протоки, яка має надзвичайно стратегічне значення. Саудівська Аравія та ОАЕ, їх головний союзник в Затоці, все частіше розглядають узбережжя Африканського Рогу як свій «західний фланг безпеки». Їх об'єднує прагнення не допустити посилення в цій частині світу Туреччини, Ірану та Катару.

Посередництво в конфліктах та нарощування активів на Африканському Розі дає змогу Саудівській Аравії, ОАЕ та Катару встановити політичний вплив в регіоні. Змагання за лояльність дипломатичних союзників в Африці між Саудівською Аравією, ОАЕ, Катаром та Іраном призводить до зростання інвестицій в регіон та стабілізації безпекової ситуації задля їх захисту, що сприяє успіху мирним ініціативам арабських монархій в Африці.

Це дослідження намагається розшифрувати підхід і складні, а іноді і спрощені концепції, на які спирається Катар, будуючи свою африканську

політику. А також у роботі описано, на якому рівні наразі відносини між Катаром та державами Африканського Рогу. Окрім цього, у роботі пояснено тип співробітництва, який Катар, як і африканські країни, намагаються здійснити для розширення своїх відносин на політичному та економічному рівнях.

Актуальність дослідження інтересів держав Затоки на Африканському Розі для української політичної науки зумовлена відсутністю всебічного дослідження змін у цьому стратегічному регіоні у вітчизняній політології міжнародних відносин. З'ясування закономірності відносин ключових близькосхідних акторів міжнародної політики з державами Північно-Східної Африки, в тому числі щодо загострення проблем продовольчої безпеки у зв'язку з широкомасштабним вторгненням РФ в Україну. Налагодження відносин з країнами глобального Півдня, успішні підходи щодо досягнення миру в регіоні, сприятиме виробленню підходів до врегулювання конфліктів, що наразі є актуальним завданням зовнішньополітичного відомства України.

Таким чином, **актуальність теми дослідження** зумовлена наступними чинниками:

- стратегічним значенням країн Аравійського півострова в системі міжнародних відносин та світової політики;
- особливим місцем регіону Африканського Рогу для національної та продовольчої безпеки держав Затоки;
- важливістю успішних посередницьких і миротворчих зусиль Королівства Саудівська Аравія, ОАЕ та Катару з врегулювання конфліктів в регіоні Африканського Рогу;
- трансформацією малих держав Аравійського півострова на впливових регіональних лідерів, що поширюють свій вплив на Близькому Сході та в Африці, передусім на Африканському Розі.

Актуальність теми визначає **наукову проблему**, вирішення якої є релевантним процесом дослідження, а саме питання ефективності зовнішньої політики країн Затоки в регіоні Африканського Рогу та оцінка загального

впливу на розвиток глобальних і регіональних міжнародно-політичних процесів. Проблема дослідження полягає в дискурсі та порівнянні, зовнішня політика яких держав Аравійського півострова є ефективною та сприяє регіональній безпеці на Африканському Розі, та навпаки, наскільки конкуренція та суперництво між ними є дестабілізуючим чинником для регіону в цілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження виконано у рамках комплексної програми науково-дослідних робіт Київського національного університету імені Тараса Шевченка і науково-дослідних тем Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти» (номер державної реєстрації 16БФ048–01) та «Україна в процесі трансформації світового порядку» (номер державної реєстрації 16КФ048–05). У рамках зазначених тем дисертаційна робота відповідає напрямку наукової діяльності кафедри міжнародного регіонознавства Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Це й зумовило **мету** цього дисертаційного дослідження, яка полягає у визначенні інтересів та порівняльному аналізі політики монархій Затоки у регіоні Африканського Рогу, з'ясування впливу внутрішніх суперечностей між Об'єднаними Арабськими Еміратами, Саудівською Аравією та Катаром і їх впливу на конфліктогенність держав Північно-Східної Африки.

Згідно з поставленою метою визначено наступні **завдання** дослідження:

- 1) визначити інтереси держав Затоки у регіоні Африканського Рогу;
- 2) з'ясувати вплив мирних ініціатив держав Затоки на врегулювання міждержавних конфліктів у Північно-Східній Африці;
- 3) показати вплив війни в Ємені на відносини країн Затоки з державами Африканського Рогу;

4) проаналізувати взаємозалежність блокади Катару 2017 року та конфліктогенності регіону Африканського Рогу, визначити позиції країн регіону в питанні катарської проблеми міжнародних відносин;

5) розкрити причини формування коаліцій країн Затоки у боротьбі за прихильність з боку країн Африканського Рогу та впливу їх суперництва на політичну та безпекову ситуацію в регіоні Північно-Східної Африки.

Враховуючи визначену мету та завдання дисертаційного дослідження **об'єктом** є міжнародні відносини в регіоні Африканського Рогу, а **предметом** є зовнішня політика монархій Перської Затоки, а саме Королівства Саудівська Аравія, Об'єднаних Арабських Еміратів, Султанату Оман, Держави Катар, Кувейту та Бахрейну в регіоні Африканського Рогу.

Методи наукового дослідження. Для вирішення завдань дисертації використано такі наукові методи: загальнонаукові – політико-системний, компаративний; загальнологічні – емпіричний, статистичний, прогностичного моделювання, геополітичного аналізу, проблемно-історичний методи.

Системний метод було використано для встановлення інтересів держав Затоки у регіоні Африканського Рогу. Це дозволило підійти до широкого залучення монархій Затоки на Африканський Ріг як до комплексного явища, що впливає на міждержавні відносини у Північно-Східній Африці та позначається на взаємодії регіональних акторів.

Метод геополітичного аналізу дав змогу визначити коло інтересів регіональних акторів у регіоні Африканського Рогу, а компаративний – на прикладі зіставлення міждержавних відносин у Північно-Східній Африці – зрозуміти розстановку сил і природу суперництва в регіоні. Проблемно-історичний метод став важливим інструментом для забезпечення необхідної фактологічної інформації первинного характеру, яка стала об'єктом подальшого аналізу. Під час аналізу та з'ясування присутності інтересів Королівства Саудівська Аравія, Об'єднаних Арабських Еміратів, Султанату Оман, Держави Катар, Кувейту та Бахрейну в регіоні автор також вдавалася до використання статистичного методу.

Комплексне застосування різноманітних методів забезпечило цілісний аналіз об'єкту дослідження, виявлення взаємозалежності війни в Ємені та блокади Катару 2017 року з міжнародними відносинами між державами на Африканському Розі, а також їх впливу на безпекову ситуацію у Північно-Східній Африці.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертаційна робота є оригінальним системним дослідженням особливостей формування, пріоритетів, розвитку та результатів зовнішньої політики держав Затоки з країнами Африканського Рогу з оцінкою її результативності та впливу на конфліктогенність регіональних міжнародно-політичних процесів. Натомість у нашому дослідженні розглянута політика країн Аравійського півострова як щодо конкретних держав (Ефіопія, Еритрея, Судан, Джибуті, Сомалі), так і щодо всього регіону загалом. До наукового обігу введено нові англійськомовні джерела, зокрема і першоджерела, які дозволили з'ясувати вузлові проблеми у зовнішній політиці монархій Затоки на Африканському Розі.

У проведеному дослідженні:

Вперше:

– проаналізовано механізм реалізації зовнішньої політики Королівства Саудівська Аравія, Об'єднаних Арабських Еміратів, Султанату Оман, Держави Катар, Кувейту та Бахрейну в регіоні Африканського Рогу та здійснено порівняння ефективності здійснення їх стратегій у Північно-Східній Африці;

– надана оцінка посередницьким та миротворчим ініціативам Королівства Саудівська Аравія, Об'єднаних Арабських Еміратів і Держави Катар, щодо конфліктів між Ефіопією та Еритреєю, Джибуті та Еритреєю, а також внутрішньополітичних конфліктів у Судані та Сомалі;

– досліджено пріоритет гуманітарного напрямку зовнішньої політики Держави Кувейт на Африканському Розі, зокрема, та у міжнародних відносинах загалом;

– систематизовано напрацювання світової та української науки щодо аналізу африканського вектору зовнішньої політики країн Затоки.

Поглиблено:

- розуміння головних інтересів держав Затоки в регіоні Африканського Рогу, що змушує їх до активного залучення у вирішення проблем регіону;

- аналіз застосування стратегії “м’якої сили” на позиціонування Катару як регіонального лідера на Близькому Сході та в Африці;

- теза про вплив конфлікту в Ємені на активізацію зацікавленості Саудівської Аравії, ОАЕ та Катару в стратегічній присутності в державах Африканського Рогу;

- положення про Катарську блокаду як чинник поляризації країн Африканського Рогу внаслідок поширення дестабілізації ситуації в регіоні.

Набуло подальшого розвитку:

- аналіз трансформації малих держав Затоки у впливових регіональних акторів, що переносять свій вплив на Африку, передусім на регіон Північно-Східної Африки;

- наукове твердження про конфронтаційність курсу ОАЕ щодо федерального уряду Сомалі, що сприяє децентралізації держави, що не відбулася;

- положення про фінансове стимулювання країн Африканського Рогу низкою держав Затоки як зовнішньополітичний інструмент, що реалізується з метою виводу держав регіону з-під впливу суперників і підтримки власних зовнішньополітичних ініціатив, а також як інструмент врегулювання міждержавних конфліктів.

Висунення гіпотези наукового дослідження. Гіпотеза наукового дослідження передбачає, що монархії Затоки у прагненні до здобуття регіонального лідерства та більшої ваги на міжнародній арені звернули увагу на історично та географічно близький регіон Африканського Рогу, як місце, в якому можна реалізувати власні амбіції та змінити баланс сил на свою користь.

Припущення підкреслює можливість того, що у процесі взаємовідносин провідних держав Аравійського півострова з країнами Африканського Рогу відбуваються процеси конкуренції та суперництва з метою формування коаліцій і подальшого їх використання стратегіях зовнішньої політики та таких регіональних проблемах як Катарська блокада чи війна в Ємені.

Наукове значення дисертації полягає у тому, що обґрунтовані у ній положення можуть слугувати для подальшого вивчення специфіки зовнішньої політики монархій Аравійського півострова у регіоні Африканського Рогу. Робота розглядає як двосторонні, так і багатосторонні відносини сторін, що дозволяє зрозуміти характерні риси взаємодії державних акторів не лише між собою, але й в інтеграційних утвореннях вже на інституційному рівні. Зростання впливу та заможності держав Затоки варто розглядати як складну регіональну дипломатичну кампанію останніх десятиріч в напрямку регіонального лідерства, що заслуговує на ґрунтовний аналіз та ретельне вивчення.

Практичне використання результатів дисертаційної роботи полягає у тому, що представлені дані можуть бути використані державними установами, до компетенції яких належить здійснення зовнішньополітичної діяльності у регіоні Близького Сходу та Африки. Йдеться про ознайомлення з результатами дослідження фахівців із Міністерства закордонних справ України, Міністерства оборони України, Міністерства економіки, Директорату з питань зовнішньої політики Офісу Президента України.

Теоретичне значення роботи пов'язане з тим, що матеріали дисертаційного дослідження стануть у пригоді при підготовці лекційних курсів із регіональних студій, країнознавства, історії міжнародних відносин, політичного розвитку, традицій державотворення та політичної історії країн Азії та Африки, зовнішньої політики та геополітичного середовища країн Азії та Африки, політології та політичної компаративістики тощо.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота представляє собою самостійне наукове дослідження. Усі наведені в рукописі дисертації

наукові висновки та результати одержані авторкою особисто. Дослідження є незалежною та самостійною науковою працею, в якій застосовувалися джерела, знайдені самостійно, висвітлено власні наукові розробки авторки, які ґрунтовно проаналізували виокремлені наукові завдання та дозволили вирішити поставлені цілі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження апробовані у формі участі дисертантки у міжнародних науково-теоретичних і науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Актуальні проблеми міжнародних відносин 2023», (28 квітня 2023 року, Київ), “Resilient education in a changing world: learning from/with Ukraine” (Nord University, Будьо, Норвегія, 11-12 січня 2023 року); UKRAINETT Seminar: Contemporary Ukraine and Its Future (OsloMet University, Осло, Норвегія, 28-29 листопада 2022 року); Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Шевченківська весна 2021», (29 березня 2021 року, Київ); Міжнародний експертний круглий стіл «Дилеми сучасного розвитку Африки: амбітні перспективи та об’єктивні труднощі», (25 травня 2021 року, Київ); Міжнародна науково-практична конференція «Системний аналіз міжнародних економічних відносин», (25 червня 2021 року, Київ); Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Актуальні проблеми міжнародних відносин 2021», (28 жовтня 2021 року, Київ); Міжнародна науково-теоретична конференція «Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі» (SPUMIS), (2020, Київ).

Наукові публікації. Основні дослідження даної дисертаційної роботи були відтворені у семи наукових статтях, які були опубліковані у фахових виданнях України та міжнародному фаховому виданні з політичних наук.

Структура дисертації. Виокремлена наукова мета, завдання та цілі дисертації визначили логічну структуру наукової роботи, яка складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел.

Загальний обсяг дисертації становить **215** сторінок, з них основного тексту – **177** сторінок. Список використаних джерел охоплює **208** позицій.

РОЗДІЛ 1. ДЖЕРЕЛЬНА ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА

1.1. Теоретико-методологічна база і стан дослідження наукової проблеми

Наразі зростає сфера досліджень щодо посилення участі монархій Затоки в державах Африканського Рогу. Конкуренція держав Затоки суттєво впливає на політичні підводні течії та безпеку на Африканському Розі. Однією з головних сфер, яка призвела до цього залучення до Затоки, є економічний потенціал регіону.

Починаючи з 1990-х років Рада співробітництва арабських держав Затоки (РСАДЗ) здійснює значні інвестиції в галузі торгівлі, сільського господарства, телекомунікацій, розвитку фінансової інфраструктури тощо [165, с. 273]. Однак, К. Ульріксен стверджує, що низька участь РСАДЗ в Африканському Розі зумовлена динамікою небезпеки [195, с. 7]. Проф. А. Хуліарас і С. Каланцакос пояснюють зростаючу силу розширеної сфери впливу в регіоні, що характеризується міжнародною конкуренцією: «геополітика, проблеми безпеки, посилена конкуренція за ресурси релігійної приналежності, нестача продовольства та кризи, спричинені зміною клімату, але також можливість інвестувати в бізнес у низці секторів – усі вони залучають країни Затоки та інші країни до цього складного регіону. Ця перспектива може пояснити різноманітні угоди між деякими країнами та державами Африканського Рогу щодо створення військових баз, наприклад із Саудівською Аравією в Джибуті чи ОАЕ в Еритреї [99, с. 68]. Тим часом інші дослідження заглиблюються в те, як невелика держава, така як Катар, веде боротьбу на Африканському Розі, використовуючи її як інструмент для посилення своїх повноважень у зовнішній політиці, з посередницькими ініціативами, що стосуються конфлікту в Дарфурі в Судані та суперечки між Еритреєю та Джибуті [165, с. 273].

Для того, щоб розвинути всебічне розуміння еволюції секторної динаміки на Африканському Розі, є потреба розробити теоретичний підхід, який буде корисним для розуміння участі країн Затоки у регіоні та подальших політичних й економічних ініціатив. Адже є необхідним розкрити традицію дискусій і спробувати поміркувати над динамікою безпеки в регіоні Африканського Рогу та поживленням інтересу позарегіональних акторів та їхньої діяльності, щоб розробити новий підхід до безпеки для розуміння регіональної безпеки в межах Африканського Рогу.

Динаміка регіональної безпеки та їх взаємодія в глобальному масштабі були всебічно пояснені Б. Бузаном і О. Вевером. Вони розробили теоретичну основу, яка висвітлює зв'язки безпеки як на глобальному, так і на регіональному рівнях і пояснює досить успішно, як держави поведуться у відповідь на загрози, що виходять на цих різних рівнях. Регіональний рівень або підсистемний вимір безпеки є важливим, оскільки він зосереджується на безпековій взаємозалежності держав у скоріше регіональній сфері, а також розглядає те, як держави середнього розміру розробляють стратегії для домінування у своїй регіональній політичній сфері та протидії політичним загрозам і загрозам безпеці, з якими вони стикаються. Теорія регіонального комплексу безпеки розглядає боротьбу за баланс сил, що відбувається на регіональному рівні між конкуруючими державами, і забезпечує дієве теоретичне розуміння для розуміння мінливих моделей безпеки на цьому структурному рівні [64, с. 4]. Однак, Б. Бузан і О. Вевер відзначили деякі регіони, де бракує необхідних умовних вимог ширшого взаємопов'язаного комплексу безпеки. Африканський Ріг був визнаний у їхньому дослідженні одним із таких регіонів, і йому надано статус попереднього комплексу регіональної безпеки, де всі підрозділи регіональної політичної групи не розвинули складну мережу взаємодії, орієнтованої на безпеку.

Д. Фрейзер і Р. Стюарт-Інгерсолл дотримуються тієї самої лінії та характеризують Африканський Ріг поряд із Центральною Америкою відсутністю домінуючого регіонального гегемона, що може надалі породити

моделі як неструктурованої зони з точки зору регіональної безпеки через відсутність домінантного регіонального гегемона, який може надалі породжувати шаблони стислої полярності [90, с. 736]. Дж.А. Лефевр йде ще далі і стверджує, що політичні динаміки в межах Африканського Рогу мають складні зв'язки з Близьким Сходом і, таким чином, Африканський Ріг функціонує як підпорядкована підсистема Близького Сходу [114].

Ця точка зору була оскаржена С. Месфіном, який стверджує, що Африканський Ріг сам по собі є справжнім регіональним комплексом безпеки і не може розглядатися як попередній регіональний комплекс безпеки, як пропонує Б. Бузан, або як неструктурований регіон безпеки, підлеглий іноземним політичним махінаціям. Для С. Месфіна Африканський Ріг точно відповідає всім необхідним параметрам гіпотези Б. Бузана про регіональний комплекс безпеки з чітко вираженими моделями міждержавних конфліктів, прикордонних суперечок і війн за ресурси, транснаціональних ефектів "spillover" політичних ідеологій і конфліктів, а також боротьби за владу між Ефіопією та Сомалі на додачу до конфлікту між Суданом і Ефіопією, іноді залучаючи інших учасників, таких як Єгипет, Кенію та Уганду [128].

Н. Хілі також підкреслює, що існує значна взаємозалежність у сфері безпеки між країнами Африканського Рогу, і що на траєкторії їхніх відносин з іншими державами регіону вплинули традиційні моделі конкуренції та політичних блоків. Підтримуючи цей аргумент, Н. Хілі припускає, що, хоча конфлікти на Африканському Розі залучали іноземні держави, їхнє втручання та участь не змогли перебудувати динаміку регіональної безпеки, а внутрішньорегіональне політичне протистояння між державами Африканського Рогу не змінилося.

Таким чином, на Африканському Розі помітні певні рівні суперництва між державами та взаємопов'язаним середовищем безпеки, що проявляється у формі війн і міжособних транскордонних конфліктів, чи то у випадку суперництва Судану та Ефіопії, чи боротьби між Еритреєю та Ефіопією, чи напруженості між федеральним урядом Сомалі та його автономними

регіонами. Середовище безпеки та модальності небезпеки вкорінені в політичній та економічній динаміці регіону і не є продовженням будь-якої зовнішньої боротьби за владу, що робить його конфлікти та союзи політично відмінними та має власну регіональну ідентичність. Під час холодної війни актори всередині Африканського Рогу були залучені до мереж політичного впливу то однієї, то іншої супердержави і виступали один проти одного. Із закінченням холодної війни та змінами в політичній географії Африканського Рогу відкрився простір для позарегіональних акторів, які почали обумовлювати інфраструктуру безпеки Африканського Рогу. Традиційні рушійні сили безпеки в межах регіону Африканського Рогу могли принципово не змінитися, але з послабленням Сомалі та появою незалежної Еритреї та Південного Судану, переважаючи теми з точки зору зв'язків у сфері безпеки ще більше ускладнилися. С. Месфін стверджує, що Африканський Ріг функціонує як регіональний комплекс безпеки, а також визнає, що економічна продуктивність регіону є досить мізерною та навряд чи достатньою для задоволення місцевих потреб. Це веде до великої зовнішньої залежності, яка згодом призводить до більшого зовнішнього втручання в місцеві справи та побудови локалізованих політичних наративів, але в умовах позарегіональних сил, зацікавлених у регіоні [128].

Політику напористості ОАЕ у зовнішній політиці, зокрема після арабських повстань 2011 року, допомагає досліджувати теорія економічного державного управління та комплексний реалізм. У дослідженні також розглядається поширення проактивної зовнішньої політики ОАЕ на Африканському Розі, де початкові комерційні дії розширилися до набагато більш цілеспрямованої зовнішньої політики, заснованої на подвійних стовпах економічного державного управління та втручання у сферу безпеки.

Існуюча література про міжнародні відносини зазвичай стверджує, що малі держави рідко мають незалежну зовнішню політику, насамперед через їхню недостатню силу та глобальне значення. Переважно, вони здебільшого об'єднуються з більшими державами, щоб збалансувати свої зовнішні

відносини. Р. Мейсон заперечує цю теорію, стверджуючи, що «малі держави, такі як Катар і ОАЕ, можуть порушити класифікацію малих держав» і поширювати свій вплив на регіональному та глобальному рівнях. Це пов'язано з низкою факторів: величезні запаси природних ресурсів надають деяким невеликим державам Затоки значну роль у світовій політичній економіці; їхній потенціал отримати вигоду від конкуренції, що забезпечується їхнім «дипломатичним ризиком, особливо у сфері дипломатичного посередництва»; можливість того, що деякі малі держави зможуть універсалізувати свої військові зв'язки (наприклад, ОАЕ) і керувати різноманітними мотивами альянсу; і здатність малих держав вирішувати значні внутрішньополітичні, економічні та соціальні проблеми [124, с. 168]. Г. Ноннеман погоджується, що невеликі держави з матеріальними ресурсами мають конкурентну перевагу, щоб підтримувати національне, регіональне чи міжнародне середовище [141, с. 124].

Науковець А. Абдулла описує та аналізує три стовпи сучасних держав Затоки: по-перше, країни РСАДЗ у двадцять першому столітті значно відрізняються від своєї історії в двадцятому столітті. По-друге, країни РСАДЗ у двадцять першому столітті постають як новий центр тяжіння та креативності в арабському світі. По-третє, наразі шість членів РСАДЗ мають більше влади та впливу на шістнадцять арабських держав, ніж шістнадцять арабських держав разом узятих на шість держав РСАДЗ [206, с. 101].

Концепція економічної держави дозволяє зрозуміти наскільки економічна державність використовує економічні засоби для досягнення цілей зовнішньої політики. Це економічна політика, свідомо сформульована для сприяння зовнішньополітичним цілям держави.

Економічне державне управління застосовує економічні засоби для досягнення цілей, які можуть бути економічними, тоді як зовнішньоекономічна політика охоплює засоби, які можуть бути економічними на службі економічних цілей. Таким чином, торговельні санкції, накладені на країну з метою переконати її припинити програму

озброєнь, кваліфікувалися б як економічне державне управління, але не зовнішня економічна політика, тоді як призупинення певних дипломатичних контактів з країною (неекономічне втручання) з метою протесту проти її імпорتنих бар'єрів кваліфікувалося б як зовнішньоекономічна політика, але не економічне державництво.

Концепція комплексного реалізму допомагає пояснити мінливий характер формування зовнішньої політики на Близькому Сході, її особливу динаміку, яка чутлива до регіональної політики ідентичності та внутрішнього тиску, іноді релігійного характеру, а також як побічний ефект певної політичної економіки рантьєризму.

Р. Хіннебуш та А. Етешамі стверджують, що середовище Близького Сходу та Північної Африки є більш складним, ніж це вважає традиційний реалістичний аналіз. Замість того, щоб перебувати в стані анархії, держави Близького Сходу та Північної Африки діють у системі, яка є ієрархічною, оскільки політика великих держав може мати значні обмеження щодо вибору зовнішньої політики. Регіональний політичний вимір, заснований на спільній ідентичності панарабізму та/або панісламізму, також впливає на зовнішню політику та може мати вплив на партнерство та вибір допомоги. Крім того, Р. Хіннебуш і А. Етешамі дослідили, як слабкість формування зовнішньої політики на Близькому Сході, і особливо в межах монархій, посилюється централізованим прийняттям рішень зверху вниз і піддається швидким змінам або примхам правителів [78].

Теорія регіонального комплексу безпеки Баррі Бузана, яка розглядає ширший спектр питань безпеки, окрім традиційних військових засобів, є особливо актуальною для нашого дослідження. Б. Бузан пише про загрози, які викликають надзвичайну реакцію в акторів міжнародних відносин, і в цьому випадку чітко видно швидке зростання інтересу до Африканського Рогу. Себто, конфлікт у Ємені, насильницький ісламізм і саудівсько-іранська та саудівсько-катарська холодні війни з необхідністю побудови альянсів (особливо з геостратегічними державами та державами, які переживають

високі темпи економічного зростання) і деконструкцією ворожих альянсів є одними з ключових мотивацій у цьому контексті. Рішення Катару забрати 400 своїх спостерігачів і миротворців, які спостерігали за припиненням вогню на острові Думейра, на який претендують Еритрея та Джибуті, у червні 2017 року стало одним із прикладів того, як вибір альянсу може створити нестабільність на Африканському Розі [122, с. 4].

Відомий дослідник міжнародних відносин в Африці Алекс де Ваал вважає, що розподіл сили на Африканському Розі можна назвати «політичним ринком», де відсутність політичних інституцій, патріархальний уклад та торговельна культура роблять політичні переговори в регіоні досить поширеними. Це дуже актуально, оскільки цей регіон пропонує багатим на вуглеводні державам Затоки шлях до того, що фактично є трансакційною політичною моделлю проти високорозвиненої інституціоналізованої моделі [73]. Подібно до Близького Сходу регіон Африканського Рогу пронизаний іноземними інтересами, і, як і в деяких державах Близького Сходу та Північної Африки, наслідки цього є більш виразними в слабких державах і таких країнах, що не відбулися. Прикладом цього є ефект "riyal politik" (політика ріялу – національної валюти Саудівської Аравії) у випадку Судану, якому Саудівська Аравія заплатила 2,2 мільярда доларів США, щоб позбавити політичного впливу Ірану, тоді як Туреччина заплатила 650 мільйонів доларів США, щоб отримати контроль над портовим містом Суакін на Червоному морі [122, с. 5].

Дослідження також ґрунтується на методологічному усвідомленні історичних конфліктів, які мали місце в регіоні Африканського Рогу, а також на вивченні Затоки в новому тисячолітті, де розширюються торговельні та інвестиційні моделі, і де периферійні держави вважаються все більш важливим аспектом у дослідження регіонів і субрегіонів. А. Ехтешамі і І. Мерфі також звертають на це увагу. Їхній підхід підтримується низкою політичних, економічних проблем і питань безпеки, які в даному випадку є рушійною силою все більш наполегливої політики Саудівської Аравії, Ірану, Катару та ОАЕ та інтернаціоналізації їхніх відповідних політичних планів [79].

Саме тому в цьому дослідженні ми аналізуємо відносини держав Затоки між собою в регіоні та в державах Африканського Рогу, щоб визначити найбільш відповідні теоретичні та концептуальні висновки щодо поточного стану політики країн Затоки та Африканського Рогу та їхніх впливів.

1.2. Історичні передумови становлення відносин між державами Затоки та Африканського Рогу

Між різними африканськими та близькосхідними країнами існували давні, хоча часом слабкі, економічні, політичні та культурні відносини. Внаслідок зростання авторитету держав Затоки на світовій арені їх вплив поширився на широкі простори Близького Сходу та за його межі. Втім, ніде у світі ця присутність не є такою значною і складною, як на Африканському Розі.

Автор використовує у роботі поняття Африканського Рогу, що є частиною регіону Північно-Східної Африки, оскільки воно максимально відповідає поставленим завданням дослідження. Північно-Східна Африка об'єднує Єгипет, Судан, Південний Судан, Еритрею, Ефіопію, Джибуті, Сомалі, Кенію, Чад та Уганду. Крім цього, в західній літературі звичним є застосування поняття Африканського Рогу, яке в цілому включає Судан, Південний Судан, Еритрею, Ефіопію, Джибуті, Сомалі. В регіоні Африканського Рогу великого значення має кланова та племінна ідентичність, яку урядам тамтешніх держав доволі важко замінити ширшими уявленнями про націю чи етнос.

Африканський Ріг являв собою одне з найважливіших полів битв Холодної війни. Червоне море має велике значення для міжнародних гравців, які прагнуть забезпечити міжнародну торгівлю, особливо через протоку Бабель-Мандеб. У сучасному глобалізованому світі Червоне море знову стає місцем протистояння. Це включає занепокоєння щодо безпеки мореплавства та операції по боротьбі з піратством, які сприяли створенню військових баз

уздовж прибережних держав африканського узбережжя, а також нові китайські економічні інвестиції після розгортання ініціативи «Один пояс, один шлях». Конфлікт у Ємені також має свою динаміку і вплив на регіон. Конфлікт у Ємені, радикальний ісламізм і саудівсько-іранська та саудівсько-катарська холодні війни з внутрішньою необхідністю побудови альянсів, особливо з геостратегічними державами та державами, які переживають високі темпи економічного зростання, і боротьбою проти ворожих альянсів є одними з ключових мотивацій.

Країни Затоки та держави Африканського Рогу мають давні історичні відносини в рамках ширшої взаємодії між Близьким Сходом та Африкою, що тривало близько тисячоліття. Ці взаємодії сформували фундаментальний вимір у стратегіях правителів та еліт політичних утворень у субрегіоні. Мореплавці, завойовники, торговці, паломники та раби перетинали Червоне море, а Ємен експортував свою продукцію до Єгипту ще з часів фараонів. Потужне Аксумське королівство призвело до процвітання торговельних шляхів навколо Червоного моря з 100 року нашої ери. Аксумська імперія (100-940 рр. н. е.), яка утворювала одну з найбільших цивілізацій Африки, розташовувалась на високогір'ї сучасної північної Ефіопії та поширювала свій вплив і територіальний контроль через Червоне море до Аравійського півострова, а її купці вели комерційні відносини з далекими регіонами та імперіями, такими як Індія та Рим.

Ісламські завоювання на початку сьомого століття контрольованих Візантією територій Північної Африки, включно з Єгиптом і Африканським екзархатом з центром у Тунісі, де нова ісламська провінція Іфрікія охоплювала західну Лівію, Туніс і східний Алжир, ще більше сприяли цим міжрегіональним відносинам. З 909 р. н. е. шіїтські Фатиміди витіснили аглабідських намісників аббасидських халіфів у Багдаді, перш ніж їх замінила тодішня династія Зіридів берберів Санхаджа. Поширення ісламу в Західній Африці, на території, яка зараз є сучасними державами Сенегал, Гамбія, Гвінея, Буркіна-Фасо, Нігер, Малі та Нігерія почалися у восьмому столітті й

були пов'язані, у свою чергу, з торгівлею з Північною Африкою. У Східній Африці торгові порти «узбережжя суахілі», такі як Кілва, Шанга, Канбалу та Момбаса напряду з'єднувалися з Маскатом, Басрою, Калхатом і Бандаром. Стародавні греки зазначали, що арабські капітани знали африканське узбережжя, порти та мову через регулярну торгівлю та змішані шлюби. У той час як трансатлантична работоргівля була зосереджена на Західній Африці, арабська торгівля рабами була значною частиною торгівлі в Східній Африці і тривала з дев'ятого по дев'ятнадцяте століття. Африканських рабів використовували як моряків, ловців перлів у Затоці та солдатів оманської армії. Людей використовували як домашніх рабів у багатих сім'ях [122, с. 1].

Після підйому та поширення ісламу його вплив досить швидко досяг Африканського Рогу через купців та моряків, які вели торгівлю через Червоне море. Арабо-мусульманські мігранти, які оселилися в субрегіоні та чия присутність супроводжувалася змішаними шлюбами з місцевими жителями, призвели до поступової мирної культурної трансформації, в якій арабська культура та іслам різною мірою були представлені в регіоні. Поступова експансія ісламу, яка також включала просвітницьку діяльність мусульманських учених і священнослужителів, почалася в прибережних районах і їхніх містах-державах, що послужило основою для його поширення на внутрішні країни регіону. Іслам поступово став основною релігією, особливо в низовинах і рівнинах субрегіону, тоді як Ефіопське нагір'я залишалося переважно християнським.

У той час як королівства та султанати Африканського Рогу перейняли культурний вплив Аравійського півострова, вони водночас займалися комерційною діяльністю, яка накопичувала багатство та дозволяла підтримувати внутрішній політичний порядок. Тоді як розгалужені торговельні мережі Могадішо, що простягалися до Азії, зробили його багатим уже між чотирнадцятим і шістнадцятим століттями, Бербера разом із Булхаром стала ключовим торговим портом, що з'єднує Африканський Ріг з Аравійським півостровом у вісімнадцятому-дев'ятнадцятому століттях.

Торгівля принесла багатство для цих прибережних міст і створила необхідні ресурси для того, щоб вони утримували свою позицію як важливих логістичних центрів [204, с. 251].

У дев'ятнадцятому столітті європейська боротьба за Африку призвела до утворення колоніальних територій і нових політичних порядків на Африканському Розі. У низці колоніальних домініонів деякі місцеві піддані, які бажали співпрацювати з колонізаторами, часом призначалися на адміністративні посади, а деякі зрештою піднялися на владні посади під час процесу деколонізації. Часто ці люди розвивали мережі патронів-клієнтів, які вітали їхню владу та використовували свої стосунки з іншими, щоб підтримувати суспільно впливову позицію, особливо, коли перетворювалися на антиколоніальну еліту та успадковували владу від колонізаторів. У процесі як частина колоніальної адміністрації ці особи навчилися правлячим стратегіям і методам, пов'язаним зі збереженням колоніального стану в їхніх конкретних контекстах, і були схильні розвивати подібні методи після того, як самі прийшли до влади. У результаті після здобуття незалежності та після коротких демократичних перетворень на Африканському Розі виникли переважно авторитарні режими. У той час як монархічна, диктаторська та високоцентралізована Ефіопія анексувала Еритрею з демократичним правлінням у 1952 році, Судан, Сомалі та Джибуті піддалися авторитарному правлінню відповідно у 1958, 1969 та 1977 роках.

Після здобуття незалежності та під час холодної війни уряди країн Африканського Рогу, більшість із яких зіткнулися із серйозними внутрішніми опозиційними силами, намагалися використовувати свої зовнішні відносини для виживання держав і режимів. Вони дотримувалися стратегій, які дозволяли їм накопичувати ресурси для консолідації, тоді як національні економіки залишалися надзвичайно слабкими. Зовнішні ресурси підтримували неопатримоніальні мережі «великих людей», які зосереджували державні ресурси у своїх руках і годували велику бюрократію та лояльні до них апарати безпеки. Низка внутрішніх викликів вузької концентрації політичної та

економічної влади набула насильницької форми, а озброєні групи опозиції часто користувалися зовнішньою допомогою альянсів часів холодної війни, особливо коли сусідні уряди підтримували їх як своїх проксі сил. Саме внутрішні політичні актори становили головну загрозу спадкоємності режимів на Африканському Розі. Коли під час холодної війни режими на Африканському Розі змінили свою політичну орієнтацію лише на суперництво між Сходом і Заходом, вони застосували стратегії екстраверсії, щоб отримати вигоду від зовнішньої підтримки та ресурсів, наданих їхніми союзниками. Отримання ресурсів з-за кордону було спрямоване на забезпечення стабільності режимів та внутрішньополітичного статус-кво. На початку 1950-х років Ефіопія, домінуюча держава в субрегіоні, використовувала її альянс із західними державами як важіль впливу, коли вона поглинула Еритрею. Після офіційної анексії Еритреї в 1962 році виник збройний опір за звільнення Еритреї, а Судан (1956) і Сомалі (1960) тільки нещодавно здобули незалежність. Це призвело до проксі-конфронтації, у якій держави використовували суперництво часів холодної війни для зовнішньої підтримки. У той час як Ефіопія зіткнулася зі збройною опозицією Еритреї, Судан зіткнувся з повстанцями на півдні країни. Судан, приєднавшись до радянського блоку, підтримав еритрейський опір і зі свого боку, маючи допомогу арабських держав, передав арабську матеріальну підтримку еритрейцям. Навпаки, Ефіопія та її союзники надали допомогу південним повстанцям у Судані. У 1969 році ліві офіцери здійснили успішні військові перевороти в Судані та Сомалі. У той час як у Судані ці дії Ради революційного командування ознаменували повернення військового правління, у Сомалі Вища революційна рада, яка прийшла до влади, звела нанівець ранній і активний демократичний політичний порядок. Обидва перевороти були натхненні соціалістичними ідеями, а також впливом, який Радянський Союз мав на Близькому Сході та його прагненнями на Африканському Розі [204, с. 252].

1970-ті роки принесли низку змін на Африканському Розі. Важливість зовнішніх ресурсів для виживання режимів проти внутрішньої опозиції була підкреслена труднощами, з якими зіткнулися уряди, коли фінансова та інша підтримка зовнішніх покровителів зменшилася. Прагнучи забезпечити потік таких життєво необхідних зовнішніх ресурсів, які допомогли б консолідувати їхні режими, уряди країн регіону змінили свою прихильність між патронами наддержав. У Судані невдовзі після захоплення влади соціалістичними офіцерами в 1969 році, стало зрозуміло, що новий режим потребує зовнішньої підтримки, щоб зміцнити себе проти внутрішніх проблем. Уже в березні 1970 року Судан зіткнувся з невдалою спробою державного перевороту, за якою послідувала ще одна спроба, майже успішна, у липні 1971 року, організована маргіналізованою Комуністичною партією Судану за зовнішньої допомоги. Це змусило режим рухатися на Захід. Наступного року Судан відновив дипломатичні відносини зі Сполученими Штатами і почав отримувати щедрі економічну та військову допомогу, а також інвестиції та фінансову підтримку від Саудівської Аравії, Кувейту та Катару, які прагнули перетворити Судан на житницю для Близького Сходу.

Тим часом, зростання економічних труднощів і невдоволення імперською системою в Ефіопії завершилося військовим переворотом у 1974 році, здійсненим лівими офіцерами нижчого рангу. Переворот, який стався незабаром після того, як Судан повернувся на Захід, також відповідав інтересам СРСР. Революція в Ефіопії, ключовій державі Африканського Рогу, яка раніше була на боці Заходу, сколихнула сусідні держави регіону. У Судані це дало режиму стимул для консолідації свого перегрупування із Заходом, тоді як у Сомалі дедалі більш тоталітарний режим сповідував ідеологію «великого Сомалі». Варто зазначити, що саме в цей час Ефіопія зіткнулася із нестабільністю, спричиненою посиленням конфлікту в Еритреї, частково завдяки зростанню зовнішньої підтримки, особливо з боку низки арабських держав. Сомалійський режим, прагнучи зміцнитися, отримав радянську та єгипетську зброю, яку він використовував для постачання Фронту визволення

Західного Сомалі в Ефіопії в рамках своїх прагнень до «великого Сомалі». У червні 1977 року Джибуті проголосила незалежність, а наступного місяця Сомалі розпочало повномасштабне вторгнення в Ефіопію. Знову ж таки, відповідні режими на Африканському Рози шукали підтримку через свої зовнішні альянси, і Ефіопія зрештою здобула перевагу завдяки допомозі Куби, Радянського Союзу та Південного Ємену, тоді як Сомалі розірвала зв'язки з Радянським Союзом і намагалася відновити союз зі США. Однак, зрештою зовнішня підтримка допомогла Ефіопії стати переможцем, тоді як бачення «великого Сомалі» втратило актуальність, оскільки сомалійський режим сконцентрувався на внутрішніх проблемах, щоб дати відсіч внутрішнім суперникам, які намагалися використати його слабкість після військової поразки.

Наступне десятиліття принесло подальшу нестабільність у регіон Африканського Рогу. У 1985 році в Судані серйозні економічні труднощі призвели до масових протестів, що призвело до захоплення влади військовими, що стало причиною повалення військового ісламістського режиму Джафара Німейрі. У Сомалі протягом другої половини десятиліття дедалі більша непопулярність репресивного військового режиму М. Сіада Барре призвела до створення збройної опозиції. Це, разом із економічним спадом у зв'язку із закінченням холодної війни, призвело до падіння режиму в січні 1991 року. Подібним чином в Ефіопії коаліція озброєних опозиційних рухів – Ефіопський народний революційно-демократичний фронт, повалила режим Дерга через кілька місяців після того, як він втратив радянську підтримку та, за іронією долі, допоміг збройній опозиції повалити режим Барре в Сомалі. Розпад радянського блоку та кінець холодної війни стали вироком для військових режимів у регіоні Африканського Рогу. Це значно зменшило стратегічне значення субрегіону і, як наслідок, можливість маневрування між Сходом і Заходом для видобутку життєво важливих ресурсів і підтримки політичних режимів, залежних від зовнішньої допомоги. У наступному однополярному світі, в умовах зростання потреб і зменшення

фінансування з боку Заходу виживання режимів у регіоні Африканського Рогу стало більше залежати від їх здатності витягувати ресурси з інших могутніх на міжнародному та регіональному рівнях держав [204, с. 254].

У міжнародному порядку після холодної війни відбулося поглиблення впливу Заходу в колишній радянській сфері впливу. Неоліберальні економічні реформи та хвиля демократизації прокотилася Африкою. Старі авторитарні режими втратили свою підтримку часів холодної війни, а потужні західні донори та міжнародні організації все частіше підпорядковували керівництво африканських країн такими умовами, як «належне управління», повага до прав людини та скорочення державного сектору. Зовнішня допомога сприяла величезній залежності від Заходу, чому ряд урядів намагалися запобігти. Ця нова реальність ускладнила життя, особливо тим режимам, які не були стратегічно важливими, не вступали в союз із Заходом або не дотримувалися нав'язаних Заходом умов. У Судані в червні 1989 року офіцери влаштували військовий переворот, який призвів до встановлення режиму ісламістської Партії національного конгресу, яка спочатку мав підтримку Братів-мусульман. До середини 1990-х дедалі більша ізоляція Заходом змусила новий суданський режим шукати альтернативних зовнішніх альянсів. Тим часом, після краху центрального уряду в Сомалі в 1991 році, Сомалійський національний рух, головна збройна опозиційна сила на північному заході Сомалі встановила контроль над Сомалілендом і проголосила незалежність. Також відбулося відносно посилення інших регіональних провінцій, включаючи Пунтленд, що загалом призвело до руйнівної боротьби за владу між воєначальниками, особливо в південно-центральної частині Сомалі. На початку 1990-х років міжнародні інтервенції, зосереджені головним чином на півдні країни, не змогли сприяти відновленню стабільного політичного режиму та зрештою відступили після великих втрат, незважаючи на те, що їм вдалося на короткий час забезпечити доставку гуманітарної допомоги до частини населення. В Ефіопії падіння марксистського режиму також призвело до захоплення влади повстанськими групами. Проте в Ефіопії Ефіопський народний революційно-

демократичний фронт на чолі зі своєю найсильнішою фракцією, Народним фронтом визволення Тиграю, створив центральний уряд, але був змушений дозволити своєму партнеру по коаліції, Ефіопському народному фронту визволення, взяти участь у довготривалій боротьбі за незалежність Еритреї в 1993 році.

У той час як із середини 1990-х років низка африканських країн приєдналася до західного ліберального проекту, низка вузькопрофільних та авторитарних режимів на Африканському Розі мусили шукати засоби, щоб вижити в умовах відносної маргіналізації та міжнародної ізоляції. Наприклад, ісламістський режим Судану, якому загрожували численні повстання, які були підтримані Заходом, налагодив міцні зв'язки з Китаєм та Іраном, а також намагався виправити відносини із Заходом. Керівництво Джибуті використовувало стратегічне розташування країни, щоб стати військовою базою для зовнішніх акторів, а також транспортним вузлом, що з'єднує Ефіопію з морем. Взамін Джибуті отримала щедre фінансування та сприяння розвитку, водночас зміцнюючи і без того міцні відносини з Китаєм.

З моменту здобуття незалежності Еритрея прагнула зберегти політичну ієрархічну систему, засновану на структурі та філософії визвольного руху, водночас вступаючи в низку територіальних суперечок із сусідами. У грудні 1994 року вона розірвала зв'язки з Суданом, звинувачуючи офіційний Хартум у підтримці ісламістських антиурядових сил в Еритреї. Через рік сили Еритреї захопили острів Великий Ханіш, який належав Ємену, але в 1998 році Постійний арбітражний суд ухвалив рішення на користь Ємену щодо права власності на острів. Раніше напруженість на кордоні Еритреї з Ефіопією спричинило зіткнення в Бадме, яке розпалило дворічну війну між двома державами. Конфлікт, який закінчився укладеною угодою в грудні 2000 року, став військовим глухим кутом на спільному кордоні та змусив Ефіопію все більше покладатися на Джибуті, щоб забезпечити торговельний шлях до Червоного моря. У той час як Ефіопія змогла отримати союзників на Заході після війни, Еритрея зіткнулася з міжнародною ізоляцією, особливо після того,

як було доведено, що режим президента І. Афеверкі підтримував ісламістські сили в Сомалі, що особливо суперечило зусиллям США та Ефіопії консолідувати федеральний уряд у країні. У червні 2008 року між Еритреєю та Джибуті виникла прикордонна суперечка, а в грудні 2009 року Організація Об'єднаних Націй наклала санкції на Еритрею через її відмову відступити від кордону з Джибуті, як це зробили війська Джибуті, а також за участь у громадянській війні в Сомалі. У відповідь уряд Еритреї намагався пом'якшити наслідки санкцій, зосередившись на жорсткій самозабезпеченості та підтримуючи низку відносин, особливо з незахідними країнами, зокрема з Іраном, через які можна було отримати додаткові фінансові та матеріальні ресурси. Тим часом, використовуючи своє центральне стратегічне положення в регіоні Африканського Рогу та сприяючи комерційному потенціалу свого внутрішнього ринку, нове керівництво Ефіопії почало все більше покладатися на Китай як на зовнішнього партнера, водночас одержуючи користь від добрих відносин із Заходом [204, с. 255].

Нарешті, Сомалі, яка ще має повністю оговтатися після краху центрального уряду в 1991 році, продовжує стикатися з політичними розбіжностями та глибоко вкоріненим ісламістським повстанським рухом. Ця ситуація була використана внутрішніми та зовнішніми гравцями, увічнивши скрутне становище Сомалі, незважаючи на зусилля з відновлення держави та зміцнення центральної влади. Лише нещодавно, у 2000-х роках, уряд Сомалі почав активно говорити про свої інтереси в регіоні Африканського Рогу, але, зіткнувшись із внутрішніми проблемами, він був змушений шукати внутрішньої консолідації та суттєво перебудувати свою політику щодо провінцій країни. Для цього уряд Сомалі продовжує залучати ресурси та іншу підтримку ззовні від партнерів.

Починаючи з 1970-х, Саудівська Аравія, Кувейт та інші країни роблять значний внесок у релігійні та культурні установи регіону. У 80-х роках саудити привели туди інвестиції з Затоки, купуючи та здаючи в оренду рілля задля гарантій продовольчої безпеки

З історичного ракурсу портові міста Затоки мають довгу історію відносин з Африкою, зосереджену навколо морської торгівлі до об'єднання Еміратів як національної держави. На думку міністра закордонних справ ОАЕ А.Гаргаша, “історія та географія пов'язують Африканський Ріг та Аравійський півострів, а регіони мають спільну культуру, торгівлю та соціальні відносини” [178].

Коли прикордонний спір між Еритреєю та Ефіопією в 1998 році перейшов у кривавий конфлікт, мало хто міг передбачити, де через 20 років буде підписана мирна угода. 16 вересня 2018 року еритрейські та ефіопські лідери сиділи за столами, що стояли один перед одним посеред розкішного залу в Палаці Миру в Джидді. Король Саудівської Аравії Салман бін Абдулазіз Аль-Сауд сидів внизу з принцом Мухаммедом бін Салманом та генеральним секретарем ООН Антоніо Гут'єрешом з обох сторін. Усе було очевидно: саме під саудівським спонсорством закінчилися десятиліття конфлікту. Ця угода стала відома як "Мирна угода в Джидді" [101].

Мирна угода в Джидді є останнім прикладом все більш наполегливих ініціатив держав Затоки в країнах Африки на південь від Сахари. Незважаючи на те, що Аравійський півострів має історичні, релігійні, економічні та мовні зв'язки з Субсахарською Африкою, держави Ради співробітництва арабських держав Затоки (РСАДЗ) швидко поглибили свої економічні та безпекові зв'язки, а також зростаючу дипломатичну роль на африканському континенті в останнє десятиліття. Держави Затоки прагнуть продемонструвати свій статус на світовій арені, виступаючи посередниками в африканських конфліктах, а також намагаючись забезпечити підтримку африканських держав у власних суперечках. Позаяк країни Затоки готуються відігравати більш значну роль на світовій арені, вони розглядають країни Африки на південь від Сахари як лабораторію, в якій вони можуть більш наполегливо перевірити власні міжнародні ініціативи [180].

Хоча країни Затоки торгували з африканцями протягом століть, глобальна фінансова криза з 2007 по 2008 рік мотивувала ці держави

поглибити свої економічні зв'язки з Африкою. У той час, поки економічне зростання на Заході сповільнюється, економіка Африки швидко розвивається, а розширення середнього класу у регіоні стає все більш привабливою перспективою для інвесторів у всьому світі.

Розбудова економічних зв'язків в Африці допомогла країнам Затоки скористатися своїм геостратегічним розташуванням, підвищити продовольчу безпеку та підвищити репутацію доброзичливих мусульманських суб'єктів. Розширення свого економічного впливу в Африці надало державам Затоки найважливіші важелі для просування своїх безпекових та дипломатичних цілей.

Держави Затоки також визначили інвестиції в Африку як спосіб досягнення продовольчої безпеки. Раніше вони розглядали інвестиції в сільське господарство в Центральній Азії та Латинській Америці, але визначили, що найбільшу перспективу мають багаті та слаборозвинені сільськогосподарські землі Африки. Географічна близькість Африки до Затоки є великою перевагою. Тут міститься 60 відсотків необроблених орних земель світу, а дефіцит води не вважається критичним за рахунок відповідних інвестицій [202].

Також країни Затоки традиційно виявляли найбільш стійкий інтерес до боротьби з екстремізмом, зокрема у Сомалі. У рамках військової місії Африканського союзу для перемоги над ісламістськими повстанцями ОАЕ навчала та оснащувала сотні сомалійських військових з 2014 по 2018 рік. Саудівська Аравія в 2016 році запустила Ісламську військову контртерористичну коаліцію для боротьби з тероризмом, яка значно розширила військове співробітництво та обмін інформацією між державами Затоки та країнами Африки на південь від Сахари, оскільки всі країни Затоки беруть участь у коаліції, а понад половина з 41 країн-членів є субсахарські африканські держави [161].

Водночас, держави Затоки також внесли свій вагомий внесок у боротьбу з тероризмом у районах, що мають менш стратегічне значення, ніж

Африканський ріг. У 2017 році Саудівська Аравія та ОАЕ вклали 118 мільйонів доларів США та 30 мільйонів доларів відповідно у контртерористичні сили в регіоні Сахель Західної Африки, а саме в Малі, Мавританію, Нігер, Буркіна-Фасо та Чад.

Відіграючи більш помітну роль у боротьбі з тероризмом у Західній Африці, очевидно, що держави Затоки значною мірою мотивуються прагненням розширити свою міжнародну репутацію як серйозних партнерів у боротьбі з екстремізмом в Африці. Безумовно, що близькосхідні монархії, в першу чергу, захищають таким чином свої економічні інтереси, розширюють свої можливості в регіоні, а також покращують власний імідж [164].

Рішення про відкриття дипломатичної місії в новій країні є результатом різноманітних факторів та уявлень суб'єктів, присутніх у регіоні. Це може бути вибір, обумовлений географічною близькістю, або бажанням встановити відносини чи розширити їх з державою-партнером, яка набуває все більшого значення. Відкриття посольства може також мотивуватися економічним фактором. Розвиток відносин між двома країнами обов'язково передбачає покращення двостороннього взаєморозуміння, що сприяє відкриттю прямого та швидкого дипломатичного каналу, в даному випадку посольства.

Держави Затоки розширили свої дипломатичні зв'язки з державами Африки на південь від Сахари, щоб посилити свої зростаючі економічні та безпекові інтереси, одночасно просуваючи свої амбіції відігравати більш помітну роль у міжнародній зовнішній політиці.

За останні роки країни Затоки відкрили десятки нових посольств по всій Африці на південь від Сахари та здійснили наполегливі дипломатичні втручання в африканські конфлікти. Сприйняття виходу США з регіону частково мотивувало монархії до активного залучення у регіоні. Посередництво в конфліктах є ключовим елементом мети цих держав підвищити свій міжнародний престиж, а їхній нейтралітет та здатність застосовувати значні економічні стимули для зміцнення мирних угод дали їм

значні успіхи, у той час коли попередні спроби Заходу виявились менш вдалими [180].

В останні роки Катар відкрив найбільшу кількість посольств в Африці на південь від Сахари, в порівнянні з іншими країнами, окрім Туреччини. Катар побудував 11 нових посольств між 2013 та 2015 роками, тоді як ОАЕ, Саудівська Аравія та Кувейт відкрили дев'ять, шість та два дипломатичних представництв відповідно між 2010 та 2018 роками. Катар наразі має свої дипломатичні представництва у 23 країнах Африки [180]. Міністр закордонних справ Саудівської Аравії Адель аль-Джубейр нещодавно здійснив 18 поїздок до Африки.

Мирний договір Джидда від 2018 року підписаний між Ефіопією та Еритреєю, про який йшла мова, є останнім успіхом мирного посередництва країн Затоки, адже вони сприяли мирним переговорам у Африці на південь від Сахари вже більше десяти років. Окрім того, прагнучи покласти край кровопролиттю та нестабільності, держави Затоки взяли участь у мирних переговорах для зміцнення свого міжнародного престижу (як це робилося протягом історії), для отримання впливу в стратегічних регіонах та для створення нових економічних можливостей. Незабаром після переговорів з Катаром про режим припинення вогню між суданським урядом та найбільшим опозиційним угрупованням в Дарфурі, Рухом справедливості та рівності, офіційна Доха придбала частину сільськогосподарських земель у Судані для поліпшення продовольчої безпеки.

Частина успіху держав Затоки в посередництві є результатом їх здатності пропонувати значні економічні стимули. Коли Судан та Чад завдяки Саудівській Аравії підписали угоду про примирення щодо стабілізації Дарфуру та сусідніх з Чадом територій в 2007 році, міністр закордонних справ Судану заявив, що Саудівська Аравія пообіцяла "всюди допомагати Судану та мусульманам", натякаючи на обіцянки надати фінансову допомогу [180].

Сприйняття того, що країни Затоки відносно нейтральні в африканських конфліктах, посилили їхній успіх у посередництві. Наприклад, вони не несуть

тягар спадщини європейського колоніалізму. ОАЕ підтримували зв'язки з Еритреєю, коли вона була ізольована міжнародною спільнотою, зміцнюючи свій імідж як збалансованого переговорника між Ефіопією та Еритреєю. Катар прагнув розвинути репутацію чесного та надійного силового посередника, сприяючи врегулюванню різних конфліктів на Близькому Сході та в Африці, і відіграв визначну роль у переговорах між Еритреєю та Суданом, Чадом та Суданом, Еритреєю та Джибуті. Однак деякі з цих спроб посередництва не досягли значних мирних рішень через обмежені можливості прогнозування сили, брак професійного персоналу на місцях і великий брак досвіду посередництва у складних конфліктах.

Держави Затоки використовували свій зростаючий економічний, безпековий та дипломатичний вплив у Африці на південь від Сахари, щоб зменшити вплив своїх конкурентів та отримати міжнародну підтримку у власних суперечках. Вони пообіцяли допомогу та інвестиції, запропонували посилити співпрацю в галузі безпеки і навіть погодилися покращити права мігрантів-африканців у державах Затоки, щоб заохотити країни Африки до південь від Сахари надавати їм дипломатичну підтримку [180].

Більше того, країни Затоки успішно використовували ці інструменти впливу, щоб переконати африканські держави в необхідності погіршення зв'язків з Іраном, тим самим стримуючи присутність Ірану на Африканському Розі. Африканський Ріг сьогодні розглядається як нова арена для конкуренції між Саудівською Аравією та Іраном, особливо у зв'язку з наслідками громадянської війни в Ємені (2015 – дотепер) і Катарської кризи (2017 – 2021). Тому африканські держави найбільше постраждали від наслідків внутрішньої конфліктної ситуації в Затоці у 2017 році, пов'язаної з Катаром, оскільки вона підкреслила ризики та можливості, створені в результаті суперництва між країнами регіону. Криза в Затоці також виявила обмеження впливу держав Затоки, показавши, що їм ще не вдалося досягти лояльності більшості африканських держав.

Таким чином, враховуючи близькість Аравійського півострова та Африки через вузьке Червоне море, країни Затоки мають столітні відносини з Африканським Рогом. Вони також почали співпрацювати та конкурувати з іншими регіональними гравцями – як і один з одним, так і у регіоні. Окрім торгівлі, а також мовних та культурних зв'язків, великі діаспори з країн Африканського Рогу зараз живуть та працюють у країнах Затоки, а їхні грошові перекази є важливим джерелом доходу для місцевих економік.

1.3. Вплив агресії РФ проти України на безпекове становище держав Затоки та продовольчу безпеку країн Африканського Рогу

Повномасштабний напад Росії на незалежну Україну серйозно вплинув не лише на держави Європи, а й на решту світу. Держави, які раніше зберігали нейтральний статус, тепер активно підтримують Україну, а деякі з тих, хто досі тісно співпрацював з нею, навпаки віддалилися.

Як і решта арабського світу, шість країн Ради співробітництва арабських держав Затоки – Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Королівство Саудівська Аравія (КСА) та Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) – відповіли на російське вторгнення в Україну з позиції власних інтересів. Хоча бойові дії в Україні не становлять прямої загрози регіональній стабільності Близького Сходу, є численні вторинні наслідки, які потенційно можуть вплинути на інтереси цих держав, як-от: нестабільність на енергетичних ринках, економічні потрясіння через міжнародні санкції проти Росії, нові точки напруги в політичних відносинах з адміністрацією Байдена. Важливо те, що знову зосереджено увагу на балансуванні між історично надійними політичною і безпековою інтеграціями в американську мережу партнерства на Близькому Сході та швидким зростанням економічних, енергетичних та інвестиційних зв'язків з Росією та Китаєм [196].

Після повномасштабної збройної агресії РФ проти України багато арабських лідерів, яких вважають прагматичними та проамериканськими,

утримуються від критики Росії та прагнуть максимально дистанціюватися від кризи між Москвою та Заходом. Деякі навіть зволікали та не йшли на співпрацю зі США, які прагнули політично та економічно ізолювати РФ. Хоча ще надто рано передбачати довгострокові наслідки російського вторгнення в Україну для Близького Сходу, важливо вивчити можливі напрями розвитку подій з огляду на позиції арабських країн і ролі великих держав у регіоні [199].

Офіційні особи в країнах Затоки висловили підтримку дипломатичному шляху завершення війни. Це частково відображає небажання стати залученими до тієї міри, коли лідери держав регіону можуть зіткнутися з тиском узяти ту чи іншу сторону, хоча що довше триватиме війна, то ширшими ставатимуть лінії розлому між Заходом і Росією. Загалом Катар і Кувейт стали на бік підтримки України, Саудівська Аравія та ОАЕ, які тяжіють до співпраці з Росією, посіли обережнішу позицію, а Бахрейн і Оман здебільшого намагаються зберігати нейтралітет. Пам'ять Кувейту та Катару про вторгнення чи загрозу з боку більших сусідів досі яскрава, а отже, сприяє розумінню того, що Україна є жертвою агресії, тоді як лідери Саудівської Аравії та ОАЕ мають нерозв'язані проблеми з адміністрацією Байдена, а також міцніші нафтові та оборонні зв'язки з Росією [196].

Хоча підтримка останніх незначна, а втім, на початку повномасштабного вторгнення РФ влада ОАЕ виділила 5 млн дол. США у фонд екстреної гуманітарної допомоги ООН Україні. Окрім цього, ОАЕ неодноразово надсилали літаки з продовольством і медикаментами для громадян України, які змушені були втекти від війни до Польщі [137]. Саудівська Аравія є одним із провідних донорів гуманітарної допомоги: виділила ООН та Польщі 10 млн дол. США для підтримання українських біженців. Торік ця країна була третьою у світі та першою поміж арабських держав із надання допомоги, виділивши грантів на загальну суму понад 841 млн дол. США [95]. Окрім цього, Саудівська Аравія передала Польщі медичного обладнання на суму 4 млн дол. США для підтримки українських пацієнтів [162]. Напрямую жодна з держав Затоки Україні допомогу не надала.

Ба більше, деякі виробники нафти в Затоці прагнуть скористатися війною, щоб покращити своє економічне становище, незважаючи на те, що більшість арабських країн усе ще розглядають свої відносини зі США як центральний елемент власної безпеки та неабияк стурбовані зменшенням уваги офіційного Вашингтона до Близького Сходу загалом і до своїх безпекових проблем зокрема. Тепер ці країни намагаються вивести відносини з офіційним Вашингтоном на новий рівень, пробуючи використати РФ та Китай як додаткове джерело політичної, економічної та навіть військової підтримки, а відтак із цієї позиції тиснути на США, щоб ті відкоригували свою політику. «Поворот Байдена до Азії» можна інтерпретувати як «поворот від Близького Сходу», оскільки увага офіційного Вашингтона спрямована передусім на Китай, і це може підштовхнути країни Затоки до тіснішої співпраці з КНР [179].

В очах офіційних Абу-Дабі та Ер-Ріада США не були послідовним регіональним союзником, про що частково свідчить спроба США відновити дію ядерної угоди з Іраном та односторонній відступ з Афганістану в 2021 році. Центральною подією, яку сприйняли як доказ сумнівної відданості Вашингтона безпеці арабських держав, стало те, що США не вдалися до військової відповіді Ірану за напад на стратегічні нафтові об'єкти в Саудівській Аравії 2019 року. Серед аналітиків та посадовців арабських держав Затоки дедалі міцнішає переконання, що їхнім країнам не можна розраховувати на те, що Сполучені Штати неодмінно прийдуть їм на допомогу в разі нападу Ірану. Цю невпевненість посилили події в Україні.

Іран, який є головним ворогом Саудівської Аравії та ОАЕ, може невдовзі повернутися зі своєю нафтою на світовий ринок, тож відновлення ядерної угоди означатиме конкуренцію з арабськими нафтовими монархіями, а також економічно розширить можливості офіційного Тегерана підтримувати своїх проксі в регіоні, наприклад, хуситів. Угода з Іраном значно уповільнить розвиток його ядерної програми, утім у перспективі створить ще більші занепокоєння щодо безпеки.

Об'єднані Арабські Емірати наголошували на своїх тісних стосунках із російським керівництвом, допомагаючи їм обійти деякі санкції, та навіть стверджували, що сторони мусять прагнути політичного компромісу, натякаючи, що Росія має якісь законні претензії, а Україна повинна чимось поступитися. Під час голосування в Радбезі ООН щодо резолюції про засудження дій РФ ОАЕ утрималися, адже бажали залучити російську підтримку для послаблення ембарго на зброю хуситам у Ємені. Однак згодом потужний тиск США змусив ОАЕ разом із Саудівською Аравією та Єгиптом підтримати засудження російської агресії на Генеральній Асамблеї ООН [192].

На цьому тлі відбулися зміни в зовнішній політиці кількох арабських країн: вони вдалися до стратегічного геджування, яке полягало в зміцненні відносин з Китаєм і Росією. Арабські держави співпрацюють з РФ у царинах регулювання цін на нафту, купівлі зброї та розвитку туристичного сектора економіки (потік російських туристів туди справді зростає). Зокрема, ОАЕ встановили тісні відносини з Президентом Сирії Башаром Асадом, союзником Росії, і, за деякими даними, фінансували діяльність російських найманців ПВК «Вагнер» у Лівії. Можливо, ще однією перевагою в очах лідерів арабських країн є готовність РФ застосовувати силу, на відміну від США. А нещодавно Об'єднані Арабські Емірати призупинили переговори про придбання літаків F-35, які були частиною умов для підписання Авраамових угод з Ізраїлем.

У день російського вторгнення в Україну було повідомлено, що ОАЕ придбають китайські винищувачі чи навчальні літаки L-15. Саудівська Аравія також скористалася війною, щоб дати сигнал Вашингтону про те, що має альтернативи [190]. Президента Китаю Сі Цзіньпіна запросили відвідати КСА після закінчення Рамадану, і офіційний Ер-Ріяд навіть оголосив, що відтепер розглядає можливість встановлення цін на нафтові угоди з Китаєм (головним споживачем саудівської нафти) у китайських юанях замість американського долара.

Саудівська Аравія нещодавно підписала угоду з китайською державною оборонною компанією щодо конструювання військових безпілотників на своїй

території, а ОАЕ заковує в КНР безпілотники та авіаційні ракети. Навіть Ізраїль дещо знижує свої ставки, зокрема дистанціюючись від різкої критики війни Росії проти України та залучаючи китайські інвестиції в порт Хайфи. Останнє – проблема для ізраїльської національної безпеки (а також для американської), адже Китай може становити серйозну контррозвідувальну загрозу, якщо йому буде надано доступ до комерційного порту поруч із ізраїльською військово-морською базою. Це також може стати підставою для того, що кораблі ВМС США більше не заходять у порти Ізраїлю, зокрема для обслуговування 6-го флоту [131].

З огляду на складні стосунки Президента США Джо Байдена з принцом Саудівської Аравії Мухаммедом ібн Салманом через вбивство журналіста «Washington Post» Джамалія Хашогджі, малоімовірно, щоб Байден наважився відвідати Саудівську Аравію найближчим часом, якби вторгнення Росії в Україну не порушило світових поставок нафти та газу й не спричинило зростання цін на вуглеводні. Керуючись необхідністю ринкової дисципліни та перевагою утримання високих цін, Саудівська Аравія не має наміру розривати свою угоду ОПЕК+ з РФ, у якій сторони погодилися повільно відновлювати спільний видобуток нафти. Справді, протягом другого кварталу 2022 року Ер-Ріяд подвоїв імпорту російської сирої нафти для внутрішнього використання, а тоді експортував власну нафту за вищими цінами, фактично допомагаючи фінансувати війну Росії проти України.

Очевидно, що нафтові питання традиційно стали головним пунктом на порядку денному візиту Байдена до КСА, але бажання Білого дому представити його в контексті конкуренції великих держав і необхідності протистояти дедалі сильнішому впливу Росії та Китаю в регіоні також відіграло роль. З огляду на тверде переконання Байдена про те, що XXI століття буде боротьбою між демократіями та автократіями, цілком природно, що Вашингтон хоче зміцнити відносини з вагомими регіональними акторами. Крім того, війна в Україні може погіршити продовольчу безпеку багатьох мешканців Близького Сходу. Це ускладнюють втручання спекулянтів, а також

паніка серед громадян, що може ще більше посилити зростання цін, які вже й так суттєво виросли за останні два роки. Слабкі країни, які ще досі не оговталися від кризи COVID-19, стурбовані зростанням цін на енергоносії та зерно. Адже це може спричинити соціальну напруженість у деяких державах регіону, наприклад, у країнах зі слабкими системами соціального захисту, нечисленними можливостями працевлаштування, обмеженими бюджетами та владою, що не користується широкою підтримкою [105]. Як експортери нафти та газу, арабські країни Затоки можуть пожинати несподівані надприбутки від підвищення цін унаслідок війни Росії з Україною. Саудівській Аравії, наприклад, потрібно, щоб ціна на сиру нафту була не нижчою ніж 70 доларів за барель, – так вона може збалансувати свій бюджет. Після вторгнення Росії в Україну ціна підскочила до понад 130 доларів, потім встановилася на рівні трохи менше ніж 100 доларів, а тоді знову зросла – після заборони президента США Дж. Байдена на імпорт російської нафти [96]. А ще деякі держави Затоки, з їх невеликим населенням, високим доходом на душу населення та великими потужностями для зберігання зерна, мають більшу «подушку безпеки», ніж багато інших країн регіону, що захищає їх від економічних потрясінь через брак пропозиції та зростання цін на сільськогосподарські товари.

Вторгнення Росії в Україну залишило Чорноморський регіон відрізнаним від світового ринку, що загрожує продовольчій безпеці для мільйонів людей на Близькому Сході та в Африці. Через війну скоротився експорт продовольства з України та Росії, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії, зросли ціни на ці товари. Окрім цього, можна спостерігати підвищення попиту на продукти-замінники, зокрема на альтернативні кулінарні олії, і скорочення експорту добрив із регіону Чорного моря. Відповідно зазнали змін види та обсяги сільськогосподарських культур, які виробники планують вирощувати в усьому світі. Висока вартість енергоносіїв створює додаткові підстави для підвищення цін на продукти харчування та добрива.

Варто наголосити, що до війни на Україну та Росію припадало понад чверть світового експорту пшениці. Найвразливішими до наслідків підвищення цін є країни, які покладаються саме на імпорту для задоволення своїх потреб у продовольстві, зокрема країни Африканського Рогу. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), п'ятдесят країн світу завозять щонайменше тридцять відсотків імпортованого зерна саме з України та Росії. На Близькому Сході та в Північній Африці до цих країн належать Ліван, Єгипет, Лівія, Оман, Саудівська Аравія, Ємен, Туніс, Іран, Йорданія та Марокко [200]. Сомалі, Кенія, Ефіопія, Південний Судан та Нігерія стовідсотково залежать від імпорту зерна. Сомалі практично 100% імпорту зернових отримувала саме з України. Зокрема, міністр закордонних справ Кенії Корір Сінг'Оей заявив, що рішення Росії вийти із зернової угоди – це ніж у спину глобальної продовольчої безпеки, крок, який неспівмірно важко відіб'ється якраз на країнах Африканського Рогу, які й без того страждають від наслідків посухи [15]. ОАЕ, Катар і Оман також імпортують багато пшениці з Росії та України, але вони та їхні сусіди мають менше причин для занепокоєння.

Війна вже призвела до зростання цін на хліб у Єгипті, який є найбільшим імпортером пшениці у світі. Там занепокоєні можливими народними заворушеннями через зростання цін на продукти харчування, які раніше, у комплексі з іншими соціальними проблемами, призводили до протестів у Єгипті, Марокко, Йорданії та Тунісі й могли загрожувати стабільності режимів. Імовірно, щоб запобігти цьому, такі країни арабського світу, як Єгипет і Йорданія, посилять свою економічну залежність від країн Затоки, які, відповідно, можуть скорегувати свою політику [93]. США вже виділили 1 млрд дол. на продовольчу безпеку регіону, показавши в такий спосіб, що Вашингтон візьметься за цю важливу для Близького Сходу проблему та спробує допомогти регіону пом'якшити наслідки російсько-української війни.

Країни Аравійського півострова, найпевніше, й надалі працюватимуть над диверсифікацією своїх політичних, економічних і навіть військових опор,

водночас спонукаючи США доводити, що ті гідні довіри як союзник, та започаткувати нову основу відносин. Те, що деякі арабські держави обрали помітний нейтралітет, вказує на зміни, які вже відбулися в політиці США на Близькому Сході. Більшість арабських країн визнають, що наразі не мають гідної заміни перевазі Сполучених Штатів Америки і досі розглядають тісні відносини з ними як центральний елемент своєї безпеки. На думку очільників нафтовидобувних монархій, їм слід компенсувати цей недолік у кілька способів: посиленням своєї військової могутності, підтриманням належних відносин з Іраном і зміцненням відносин з іншими країнами та великими державами поряд зі США. Інакше кажучи, навіть якщо Сполучені Штати Америки відновлять свою увагу до Близького Сходу після війни, зростання присутності інших впливових акторів у регіоні триватиме, як і триватиме арабська політика геджування ризиків та можливостей [93].

Подібно до вторгнення США в Ірак, наслідки якого досі доволі відчутні, збройний напад Росії на Україну може стати каталізатором подальшого жорстокого конфлікту та недобросовісної дипломатії на Близькому Сході й у Північній Африці. Ці наслідки вже величезні: порушення поставок продовольства, різке зростання цін на енергоносії та раптове дипломатичне перегрупування навколо проросійського та проукраїнського блоків.

Вторгнення Росії в Україну показало, що цілі США у сфері безпеки значно відрізняються від цілей деяких арабських партнерів. Утримання ОАЕ під час голосування в Раді Безпеки ООН щодо засудження російської агресії, відмова Саудівської Аравії та ОАЕ збільшити видобуток нафти, щоб компенсувати стрибок цін, спричинений санкціями на російську нафту – це все наслідки напружених відносин цих держав з адміністрацією Байдена. Ці країни чітко дали зрозуміти, що пріоритезують відносини з Москвою, попри те, що покладаються на США з питань власної безпеки. У довгостроковій перспективі Вашингтон має вибір: далі підтримувати цих правителів, попри їхнє чітке рішення не підтримувати США, або фундаментально переглянути відносини із цими автократичними державами [74].

Отже, російсько-українська війна може стати своєрідною точкою бифуркації для американської політики щодо Близького Сходу, моментом, коли американський уряд може вирішити, що продаж зброї арабським автократіям більше не має переважати такі американські цінності, як підтримання прав людини.

Висновки до Розділу 1

В рамках наукового дослідження Розділу 1 здійснено ґрунтовний аналіз теоретико-методологічної бази та стану дослідження проблеми. Доведено, що на Африканському Розі помітні певні рівні суперництва між державами регіону та взаємопов'язаним середовищем безпеки. Це позначається у вигляді війн і міжособних транскордонних конфліктів, як у випадку суперництва Судану та Ефіопії, чи боротьби між Еритреєю та Ефіопією, чи напруженості між федеральним урядом Сомалі та його автономними провінціями.

Наголошено, що Африканський Ріг функціонує як регіональний комплекс безпеки. При цьому, регіональний політичний вимір держав Затоки, заснований на спільній ідентичності панарабізму та панісламізму впливає на зовнішню політику країн регіону та має вплив на партнерство та вибір напрямків зовнішньої, інвестиційної та гуманітарної політики.

Розглянуто, що географічні та історичні зв'язки, розширення торгівельних партнерів, прагнення до регіональної та продовольчої безпеки – все це міцна основа для держав Аравійського півострова щодо пошуку партнерів на Африканському Розі. Великі інвестиції в регіоні надійно прив'язали кілька країн Затоки до Африки. Стратегічні інтереси країн Затоки в цьому регіоні, незалежно від співпраці чи конкуренції, є широкомасштабними та далекосяжними. Після вод самої затоки, Червоне море є найбільш стратегічним морським регіоном для держав Затоки, тим самим привертаючи значну увагу та співпрацю з їхнього боку. Цей ключовий стратегічний водний шлях також зберігає важливий політичний вимір.

Зауважено, що Аравійський півострів та Африканський континент поєднують багато сторінок історії через їх географічну близькість. Наразі монархії Затоки все активніше звертають увагу на Африку. Передусім у державах на сході континенту нафтові монархії Аравійського півострову вбачають партнерів у дипломатичній, економічній, гуманітарній, культурно-релігійній сфері.

Доведено, що країни Затоки посіли переважно вичікувальну позицію стосовно війни Росії проти України через складність геополітичної ситуації на Близькому Сході та рівень сприйняття російської пропаганди й ціннісних орієнтирів держав регіону. Крім того, необхідно розуміти, що для недемократичних політичних режимів арабських держав ментально простіше та ближче розуміти так само автократичний режим РФ. Водночас позицію держав Близького Сходу та Африканського Рогу визначає чинник продовольчої безпеки.

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИКА КОРОЛІВСТВА САУДІВСЬКА АРАВІЯ, ОБ'ЄДНАНИХ АРАБСЬКИХ ЕМІРАТІВ І СУЛТАНАТУ ОМАН НА АФРИКАНСЬКОМУ РОЗІ

2.1. Політика поширення впливу Королівства Саудівська Аравія у регіоні Африканського Рогу

Саудівська Аравія та держави Африканського Рогу мають довгу історію соціальних, комерційних і політичних відносин у вузькій смузі Червоного моря. Саудівська Аравія часто наводить приклад короля Фейсала, який подорожував Африкою під час свого правління з 1964 до 1975 року і мав багато африканських контактів і союзників, а в 1974 році заснував Саудівський фонд розвитку [123, с. 37]. Політика США щодо протистояння лівим рухам і урядам, що підтримувалися Радянським Союзом під час холодної війни, включала фінансування Саудівської Аравії, серед іншого і в регіоні Африканського Рогу. Допомога Саудівської Аравії була особливо помітною в Судані, Сомалі та у підтримці еритрейських повстанців, які прийшли до влади в незалежній Еритреї. Судан та Ефіопія стали джерелами для робочої сили мігрантів в Саудівській Аравії.

Країни, що утворюють Африканський Ріг, ніколи не становили загрози для королівства, позаяк у держав регіону невелика економіка та низькотехнологічні армії, але африканські країни розглядаються як можливості для Саудівської Аравії для великомасштабних інвестицій у сільське господарство та експорту саудівського трактування ідеології ісламу. Інвестиції Саудівської Аравії в Африканський Ріг можуть змінити баланс сил у регіоні. Щодо геополітичних інтересів Саудівської Аравії на Африканському Розі, то важливим для транспортування трьох мільйонів барелів саудівської нафти на день є Червоне море.

Африканський Ріг описують як нову арену для саудівсько-іранської конкуренції на Африканському континенті. За часів экс-президента Судану Омара аль-Башира країна стала життєво важливим союзником Ірану, налагодила відносини з обміну військовою та розвідувальною інформацією та став перевантажувальним пунктом для іранської зброї на шляху постачання ХАМАСу та Хезболли в Газу та Ліван. Тоді ж Еритрея запропонувала Ірану доступ до портів і плацдарму в Червоному морі та Аденській затоці, а Сомалі стала вікном для надсилання зброї та припасів повстанцям-хуситам у Ємені. Тому значною мірою інвестиції Саудівської Аравії в Африканський Ріг були спрямовані на протидію впливу Ірану, причому найбільшим успіхом королівства було вигнання з Судану в 2014 році іранських посадовців, звинувачених у поширенні шіїтського ісламу. Більший економічний потенціал і вплив Саудівської Аравії разом з її позицією як лідера сунітського ісламського світу дає суттєву перевагу королівства над Іраном у боротьбі за вплив у Судані, Джибуті, Сомалі та Еритреї, які всі розірвали зв'язки з Іраном.

У 2014 році Саудівська Аравія тиснула на офіційний Хартум, щоб він розірвав відносини з Іраном, навіть погрожуючи депортувати тисячі суданських робітників, які проживають у королівстві, що є водночас важливим джерелом грошових переказів. У 2016 році Судан став першою державою в Східній Африці, яка розірвала зв'язки з Іраном, а невдовзі за ним послідували Джибуті та Сомалі [206, с. 111].

Наразі Саудівська Аравія та Іран перебувають на важливому етапі протистояння в регіоні Африканського Рогу. По-перше, саудівсько-іранська напруженість значно посилилася у Затоці, як і напруженість між США та Іраном. Додаткові війська США були направлені до Саудівської Аравії після спонсорованої Іраном атаки на саудівські нафтові об'єкти в жовтні 2019 року. Адміністрація Д. Трампа також розширила свою кампанію максимального тиску проти Ірану, передусім із застосуванням санкцій, включивши інші односторонні заходи, такі як убивство генерал-майора Корпусу вартових ісламської революції (КВІР) Касема Сулеймані в 2020 році. Це підвищило

перспективи помсти Ірану проти західних та саудівських цілей з використанням терористичних осередків, створених у Судані, Чаді, Гані, Нігері, Гамбії чи Центральноафриканській Республіці. По-друге, розпочалась інтенсивна боротьба за укладання угод з державами Африканського Рогу для забезпечення матеріально-технічних потреб конфлікту в Ємені. По-третє, падіння міжнародних цін на нафту та пандемія COVID-19 спричинили економічний тиск на національний бюджет Саудівської Аравії до такої міри, що це все ще могло вплинути на те, як Саудівська Аравія проводила свою зовнішню політику протягом багатьох років, а саме через фінансові важелі або "політику ріалу" для підтримки альянсу проти Ірану. Ціни на нафту та економічний вплив COVID-19, а також політика максимального тиску адміністрації Д. Трампа також негативно вплинули на національний бюджет Ірану. Проте, враховуючи відносно невеликі фінансові витрати, пов'язані з розширенням впливу в регіоні Африканського Рогу, більшість угод, які були укладені, залишилися надійними. По-четверте, інші регіональні актори також ускладнюють картину побудови та розпаду альянсів Саудівської Аравії [123, с. 38].

Захоплення хуситами влади в Ємені в 2014 році та військова відповідь під проводом Саудівської Аравії в 2015 році створили нову потребу забезпечити союзників уздовж узбережжя Червоного моря. Саудівська Аравія помітно збільшила військову присутність у регіоні, особливо у зв'язку з конфліктом у Ємені. Збройні сили Саудівської Аравії спочатку базувалися в Джибуті. З часу розриву відносин між ОАЕ та Джибуті у 2015 році війська Саудівської Аравії покладаються на об'єкти країн Ради співробітництва арабських держав Затоки в інших місцях регіону, зокрема в порту Ассаб в Еритреї, та власних військових об'єктах Червоного моря, таких як морський порт в Джидді.

До 2015 року на Близькому Сході події розвивалися дуже бурхливо, зокрема відбулися: підйом ІДІЛ, крах Лівії, розкол Сирії, нестабільність після перевороту в Єгипті та страх перед тим, що деякі лідери Затоки вбачали як

зростаючий вплив Ірану в регіоні. Всі ці події створили менталітет перебування в облозі у деяких монархів Затоки. У цьому контексті Саудівська Аравія та її основний партнер ОАЕ очолили військову інтервенцію в Ємені, щоб знищити повстанців хуситів, які підтримують тісний зв'язок з офіційним Тегераном. Хусити скинули президента Ємену та взяли під контроль столицю, а також більшу частину країни наприкінці 2014 та на початку 2015 року. Саме тому, арабська інтервенція під керівництвом Саудівської Аравії на підтримку міжнародно визнаного уряду Ємену поставила вимогу перед керівництвом КСА й ОАЕ встановити стратегічні позиції на узбережжі Африки на Червоному морі для підтримки їхньої кампанії.

Після цього в 2017 році Мухаммед бін Салман прийшов до влади як наслідний принц, що додало відчуття терміновості політиці королівства, пов'язаною з Африкою. Саудівська Аравія призначила нового державного міністра у справах Африки у 2018 році. Бойкот Катару з червня 2017 року посилив підхід, який застосовувала Саудівська Аравія щодо впливу Ірану в Африці. Усі ці події зіграли певну роль у зміні орієнтації зовнішньої політики Саудівської Аравії, на сьогоднішній день жодна з них була важливішою, ніж сприйняття Саудівською Аравією хуситів як союзників Ірану. У відповідь Саудівська Аравія та ОАЕ розширили та посилили свою безпеку, дипломатичний та економічний вплив на Африканський Ріг. Ємен та Сомалі мають подібні виклики в регіоні Червоного моря. Обидві держави страждають від бідності, хвороб, повстанців і тероризму та можуть виступати в якості бази для використання терористичними групами, подібно до Талібану в Афганістані в 1990-х роках. Під час нападу на посольство США у Сані 17 вересня 2008 року загинуло десять людей, і Комітет із закордонних справ США оцінив, що це було лише питанням часу, коли відбудуться нові акти тероризму. Одна з них полягала в тому, щоб здійснити теракт у синагозі та єврейському громадському центрі в Чикаго. За повідомленням розвідки Саудівської Аравії їх перехопили в жовтні 2010 року. Ці події сприяли

переорієнтації міжнародної уваги та політики боротьби з тероризмом на Ємен і підкреслили зв'язки з терористичними групами Сомалі.

До 2010 року допомога РСАДЗ становила більшу частину всієї допомоги, яку отримував Ємен. Хоча ця зовнішня допомога запобігала краху країни та зменшувала загрози безпеці країн РСАДЗ, цього було недостатньо для посилення розвитку та покращення управління в цій країні. «Аль-Каїда» на Аравійському півострові (АКАП) розпочала свою діяльність в Ємені ще в 2009 році, але антитерористичний підхід проти АКАП та «Ісламської держави» у 2014 році приховав більш екзистенційні та політичні загрози від захоплення влади хуситами у вересні 2014 році та від південних сепаратистів у Ємені.

Водночас Іран почав посилювати свою політичну та оперативну підтримку хуситів Ємену після початку повстання у 2011 та 2012 роках. Іран не був основним гравцем у політичних процесах зі зміни влади після відставки президента Салеха, але офіційний Тегеран допоміг зв'язати його з хуситами після його вигнання, що сприяло конфлікту. У 2013 році флот США та Ємену перехопив судно, яке перевозило 40 тонн військового постачання для хуситів, включаючи ракети, ракети «земля-повітря» та боєприпаси. Іран направив військові кораблі в Аденську затоку для боротьби з піратством у Сомалі у 2008 році та сформував спеціальну групу по боротьбі з піратством Аденської затоки у 2014 році, що забезпечило Ірану прикриття для зростаючих поставок до Ємену [123, с. 45]. Підтримка Ірану стала більш відкритою після того, як хусити досягли значних успіхів, включаючи контроль над Саною. Іран залучив у конфлікт в Ємені членів ліванської Хезболли, натомість до коаліції під проводом Саудівської Аравії було залучено, зокрема, Судан.

Саудівська Аравія давно намагається стримувати вплив Ірану в Африці, особливо на Сході континенту. Проте, Іран домігся розвитку відносин військового співробітництва та обміну розвідками із Суданом, використовуючи його як пункт доставки зброї іранським партнерам на Близькому Сході до 2015 року. Пропозиції Саудівської Аравії щодо значних

дипломатичних та економічних стимулів для розірвання зв'язків з Іраном виявились достатніми. Офіційний Ер-Ріяд допоміг звільнити Судан від його дипломатичної ізоляції і перерахував 1 мільярд доларів США у центральний банк Судану в 2015 році, незадовго до того, як Судан розірвав зв'язки з Іраном. Ці дипломатичні, економічні та безпекові інструменти значно зменшили вплив Ірану на Африканському Розі.

ОАЕ оголосили про поетапний вихід із Ємену в жовтні 2019 року, передавши контроль Саудівській Аравії. Цей крок збігся з виведенням Суданом усіх військових, крім 650 із запланованих 15 тисяч, що ще більше ізолювало Саудівську Аравію в цьому конфлікті та зменшило її військовий потенціал у Ємені. Між урядом, який підтримує Саудівська Аравія, та південним сепаратистським рухом, якого підтримує ОАЕ, Південною перехідною радою, зберігається напруга. Однак, враховуючи зближення політики Саудівської Аравії та ОАЕ щодо багатьох життєво важливих питань на Близькому Сході, а також зростання економічної конкуренції обох держав, Ємен навряд чи зірве їх загальну співпрацю.

Під час боротьби з Іраном офіційний Ер-Ріяд звернувся за допомогою до минулих союзників – Судану та Еритреї, які свого часу зміцнили зв'язки з офіційним Тегераном, коли усі три країни перебували під міжнародними санкціями. Починаючи з 1990-х, Судан будував свою оборонну промисловість за допомогою іранської військової допомоги, а Еритрея запропонувала використовувати свій порт Ассаб для потреб іранського флоту. Втім, у 2014 році обидві країни вигнали іранських дипломатів. А ще через рік обидві країни погодились надати війська та ресурси для війни в Ємені.

Королівство Саудівська Аравія та ОАЕ вважаються найближчими регіональними союзниками Судану. За часів перебування при владі О. аль-Башира Судан продовжував підтримувати відносини з Іраном, прийнявши неодноразові візити іранських військових кораблів у Порт-Судан, включно з іранськими офіційними особами на об'єктах військово-промислового комплексу Судану, і дозволивши використовувати свою територію для

контрабанди зброї, включно з іранськими ракетами Fajr-5 до ХАМАС. У відповідь на таємну співпрацю між Суданом та Іраном Саудівська Аравія закрила свій повітряний простір для літака О. аль-Башира, який прямував на інавгурацію президента Ірану Рухані в 2013 році.

Судан також припинив діяльність іранських культурних центрів у 2014 році через побоювання, що Іран пропагує шіїтський іслам у більшості сунітських країн, а також він сподівався отримати більше саудівської допомоги та інвестицій. До 2016 року Судан направив близько 10 тисяч військових для очолюваних Саудівською Аравією зусиль в Ємені. За це 350 мільйонів доларів США потім було сплачено до центрального банку Судану. Судан вислав іранського посла в січні 2016 року. на знак протесту проти нападу на посольство Саудівської Аравії в Тегерані. Зміна в поведінці уряду Судану, ймовірно, була організована напередодні візиту Міністра закордонних справ Саудівської Аравії Аделя аль-Джабейра в Хартум в лютому 2016 року, коли Судан погодився надіслати війська та літаки для кампанії під проводом Саудівської Аравії в Ємені в обмін на допомогу вартістю 2-4 мільярди доларів США. Саудівська Аравія також пообіцяла посприяти у скасуванні санкцій проти Судану [123, с. 47]. КСА й ОАЕ пообіцяли виділити 3 мільярди доларів США на підтримку перехідної військової ради Судану, які спочатку були призначені для Лівану, зокрема, 500 мільйонів доларів США готівкою та 2,5 мільярда доларів США у товарах з метою залучення Судану до сфери їхнього впливу. Це відбулося вже після того, як О. аль-Башир був відсторонений.

Внаслідок відсторонення експрезидента Судану Омара аль-Башира від влади у країні було встановлено військовий режим. Ці події не обійшлися без насилля. Зокрема війська розганяли демократичних протестувальників Судану, і головна провина за такі дії лежить на Силах швидкої підтримки. Цей сумнозвісний воєнізований підрозділ складається із залишків так званих джанджавідів – озброєної міліції, яка в 2000-х рр. чинила злочини проти

людства у Дарфурі. Тіла десятків із близько 100 вбитих, за місцевими підрахунками, були викинуті в Ніл [178].

Разом із Єгиптом КСА й ОАЕ виявились найбільш важливими прихильниками генералів. Однак, у Судані не обійшлося без скандалу та обвинувачень суданців щодо участі ОАЕ та КСА в масових порушеннях прав людини у цій країні. Саудівська Аравія наполягала на збереженні апарату безпеки в Судані, включаючи Сили швидкої підтримки країни під керівництвом генерала Мохамеда Хамдана Дагло, з якими Королівство має тісні стосунки [123, с. 48].

Військові лідери Судану правили країною з моменту, коли протести розпочали переворот проти Омара аль-Башира. Втім, відповідальність за криваві події у Хартумі лежить не лише на Силах швидкої підтримки та генералах, а увага посилилася і щодо їхніх регіональних союзників – Саудівської Аравії та Об'єднаних Арабських Еміратів. Багато суданських активістів навіть запитували, чи не дали потужні держави Затоки зелене світло для розправи над активістами. Через два дні після нападу Державний департамент США опублікував короткий дзвінок між високопоставленим посадовцем США та принцом Халедом бін Салманом, заступником міністра оборони Саудівської Аравії та братом кронпринца Мухаммеда бін Салмана, фактичним очільником королівства. Девід Хейл, заступник держсекретаря у політичних справах сказав принцу Халеду про "важливість переходу від перехідної військової ради до цивільного уряду" [180].

Саудівська Аравія та ОАЕ, за словами дипломатів, категорично заперечують, що знали про рейд. Й обидві країни наполягають на тому, що вони сприяють стабільності в регіоні та мають довгу історію економічних і політичних зв'язків із Суданом, країною, яка є мостом між африканським та арабським світами та має довге узбережжя уздовж Червоного моря.

Тим не менше, жорсткі заходи зробили розголос щодо ретельного аналізу ролі цих країн в Судані, в той самий час як викликали більш широкі дебати про політику втручання, що здійснюють наполегливі країни Затоки, в

той час, коли вони витрачають сотні мільйонів доларів на управління портами та іншою інфраструктурою на Африканському розі. "Усі наші проблеми стосуються Саудівської Аравії, ОАЕ та Єгипту", – каже 27-річний хірург Сальман Осама, який був на передовій протестів в Судані і лікував поранених під час рейду в Силами швидкої підтримки. "Вони підтримували режим аль-Башира, який гнітив нас, і вони підтримують цей режим" [130]. Отже, суспільство Судану критично ставиться до втручання держав Затоки до внутрішньополітичної ситуації в країні.

Також стало відомо, що лише за 10 днів до нападу генерал-лейтенант Мохаммед Хамдан Дагло, який очолює Сили швидкої підтримки і вважається одним із найсильніших військових лідерів Судану, в Джидді зустрівся з принцом КСА Мухаммедом бін Салманом. Того ж тижня генерал-лейтенант Абдель Фаттах аль-Бурхан, глава військової ради Судану, відвідав шейха Мухаммеда бін Зайеда, престольного принца Абу-Дабі та фактичного лідера ОАЕ [130]. У багатьох учасників акцій протесту в Хартумі посилюються побоювання, що закордонні держави будуть налаштовані на утримання союзників режиму аль-Башира у владі за рахунок демократії.

Після цього Саудівська Аравія та ОАЕ закликали до "конструктивного діалогу" між усіма суданськими сторонами. Обидві монархії Затоки покладаються на захист своїх стратегічних інтересів у цій країні, включно з участю суданського війська у складі коаліції під керівництвом Саудівської Аравії в Ємені, яка веде боротьбу проти проіранських повстанців хуситів [130].

Королівство Саудівська Аравія також просуває свої економічні проекти та багато інвестує у Судан. Зокрема, згідно з даними Бюро статистики Судану, інвестиції КСА в Судан складають 12 млрд. дол. США, а ОАЕ інвестували 7 млрд. доларів США [49]. Саудівська Аравія та ОАЕ продовжили підтримувати Судан через новий фонд для інвестування в сільське господарство, через постачання нафтопродуктів у 2021 році та ліків від COVID-19 [123]. Можна підсумувати, що надалі ці країни не планують зупинитись та будуть

збільшувати інвестиції, оскільки мають значні інтереси в регіоні та перебувають у тісних стосунках з новою владою Судану.

Міністр закордонних справ Саудівської Аравії нещодавно висловив підтримку більш наполегливим залученням Королівства по всій Африці. Він заявив, що відсутність участі Саудівської Аравії в Африці створила можливості для інших держав "спричинити неприємності", і зауважив, що КСА зараз "на правильному шляху" для поглиблення зв'язків з кожною африканською країною. Тим часом, керівництво Еміратів заявили, що ОАЕ не потрібно змінювати свій підхід, і країна має намір продовжувати поглиблювати та розширювати зв'язки по всій Африці [180].

Водночас потрібно розуміти, що для регіональної інтеграції, розвитку інфраструктури та зв'язку через Червоне море, а також мирних ініціатив потрібні величезні інвестиції. Що стосується портів, то Африканський Ріг залишається одним із найменш розвинених регіонів з портовою інфраструктурою, який має єдиний сучасний глибоководний порт постійного використання у Доралі, Джибуті.

Саудівська Аравія планувала побудувати свою першу закордонну базу в Джибуті, переговори про це велися між 2016 і 2017 роками. У 2016 році Саудівська Аравія уклала з Джибуті договір безпеки, який мав на меті створити військову базу [76]. Втім, через достатньо заповнену територію навколо Кемп-Лемоньє та кількість військових об'єктів у місті Джибуті, влада цієї держави звернулася до Саудівської Аравії з проханням розглянути місця в Обокку, на півночі. Це потребувало значних інвестицій, але його близькість до протоки Баб-ель-Мандеб могла б дати значну перевагу. Незважаючи на те, що були досягнуто домовленості про будівництво бази, на сьогоднішній день в Джибуті так і не було відкрито жодного військового об'єкта КСА. Тим не менше, з моменту початку конфлікту в Ємені Саудівська Аравія зберегла значну морську присутність у Червоному морі та Аденській затоці.

Плани Саудівської Аравії та ОАЕ зробити базу своєї єменської кампанії проти хуситів в Джибуті була ще й скомпрометована дипломатичним

конфліктом після того, як у лютому 2018 року Джибуті повернула під свій контроль контейнерний порт Дорале, яким з 2006 року керувала еміратська компанія “DP World”, Саудівська Аравія та ОАЕ швидко повернулися до раніше ізольованої Еритреї. Саудівська Аравія зацікавлена повернутися до розбудови альянсу з Джибуті, включаючи проект будівництва моста, який покликаний з'єднати узбережжя Джибуті та Ємену на відстані 28 км через протоку Баб-ель-Мандеб. Проект будівництва моста був запропонований дубайською компанією Middle East Development LLC та очолюваний Тарекем бін Ладеном повинен з'єднати два міста, обидва під назвою Аль-Нур, вартістю 25 мільярдів доларів США [123, с. 53].

У зв'язку з тим, що сподівання на Джибуті не виправдалися, то офіційний Ер-Ріяд повернувся до ідеї розбудови відносин з Еритреєю. Король Саудівської Аравії Салман бін Абдулазіз Аль Сауд зустрівся з президентом Еритреї Ісаасом Афеверкі, щоб доопрацювати 30-річну угоду про проведення військових операцій країнами Перської затоки. 29 квітня 2015 року президент Еритреї Афеверкі уклав з Саудівською Аравією угоду про безпеку та військове партнерство, включаючи права на базу в Еритреї для підтримки коаліції в Ємені. Відповідно до укладених домовленостей Еритрея у 2015 році надіслала 400 своїх військовослужбовців до Ємену на підтримку саудівської коаліції. А вже 16 вересня 2018 року за посередництва Саудівської Аравією прем'єр-міністр Ефіопії Абій Ахмед та президент Еритреї Ісаяс Афеверкі підписали мирну угоду в Джидді. Цей крок, ініційований Абій Ахмедом та підтриманий значними дипломатичними зусиллями ОАЕ та КСА протягом останніх кількох місяців, поклав кінець десятирічній війні та напрузі між двома їх країнами. Наступного дня Саудівська Аравія також провела перші переговори віч-на-віч між Еритреєю та Джибуті після більш ніж десятиліття прикордонних суперечок після мирної угоди, яку дві країни підписали 6 вересня 2018 року. Саудівське посередництво отримало високу оцінку з боку президента Джибуті Ісмаїла Омара Гюллеха, який заявив в інтерв'ю, що роль Саудівської Аравії була ключовою для нормалізації відносин між Джибуті з Еритреєю [178].

Коли лідери Еритреї та Ефіопії підписали вересневу угоду, головна увага була прикута до посередницької діяльності Саудівської Аравії та ОАЕ. Церемонія відбулася в Джидді, на узбережжі Червоного моря в Саудівській Аравії. Два африканські лідери сиділи в розкішній кімнаті під поглядом портрета саудівського короля Абдулазіза. Серед присутніх також були нинішній король Салман, саудівський принц Мухаммед бін Салман та міністр закордонних справ ОАЕ Шейх Абдулла бін Заїд. Традиційні регіональні впливові гравці – західні країни, ООН та Африканський союз – були відсутні. Шейх Мохаммед бін Заїд, престольний принц та заступник Верховного головнокомандувача збройними силами ОАЕ, провів вирішальні зустрічі з ефіопськими та еритрейськими чиновниками, які допомогли закінчити конфлікт, який тривав два десятиліття. Непрямі докази свідчать про те, що 1 мільярд доларів США було внесено Саудівською Аравією до центрального банку Ефіопії, а лідери обох держав були нагороджені орденом Заїда [123, с. 50].

Еритрейсько-ефіопське зближення, а також активність дипломатичних зусиль значно посилили позиції країн Затоки як геополітичних акторів у регіоні Африканського Рогу, особливо уздовж Червоного моря. Саудівська Аравія та ОАЕ наразі відіграють центральну роль у порядку денному щодо майбутнього регіону Африканського Рогу, який все ще зазнає чвар і нестабільності.

Зацікавленість США у цьому регіоні останнім часом помітно ослабла, в той час коли країни Затоки, стали відігравати головну роль. Як заявив один із чиновників країн Затоки: "Якщо ви дивитесь на майбутнє Африки, то стає зрозуміло – Китай залучений. Арабські країни теж задіяні. США – ні" [178]. Найбільше питання – що має на меті здобути кожна країна Затоки і як кожна з них має намір використати свої нещодавно набуті важелі.

Саудівська Аравія та ОАЕ також допомогли намаганням прем'єр-міністра Ефіопії покращити відносини з Єгиптом, ще одним старим ворогом офіційної Аддіс-Абеби. Прем'єр-міністр Ефіопії відвідав Каїр з офіційним

візитом і публічно запевнив президента Єгипту Абдела Фаттаха аль-Сісі, що проекти розвитку Ефіопії, зокрема Гребля Великого Ефіопського Відродження, що, за твердженням офіційного Каїру, може серйозно зменшити постачання води на Нілі, – не зашкодять Єгипту. Президент аль-Сісі також застосував примирливий підхід, заявивши, що він визнає, що військового вирішення спору немає.

У той же час, Саудівська Аравія допомогла розпочати діалог між Еритреєю та Джибуті протягом десятиліття прикордонного конфлікту. Після першої зустрічі лідерів двох країн у Джидді у вересні 2018 року, президент Джибуті Ісмаїл Омар Гюлле заявив, що відносини "увійшли у фазу нормалізації" [178].

Варто відзначити, що відносини між Іраном і Еритреєю викликали занепокоєння Саудівської Аравії ще на початку 2000-х років. Офіційний Ер-Ріяд звинувачував Іран у транспортуванні зброї з Еритреї через Червоне море до хуситів у Ємені та направив три військові кораблі для патрулювання узбережжя північного Ємену в листопаді 2009 року. Також Саудівська Аравія та ОАЕ допомогли модернізувати енергомережу Еритреї та надали допомогу у вигляді нафти. Президент Еритреї Афверкі за підтримки Саудівської Аравії домогся зняття санкцій Ради Безпеки ООН у 2018 році та певною мірою реабілітував свій імідж у міжнародному співтоваристві. Швидке покращення відносин із Саудівською Аравією та ОАЕ та наслідки цього сприйняли в Аддіс-Абебі з деякою тривогою.

Необхідно зазначити, що відносини Саудівської Аравії з Ефіопією склалися досить непросто. Щодо будівництва Великої ефіопської дамби Відродження на річці Блакитний Ніл, то Саудівська Аравія виступає на боці Єгипту та Судану, зокрема посиляючись на арабську солідарність. Водночас, коли в 2011 році Індонезія та Філіппіни тимчасово припинили міграцію домашніх працівників до Саудівської Аравії через занепокоєння з порушенням прав людини, Ефіопія активно заповнила цю прогалину своїми громадянами. Однак, ефіопських покоївок звинуватили у недбалості, убивстві дітей, якими

вони опікувалися, і навіть чаклунстві, – злочині, за який у Саудівській Аравії передбачена смертна кара. Напруженість ще більше зросла в 2013 році, коли Саудівська Аравія придушила нелегальну міграцію, внаслідок чого частина ефіопських громадян були вбиті. У 2017 році, коли офіційна Аддіс-Абеба не розірвала зв'язків з Катаром, понад 400 тис. ефіопів, які працювали в Саудівській Аравії, багато з яких працювали на незаконній основі, отримали 90 днів амністії при репатріації. Напруга зростала, і уряд Саудівської Аравії погрожував масовими висилками. Деякі з них відбулися, і зусилля були активізовані в 2020 році. Ефіопські грошові перекази з Саудівської Аравії становили щонайменше 191 мільйон доларів США в 2017 році [123, с. 49].

Втім, саудівсько-ефіопські відносини значно ширші, ніж лише напрямок трудової міграції, і включають саудівські інвестиції у водні ресурси, сільське господарство та тваринництво. Саудівська Аравія придбала близько 124 тис. гектарів в Ефіопії для виробництва харчових продуктів. Хоча це набагато менше, ніж 500 тис. гектарів, які Саудівська Аравія придбала в Танзанії ще в 2009 році. Особисті зв'язки, наприклад, зв'язки саудівського мільярдера Мухаммеда аль-Амуді, мати якого є ефіопкою, а також ділові інтереси в Ефіопії в галузі сільського господарства, гірничодобувної промисловості, виробництва напоїв і готелів можуть прокласти шлях для подальших спільних підприємств і вищого рівня двосторонньої торгівлі нафтою, продукцією сільського господарства і послугами. У 2019 році аль-Амуді через свою інвестиційну групу Midroc Ethiopia був другим за величиною роботодавцем у країні та мав намір інвестувати 126 мільйонів доларів у нову мегафабрику з переробки харчової олії в Аддіс-Абебі [123, с. 50]. Водночас, Саудівська Аравія є найбільшим інвестором у сільське господарство Африки, вливаючи великі інвестиції, зокрема на придбання 500 тис. га землі в Танзанії в 2009 році. Загалом, саудівські інвестори разом орендували понад 1 млн. гектарів землі в Марокко, Ефіопії, Малі, Мавританії, Судані, Південному Судані та Сенегалі [55].

Рівень відносин Саудівської Аравії з Ефіопією перебуває на значно вищому рівні, ніж з сусіднім Сомалі, навіть незважаючи на спільну релігію. Саудівська Аравія не має дипломатичних чи консульських зв'язків із Сомалі після розпаду центрального уряду в 1991 році. Тим не менш, Сомалі змогла отримати від Саудівської Аравії обіцянку отримання траншу в розмірі 50 мільйонів доларів США, коли вона оголосила про розрив дипломатичних відносин з Іраном: 20 мільйонів доларів США бюджетної підтримки та 30 мільйонів доларів США інвестицій [123, с.53]. Саудівська Аравія також висловила зацікавленість у проведенні переговорів, спрямованих на вирішення суперечки між федеральним урядом Сомалі та Сомалілендом. Втім, на даний момент, постійна нестабільність у Сомалі перешкоджає більш активній участі Саудівської Аравії в інвестиційній діяльності в цій країні.

Держави Затоки також наростили надання різноманітної допомоги країнам Африки, значною мірою мотивовані спільною релігійною спадщиною. Окрім великих гуманітарних пожертвувань держав Затоки в країни Африканського Рогу, ще з 1980-х років численні благодійні організації та фонди з Затоки діяли по всій території Африки.

Наприклад, Саудівська міжнародна ісламська організація допомоги (IRO) та Кувейтське агентство африканських мусульман були одними з перших спонсорованих державою ісламських благодійних організацій, що працюють в Африці [180]. Окрім своїх гуманітарних цілей, ісламські організації Затоки також відіграють місіонерську роль. Покійний диктатор Лівії Муаммар Каддафі був наляканий поширенням в Африці ваххабізму, який походить з Саудівської Аравії. У зв'язку з цим він створив Всесвітнє товариство ісламського призову, щоб конкурувати з благодійними організаціями Затоки в Африці та проповідувати іншу версію ісламу під впливом суфізму.

Глобальна війна з тероризмом на початку 21 століття змусила багато ісламських благодійних організацій згортати свою діяльність за кордоном після звинувачень у підтримці тероризму. У той час, коли зростання економіки

на Заході сповільнилося, деякі африканські лідери звернулися до держав Затоки за економічною допомогою через їх багатство та релігійні зв'язки. Екс-президент Сенегалу А.Вад активно зміцнював зв'язки з державами Затоки, передусім з Саудівською Аравією, коли він перебував при владі з 2000 по 2012 рік, наголошуючи на спільній релігійній спадщині Сенегалу з країнами Затоки, відіграючи важливу роль в Організації ісламського співробітництва [180].

Розширення благодійної діяльності на чорному континенті сприяє зміцненню репутації цих держав серед мусульман Африки та інших країн, оскільки вони здатні представити себе як доброзичливі актори, які переслідують цілі благодійництва, а також власні економічні інтереси в Африці. Ще однією причиною такої активності держав Затоки в Африці є протидія Ірану. Нещодавно Саудівська Аравія виділила 118 млн дол. США, а ОАЕ – 35 млн дол. США для фінансування спільних збройних сил [30]. Підтримка цих спільних сил дозволяє Саудівській Аравії стверджувати, що вона очолює боротьбу з глобальним тероризмом поряд зі створенням Ісламської військової контртерористичної коаліції з 40 ісламських держав. Крім того, ОАЕ дали обіцянку заснувати «військову школу» в Мавританії [30]. Наслідний принц КСА Мохаммад бін Салман, зокрема, хоче продемонструвати своє лідерство в цьому суперництві. Ця ініціатива також дає можливість Саудівській Аравії і ОАЕ планувати довгострокову присутність в регіоні з метою протидії Ірану.

Трудова міграція є ще однією вагомою частиною економічних відносин між державами Затоки та Африкою на південь від Сахари. Значна частина працівників-мігрантів з країн Африканського Рогу забезпечують держави Затоки дешевою некваліфікованою робочою силою. Незважаючи на те, що близькосхідні монархії не оприлюднюють детальних даних про іммігрантські громади, втім ефіопські, еритрейські й суданські діаспори вважаються найбільшими громадами в регіоні з-поміж країн Африки.

За оцінками Організації Об'єднаних Націй, у 2015 році в країнах Затоки мешкало 540 тис. суданців, що становить орієнтовно третину всієї суданської

діаспори за кордоном. Станом на 2023 рік близько 200 тис. суданців живуть і працюють в ОАЕ [170]. Згідно з оцінками, в Саудівській Аравії працюють півмільйона ефіопців, а в ОАЕ трудяться 100 тис. еритрейців. У Катарі працює 60 тис. суданців та трохи менша кількість ефіопців [52].

Втім, варто зазначити, що африканці не є найбільшими мігрантськими громадами в монархіях Затоки, і вони суттєво поступаються пакистанцям, індійцям, філіппінцям тощо. Водночас, їх потоки грошових переказів є надважливим джерелом доходу для країн Африканського Рогу, себто вони є вагомим ключем для здійснення економічного впливу держав Затоки в Африці.

Монархії Затоки також працювали над тим, щоб розвивати партнерські стосунки у військовій сфері та обмінюватися розвідувальною інформацією з африканськими країнами, часто натомість пропонуючи економічні стимули. Зокрема, Саудівська Аравія та ОАЕ набрали африканські сили для підтримки своїх операцій в Ємені в рамках такого співробітництва. КСА перерахувала 1 мільярд доларів США в 2015 році до центрального банку Судану незабаром після того, як офіційний Хартум відправив власних військових на війну в Ємені. У 2018 році, через тиждень після того, як міністр оборони Судану Алі Ахмед Салім переглянув участь Судану в конфлікті в Ємені, Саудівська Аравія та Судан підписали ряд угод про оборонну та економічну співпрацю, в результаті чого Саудівська Аравія пообіцяла більше інвестицій. До речі, Саудівська Аравія є найбільшим інвестором Судану з-поміж мон Затоки, та розробляє в цій країні близько 590 проєктів [163].

Потенційне перемир'я та можливе завершення інтервенції Саудівської Аравії в Ємені матиме значний вплив на безпеку та безпекові відносини з державами Африканського Рогу. Спадщина укладених військових і комерційних портових угод має перспективу залишитися чинними, як і довгострокова зацікавленість у створенні буферної зони проти впливу Ірану на Аравійському півострові та вздовж кордону з Червоним морем. Втім, потенціал для деескалації з Іраном щодо реалізації проєктів, які служать як

безпеці, так і комерційним потребам, і крок до акцентування уваги на торгівлі з африканськими ринками, що розвиваються, з часом може стати більш очевидним.

Отже, Королівство Саудівська Аравія історично підтримувало доброзичливі двосторонні відносини на африканському континенті та продовжує розвивати політичні й економічні відносини в регіоні Африканського Рогу. Саудівська Аравія визнала гостру потребу регіону в колективних діях для захисту та збереження стабільності на Африканському Розі. КСА також докладає зусиль для встановлення офіційної фізичної присутності на Африканському Розі. Саудівська Аравія докладає зусиль для створення офіційної бази в Джибуті та зміцнення морських зв'язків з країною. Королівство також започатковувало військову присутність на Африканському Розі разом із ОАЕ на військовій базі Ассаб в Еритреї, яка використовувалася для конфлікту в Ємені.

2.2. Держави Африканського Рогу в зовнішньополітичній стратегії Об'єднаних Арабських Еміратів

Рушійною силою зовнішньої політики ОАЕ продовжують залишатися економічні інтереси, часто з обґрунтуванням «співвідношення ціни та якості», яке відрізняється від традиційного прийняття рішень щодо допомоги, а також розширення рамок безпеки. Сфера впливу безпеки ОАЕ поступово розширюється, але в дуже узгодженому радіусі, досягаючи на сході Індійського океану; на півдні сягаючи Аравійського моря та протоки Баб-ель-Мандеб; на заході – Африканського Рогу та коридору Червоного моря, а на півночі – Єгипту та Леванту.

Починаючи з 2011 року офіційний Абу-Дабі став розглядати країни вздовж узбережжя Червоного моря вже не лише, як комерційних партнерів. Потрясіння на Близькому Сході, піратство, що зародилося в Сомалі, зростаючий регіональний вплив Ірану, а також війна в Ємені – поєднання всіх

цих викликів змусили ключових акторів у регіоні до пошуку можливості досягнення ключового стратегічного інтересу на Африканському Розі – стабільності.

Об'єднані Арабські Емірати розширюють свою роль в регіоні Африканського Рогу поряд з іншими державами Затоки. Суперечності, в тому числі серед членів Ради співробітництва арабських держав Затоки, які змушували ОАЕ та Королівство Саудівську Аравію діяти проти Катару, часто мотивують збільшення впливу держав Затоки.

ОАЕ застосовують власні фінансові та бюрократичні ресурси для досягнення мети розвитку – використання власного розташування як логістичного і транспортного вузла, а також мети безпеки – протистояти потенційному зміцненню політичного ісламу як конкуруючої форми правління.

Численні концесії на порти та партнерства з безпеки зазнали невдачі. Ранні моделі економічного управління державою демонстрували наголос на досягненні співвідношення ціна-якість, тоді як останні спроби віддавали пріоритет питанням безпеки над досягненням економічної прибутку, особливо тому, що з 2015 р. в Ємені ОАЕ підняли компонент безпеки до головного політичного пріоритету. На цьому етапі еволюція зовнішньої політики ОАЕ на Африканському Розі принесла неоднозначні результати на комерційних та економічних фронтах і принесла важливі перемоги на фронтах миру та безпеки, а також посилила нестабільність, від якої регіон страждає протягом десятиліть.

В ОАЕ, починаючи з 2010 року зовнішня політика включала експансіоністську та амбітну зовнішньополітичну діяльність на Близькому Сході, у Східній Європі та на Африканському Рогу. Як вважають в ОАЕ, географія Затоки знаходиться в центрі кола або сфери впливу, з якої за вісім годин польоту можна охопити дві третини населення світу. ОАЕ концептуалізували своє положення як центральне місце в доступних ресурсах, чи це буде виробництво їжі в Судані чи Сербії, або доступ до порту від Адена

до Суецу. Стратегічна географія є центральною для того, як ОАЕ бачать себе в ширшій світовій спільноті та як держава бачить свою актуальність і безпеку в майбутній глобальній політичній економіці. Логіка така: «Що нам потрібно?» і «Що в нашій досяжності?», і звідти ми бачимо експансіоністський інтерес до інвестицій, допомоги та співпраці у сфері безпеки, а також зароджується агресія щодо тих, хто загрожує цьому доступу. ОАЕ були особливо вправними у визначенні місць стратегічної досяжності та потім використовуючи певну форму економічного управління державою прагнули залучити партнера та спробувати створити важелі впливу.

Проте здійснення економічної державності не є винаходом ОАЕ, і практично всі країни використовують наявні у них інструменти для створення впливу, можливостей і мінімізації загроз своїй безпеці. Для ОАЕ траєкторія бажання малої держави справляти вплив і важелі впливу зростає як у силі, так і в широті. Однак були і розчарування і помилки в цій політичній траєкторії, включно з великими житловими проектами в Єгипті та портовою концесією в Джибуті. Загалом, ОАЕ мають тенденцію до швидкого виходу з певних ринків, виведенні інвестицій і зобов'язань щодо допомоги та одночасному подвоєнні зусиль у нових місцях і з новими партнерами. Це також може свідчити про транзакційний погляд на зовнішню політику, відсутність довгострокових дипломатичних зобов'язань чи зацікавленості та, можливо, також слабкість людських ресурсів щодо спроможностей здійснювати зовнішню політику або сильно централізований процес, який не включає прийняття складних і багаторівневих рішень [206, с. 102].

Пріоритети надання стратегічної допомоги, які зародилися в Затоці, загалом суттєво відрізняються від тих, що виникли на Заході. У випадку ОАЕ головним пріоритетом є скоординований бізнес і амбіції безпеки. Коли державні та економічні інтереси збігаються, бачимо відмінну рису економічної державної влади держави Затоки. Через значну присутність пов'язаних з державою суб'єктів господарювання в економіці країн Затоки

будь-яке рішення про допомогу також є інвестиційною можливістю для пов'язаних з державою компаній отримати капітал на двосторонніх зв'язках.

Ця скоординована бізнес-стратегія та стратегія безпеки є ключовою рисою зовнішньої політики Еміратів та політики зовнішньої допомоги. Для ОАЕ повернення інвестицій не розраховується як чиста фінансова цифра. Це включає домінування на ринку, пріоритет над регіональними конкурентами в сфері інвестицій та допомоги, а також перспективні можливості для пов'язаних з державою організацій для прибуткових партнерств, часто із середньо- та довгостроковою перспективою. Торговельні відносини, безпека та розбудова державної ідентичності в міжнародній системі не є взаємовиключними стратегічними цілями.

Задовго до того, як у червні 2017 року почалася Катарська криза, Єгипет був ключовим полем битви для країн Затоки, які змагалися за міжнародний вплив. У той час як Катар підтримав політичний рух "Братів-мусульман", Саудівська Аравія та ОАЕ підтримали військових і нинішній режим президента Абделя Фатаха ас-Сісі.

У спробі зміцнити політичну стабільність Єгипту в 2013 році ОАЕ та Саудівська Аравія використовували низку фінансових інструментів, включаючи депозити в єгипетському центральному банку, вигідні позики, пожертвування нафти та газу в натуральній формі та обіцянки прямих іноземних інвестицій у такі сектори, як нерухомість і сільське господарство. Починаючи з 2016 року спостерігалася певна нестабільність потоків фінансової підтримки Єгипту від країн РСАДЗ. Цей рік був особливо важким для Єгипту, оскільки він шукав допомоги від традиційних багатосторонніх джерел фінансування, таких як Світовий банк і Міжнародний валютний фонд, щоб подолати свою фіскальну кризу та стабілізувати свою валюту. ОАЕ та Саудівська Аравія знову використали фінансові інструменти підтримки Єгипту через прямі іноземні інвестиції від пов'язаних з державою організацій, зокрема в нерухомість.

Однак ця зовнішня допомога та інвестиції не є благодійністю, навіть якщо її метою є пріоритетні напрямки зовнішньої політики. Державне економічне управління країн Затоки, особливо з ОАЕ, часто фінансується за рахунок інвестиційних інструментів, які є приватними ресурсами державних діячів, що може принести користь державі та пов'язаним з нею комерційним структурам. На даний момент інвестиції в політичну стабільність і економічне зростання Єгипту залишаються пріоритетом зовнішньої політики ОАЕ і Саудівської Аравії [206, с. 106].

Враховуючи війну в Ємені та роль Еміратів в ній, а також нещодавні зобов'язання щодо Єгипту, ОАЕ беруть на себе роль регіонального лідера у своїх зусиллях з моделювання управління та економічного зростання, а також втягування в регіональний конфлікт. Обґрунтуванням такої наполегливої зовнішньої політики є збереження та консолідація держави.

Загальний процес, свідками якого ми є, стосується не стільки зовнішньої політики, а скоріше внутрішнього державного будівництва ОАЕ. Розпочато дуже активний державотворчий проект, як другий етап після того, що державний діяч ОАЕ в першому поколінні Шейх Заїд розпочав через свого сина Мохамеда бін Заїда. Ми спостерігаємо консолідацію федеральної влади та послаблення побудованої структури федеральної автономії на окремі ідентичності еміратів в одну національну ідентичність. Першим принципом цього проекту державотворення є новий націоналізм, дещо схожий на арабські націоналістичні проекти 1950-х років, зокрема "насеризм". Паралель з Єгиптом є справді актуальною, адже Єгипет є орієнтиром для минулого прикладу, який Емірати намагалися відтворити та вдосконалити. ОАЕ захоплюються легітимністю Єгипту в арабському світі, його історією космополітизму, його медіа-іконами минулого та його регіональною владою.

Мотивацією для активної зовнішньої політики ОАЕ стала не лише потреба реагувати на «арабську весну». Десятиліття величезних нафтових багатств, зароблених між 2003 і 2014 роками, дозволило цій державній владі консолідуватися і здійснити централізацію державної влади в Абу-Дабі.

Важливим є те, що дохід від нафти йшов саме до Абу-Дабі. Федеральний розподіл ресурсів був тією силою, яку британці радили створити ОАЕ, і він залишається сполучною ланкою, що тримає країну разом. Однак виділення коштів федеральному будівництву повністю на власний розсуд Абу-Дабі з точки зору створення федерального бюджету використовувалося трьома конкретними способами:

1) розбудова армії (варто зазначити, що в Еміратах до 1996 року існували окремі збройні формування та закупівлі зброї);

2) розширення зовнішнього інвестування через Інвестиційне управління Абу-Дабі, і створення інвестиційної фірми “Mubadala” для внутрішніх інвестицій у технології;

3) перетворення Абу-Дабі на об'єкт інвестування в нерухомість, за моделлю Дубаї, для особистого збагачення членів правлячої родини аль-Нагаян, підтримуючи федеральні установи в столиці.

Наслідки цього багатства можна побачити в розбудові інституційної спроможності щодо центральної держави, включаючи механізми формування зовнішньої політики: міністерство закордонних справ, яке покладається на зовнішню експертизу, дипломатична академія, коледж національної оборони, апарат безпеки з університетами та аналітичними центрами зі складною технологією спостереження, інституція для доставки допомоги та іноземної допомоги, яка раніше здійснювалася через приватні сімейні ініціативи.

“Арабська весна” дала виправдання посиленню державної безпеки всередині країни та створила прецедент для «втручання» в країні РСАДЗ або силової інтеграції у використанні військ ОАЕ та Саудівської Аравії в Бахрейні, а також у масштабних пакетах інфраструктурної допомоги, наданих Бахрейну та Оману – 10 мільярдів доларів США. Це забезпечило вплив на справи всередині країн Затоки.

Єгипет є другим основним напрямком зовнішньої політики в інвестиційних ідеях ОАЕ, що полягають в наданні прямої допомоги єгипетському центральному банку і загальної підтримки після 2013 року. Ідея

про те, що ОАЕ можуть формувати поведінку сусідніх держав, є значною мірою стратегією після 2011 року та використанням можливостей і ресурсів, але все ще є значною мірою експериментальною. Занепокоєння зменшенням зобов'язань Сполучених Штатів щодо регіону також спонукало зовнішню політику держав Затоки бути більш наполегливою [206, с. 108].

ОАЕ, присутність яких на Африканському Розі особливо яскраво виражена, спирається у регіоні на свою успішну еритрейсько-ефіопську дипломатію. Об'єднані Арабські Емірати зацікавлені продовжувати підтримувати еритрейсько-ефіопський мир, заохочуючи обидві сторони до виконання своїх зобов'язань. Іншим стратегічним завданням у регіоні для офіційного Абу-Дабі є прагнення покращити відносини з сомалійським урядом і, таким чином, допомогти вгамувати напруженість між урядом у Могадішо та невідконтрольними регіонами країни.

Об'єднані Арабські Емірати нещодавно стали вагомим актором у регіоні Африканського Рогу. Завдяки інвестиціям, гуманітарній допомозі, політичним альянсам, укладеним угодам про створення військової бази та портовим контрактам офіційний Абу-Дабі розширює свій вплив у регіоні. Один з таких проявів відбувся влітку 2018 року, коли Ефіопія та Еритрея після низки візитів еміратських чиновників до них та навпаки оголосили про укладання договору про завершення двадцятирічної війни між двома африканськими державами.

Еміратські та саудівські дипломатичні зусилля та гуманітарна підтримка стали важливим чинником для укладання цієї угоди. Щоправда, бувають і приклади, коли монархії Затоки відігравали не таку конструктивну роль в регіоні Африканського Рогу. Зокрема, конкуренція між Саудівською Аравією та ОАЕ, з одного боку, та Катаром, з іншого, мала негативний вплив у Сомалі, де нарікінці 2017 року посилювались тертя між центральним урядом у Могадішо й регіональними лідерами Сомалі [178]. Відносини Об'єднаних Арабських Еміратів з сомалійським урядом зазнали невдачі. По мірі того, як вплив Еміратів на Африканському Розі зростає, завданням ОАЕ є спиратися на

миротворчість в Ефіопії та Еритреї, а також намагатися знайти шляхи примирення із федеральним урядом Сомалі.

Катарська блокада або криза в Затоці 2017 року, в результаті якої Саудівська Аравія, ОАЕ, Бахрейн та Єгипет розірвали дипломатичні відносини з Катаром, підштовхнули лідерів обох сторін конфлікту до розколу, що мало безпосередній вплив в регіоні Африканського Рогу. З того часу ОАЕ зміцнили дипломатичні відносини та розширили свої сфери впливу, особливо на узбережжі Червоного моря.

Місцями таке суперництво держав Затоки має дестабілізаційний вплив на Африканському Розі. Зокрема, ОАЕ сприймали сомалійський федеральний уряд експрезидента Мохамеда Абдуллахі Мохамеда «Фармаджо» як занадто близький до Катару й тому прагнули захистити свої інвестиції [178]. Ці стратегічні інтереси ОАЕ змусили їх поглибити відносини з урядами невизнаних самопроголошених регіонів в Сомалі. Перенесення конфлікту з Затоки до Сомалі сприяв зростанню напруження між федеральним урядом у Могадішо та сепаратистами в регіонах.

Втім, в іншому випадку миротворчі зусилля офіційного Абу-Дабі є безсумнівними. Емірати разом із Саудівською Аравією надали вагому фінансову й дипломатичну підтримку, щоб допомогти Ефіопії та Еритреї зробити перші кроки до зближення після довготривалого конфлікту, що може дати неабияку користь для стабільності регіону Африканського Рогу. Обидві монархії Затоки також сприяють зменшенню напруженості між Ефіопією та Єгиптом.

ОАЕ разом зі своїми колегами-монархіями Затоки вкладає довгосторокові інвестиції в регіони Червоного моря та Африканського Рогу. За оптимістичним сценарієм, успішна дипломатія між Еритреєю та Ефіопією має стати основою для подальшого залучення інвестицій у регіон. Задля досягнення цієї амбітної мети ОАЕ продовжують бути гарантом еритрейсько-ефіопського миру, в тому числі, надають обіцяну допомогу та здійснюють тиск на офіційні Асмеру та Аддіс-Абебу, щоб вони виконували угоду, яку

підписали в Джидді. Іншим важливим завданням залишається відновлення дипломатичних відносин з Сомалі, адже потепління відносин між офіційними Абу-Дабі та Могадішо були необхідною умовою для подолання розбіжностей між урядом експрезидента Фармаджо і сомалійськими регіональними елітами. ОАЕ мали можливості заохотити своїх союзників у самопроголошених регіонах до примирення з федеральним урядом у Могадішо та вжити заходів для сприяння їх виконанню, наприклад, пообіцявши допомогу уряду експрезидента Фармаджо, від підготовки силових структур до розвитку портів.

Об'єднані Арабські Емірати мають значний досвід участі в регіоні Червоного моря. В ОАЕ проживають великі діаспори з країн Африканського Рогу, частина з яких була невід'ємною частиною з часу здобуття незалежності Еміратів у 1971 році. Суданські державні службовці, які спілкуються арабською мовою, сприяли створенню нових міністерств, а члени діаспори все ще пам'ятають історію про те, як на початку кар'єри экс-президент Судану Омар аль-Башир був військовим аташе в Абу-Дабі. Окрім цього, місто Дубаї є банківським центром для багатьох сомалійських підприємств [178].

Історія ОАЕ як торговельного узбережжя також вплинула на його сучасні економічні контакти. Модель економічної диверсифікації ОАЕ будується на основі ролі логістичного центру та регіонального хабу. Це модель, заснована на свободі морського судноплавства, в тому числі через Баб аль-Мандеб, вузький прохід від Аденської затоки до Червоного моря та Ормузької протоки. Аналітики нерідко описують обидві водойми як вузькі проходи, оскільки вони легко закриваються для нафтових танкерів та інших вантажних суден. Наявність кооперативних, навіть однодумних урядів уздовж коридору Червоного моря є стратегічним пріоритетом для ОАЕ. Африка також є природним театром для логістичних і торгівельних амбіцій. Не дивно, що один з перших контрактів еміратської DP World за кордоном був у Джибуті, де компанія почала розвивати порт Дорале в 2006 році.

“Арабська весна” 2011 року надала Червоному морю стратегічного значення для ОАЕ поза основними економічними інтересами і змусили офіційний Абу-Дабі розглядати цей коридор, а також сприймати місця, здавалося б, далекі, такі як Йорданія та Лівія, як “сусідні”. Ці повстання перетворили Близький Схід із зони закріплених автократій у мережу конфліктів, де політичні ісламісти, пов'язані з “Братами-мусульманами”, яких ОАЕ та Саудівська Аравія вважають ворогами, спочатку, здавалося, перемагали. Влада Еміратів, зокрема, розглядає групи, пов'язані з “Братами-мусульманами”, як екзистенційну загрозу [178]. Їхнє домінування у Північній Африці насторожило офіційний Абу-Дабі, особливо, коли конфлікти в арабському світі все частіше виявлялися взаємопов'язаними, а події в одному місці формували такі ж події і в інших державах арабського світу.

Зростаюче почуття небезпеки викликало більш інтервенціоністську зовнішню політику. ОАЕ, як і Саудівська Аравія та Катар, надавали підтримку союзникам у Лівії, Єгипті та інших країнах. Щоб пояснити ці дії громадянам країни, лідери ОАЕ пропагували наступний аргумент: “ви не можете бути в безпеці, якщо у ваших сусідів війна” [178].

Особливе місце у політиці ОАЕ у цьому регіоні відіграє піратство. У цьому контексті майбутнє Єгипту набуло особливого значення для ОАЕ після того, як перші демократичні вибори в новітній історії країни привели на посаду президента лідера “Братів-мусульман”, Мохамеда Мурсі. Після провалу Мурсі в результаті військового перевороту, який ОАЕ та Саудівська Аравія схвалили і навіть активно заохочували, офіційні Абу-Дабі та Ер-Ріяд разом з Кувейтом вклали мільярди “в каси” нового уряду.

Що стосується безпеки, зростаюча стурбованість щодо піратства та тероризму, які походять із Сомалі, що загрожувало інвестиціям у регіоні Африканського Рогу та комерційній морській діяльності в Аденській затоці та Аравійському морі, також почало привертати увагу держав Затоки. У 2008 році рівень піратства в життєво важливому міжнародному судноплавному коридорі, що тягнеться від Суецького каналу до Аравійського моря, почав

стрімко зростати. До 2009 року ОАЕ приєдналися до міжнародної контактної групи з питань піратства, до якої входили двадцять чотири країни, а до 2013 року кількість піратів у Червоному морі значно скоротилася в результаті скоординованих зусиль покласти край цьому явищу.

Проте безпека в стратегічній протоці Баб-ель-Мандеб не обмежувалась піратством й почала набувати все більшого стратегічного масштабу для держав Затоки. Зростання напруженості між деякими державами Затоки та Іраном, а також розширення війни в Ємені в 2015 році дали більш актуальні причини для цілеспрямованих зобов'язань з боку ОАЕ та Саудівської Аравії. Справді, протидія суперникам у регіоні стала одним з більш успішних шляхів взаємодії ОАЕ та Саудівської Аравії, оскільки державам-союзницям вдалося вплинути на кілька урядів в регіоні Африканського Рогу, щоб вони розірвали відносини з Іраном, який розвинув досить глибокі зв'язки з Суданом та Еритреєю [206].

Офіційний Абу-Дабі пильно стежив за безпекою Суецького каналу, в тому числі, коли масштаби піратства в Червоному морі, а саме у південному шлюзі каналу, посилювалися в середині 2010-х. Вбачаючи ризик для своїх нафтоперевезень та вантажних контейнерів, ОАЕ взяли активну роль в ініціативах протидії піратству. У Сомалі вони готували морську поліцію в напівавтономному регіоні Пунтленд і розпочали експерименти з антитерористичними операціями проти ісламістського повстання “Аль Шабаб”. Також навчання проводили спеціальні сили ОАЕ, які західні представники сфери оборони вважають на сьогодні найздібнішими серед країн Затоки.

На початку конфлікту в Ємені ОАЕ та Саудівська Аравія були насторожені завоюваннями повстанців хуситів навколо Баб аль-Мандеба через побоювання, що союзники Ірану контролюватимуть протоку. Вони визначили пріоритетну позицію західного та південного узбережжя Ємену. ОАЕ фактично взяли на себе відповідальність за операції на півдні Ємену і швидко

зрозуміли потребу в необхідності військово-морської та повітряної бази уздовж Червоного моря.

Ці події в Ємені та на Африканському Розі можуть стати поворотним моментом, який здатний змінити стратегію Еміратів, створивши більший розрив між тонкими інвестиціями держави та членами правлячих родин і політичними цілями уряду. Це вимагатиме певної формалізації як у політиці допомоги, так і в державних інвестиціях. Крім того, певні розчарування можуть посилити моделі прийняття ієрархічних рішень і політику відносин між лідерами, уповільнюючи допомогу та інвестиційні можливості. У 2020 році виник загальний консенсус щодо того, що допомога та іноземні Інвестиції можуть бути пов'язані між собою і що в Міністерстві закордонних справ і міжнародного співробітництва два мандати дипломатії та економічного співробітництва йдуть рука в руку. ОАЕ має на меті, щоб 10 відсотків зовнішньої допомоги країни надходило “в натуральній формі” як засіб зв'язку експорту енергетичних продуктів або будівельних проектів із залученням МЗС держави. Економічні ресурси країни є взаємозамінними як інструменти дипломатії, допомоги та зовнішньої політики. Дві найважливіші державні установи, які зараз працюють у цій сфері, – це Міністерство закордонних справ і міжнародного співробітництва та суверенний фонд добробуту “Mubadala”. Міністерства та державні установи, які виступають фасилітаторами економічної дипломатії та державного управління та забезпечують віддачу від інвестицій, отримують вигоду, оскільки їхня інституційна присутність та індивідуальні лідерські можливості зростатимуть [206].

Війна в Ємені посилила інтереси в галузі безпеки ОАЕ та Саудівської Аравії у Східній Африці. Ці держави заснували свої перші закордонні військові бази на Африканському Розі, щоб розширити свої можливості у регіоні. Дві країни спочатку планували використовувати Джибуті як базу для своїх операцій в Ємені, але дипломатичний розкол в 2015 році призвів до виселення з бази в Джибуті військ країн Затоки.

22 лютого 2018 року Джибуті встановила контроль над контейнерним терміналом Дорале у спільного власника та оператора, дубайської компанії DP World. Цей крок не був цілком несподіваним і став кульмінацією погіршення двосторонніх відносин Джибуті з ОАЕ та програної DP World судової битви щодо перегляду умов концесії порту. Лондонський міжнародний арбітражний суд ухвалив рішення проти позову Джибуті, поданого в 2014 році, про те, що DP World давав хабарі, щоб отримати тридцятирічну концесію. Влада Джибуті також стверджувала, що компанія DP World навмисно перенаправила перевантажувальні вантажі у порт Джебель Алі (Дубаї, ОАЕ), і що умови концесії, узгоджені з попереднім урядом Джибуті були “вражаючими”. У заяві уряду Джибуті стверджується, що влада країни встановила контроль над портом через погану роботу (хоча його обсяг зріс приблизно до 1 мільйона двадцятифутових одиниць щорічно, що є одиницею вимірювання вантажопідйомності суден) та порушення суверенітету.

Порт Дорале був відкритий у 2009 році і є єдиним контейнерним терміналом на Африканському Розі, який може обслуговувати 15 000-тонні контейнеровози. Він швидко став найважливішим транспортним хабом для найбільшої країни та економіки регіону – Ефіопії, яка не мала виходу до моря через проголошення незалежності Еритреї. Ефіопія отримує близько 97 відсотків свого імпорту через порт Дорале, який став прийнятною стратегічною опорою на для Ефіопії в регіоні. Для Джибуті залежність Ефіопії від порту є істотною: близько 70 відсотків діяльності порту пов’язано з ефіопською торгівлею, а непомірні збори були результатом відсутності інших варіантів у офіційної Аддіс-Абеби [206].

В Абу-Дабі досі обурені діями Джибуті проти ОАЕ. Взаємна неприязнь збіглася зі зростаючим розчаруванням у Вашингтоні через розширення відносин Джибуті з Китаєм, який побудував військову базу та військово-морську базу поблизу американської бази Лемонн'є. Китайська компанія також висловлювала бажання придбати контейнерний термінал Дорале, конфіскований у DP World, а офіційний Пекін надає позики та зміцнює свої

зв'язки зі стратегічно розташованою державою, зокрема шляхом будівництва чотирьох нових портів. Врешті-решт, збройні сили США оголосили про відхід від антитерористичних операцій в Африці та перехід до конкуренції із Китаєм і Росією, а узбережжя Еритреї може стати привабливою альтернативою чи доповненням до Джибуті.

Внаслідок цього, ОАЕ у 2015 році повернулися до еритрейського порту Ассаб і заснували там військову базу в обмін на розвиток порту для його подальшого використання Еритреєю. Зараз Ассаб виступає головним логістичним центром ОАЕ для операцій в Ємені, де розміщені вертольоти, реактивні літаки, безпілотники та морські судна.

Після неприємного досвіду з Джибуті еміратська компанія DP World затвердила угоду з сепаратистським регіоном Сомаліленд щодо розвитку комерційного порту в Бербері, що оцінюється в 442 млн доларів США. Натомість, Саудівська Аравія уклала угоду про створення своєї першої іноземної військової бази в Джибуті в 2017 році, аналогічно прагнучи захистити свої стратегічні інтереси у Червоному морі та на Африканському Розі. Цікавим є той факт, що присутність воєнних баз в Джибуті щороку приносять країні більше ніж 300 мільйонів доларів США.

У свою чергу, Ефіопія уклала угоду з портовим оператором та урядом Сомаліленду у березні 2018 року про придбання 19% акцій порту. Офіційна Аддіс-Абеба мала внести 80 млн доларів США для модернізації інфраструктури, що з'єднає Харгейсу з ефіопським кордоном у Вачале, що дозволило б Ефіопії та, потенційно, інших країнам регіону зменшити свою залежність від Джибуті, що мало б значні стратегічні наслідки для регіональної геополітики. Багато аналітиків припускають, що цю угоду підготували як прямого конкурента порту Дорале, тобто – це напряду могло бути пов'язаним із тим, що влада Джибуті відібрала термінал у еміратської компанії DP World [206, с. 113].

Таким чином, на Африканському Розі конфлікт із Джибуті через порт Дорале став каталізатором серії кроків, які призвели до найбільш потенційно

значущих стратегічних проривів офіційного Абу-Дабі в регіоні на сьогоднішній день. Одним з найбільших досягнень і дипломатичних успіхів ОАЕ стало посередництво у зближенні між Ефіопією та Еритреєю і кінець найбільш дестабілізуючому конфлікту в регіоні Африканського Рогу.

Довгострокове стратегічне партнерство Еміратів також можна знайти в Сомаліленді, де ОАЕ зайняли суперечливу позицію щодо співпраці з невизнаним сепаратистським урядом в Харгейсі. З іншого боку, це може принести більше шкоди, ніж користі, враховуючи крихку політичну ситуацію в Сомалі. Поїздка представників влади Еміратів до порту Бербера у 2018 році та розмови з офіційними особами та іншими представниками еліти в Харгейсі також показали, наскільки великим може бути розрив між бажаним політичним результатом і реальністю, коли мова заходить про впровадження економічно-державного підходу в регіоні Африканського Рогу.

Компанія DP World та уряд Сомаліленду у червні 2021 року урочисто відкрив новий контейнерний термінал в новій економічній зоні Бербера. Але наразі єдиною відчутною ознакою того, що Бербера планується перетворитися на один із головних портів регіону та вільних промислових зон, є нестримне зростання земель та спекуляція з нерухомістю, що означає підвищення ціни на нерухомість і землю. Приватизація майна поблизу порту та вільної зони, а також уздовж дороги, яка має бути модернізована у двоколіїну магістраль до Ефіопії, була одним із важливих способів збагачення членів уряду і союзних бізнес-еліт та кланової еліти. Приблизно за 25 км від Бербери великі ділянки напівзасушливого ландшафту вздовж дороги були обгороджені новими прикордонними стінами. Представники уряду Сомаліленду заявили, що вони успішно повернули частину цієї землі державі, що це був аполітично делікатний і складний процес.

Президент Сомаліленду Муса Біхі почав виступати за подолання корупції навколо угоди про порт Бербера та перегляду угод про порт і базу для захисту суверенітету Сомаліленду. Спосіб проведення переговорів попереднім урядом у Сомаліленді суттєво вплинув на сприйняття громадськістю зв'язків

уряду з ОАЕ. Переговори велися в дуже індивідуальній манері, за участю дружини тодішнього президента та сина, який проживав у Дубаї. Це нагадує про паралелі з катастрофічними результатами досвіду ОАЕ в Джибуті. Західні дипломати та активісти громадянського суспільства в Харгейсі стверджують, що вибори в Сомаліленді були відкладені, щоб угоди з ОАЕ могли бути завершені. Після того, як Біхі вступив на посаду, він відновив переговори з DP World та ОАЕ щодо порту Бербера та безкоштовної концесії на тридцять шість років, наданої військовим поблизу на місці старих радянських військових об'єктів. Офіційні особи в уряді заявили, що відновлені переговори щодо порту стосувалися лише питань, пов'язаних із недавньою часткою Ефіопії та відповідними зобов'язаннями, тоді як вони були менш конкретними щодо характеру переговорів щодо військової бази. Найбільш спірним питанням щодо бази є питання про те, як угода обмежуватиме доступ до бази іноземних сил, особливо інших країн Африканського Рогу, які працюють з ОАЕ в Ємені. Зрозуміло, що ці два заклади взаємопов'язані. Оскільки початкові угоди з попередником Біхі були настільки персональними та непрозорими, нинішня адміністрація, ймовірно, хоче отримати власні гарантії та навіть особисту вигоду. Адже президент Біхі перебуває у жахливій фінансовій ситуації після фінансування власних виборів. ОАЕ можуть гальмувати розробку Бербери, доки не буде переопрацьовано угоду про базу. Однак малоімовірно, що два постійні об'єкти в Бербері, порт DP World і військова злітно-посадкова смуга та військово-морська база, не будуть завершені. Члени кабінету Біхі в Харгейсі підкреслили, що відносини Сомаліленду з ОАЕ є життєво важливим національним інтересом, і вони розглядають його як ключовий елемент стратегії Сомаліленду щодо нарешті отримання міжнародного визнання як незалежної держави. У будь-якому випадку, офіційні особи Сомаліленду сказали, що база вже будується і злітно-посадкова смуга була відремонтована, що підтверджують останні супутникові знімки.

Схоже, що жодні підрозділи ОАЕ поки що не користуються цими об'єктами, і незрозуміло, що база запропонує, ніж добре розвинена військово-

морська база Ассаб у плані об'єктів або свого розташування. При цьому, розвиток порту також може зупинитися через бажання DP World отримати більшу частку фінансування, наданого партнерами-інвесторами. Наприклад, офіційні особи Джибуті скаржилися, що DP World недостатньо інвестувала в термінал Дорале, маючи на увазі, що він міг стати просто перевантажувальним пунктом для дубайського порту Джебель-Алі. Світовий банк і Європейський Союз допомогли уряду Сомаліленду оголосити тендер щодо порту, а саме для розвитку та транспортної інфраструктури, але процес торгів був зупинений попереднім урядом Сомаліленду, оскільки на той момент ними вже була узгоджена угода по порту Бербера з DP World. Ця історія ускладнила залучення європейських та азійських інвесторів, багато з яких бачили занадто великі політичні ризики втручання ОАЕ. Основні можливості порту, такі як вільна зона, також можуть ускладнити залучення інвесторів. Зближення між Ефіопією та Еритреєю за посередництва ОАЕ може посилити інерцію навколо розвитку порту Бербера. Порти Еритреї знаходяться ближче до ефіопських населених пунктів і зменшать транспортні витрати. Однак водночас порт Бербера ближче до південно-східної Ефіопії, економічне зростання якої матиме вирішальне значення для подолання політичних заворушень у слаборозвиненому регіоні. Втім, останні події роблять вихід ОАЕ з Сомалі малоімовірним. Невдача, пов'язана з втратою порту Дорале в Джибуті, у поєднанні з ситуацією в Ємені, створила можливість для довгострокового партнерства з великим потенціалом. ОАЕ працюють над посиленням свого впливу на Африканському Розі в рамках свого прагнення стати важливою державою у сферах безпеки та економіки. Військова гегемонія ОАЕ на стратегічній території по обидва боки Червоного моря є кращою, ніж слабкі держави та недержавні групи, з точки зору першочергових інтересів морської безпеки. Якщо розглядати з ширшої перспективи, Африканський Ріг служив лабораторією для стійкого підходу економічного державного управління до високоінтегрованого регіону, а не до окремої держави, у межах якого можна накреслити еволюцію цієї моделі [206, с. 127].

Регіон завжди був стратегічним водним шляхом. Червоне море – це канал між Середземним морем та Індійським океаном, і древній торговий шлях з Азії в Європу та Америку. Природним кандидатом був Джибуті, де еміратський логістичний гігант DP World побудував порт. Натомість стосунки офіційного Абу-Дабі з Джибуті були пронизані звинуваченнями в корупції, пов'язаному з контрактом DP World (при цьому, компанія DP World оскаржує ці звинувачення). У квітні 2015 року відносини обох країн різко погіршилися, коли ОАЕ прагнули використати інфраструктуру DP World у Джибуті як стартовий майданчик для війни в Ємені [178].

Враховуючи це, коаліція під керівництвом Саудівської Аравії вирішила використовувати інший порт – Ассаб, що в Еритреї. ОАЕ були стурбовані через суперечки з Джибуті, адже побоювались втратити доступ до Червоного моря. Офіційний Абу-Дабі хвилювався, що не може покластися на союзників на Африканському Розі, навіть у тих випадках, коли він відчуває гостру потребу. Коли єменські сили, підтримувані ОАЕ, просувалися на північ уздовж узбережжя Червоного моря, офіційний Абу-Дабі прагнув розширити підконтрольну територію. DP World та Збройні сили ОАЕ підписали угоду про розвиток порту Бербера в самопроголошеній республіці Сомаліленд. Пізніше дочірня компанія DP World підписала договір з місцевими органами влади у сомалійській самовизнаній землі Пунтленд на розвиток порту Босасо. Як стверджував один еміратський чиновник, потрібно “заповнити цей простір, перш ніж це зроблять інші” [178].

Таким чином, завдяки використанню своїх військових баз на Африканському Розі ОАЕ в Ємені займали центральну роль у боротьбі з Аль-Каїдою на Аравійському півострові й за визволення Адена та багатьох південних провінцій у складі арабської коаліції. Повстанці у громадянській війні в Ємені кілька разів націлювались на міжнародне судноплавство і змушували на певний час закрити Баб-ель-Мандеб, який відокремлює західний Ємен від Джибуті та Еритреї.

Разом із цим, ОАЕ активно займається благодійністю в Ємені, Червоний хрест ОАЕ постійно надає гуманітарну допомогу в цій країні. Але інколи єменські бойовики нападають навіть на автомобілі з гуманітарною допомогою. Недавно це мало місце, а саме 20 березня 2020 року, коли було вбито двоє єменців, які працювали на Червоний хрест ОАЕ [184].

Криза в Затоці довкола Катару в червні 2017 року принесла ще більшу актуальність до суперечки щодо коридору Червоного моря. Саудівська Аравія, ОАЕ, Бахрейн та Єгипет розірвали зв'язки і ввели ембарго на Катар. Серед причин розриву зв'язків з Катаром, ОАЕ називали нібито зраду офіційної Дохи проти сил саудівської коаліції в Ємені. Катарці відправили невелику кількість особового складу для воєнних дій, але офіційний Абу-Дабі звинуватив їх у тому, що вони викрили місце проведення операції під керівництвом ОАЕ проти Аль-Каїди, що призвело до жертв з боку ОАЕ, хоча вони не надали жодних доказів на підтвердження цього твердження. Катар у той час відмовився відповісти на цю конкретну вимогу і закликав ОАЕ надати докази. Після того, як катарці підтримали повітряну та військово-морську блокаду Ємену, Ер-Ріяд та Абу-Дабі продовжували стверджувати, що офіційна Доха активно працювала проти Саудівської Аравії, особливо через засоби масової інформації.

Також на початку кризи в Затоці обидві сторони доклали значних дипломатичних зусиль, щоб убезпечити союзників, у тому числі серед країн Африки. У регіоні Африканського Рогу конкуренція була особливо небезпечною, враховуючи стратегічну цінність цього субрегіону та близькість до Ємену. Джибуті та Еритрея опублікували заяви про підтримку Саудівського альянсу, змусивши Катар відкликати 400 спостерігачів, які він розмістив для моніторингу прикордонної суперечки між ними [178].

Натомість, экс-президент Сомалі Фармаджо, який вступив на посаду лише за місяць до кризи в Затоці, зіткнувся з сильним тиском Саудівської Аравії та Еміратів з вимогою розірвати зв'язки з Катаром. Хоча экс-президент Сомалі наполягав на тому, що він хоче залишатися нейтральним у цьому

конфлікті, для офіційний Абу-Дабі широко розповсюдив повідомлення про те, що Фармаджо отримував катарські кошти перед своїм обранням і призначив на посаду головного помічника колишнього кореспондента катарського каналу Аль-Джазіра. У квітні 2018 року влада Сомалі вилучила з літака, який прибув з ОАЕ, майже 10 мільйонів доларів готівкою, які, за словами офіційного Абу-Дабі, були призначені для фінансування підготовки силових структур Сомалі [178]. Проте, як стверджував офіційний Могадішо, кошти мали бути використані для фінансування політичних конкурентів президента.

Офіційний Абу-Дабі закрити тренувальну базу та головну лікарню, якою керував у місті, і розірвав зв'язки з офіційним Могадішо у відповідь на інцидент і вимоги офіційних осіб Сомалі залишити столицю. Скандал став несподіванкою для інформаційних зусиль Еміратів і підірвав розвиток інструментів державного управління в ОАЕ. ОАЕ також посилила свої зв'язки з лідерами невизнаних федеральних територій Сомалі та невизнаної республіки Сомаліленд. Водночас, ОАЕ дотримувалися попередніх угод про порти в Бербері та Босасо, а також угоди про військову базу в Бербері, та планували подальші дії щодо розвитку порту Кісмайо у невизнаній федеральній державі Джубаленд, що викликало заперечення федерального уряду Сомалі.

Подібним чином протести в травні 2018 року на острові Сокотра в Ємені викликали подібне розчарування, оскільки Емірати загалом сприймають своє втручання та зусилля з надання інвестицій та розвитку інфраструктури на острові як прагнення зробити добро, і тому в ОАЕ були справді здивовані, побачивши, що місцеві громади не скористалися цією можливістю. Протягом багатьох місяців ОАЕ працювали над планами про реконструкцію та розбудову Сокотри, над пошуком з-поміж громадян ОАЕ персоналу для впровадження гуманітарних зусиль, включно з укомплектуванням нової лікарні. Але паралельно з цими зусиллями з надання допомоги еміратські інвестори скуповували у збіднілих компаній з Сокотри першокласну нерухомість на березі океану для приватних будинків і будівництва

нерухомості, пов'язаної з туризмом. Окрім цього, військові ОАЕ також збільшують свій вплив на острові. Зрештою, присутність ОАЕ викликала протести більшості із 60 тис. мешканців острова та змусила саудівських чиновників втрутитися та стати посередником у кризі [206, с. 109].

Таким чином, підтримка держав Затоки політичних суперників, зокрема, опора ОАЕ на уряди невизнаних федеральних держав Сомалі, з одного боку, та сприяння Катару экс-президенту Сомалі Фармаджо – посилила існуючу напруженість між федеральною владою Сомалі та бунтівними регіонами цієї країнами.

Криза у відносинах з офіційним Могадішо описується владою Еміратів як “дзвінок пробудження” – найяскравіший сигнал про те, що інтереси ОАЕ були придушені уздовж африканського узбережжя Червоного моря. Для офіційного Абу-Дабі терміни виявилися також малопридатними. Єменські сили, підтримані ОАЕ, готувались до наступу для переходу до підконтрольного хуситами порту Ходейда – операція, яка значною мірою покладалася на сили, що базувалися через море в Ассабі.

У той час, коли відносини ОАЕ з федеральним урядом Сомалі ще процвітали, в Ефіопії з'явився новий прем'єр-міністр, реформаторські економічні погляди якого звернулися до офіційного Абу-Дабі. Обидві країни вже почали закладати основу для тісніших зв'язків за кілька років до цього. У березні 2013 року вони домовились створити спільну комісію для обговорення економічного, політичного та іншого співробітництва. У квітні 2018 року обрання правлячою коаліцією Ефіопії нового і харизматичного прем'єр-міністра Абія Ахмеда в поєднанні з прагненням ОАЕ знайти нового партнера у регіоні Африканського Рогу сприяло більш швидкому розвитку співробітництва. Поки Абій Ахмед говорив про приватизацію та розвиток для розкриття потенціалу найбільш густонаселеної країни Африканського Рогу, в ОАЕ бачили у цьому стратегічну та інвестиційну можливість. Серед багатьох обмежень для зростання Ефіопії основною завжди була відсутність доступу до

моря і, як наслідок, опора на Джибуті як єдину торговельну точку для експорту.

Втім, нещодавно підписані контракти ОАЕ щодо розвитку портів у регіоні можуть допомогти Ефіопії диверсифікувати напрямки зовнішньої торгівлі. У березні 2018 року еміратська DP World оголосила, що Ефіопія отримає 19-відсоткову частку в розробці порту Бербера, що в невизнаній державі Сомаліленд. Отже, маючи енергійних партнерів та джерело потенційних комерційних можливостей у Ефіопії, Еритреї та Сомалі, ОАЕ здійснили низку зустрічей та взаємних делегацій, намагаючись налагодити міцні зв'язки з Абієм Ахмедом. Взаємовідносини ОАЕ та КСА з Еритреєю були на достатньо доброму рівні, щоб сприяти зближенню між офіційними Асмерою та Аддіс-Абебою, як тільки лідери в цих столицях стали готові до таких кроків. Емірати виділили 3 мільярди доларів США на Ефіопію – це сума, яка ставить країну нарівні з Єгиптом як найбільшого отримувача допомоги ОАЕ [178]. Обидві країни Затоки тим часом запевнили Еритрею, що вони допоможуть лобіювати скасування міжнародних санкцій у найближчі місяці. Якщо санкції будуть скасовані, то Ассаб – модернізований для потреб військової авіації, але не для суховантажних суден – майже напевно буде наступним портом, який вийде на ринок комерційного розвитку.

З точки зору лідерів країн Затоки, мирний договір між Ефіопією та Еритреєю має як економічне, так і стратегічне підґрунтя. Незважаючи на стратегічні невдачі ОАЕ в Джибуті та Сомалі, підписана угода між Ефіопією й Еритреєю багато в чому закріплює важливу роль Еміратів як впливового актора в політиці країн Африканського Рогу. За кілька тижнів до моменту оголошення мирної угоди прем'єр-міністр Ефіопії також доклав зусиль для покращення відносини з Сомалі, що, в свою чергу, може допомогти залагодити конфлікт загрозу між офіційними Могадішо та Абу-Дабі, хоча поки що мало хто припускає, що зближення між ними є можливим найближчим часом.

ОАЕ керували посередницькими зусиллями, а роль Еміратів ставала все більш очевидною на останніх етапах зближення між Ефіопією та Еритреєю. Наслідний принц Абу-Дабі Мухаммед бін Заїд аль-Нагайян разом із делегацією високого рівня відвідав Аддіс-Абебу, щоб зустрітися з прем'єром Абієм Ахмедом у відповідальний момент. ОАЕ внесли 1 мільярд доларів США у державний банк Ефіопії, щоб допомогти стабілізувати валютні резерви країни, а також надали ще 1 мільярд доларів США додаткової допомоги. Обидва лідери також обговорили інвестиції Еміратів в Ефіопію, у зв'язку з процесом приватизації економіки цієї країни [206, с. 111].

ОАЕ керували посередницькими зусиллями, а роль Еміратів ставала все більш очевидною на останніх етапах зближення між Ефіопією та Еритреєю. Наслідний принц Абу-Дабі Мухаммед бін Заїд аль-Нагайян разом із делегацією високого рівня відвідав Аддіс-Абебу, щоб зустрітися з прем'єром Абієм Ахмедом у відповідальний момент. ОАЕ внесли 1 мільярд доларів США у державний банк Ефіопії, щоб допомогти стабілізувати валютні резерви країни, а також надали ще 1 мільярд доларів США додаткової допомоги. Обидва лідери також обговорили інвестиції Еміратів в Ефіопію, у зв'язку з процесом приватизації економіки цієї країни.

3 липня 2018 року президент Еритреї І. Афеверкі відвідав Абу-Дабі, де зустрівся з Мохаммедом бін Заїдом. ОАЕ оголосили про збільшення інвестицій в Еритрею, а саме в сільське господарство та виробництво та сприяння розвитку інфраструктури країни. Згодом, вже 9 липня, Абій Ахмед і Афеверкі обійнялися в Асмарі, щоб закріпити історичну мирну угоду, і пообіцяли розвивати економічне, безпекове та культурне співробітництво. А вже 24 липня глави держав Ефіопії та Еритреї знову зібралися в Абу-Дабі під егідою Мохаммеда бін Заїда на тресторонній саміт, підкресливши важливість мирних зусиль ОАЕ, щоб їх побачив весь світ.

Партнерство між ОАЕ та Ефіопією вже має негативні наслідки, особливо в Сомалі. Після зустрічі з Мохаммедом бін Заїдом в Аддіс-Абебі 15 червня 2018 року прем'єр-міністр Ефіопії Абій Ахмед вилетів до столиці Сомалі

Могадішо для переговорів із президентом Мохаммедом Абдуллахі Мохамедом Фармаджо, результатом яких був підписаний нечіткий меморандум про взаєморозуміння, відповідно до якого сторони зобов'язувалися посилити політичну та економічну інтеграцію між двома сусідами, включаючи спільну розробку чотирьох портів. Поїздка Абія Ахмеда також була спробою виступити посередником між ОАЕ та урядом Сомалі, який рішуче виступав проти розвитку порту Бербера та відносин ОАЕ з федеральними землями Сомалі, які обходили центральний уряд [206, с. 112].

Варто відзначити, що у 2016 році Судан та Еритрея офіційно розірвали дипломатичні та військові відносини з Іраном. Тим часом, ОАЕ пам'ятає про необхідність контртероризму та протипіратського потенціалу, і й тому надає підтримку підготовці морських правоохоронних сил та військових сил в Бербері, що в Сомаліленді та Босасо, що в Пунтленді.

Ця роль, яку відіграють Саудівська Аравія та ОАЕ, демонструє посилене бажання з боку близьких союзників Затоки виступати як регіональний стабілізуючий актор і мирний посередник у регіоні Червоного моря та на Африканському Розі. Вміло поєднуючи міжнародні дипломатичні зусилля та активи один одного на Африканському Розі, ОАЕ та Саудівська Аравія повільно цементують політичний вплив у всьому регіоні.

В умовах гонки за вплив на Африканський Ріг, регіон став театром посилених конкурентних відносин Туреччини та Катару з Саудівською Аравією та ОАЕ. Наприклад, у Сомалі, де Катар та Туреччина підтримують центральний уряд, ОАЕ розширили свої економічні та військові відносини з напіваавтономними державами, такими як Сомаліленд, Джубаленд і Пунтленд, підриваючи позиції центральної влади в Могадішо. Поширення цих суперництв в Затоці може мати потенційно сильний дестабілізуючий ефект для регіону, який вже є крихким. Однак, зближення Ефіопії та Еритреї дає потенціал для більш позитивного та конструктивного впливу ОАЕ та Саудівської Аравії в регіоні і відображає сильну конвергенцію інтересів між чотирма країнами [118].

Еритрея, яка прагне зупинити свою дипломатичну ізоляцію, сподівається, що перемир'я з Джибуті може допомогти зняти санкції ООН, введені за дислокацію військ на спірному кордоні країн. Водночас, Еритрея направила близько 400 солдатів для підтримки військ коаліції під керівництвом Саудівської Аравії в Ємені [118]. Еритрея також розміщує на своїй території військову базу ОАЕ біля порту Ассаб, що є ключовою базою для підтримки військ коаліції у війні в Ємені. Взамін Еритрея отримує натомість необхідну допомогу та міжнародне визнання від партнерів у Затоці.

Ефіопія є другою країною в Африці за чисельністю населення та однією з економік, які найбільш стрімко розвиваються на континенті. Але оскільки закриття кордону з Еритреєю в 1998 році залишило її без виходу до моря, вона повністю залежала від порту Джибуті. Зближення з Еритреєю призведе до відновлення доступу до портів Еритреї, що буде дуже важливо як власним економікам, так і їх партнерам у Затоці. Дійсно, відкриття кордону та бурхливі потреби в інфраструктурі в Ефіопії дадуть важливі інвестиційні можливості. У серпні 2018 року ОАЕ оголосили проєкт нафтопроводу, що пов'яже Аддіс-Абебу в Ефіопії з Ассабом в Еритреї. Більше того, це забезпечить еміратцям та саудівцям кращий доступ до сільськогосподарського господарства Ефіопії, що є ключовим для їх продовольчої безпеки. Після зближення Еритреї з Джибуті саудівці також могли б стати посередником поточної суперечки між Джибуті та Еміратами щодо контролю над портом Дорале.

Джибуті, яке наразі забезпечує Ефіопії доступ до моря. Через порт у Джибуті проходить понад 95 відсотків торгівлі Ефіопії. Безумовно, Джибуті не у захваті від зближення Еритреї з Ефіопією [118]. Однак, переговори Саудівської Аравії з Еритреєю та Джибуті мали на меті заспокоїти Джибуті, з яким офіційний Ер-Ріяд має хороші стосунки та де зараз будує військову базу.

Зовнішньополітичні зобов'язання ОАЕ зумовлені, найчастіше, комерційними інтересами, і Ефіопія в цьому нічим не відрізняється. У той час, коли ОАЕ отримали концесію на порт у Джибуті, економіка Ефіопії відновлювалася після десятиліть конфлікту, і офіційна Аддіс-Абеба прагнула

збільшити свої можливості для торгівлі через свій єдиний зв'язок з океаном – через Джибуті. У той час як DP World розбудовувала та експлуатувала термінал Дорале, відкритий у 2009 році, Аддіс-Абеба підписала кредитні угоди з державними компаніями Китаю для інвестицій у наземну інфраструктуру та сполучення з Джибуті автомобільним і залізничним транспортом. Зокрема, електрифікована залізниця Ефіопія – Джибуті завдовжки 728 км була введена в дію у 2016 р. і мала кошторис 4 млрд дол. США [4, с. 16].

Обсяг торгівлі та стратегічні зв'язки Еміратів та Ефіопії на той час були нерозвиненими, а діяльність порту Джибуті відповідала головним чином планам комерційної експансії компанії DP World щодо Африки. Економічні інтереси країн дуже взаємодоповнювані. Інфраструктурний бум Ефіопії, який включає низку енергетичних проєктів, які збільшать потужність для подвоєння поточних внутрішніх потреб, сильно потребує приватних та державних іноземних інвестицій, оскільки зв'язки з Китаєм значно зіпсували непогашені позики та невиправдані очікування приватизації телекомунікаційних конгломератів і національної авіакомпанії Ефіопії. Незважаючи на те, що прем'єр-міністр Ефіопії Абій Ахмед приватизує деякі сектори економіки, держава все ще відіграє контрольну роль народного господарства. Для ОАЕ це звичне економічне середовище для інвестування.

За часів холодної війни і протягом 1990-х років Ефіопія мала слабкі відносини з країнами Затоки, які здебільшого підтримували Єгипет, Еритрею та Сомалі проти офіційної Аддіс-Абеби. Але в міру того, як баланс сил на Близькому Сході змінився в бік Затоки, а арабські держави Аравійського півострова почали уважно дивитися на Африканський Ріг як на ключ до продовольчої безпеки та їхніх стратегічних інтересів у більш широкому контексті, відносини повільно зміцнювалися. Власне кажучи, ОАЕ та Ефіопія розпочали попередні дипломатичні відносини на основі взаємних економічних інтересів у 2013 році, до зниження цін на нафту [206, с. 115].

Граючи на зближенні інтересів між Еритреєю, Ефіопією та Джибуті, ОАЕ та Саудівська Аравія вміло користуються відносинами та активами один одного на Африканському Розі, щоб виступати в якості посередників. Незважаючи на те, що роль ОАЕ та Саудівської Аравії в зближенні Ефіопії з Еритреєю була схвалена міжнародною спільнотою, залишається відкритим питання, чи зможуть обидві країни відігравати стабілізаційну роль в регіоні.

Незважаючи на те, що ОАЕ проявляє все більш досконалу дипломатію та помітну спроможність опосередковувати конкуренцію, зовнішня допомога Еміратів залишається керованою транзакційною логікою, яка прагне до швидкої віддачі від інвестицій, але не має довгострокового стратегічного бачення. Поведінка ОАЕ в Сомалі показує, що їхнє прагнення стверджувати гегемонію над регіональними суперниками все ще іноді переважає над стабілізаційними зусиллями. Тим часом, взаємодія ОАЕ з авторитарними режимами сприяє узаконенню та легітимізації політичних еліт, які можуть бути не сумісні з довгостроковою стабільністю регіону [118].

Таким чином, хоча роль Саудівської Аравії та ОАЕ в зближенні Еритреї з Ефіопією є позитивним кроком, який слід заохочувати, геополітичне суперництво, а також більш широкі авторитарні тенденції та непередбачуваність зовнішньої політики монархій Затоки все ще можуть спровокувати дестабілізуючі реакції на Африканському Розі.

У той час, коли у 2008 році глобальний портовий оператор DP World з Еміратів підписав угоду з Джибуті про експлуатацію контейнерного терміналу Дорале, мало хто з компаній задумався інвестувати в цю крихітну країну Африканського Рогу, де сьогодні розміщуються китайська, американська, французька, італійська та японська військові бази [118]. Водночас, розпочалась нова ера в зовнішній політиці ОАЕ, яка надала стратегічне значення Африканському Рогу, який лежить біля Червоного моря та Аденської затоки, які є життєвоважливими шляхами проходження міжнародного судноплавства. Таким чином, квартет держав, а саме – Сомалі, Джибуті,

Еритрея регіональний лідер, хоча й без виходу до моря, Ефіопія, – стоять на сторожі глобальної торгівлі.

Протягом десятиліть порти формують політичні та економічні союзи в регіоні Африканського Рогу. Між іншим, еміратський DP World вже втратив свою концесію в Доралі. У лютому 2017 р. уряд Джибуті в односторонньому порядку захопив порт, розпочавши жорстокий бій у судах. Проте, присутність DP World на Африканському Розі більше не обмежується Джибуті. Компанія керує стратегічно важливим портом Бербера, що знаходиться в самовизнаному Сомаліленді, який має всі шанси стати головним хабом для торгівлі на сході та в центральній Африці. Окрім цього, DP World будує логістичні центри в Руанді та Демократичній Республіці Конго. Також окремо між ОАЕ й Угандою та Еритреєю укладені угоди про співробітництво в галузі сільського господарства та безпеки [118].

Однак, із великими інвестиціями на Африканський Ріг приходить значні суперечки та конкуренція щодо контролю над інвестиційними потоками. З 2014 року ОАЕ фінансує Пунтлендську морську поліцію (PMPF), яка зробила чимало для подолання піратства, синонімом якого колись був Сомалі. Тим часом, ОАЕ контролює військову базу в Ассабі, Еритрея, і незабаром відкрив подібний об'єкт у Сомаліленді, біля порту Бербера, який належить DP World [177].

За словами міністра закордонних справ ОАЕ Анвара Гаргаша, Емірати підтримують стабільність на Африканському Розі та поглиблюють зв'язки в регіоні. Міністр вказав, що основні цілі ОАЕ в регіоні – це сприяння стабільності, протидія екстремізму та тероризму, а також створення економічних можливостей. "З моменту утворення ОАЕ наша взаємодія з Африканським рогом поступово зростала, і протягом останнього десятиліття ми підтримували більшість країн цього регіону", – сказав міністр ОАЕ А.Гаргаш [187].

Міністр А.Гаргаш також заявив, що ОАЕ підтримує плани Саудівської Аравії створити групу, яка сприятиме стабільності, безпеці та розвитку

навколо Червоного моря. У своєму виступі на Форумі безпеки ОАЕ в Абу-Дабі він також згадав про Африканський Ріг, зокрема він зазначив, що “у регіоні з'явився новий імпульс, і ми повинні спільно скористатися цією можливістю для формування стійких рішень, що відповідають інтересам держав регіону та відповідають прагненням його людей. Ми вважаємо, що такі моделі в кінцевому рахунку будуть відігравати важливу роль у підтримці стабільності та розвитку на Африканському Розі” [187].

Міністр закордонних справ ОАЕ А.Гаргаш також виловив переконання, що більш широка регіональна інтеграція – це один із найефективніших підходів до вирішення соціально-економічних проблем, що глибоко впливає на багато регіонів Африканського Рогу [187]. Забезпечення стабільності на Африканському Розі можливо лише шляхом розвитку економіки, інвестицій та торгівлі, додав він. Саме тому, ОАЕ, які наразі є четвертою за величиною економікою на Близькому Сході, вирішили розширити торговельні зв'язки з країнами, що швидко розвиваються, на Африканському Розі [140]. “Регіональний мир, стабільність та економічне процвітання – це основні фактори, які підкреслюють роль ОАЕ в Африканському Розі”, – сказав А.Гаргаш. Він також заявив, що ОАЕ відіграють “різні конструктивні ролі в регіоні Африканського Рогу” і продовжує бути активним прихильником міжнародних зусиль з повернення миру та стабільності в регіоні шляхом гуманітарних заходів, розвитку, а також зусиль з безпеки” [187].

За твердженням керівництва ОАЕ, “у Судану зараз є виняткова можливість перетворити зміну влади на стійку модель успіху, яка може стати основою для інших країн регіону” [187]. Демонстрації, викликані економічною кризою, пронеслися по всьому Судану, коли люди вимагали закінчення 30-річного правління Омара Аль Башира. Армія усунула його з посади 11 квітня 2019 року, а в серпні була створена спільна цивільна та військова суверенна рада для нагляду за переходом країни до цивільного правління, як того вимагали протестувальники.

Також міністр ОАЕ вказав як країна допомогла врегулювати конфлікти в інших країнах Африканського Рогу: “Останні досягнення Судану та Ефіопії демонструють, що нам слід бути більш амбіційними у пошуку нових способів надання підтримки дипломатичним процесам та ініціативам, які обіцяють забезпечити надію на мир”. Він дав зрозуміти, що ОАЕ хоче, щоб зміни, що відбулися в Судані й Ефіопії, був підтриманні як частина зусиль для надання допомоги регіону "нашою узгодженою підтримкою для відновлення зростання та інвестицій за умов продовження реформ та розвитку". Міністр закордонних справ ОАЕ А.Гаргаш також пояснив небезпеку стабільності регіону в разі згорання підтримки з боку КСА та ОАЕ: “Якщо зміни в Судані та Ефіопії не будуть керовані та підтримані, перспективні перетворення, що відбуваються в регіоні, можуть бути втраченими, що спричинить великі ризики для миру та стабільності у всьому регіоні” [187].

Варто також зазначити, що ОАЕ також відіграли ключову роль у зменшенні загрози з боку екстремістського угруповання “Аль Шабаб” в Сомалі, а також доклали зусиль для захисту свободи морської навігації в регіоні. У цьому контексті А.Гаргаш заявив, що ОАЕ активно боролися з "піратством біля узбережжя Сомалі" та підтримує внутрішньо-сомалійський діалог для досягнення миру та безпеки в країні" [187].

Таким чином, з позиції високопосадовця ОАЕ, можна зробити висновок, що саме зараз для Еміратів настав час активізувати зусилля та спільно з КСА розширити свій вплив на Африканський Ріг, щоб розпочати епоху регіонального співробітництва, яка дасть змогу амбітній державі розкрити свій значний економічний потенціал.

Інвестиції Еміратів у Африку не обмежуються лише портами та сільським господарством. Зокрема, ОАЕ ухвалили рішення інвестувати в африканські економіки 500 мільйонів доларів, а саме – в ініціативу, яка буде зосереджена на молоді та цифрових технологіях [189]. Програму "Консорт для Африки" було оголошено у штаб-квартирі Африканського союзу в Аддіс-Абебі.

Підґрунття для позиції ОАЕ на Африканському Розі було закладено в 2006 році, коли дубайський портовий оператор DP World виграв тридцятирічну концесію на розвиток і розширення контейнерного терміналу Дорале у порту Джибуті. А після глобальної продовольчої кризи в 2007-2008 роках країни РСАДЗ також почали серйозно використовувати сільськогосподарські угіддя на Африканському Розі для забезпечення продовольчої безпеки. Переважно в Судані та Ефіопії були відкриті підприємства, головним чином керовані державними агробізнесами, суверенними фондами добробуту та механізмами інвестування в сільськогосподарську продукцію. Незважаючи на великі обсяги інвестицій, ці перші комерційні підприємства не завжди виявлялися успішними. Велика купівля землі та експорт продуктів харчування викликали занепокоєння у місцевих жителів, що представляло серйозні операційні та репутаційні ризики для інвесторів Затоки. Крім того, відсутність регулювання власності на землю, відсутність інфраструктури, технологічний дефіцит, нестача кваліфікованої робочої сили, нестабільність валюти та високий політичний ризик підірвали підприємства та завадили реалізації продукції. Однак з часом інвестори з ОАЕ почали усувати структурні недоліки та розробляти більш життєздатні довгострокові стратегії. До 2011 року ОАЕ, Саудівська Аравія, Кувейт і Катар розробили нові механізми, включаючи необмежені грошові гранти, транші в центральні банки та постачання нафти та газу [206, с. 110].

Інвестиції ОАЕ в африканські країни становили близько 4,65 млрд. дол. за період з 2014 по 2018 рік, заявила Рім аль-Хашімі, державна міністр з питань міжнародного співробітництва Еміратів. Нова програма має на меті забезпечити більш консолідований підхід до стратегічної допомоги ОАЕ континенту. "ОАЕ розуміє, що країна є не лише донором, який надає пільгові позики, а реальна цінність полягає в довгостроковому нарощуванні людського капіталу", – заявила аль-Хашімі [189].

Для ОАЕ та інших країн Затоки короткострокове повернення інвестицій для державних і приватних компаній є економічним імперативом. Попередні

спроби держав Затоки розвинути агробізнес на Африканському Рози, починаючи з 1970-х років, зазнали невдачі з кількох причин, але головне місце займали місцеві політичні реалії навколо землекористування. Незалежно від того, чи отримають ОАЕ віддачу від інвестицій – як комерційну, так і політичну – чи отримають досвід роботи з Ефіопією, подібний до досвіду Китаю, офіційна Аддіс-Абеба швидко накопичила велику суму попередньої підтримки у вирішальний момент в обмін на трохи більше, ніж зобов'язання, які залишаються невизначеними. Економічний державний підхід офіційного Абу-Дабі до Ефіопії, яка переживає кризу, справді може створити довгострокове стратегічне партнерство з ключовою державою Африканського Рогу [206, с. 113].

Міністр також додала, що "ми прагнемо допомогти забезпечити механізм, в якому можуть процвітати стартапи, підприємці можуть вести бізнес, а молодь може з оптимізмом чекати майбутнє, яке твердо перебуває під їх контролем". Вона сказала, що інвестиції в цифрову інфраструктуру та молодь забезпечать, щоб "молоде та талановите населення мало безліч можливостей в майбутньому. Ми уважно прислухалися до того, що ви нам сказали, як континент, представлений Африканським союзом, і як нації, що складають його держави-члени. Ми чули ваш заклик до ОАЕ, щоб отримати уроки з вашого досвіду реформ, і націлити інвестиції ОАЕ в цифрову економіку Африки. Наша спільна відповідальність – забезпечити зв'язок кожної людини на континенті. Наша відповідальність – забезпечити підвищення кваліфікації та перекваліфікацію молодих людей, щоб скористатися можливостями, які, природно, будуть використані"[189].

Окрім цього, еміратська високопосадовець окреслила, як підтримане ОАЕ африканське підприємництво сприятиме зростанню та допоможе підготувати африканців до робочих місць, які ще не існували. "Ми дізналися про незрівнянну цінність інновацій, переосмислення та перекваліфікацію, щоб ми могли використати потенціал молодіжного населення", – сказала аль-Хашімі [189].

ОАЕ значно розширили інвестиції в Африканський Ріг за останнє десятиліття. Емірати надали 11 млрд. доларів США фінансової допомоги та інвестицій в Ефіопію, включаючи депозит у ефіопському центральному банку в розмірі 1 млрд. доларів США. З останніх ініціатив, зокрема, у лютому 2020 року під час візиту в Абу-Дабі президента Мавританії Мухаммеда аш-Шейх аль-Газуані, ОАЕ пообіцяли інвестувати в Мавританію додатково 2 млрд. дол. США, не рахуючи позик [189].

Держави Перської вдосконалили свої стратегії економічної диверсифікації та зменшили залежність від нафти, інвестуючи в ринки Африки, особливо, коли ціни на нафту знизились в 2014 році. ОАЕ інвестували капітал в Африці на суму 11 мільярдів доларів США у 2016 році, перегнавши Саудівську Аравію, (посіла 5 місце з інвестиціями у 3,8 мільярдів доларів США) ставши найбільшим інвестором серед країн Затоки та другим за величиною у світі після Китаю [193].

Також у червні 2018 року дубайська компанія DP World оголосила про початкові інвестиції в розмірі 50 мільйонів доларів США у внутрішній логістичний комплекс у Малі, доповнивши більші інвестиції в інфраструктуру в Західній Африці, такі як порт та економічна зона Дакар [180].

Питання продовольчої безпеки є також дуже важливим для ОАЕ. Саме тому в жовтні 2018 ОАЕ та Уганда підписали договір про створення вільної зони в Уганді площею 2500 гектарів, де еміратські приватні компанії зможуть інвестувати кошти у агропромисловий комплекс. Також планувалося, що ОАЕ збільшать імпорт телятини та сільськогосподарських культур з Уганди [186]. Також, ОАЕ та Саудівська Аравія в серпні 2019 року виділили 3 мільярда доларів на допомогу Судану [185].

ОАЕ в останні десятиліття розвивали свої комерційні зв'язки з країнами Африканського Рогу і все частіше намагалися розвивати портову інфраструктуру в регіоні, щоб скористатися економічними можливостями, що відкриваються завдяки китайській ініціативі “Один пояс – один шлях”. Поряд зі своїми економічними інтересами, ОАЕ працює над довгостроковою

стратегією щодо стримування впливу Ірану на Аравійському півострові та в Африці. ОАЕ просуває ці дві цілі, створивши власну мережу "Низки Перлин" – змішаних військових і комерційних об'єктів. Для того, щоб підтримати свої військові дії в громадянській війні в Ємені, ОАЕ швидко перейшли до створення бази уздовж узбережжя Червоного моря [176].

ОАЕ спочатку мали намір створити військові об'єкти в Джибуті, коли вступили у громадянську війну в Ємені у складі коаліції під керівництвом Саудівської Аравії. І ОАЕ, і Саудівська Аравія взяли в оренду об'єкти в Джибуті в квітні 2015 року. Однак, 28 квітня 2015 року ОАЕ та Джибуті розірвали дипломатичні відносини через конфлікт між високопосадовцями обох країн щодо оренди і несанкціонованої посадки літака ОАЕ в міжнародному аеропорту Джибуті – Амбоулі. Протистояння сталося на тлі напружених відносин між двома країнами, після того, як Джибуті відмінив 20-річну угоду з компанією ОАЕ «Dubai Ports World» щодо управління та експлуатації контейнерного терміналу «Дорале» Джибуті у 2014 році. Зрештою, Джибуті наказав військам ОАЕ та Саудівській Аравії залишити країну 29 квітня 2015 року [173].

Бази в Еритреї відіграли вирішальну роль у здатності ОАЕ проводити військові операції в південному Ємені, включно з десантною операцією, щоб відбити Аден у сил хуситів у серпні 2015 року. В обмін на це, на думку експертів, ОАЕ та Саудівська Аравія допомогли модернізувати в Еритреї інфраструктуру та надали натуральну допомогу в нафті, з-поміж іншої допомоги.

Згідно з даними групи експертів ООН з питань санкцій щодо Сомалі та Еритреї, Еритрея розгорнула близько 400 військових у Ємені у складі коаліційних сил. Нове партнерство Еритреї з ОАЕ та Саудівською Аравією стало очевидною рятівною ланкою, яка допомогла частково вийти країні з міжнародної ізоляції та водночас викликала тривожну реакцію в Аддіс-Абебі. Ефіопські чиновники прилетіли до Абу-Дабі для переговорів наприкінці 2015 року. Влада Ефіопії відверто не очікувала такого підходу від своїх еміратських

колег. Втім, обидві держави швидко знайшли *modus vivendi*, скерувавши відносини на зміцнення довіри, до все більш стратегічного партнерства. Було досягнуто порозуміння щодо відносин ОАЕ з Еритреєю, давнім ворогом Ефіопії, а також щодо тісних зв'язків Абу-Дабі з Каїром. Ця початкова співпраця незабаром стала більш стратегічною. Ефіопія щонайменше десять років намагалася знайти міжнародного партнера для розвитку порту Бербера в Сомаліленді, щоб він був здатний обробляти великі обсяги вантажів, тим самим зменшивши майже повну залежність Ефіопії від Джибуті як єдиного хабу в міжнародній торгівлі. За словами вчених з Університету Халіфа в Абу-Дабі, Ефіопія працювала над тим, щоб спрямувати зацікавленість Еміратів у розвиток порту Бербера, щоб гарантувати обсяги торгівлі та зрештою використовувати порт для 30 відсотків обсягів міжнародної торгівлі. На додаток до переговорів щодо порту Бербера, офіційний Абу-Дабі розпочав обговорення з Сомаліленд щодо ремонту та реконструкції колишньої радянської, а згодом американської авіабази поблизу портового міста та будівництва військово-морської бази. Багато аналітиків припускають, що Ефіопія підтримала нарощування військової бази Еміратів у Бербері, щоб зменшити важливість Ассаба. Хоча, з іншого боку, Ефіопія могла попросити ОАЕ залишитися в Ассабі, щоб Еритрея не змогла запропонувати свої бази Єгипту, згідно з джерелами, близькими до ефіопських чиновників. У лютому 2015 року Ефіопія підписала угоду з Сомалілендом щодо розвитку порту Бербера за місяць до того, як дочірня компанія DP World почала власні переговори з урядом у столиці Сомаліленду Харгейсі, які завершилися у травні 2016 року підписанням угоди на розробку порту вартістю 442 мільйони доларів США. Прагнення Ефіопії залучити ОАЕ до розвитку Бербері сприяло судовій суперечці між DP World і Джибуті [206].

Зрештою ОАЕ перенесли свої військові дії на базу в Ассабі, Еритрея. Розвиток бази розпочався приблизно у вересні 2015 року, і на місці було проведено велику роботу. Супутникові знімки вказують, що на об'єкті є військовий аеродром з новими місцями для літаків, глибоководний морський

порт, який був побудований після того, як ОАЕ встановили контроль над базою, а також складські та житлові приміщення.

ОАЕ розмістили літаки в Еритреї для використання їх проти опозиційних сил у Ємені. До них відносяться бойові літальні апарати "Міраж 2000-9" та "F-16", вертольоти, військово-транспортні та морські патрульні літаки та безпілотники [173]. Крім того, повідомляється, що на базі працює великий наземний контингент, що складається з батальйону військових сил ОАЕ, оснащених бойовими танками Leclerc. У 2015 році три батальйони суданських механізованих військ були перевезені з бази в Ассабі до Ємену на судах ОАЕ.

У 2016 році група моніторингу ООН з питань Сомалі та Еритреї заявила, що створення та продовження розширення ОАЕ військової бази передбачало передачу військової техніки в обмін на військову допомогу Еритреї. Таким чином, такі дії свідчать про порушення міжнародного ембарго на надання зброї Еритреї. ОАЕ також використовували базу Ассаб для тренувань та оснащення особового складу єменських контртерористичних сил. Насамкінець, міжнародна правозахисна група Human Rights Watch опублікувала доповіді про те, що база ОАЕ в Ассабі є частиною мережі слідчих ізоляторів, пов'язаних із конфліктом у Ємені, в яких мали місце випадки катування [178].

У травні 2015 р. ОАЕ заснували військову базу в Могадішо для підготовки підрозділів Національної армії Сомалі. У 2018 році, однак, після посилення напруженості між Сомалі та ОАЕ, що частково відображало перенесення в Сомалі кризи країн Перської затоки, навчальні сили ОАЕ повернулися додому, і Сомалі взяли на озброєння базу ОАЕ, припинивши співробітництво в галузі безпеки [98].

У 2016 році ОАЕ було надано на 25 років право оренди для розвитку військового аеропорту в Бербера на узбережжі Сомаліленду, який був побудований Радянським Союзом. З того часу ОАЕ розпочало будівництво об'єднаної військової повітряно-морської бази. Після завершення комбінована

база мала включати інтегрований об'єкт на 42 кв.км з двома паралельними злітно-посадковими смугами та глибоководною військово-морською базою, запланована вартість якої складає 90 млн. доларів США.

Угода про військову базу пов'язана з ширшою допомогою та багатомільйонними комерційними угодами між самопроголошеним Сомалілендом та ОАЕ. У вересні 2016 року еміратська DP World отримала 30-річну концесію на управління та розвиток торгового порту Бербера, на що виділено 442 млн. доларів США інвестицій [191]. За домовленістю, DP World має 51% порту, Сомаліленд – 30%, а Ефіопія – 19% [173]. Угода про створення військової бази була піддана критиці урядом Сомалі, який заперечує, що влада Сомаліленду має конституційний характер повноваження погодитися на таку угоду. У березні 2020 року ОАЕ повідомили, що скасовують будівництво військової бази в Бербері. Незадовго після того, як росіяни заявили, що планують будувати військову базу біля аеропорту в Бербері [188].

ОАЕ проводить підготовку берегової охорони Сомаліленду, поліції та служб безпеки в рамках базової угоди. У 2017 році повстанці-хусити в Ємені погрожували напасти на базу Бербера. У жовтні 2017 року ОАЕ компанія P&O Ports взяла на себе 30-річну концесію на управління та розвиток порту Боосаасо (Босасо) у напівавтономному штаті Пунтленд. ОАЕ також надала допомогу з безпеки та навчання для сили Пунтлендської морської поліції [175].

Раніше планувалося, що ОАЕ створить військову базу в Сомаліленді, однак у вересні 2019 року офіційний Абу Дабі повідомив, що будівництво повітряних і військово-морських баз у Сомаліленді буде зупинено, а угоди, які були підписані три роки тому – розірвані.

Муса Біхі Абді, президент самопроголошеного Сомаліленду, в 2017 році вітав будівництво бази, зі словами: "Безпечніше, щоб у районі було багато військових". М.Абді заявив, що сподівається, що інвестиції ОАЕ, що включали новий цивільний аеропорт і доРогу, що з'єднує Бербера з Ефіопією, призведуть до "величезного створення робочих місць" в Сомаліленді, де безробіття

зростає [54]. Але планам не було дано здійснитися. ОАЕ не розглядали питання подальшої взаємодії країни з Сомалілендом, і не дало негайного завдання розширити військову присутність країни в Африці.

Окрема історія про еменський острів Сокотра, розташований в Індійському океані в 340 км від Ємену. У 2016 році стало відомо про те, що ОАЕ взяли в оренду еменські острови Сокотра та Перім [54]. Наприкінці квітня 2016 року ОАЕ почали нарощувати свої військові сили на Сокотрі, яка розташована недалеко від протоки Баб-ель-Мандеб, як частина підтримки уряду Ємену в громадянській війні ОАЕ розгорнули на острові бронемашини, важку артилерію та 100 солдатів. Повідомлялося, що збройні сили ОАЕ взяли під контроль основні будівлі острова та підняли прапор ОАЕ. Після місцевих протестів ОАЕ відкликали свої збройні сили з острова відповідно до угоди, влаштованою Саудівською Аравією, але, як вважається, деякі війська залишилися на Сокотрі. В кінці 2016 року ОАЕ також розпочали будівництво аеродрому на острові Перім, який розташований посередині стратегічної протоки Баб-ель-Мандеб для підтримки військових операцій у Ємені. Однак, у 2018 році, як повідомляється, ОАЕ зупинили будівництво аеродрому "Перім", щоб зосередити увагу на новому військовому об'єкті в порті Бербера [173].

Значну роль, яку ОАЕ займає в регіоні, відіграла співпраця з Саудівською Аравією та їх спільне посередництво задля досягнення історичної мирної угоди між Ефіопією та Еритреєю в липні 2018 року. У Судані і ОАЕ, і Саудівська Аравія також допомагали та сприяли підписанню угоди між військовими та цивільними угрупованнями щодо історичного переходу до демократії, яка була узгоджена в серпні 2019 року.

2.3. Місце Північно-Східної Африки в політиці Султанату Оман

Султанат Оман, розташований на периферії арабського світу, є морською державою з історією суднобудування, що омивається Індійським

океаном. Завдяки широким морським узбережжям, оманці були одними з найвправніших мореплавців і використовували цю майстерність у торгівлі.

Оман завжди був важливим центром обміну товарами між Сходом і Заходом не лише для Аравійського півострова, оскільки він був сполучною ланкою для транспортування кораблів, які повинні проходити між Сходом і Заходом через численні порти. Оманці мали довгу історію морської торгівлі з континентами Азії та Африки.

Через активну торгівлю Оману з Північно-Східною Африкою з боку оманців спостерігався особливий інтерес до Східної Африки, де багато оманців оселилися в деяких містах регіону. У багатьох історичних джерелах згадується про оманських іммігрантів до Африки ще на початку сьомого століття нашої ери. Ці іммігранти підтримували свої відносини зі своєю батьківщиною (Оманом), внаслідок чого торговельні відносини були головною причиною передачі культури та цивілізації між Оманом і Північно-Східною частиною Африки. Тому дослідники завжди пов'язували торговельні зв'язки з цивілізаційним впливом оманців на африканському Сході, і цьому сприяв досвід оманців у комерційних угодах протягом їхньої тривалої історії. Такий досвід був результатом тертя з сусідніми та далекими цивілізаціями.

Не виключено, що араби – і зокрема оманці – імпортували деревину, придатну для виготовлення кораблів, особливо тому, що вони контролювали значну частину її виробничих районів на узбережжі Африки. Також не виключено, що вони виготовляли кораблі в регіонах виробництва деревини, на яких вони ходили на острови, де вирощувалися кокоси. У них були столярні машини та інші необхідні технології того часу, вони рубали деревину та сушили її, потім робили човни, плели їх із лози та робили вітрила, човни завантажувались різними товарами, зокрема, кальянами, і їхали до Оману, щоб продати їх.

Варто зазначити, що ці торгові відносини передували виникненню ісламу. Оманці не проникали в Африку до приходу ісламу. Вони були задоволені тим, що оселилися на її східних узбережжях, створили там торгові

центри та займалися бартерною торгівлею з африканцями, доставляючи їм продукти з Індії та Китаю в обмін на слонову кістку та золото. Ці відносини постійно зміцнювалися завдяки комерційному обміну, який призвів до створення прибережних центрів, заснованих оманцями для комерційних цілей. Протягом довгої історії жителі цього регіону з Північно-Східної Африки вважали Оман батьківщиною. Кліматичні умови, що переважали в Індійському океані, сприяли навігаційній діяльності між Східною Африкою та Оманом. Північні мусонні вітри часто виштовхували оманські кораблі від узбережжя Оману до східного узбережжя Африки під час зимових періодів у районі Затоки. Так само південно-західний мусон штовхав ті самі кораблі на зворотному шляху через води Індійського океану до Оману влітку [80]. Нині Султанат контролює стратегічну Ормузьку протоку, важливу торговельну артерію, через яку здійснюється лєвова частка світових поставок нафти.

Незважаючи на те, що Оман частково перебував під владою Португалії протягом 16-го до середини 17-го століття, Оман мав власну імперію в Північно-Східній Африці з початку 18-го до середини 19-го століття. За оцінками, іноземні експатріанти складають до 45 відсотків населення. Країна має довгу історію торгівлі та культурного обміну з Африкою, і вона була рішучим прихильником розвитку Африки. Оман надає фінансову та технічну допомогу африканським країнам, а також сприяв миру та стабільності на континенті.

Коли султан Кабус бін Саїд Аль-Саїд прийшов до влади в 1970 році, Оман мав обмежені контакти із зовнішнім світом, включаючи сусідні арабські держави. Спеціальні договірні відносини дозволяли Великій Британії брати активну участь у цивільних і військових справах Оману. Зв'язки з Британією залишалися дуже тісними протягом усього правління султана Кабуса, разом із міцними зв'язками зі Сполученими Штатами.

Коли мова заходить про зовнішню політику, не дивує той факт, що Маскат давно порвав з панарабськими тенденціями та проводив незалежну зовнішню політику, що відображає зв'язки Султанату з багатьма

неарабськими народами, чиї предки почали взаємодіяти з оманцями століттями тому. Відносини Оману з Іраном є яскравим прикладом. Незважаючи на те, що Оман є членом-засновником Ради співробітництва арабських держав Затоки, створеної в 1981 році для захисту від поширення ісламської революції в Ірані, він підтримує тісні та навіть теплі стосунки з офіційним Тегераном. Оцінивши, що Іран та Ірак можуть серйозно зашкодити безпеці та економічним інтересам Оману, тодішній султан Кабус бін Саїд Аль-Саїд зберіг нейтралітет своєї країни під час ірано-іракської війни 1980-1988 рр. і використав цей нейтралітет для таємного сприяння переговорам, які допомогли згорнути жохливий конфлікт. Протягом десятиліть Оман продовжував служити мостом між Заходом, арабськими державами та Ісламською Республікою Іран.

У той час як Катар отримав найбільшу увагу останнім часом як посередник між Ізраїлем і ХАМАС у зусиллях досягти припинення вогню в Газі, Оман сумлінно працював, щоб запобігти перетворенню війни у регіональну пожежу. Оман забезпечив зворотний канал між США та єменськими хуситами, які в листопаді 2023 року вступили в бій серією ракетних і безпілотних атак по суднах в Аденській затоці та південній частині Червоного моря.

Водночас Оман засудив удари у відповідь США та Великої Британії по базах хуситів у Ємені та попередив, що такі дії загрожують подальшій ескалації регіональної напруженості. Проте, офіційні особи Оману передали повідомлення США як Ірану, так і хуситам. 30 січня 2024 року міністр закордонних справ Оману Бадр Альбусаїді прийняв міністра закордонних справ Великої Британії Девіда Кемерона для обговорення кризи в Червоному морі.

Офіційний Маскат традиційно виступає проти іноземного військового втручання в Ємені. Наприклад, у березні 2015 року Оман був єдиним членом РСАДЗ, який відмовився приєднатися до очолюваної Саудівською Аравією коаліції, що бореться з хуситами. Засудження офіційним Маскатом

нешодавніх ударів США та Великої Британії по Ємену відображає громадську думку в Омані, яка дедалі більше незадоволена позицією Ізраїлю та США через війну в Газі.

Про посередницьку роль Оману для Сполучених Штатів вперше стало відомо, коли тодішній президент Білл Клінтон написав лист тодішньому президенту Ірану Мохаммаду Хатамі в 1999 році, шукаючи відповіді щодо причетності Ірану до вибуху в Хобар-Тауерс у Саудівській Аравії 1996 року. Лист був доставлений султану Кабусу в його маєток під Парижем і переданий до Тегерана тодішнім міністром закордонних справ Оману Юсефом бін Алаві. Пізніше за адміністрації Обами Оман допоміг звільнити американських туристів, які заблукали через кордон з Іракського Курдистану.

Найбільшим досягненням Оману стало те, що він слугував місцем проведення переговорів, що призвели до Спільного всеосяжного плану дій (JCPOA) 2015 року, який обмежив ядерні досягнення Ірану в обмін на послаблення санкцій. Незважаючи на те, що адміністрація Трампа вийшла з угоди в 2018 році, і її відновлення виглядає малоімовірним в осяжному майбутньому, Оман як і раніше прагне служити дипломатичним мостом між Вашингтоном і Тегераном для деескалації напруженості як на ядерному, так і на неядерному фронтах.

Зовнішня політика Оману завжди була спрямована на підтримку та заохочення діалогу між різними сторонами. Оман вірить, що підхід до розбудови миру може обмежити та стримати конфлікти та, зрештою, призвести до мирного вирішення. Насправді Оман зацікавлений у деескалації та зниженні напруженості в регіоні та на міжнародному рівні. Оман продовжує сприяти непрямому дипломатичному діалогу між США та Іраном, щоб допомогти створити середовище, сприятливе для досягнення угоди, яка враховує інтереси обидві сторони та сприяє миру та процвітанню в регіоні Близького Сходу та у світі загалом.

Незважаючи на те, що офіційний Маскат вірить, що відновлення Спільного всеосяжного плану дій буде позитивним для інтересів Оману,

Близького Сходу та світу в цілому, оманські політики реалістично дивляться на статус угоди. Султанат сподівається підштовхнути адміністрацію Байдена до більш м'якого застосування санкцій в обмін на згоду Ірану не перетинати певні межі в його ядерній діяльності та регіональній поведінці. Певною мірою дипломатія Омана вже допомогла досягти цього результату. Минулого 2023 року оманці провели кілька раундів непрямих переговорів між США та Іраном. Оман був одним із ключових гравців у американсько-іранському обміні полоненими/заручниками та передачі 6 мільярдів доларів США іранських коштів із Південної Кореї до Катару у вересні 2023 року. Незабаром після обміну держсекретар США Ентоні Блінкен похвалив султана Хайтама за його сприяння, яке, за словами Блінкена, було «вирішальним для завершення цієї домовленості». Того ж місяця перед Генеральною асамблеєю ООН міністр закордонних справ Оману заявив, що, незважаючи на те, що зближення є «повільним, кропітким і складним», США та Іран повинні «підтримувати імпульс довіри... і деескалації» в інтересах регіональної стабільності та світової економіки [65]. Наприкінці жовтня 2023 року посол США Бретт Макгерк мав зустрітися з іранським ядерним переговорником Алі Багері в Омані, щоб працювати над подальшою ядерною деескалацією. Але зустріч була скасована після того, як ХАМАС напав на Ізраїль 7 жовтня, і Ізраїль у відповідь здійснив масований повітряний і наземний напад на сектор Газа.

Головним пріоритетом для чиновників у Маскаті є спроба запобігти ескалації криз у Газі, Ємені, Аденській затоці та Червоному морі від поширення на Перську затоку, Ормузьку протоку та Оманську затоку. У цьому контексті Оман намагався переконати офіційний Тегеран уникати подальшої ескалації, оскільки регіональна напруженість продовжує загострюватися. Оман особисто зацікавлений у тому, щоб розрядка Ірану та Саудівської Аравії продовжувалася. Офіційні особи в Маскаті, разом із колегами в Багдаді та Пекіні, сприяли укладенню саудівсько-іранської угоди про нормалізацію відносин, підписаної 10 березня 2023 року.

Оман завжди виступає за мирне вирішення регіональних питань. Іран і Саудівська Аравія є ключовими гравцями на Близькому Сході, і вони обидва мають добрі відносини з Оманом. І офіційний Ер-Ріяд, і Тегеран виявили добросусідську зацікавленість у вирішенні своїх розбіжностей. Таким чином, Оман провів перші в історії раунди переговорів між Саудівською Аравією та Іраном, і попри всі події в регіоні Оман продовжував приймати переговори між двома країнами для забезпечення виконання угоди. Багато з цих питань затягувалися протягом багатьох років, і добра воля обох сторін перемогла і призвела до відновлення активних дипломатичних відносин. Окрім підтримки іранської розрядки з Саудівською Аравією та Об'єднаними Арабськими Еміратами, Оман також працює над відновленням нормальних дипломатичних відносин між Іраном і Бахрейном.

Оманські політики вважають, що для зменшення напруженості в регіоні необхідно якнайшвидше припинити війну в Газі. Оман звернувся до членів Ради Безпеки ООН і багатьох впливових держав. Що стосується іранського ядерного досьє, Оман, а також Катар працюють над підтримкою відкритого діалогу між Вашингтоном і Тегераном в той час, коли підтримувані Іраном угруповання в регіоні вбивають американських військових, і Вашингтон планує рішучу відповідь, продовжуючи свою підтримку для Ізраїлю [65].

В останні роки Оман зміцнив свої зв'язки з африканськими країнами. Оман є членом Ліги арабських держав та Організації ісламської співпраці, обидві з яких мають тісні зв'язки з Африкою. Ці організації забезпечили Оману платформу для просування своїх інтересів в Африці, а також допомогли сприяти співпраці між Оманом та африканськими країнами. Загалом Оман є дружнім партнером африканських країн і підтримує цей напрям співпраці.

У 2017 році Султанат Оман приєднався до Комісії Африканського Союзу як постійний спостерігач, як і інші неафриканські країни, щоб бути в курсі діяльності, що відбувається в цій організації. Оман має давні відносини з країнами Східної Африки. Ці відносини позитивно сприяли збільшенню обсягів торгівлі між портами Оману та Африки [81].

Нещодавно Оман підписав Меморандум про взаєморозуміння між Генеральним державним резервним фондом Оману (SGRF) та Управлінням портів і вільних зон Джибуті для вивчення інвестиційних можливостей у Джибуті разом із встановленням стратегічного партнерства між двома установами [148]. Виконавчий голова Державного загального резервного фонду Султанату Абдул Салам бін Мохаммед аль-Моршеді зазначив, що угода дозволить двом сторонам співпрацювати у задля розвитку портів та інвестувати в них, а також експлуатувати та управляти портами та іншими основними об'єктами логістики. Було досягнуто домовленості про розвиток порту Дорале, одного з найважливіших портів Джибуті на Червоному морі. Це загострило конкуренцію між країнами Затоки в цьому регіоні, зокрема щодо того, хто має найбільший геополітичний вплив, а також призвело до розробки нової стратегії інвестицій у цю точку Червоного моря, розташовану на Бабель-Мандебі, яка омивається Індійським океаном на півдні. ОАЕ очолюють список країн Затоки, які більше 10 років інвестували в контейнерний термінал Дорале, тобто до тих пір, поки контрольована ним територія не стала військовою базою в рамках саудівського альянсу у війні проти Ємену. Однак, залучення Султанату Оман як регіонального інвестора змусив Джибуті скасувати свій інвестиційний контракт з ОАЕ, позбавивши еміратську компанію DP World її привілеїв відповідно до закону, прийнятого парламентом Джибуті у лютому 2017 року, який надав уряду право на розірвати договір через суперечність основним інтересам держави.

Оман запропонував створити на своїй території зерновий або зерново-продовольчий хаб для безперебійних поставок українського зерна до країн Африканського Рогу. Зокрема, Максим Субх, спецпредставник президента України з питань Близького Сходу та Африки, який в березні 2023 року відвідав Маскат, заявив, що "Оман запропонував Україні серйозно розглянути можливість створення українського зернового або зернового й продовольчого хабу на території Султанату. Оманська сторона також повідомила, що в разі його створення Україна може бути спокійною за регулярні поставки

українського зерна до країн Африканського Рогу” [29; 11]. За його словами, ідея створення українських зернових хабів вже розглядається і зараз узгоджуються технічні деталі, в тому числі фінансові, для її реалізації. “Наша мета – забезпечити продовольчу безпеку Африки. До переваг Оману можна віднести чудову інфраструктуру, розвинений флот, чітку та прозору банківську систему та податкові правила. Оман виглядає привабливо, тому він також може розглядатися українськими відомствами як можливе місце для зернового хабу”, – сказав дипломат [147].

Окрім цього, оманський оператор зв'язку та постачальник послуг Omantel співпрацює з оператором центру обробки даних Wingu Group, щоб створити точку присутності у Джибуті. Вихід компанії Omantel на ринок Джибуті не тільки послужить початком її планів експансії в Африці, але й допоможе налагодити нові партнерства з операторами. За словами оманської телекомунікаційної компанії, це партнерство покращить використання зв'язку між Оманом і Африкою. Це також сприятиме кращим комерційним моделям, які призведуть до зростання бізнесу та забезпечать кращу підтримку для клієнтів із запитом на підключення до та з Африки [151].

Натомість, дипломатичні відносини між Ефіопією та Оманом, які почалися в 1995 році, наразі розширилися до торгових та інвестиційних відносин у різних сферах. Варто зазначити, що посольство Оману було відкрито в Ефіопії у 2017 році. Протягом тривалого часу економічні зв'язки між обома країнами в основному були зосереджені на імпортній та експортній торгівлі, переважно сільськогосподарською продукцією та товарами тваринництва, а також будівельних матеріалах та перероблених харчових продуктах. У 2016 році Оман провів виставку “Орех” в Аддіс-Абебі, де було підписано різні імпортні та експортні угоди, у тому числі комерційні агентські угоди для групи компаній-учасниць, на додаток до укладення партнерських договорів. Урядом Оману було вжито чималих зусиль для стимулювання та розвитку промислового сектора, особливо те, що внесок цього сектора у валовий внутрішній продукт оцінюється у понад 11 відсотків. Влада Ефіопії

висловила сподівання ця подія стане кроком вперед для посилення торговельних відносин між Ефіопією та Оманом. Експортно-кредитне гарантійне агентство Оману взяло участь у “Орех-2016” в Ефіопії відповідно до свого зобов’язання стимулювати та просувати нафтовий експорт Оману шляхом надання кредитних гарантій для оманських експортерів. Ахмед Халфан Аль Балусі, з Агентства гарантій експортних кредитів Оману, сказав, що головною метою цього гарантійного покриття є зменшення ризиків і, отже, створення ширших можливостей для збільшення обсягів експорту на зовнішні ринки [150].

Агентство гарантій експортних кредитів Оману розпочало свою діяльність зі страхування експортних кредитів, гарантій та фінансування в обслуговуванні оманських експортерів з 1991 року. Протягом років свого існування агентство продовжувало досягати подвійних цілей сприяння оманському нафтовому експорту за допомогою цінного кредитного страхування, гарантій та фінансування послуг, а також залишаючись самоокупним. Порт Салала, який є найбільшим портом Оману, також брав участь у виставці “Орех-2016”. Його стратегічне розташування відіграє важливу роль в імпортних та експортних операціях до африканських країн. Державний орган з розвитку малого та середнього бізнесу “Ріяда” також продовжує свої зусилля з підтримки та зміцнення присутності малих та середніх підприємств Оману в країні та за кордоном. Понад 10 малих і середніх підприємств взяли участь під егідою “Ріяда” на “Орех-2016”, серед яких виробники пластмас, паперу, срібла, харчової промисловості тощо. Власники малих і середніх підприємств, які брали участь у виставці, підкреслили важливість участі у зовнішніх заходах для розширення своїх ринків. Участь у виставці “Орех” дала їм можливість дізнатися досвід інших країн у цій же галузі. Ефіопський ринок є великим через велику кількість населення [150].

У травні 2021 року між Ефіопією та Оманом був проведений торгово-інвестиційний віртуальний форум, спрямований на вивчення та сприяння

торгівлі та інвестиційним можливостям між Ефіопією та Оманом. У форумі брали участь Торгово-промислова палата Оману, а також представники вільних зон у Сохарі та Салалі. Крім того, також були продемонстровані інвестиційні можливості в Ефіопії для оманців [149]. На заході виступили високопосадовці з міністерств, а також понад 70 учасників з інвесторів, експортерів і трейдерів у сільському господарстві, гірничодобувній та енергетичній галузях з Ефіопії та Оману. Форум мав на меті створити платформу для взаємодії та діалогу щодо нових і ключових питань торгівлі та інвестицій між Ефіопією та Оманом, а також стати платформою для спілкування та партнерства між компаніями. Заступник міністра із залучення інвестицій у Міністерстві торгівлі, промисловості та сприяння інвестиціям Оману Асіла Салім Аль Самсамія зі свого боку сказала: “Ми, як уряд Оману, розглядаємо Африку як цільовий і цільовий ринок на наступні 5 років, і Ефіопія є одним із них” [85].

Так склалося історично, що у країнах Північно-Східної Африки зосереджена значна оманська діаспора, а саме в Танзанії, Кенії, Уганді. Найбільша діаспора оманців проживає в Танзанії [203]. Основи ділових відносин між Оманом і Танзанією можна простежити в історичних зв'язках, які їх пов'язують. Оман з його багатою морською історією має давні зв'язки з Танзанією. Занзібар, острів біля узбережжя Танзанії, колись був значним торговим центром Оману. Ці історичні зв'язки заклали основу для сучасного ділового партнерства між двома країнами. Оман виявив великий інтерес до інвестування в Танзанії, особливо в таких секторах, як сільське господарство, енергетика та інфраструктура. Влада Танзанії вітала оманські інвестиції, пропонуючи стимули та сприятливу політику для залучення іноземного капіталу. Це призвело до постійного припливу оманських інвестицій до Танзанії, створюючи робочі місця та стимулюючи економічне зростання в цій державі. Міцні дипломатичні зв'язки відіграли ключову роль у розвитку ділових відносин. Оман і Танзанія підтримують дружні відносини, що позитивно позначається на їхній співпраці [145]. 12 червня 2022 року

президент Танзанії здійснила державний візит до Султанату Оман разом із делегацією високого рівня. Під час триденного візиту обидві сторони висловили своє задоволення роллю, яку відіграє Управління інвестицій Оману в рамках існуючих проєктів у Танзанії, а також роллю Міністерства спадщини та туризму у відновленні історичних та археологічних пам'яток Занзібару. Обидві сторони підкреслили позитивну та плідну роль, яку відіграє приватний сектор у двох країнах у контексті розширення партнерства між двома сторонами, та висловили сподівання, що ця діяльність призведе до збільшення обсягу інвестицій та торгівлі та економічний обмін між Оманом і Танзанією. Під час переговорів відбувся обмін думками щодо низки регіональних і міжнародних питань, що становлять спільний інтерес, а також наголошено на важливості нарощування зусиль для забезпечення безперервності безпеки та стабільності у світі на основі колективної співпраці. Обидві сторони також підкреслили важливість боротьби з тероризмом у всіх його формах і видах та закликали до продовження співпраці й розвитку та відмови від насильства та екстремізму.

Обидві сторони схвалили створення спільного інвестиційного фонду, який має на меті інвестувати в реальні проєкти в кількох секторах. Між урядами Султанату Оман і Об'єднаної Республіки Танзанія було парафоровано угоду про уникнення подвійного оподаткування та попередження ухилення від сплати податків стосовно податків на прибуток. Дві країни також підписали різні меморандуми про взаєморозуміння в таких сферах, як енергетика, вища освіта та навчання, туризм і природні ресурси, промисловість і торгівля, просування та інвестиції, інвестиції в продовольство, управління аеропортами, нафтові послуги, музеї.

Країни також привітали меморандум про стратегічне партнерство, підписаний між національними поштовими сервісами "Oman Post" і "Tanzani Post" для співпраці у сфері рішень для електронної комерції та логістичних послуг, що дозволить підприємцям збільшити торговий обмін між Оманом і Танзанією та посилити свою присутність на африканському ринку. Окрім

випуску спільних поштових марок, що документують історичні та культурні зв'язки між двома країнами [146].

У 2018 році в Омані відбувся перший в історії афро-арабський саміт, який зібрав лідерів 54 африканських і 22 арабських країн. Саміт мав великий успіх і сприяв розвитку діалогу та співпраці між Африкою та арабським світом.

Таким чином, Султанат Оман має довгу історію взаємодії з Африкою, і вона прагне сприяти миру, стабільності та розвитку на континенті. Оман надає фінансову та технічну допомогу країнам Африканського Рогу та Східної Африки, а також сприяє миру та стабільності на континенті. В останні роки Оман зміцнив свої зв'язки з країнами Африканського Рогу, передусім з Ефіопією та Джибуті. Отже, зацікавленість Оману в розвитку відносин з державами Африканського Рогу збігається із загальним трендом експансії держав Затоки в регіон, де Султанат прагне також знайти своє місце і конкурувати з іншими державами Близького Сходу в інвестиційній та культурній співпраці з країнами регіону.

Висновки до Розділу 2

Зусилля Саудівської Аравії зберегти стабільність своїх кордонів і безпеку прилеглих морських коридорів для вільного руху товарів є ключовим компонентом національної безпеки Королівства. У нинішніх умовах стало зрозуміло, що традиційної опори Саудівської Аравії на великі держави для збереження загальної стабільності ключових морських торговельних шляхів у Червоному морі вже недостатньо, а відсутність значущих стратегічних інвестицій Саудівської Аравії на Африканському Розі може мати негативні наслідки. Одним із результатів стали спроби Саудівської Аравії побудувати свою першу закордонну військову базу в Джибуті в 2017 році після загострення напруженості під час війни в Ємені.

Керівництво Саудівської Аравії також зрозуміло, що такі території, як Африканський Ріг, а також інші частини континенту стають зонами посилення міжнародної геополітичної та геостратегічної конкуренції. Глобальні держави, такі як США, Китай, РФ, Франція та Велика Британія прагнули розширити свою геополітичну та економічну присутність, що призвело до конкуруючих сфер впливу в регіоні. Це, у свою чергу, супроводжувалося такими регіональними державами, як Туреччина, Іран та ОАЕ, які також розширили свій вплив у регіоні через торгівлю, допомогу, інвестиції, створення портів і розширення військових баз.

Саудівська Аравія все більше усвідомлює важливість стратегічної безпеки на континенті, особливо на Африканському Розі. Проте, в той же час, стратегічні інвестиції поки що досить обмежені в регіоні, хоч і невпинно зростають. Саудівська Аравія відкриває для цього регіону величезні можливості для подальшого зміцнення дипломатичних та економічних зв'язків, а також розвитку рамок для колективної безпеки.

Активність хуситів у Ємені та подальша нестабільність на південному морському кордоні Саудівської Аравії надали державам Африканського Рогу нового значення для КСА. По суті, Саудівська Аравія переживає поступову переоцінку своєї політики щодо Африки, яка включає провідні багатосторонні зусилля щодо Ініціативи короля Салмана в Червоному морі та консолідацію політичних альянсів у регіоні через дипломатичні зобов'язання. У той же час Саудівська Аравія визнала стратегічне значення африканських країн, зокрема Африканського Рогу, для національної безпеки Саудівської Аравії.

ОАЕ також дуже зацікавлені у розширенні свого впливу на Африканському Розі та неодноразово заявляли, що їх взаємодія з Африкою буде продовжуватись. У 2018 році країна відкрила додаткові шість посольств на континенті, на додаток до більше десятка, які вже мала. ОАЕ прагне диверсифікувати та зміцнювати відносини за межами власного регіону. Хоча заслуга в угоді між Ефіопією та Еритреєю лежить в першу чергу на лідерах цих двох країн, очевидно, що держави Затоки, особливо ОАЕ, відіграли

важливу роль у сприянні просуванню вперед початкових кроків зближення, які можуть бути важливими для країн Африканського Рогу. Угода між Ефіопією та Еритреєю продемонструвала, що ОАЕ та Саудівська Аравія можуть досягати важливих успіхів у якості миротворців. Офіційний Абу-Дабі та його саудівські колеги можуть сприяти регіональній економічній інтеграції та допомагати країнам Африканського Рогу й надавати додатковий імпульс для їх подальшого розвитку, в тому числі політичну та фінансову підтримку. Саме таким був прецедент Еритреї та Ефіопії – двох країн, які бачили внутрішні інтереси у досягненні миру, але потребували правильних економічних та дипломатичних гарантій з-за кордону.

Проте, незважаючи на позитивний досвід миротворчості на прикладі Еритреї-Ефіопії, конкуренція між державами Затоки формує негативний імідж ОАЕ у регіоні Африканського Рогу. Різноманітні внутрішні скандали в Саудівській Аравії, як, наприклад, вбивство журналіста Джамала Хашоггі в консульстві КСА в Стамбулі, також не додає позитивного іміджу близькосхідним монархіям серед країн чорного континенту. Тому через подібні прорахунки альянсу Саудівської Аравії й ОАЕ ситуацією на стратегічних майданчиках, можуть скористатися конкуренти та інші актори міжнародних відносин такі, як Катар та Туреччина, які мають власні інтереси на Африканському Розі. Більше того, поки вплив Ірану значним чином обмежується еменською стороною Червоного моря, задіяність офіційних Ер-Ряду та Абу-Дабі у регіоні Африканського Рогу, ймовірно, передусім пояснюється рішучістю зробити так, щоб Іран не повернув своїх колишніх союзників, серед яких Судан та Еритрея.

Таким чином, шкода, яку регіональні суперники з інших регіонів можуть завдати державам Африканського Рогу, була яскраво продемонстрована в Сомалі, де тертя між державами Затоки, передусім між ОАЕ та експрезидентом Фармаджо, посилили існуючу напругу щодо того, як влада та ресурси розподіляються між столицею та регіонами. Офіційний Абу-Дабі стверджує, що хоче стабільного Сомалі, але країна, ймовірно, залишатиметься

нестабільною, в тому числі й у тому випадку, якщо міцні зв'язки Еміратів з регіональними лідерами Сомалі не будуть поєднані з примиренням у відносинах ОАЕ з офіційним Могадішо. Наразі Емірати не узгоджують з урядом у Могадішо свою діяльність у федеральних землях Сомалі. ОАЕ проводить навчання силових структур, розвиває порти у регіонах, однак, ці інвестиції та гуманітарна допомога не приносять користь всій країні, а лише певним її регіонам, що посилює дезінтеграцію Сомалі. Таким чином, влада ОАЕ має всі важелі для того, щоб заохотити своїх союзників у федеральних землях покращити відносини з урядом у Могадішо.

Офіційний Абу-Дабі стоїть перед вибором того, наскільки його конкуренція на Близькому Сході впливає на інтереси країни у регіоні Африканського Рогу. Якщо конкуренція у своєму регіоні залишається основним рушієм для подальших дій на континенті, результати напевно будуть неоднозначними. Більше того, накладання близькосхідної матриці на Африку може поставити уряди країн Африканського Рогу у скрутне становище, змусивши їх вибирати між двома осями Затоки та навіть загострити місцеві конфлікти по-новому. Зрештою, конкуренція з нульовою сумою в країнах Африканського Рогу загрожує порушенням як внутрішньої політики різних регіонів, так і співвідношення сил між цими державами. Зовнішні сили можуть отримати короткочасні вигоди, але з часом усі можуть втратити від більшої нестабільності Африканського Рогу.

Взаємодія з Африканським Рогом виникла через необхідність розбудувати відносини з Еритреєю. Згодом, Сомалі запропонувало сприятливу арену для боротьби з конкурентами – Катаром і Туреччиною, але це було проведено опортуністично та реактивно і цій політиці бракувало послідовної, сталої стратегії. Тепер, через партнерство з Ефіопією та роль ОАЕ в досягненні миру з Еритреєю, можна помітити синтез попередньої тактики, яка виявилася успішною і вже з'являються контури стратегії в регіоні Африканського Рогу. В ОАЕ все ще не вистачає бюрократичного та дипломатичного потенціалу і ще невідомо, чи їхні мережі впливу в двох країнах виходять за межі особистих

стосунків між А. Ахмедом і І. Афверкі та високопоставленими особами Еміратів.

Те, що розвивається на Африканському Розі, є посиленою ареною для геополітичного впливу, економічних можливостей і експериментів із політикою розвитку. У певному сенсі втручання держав Затоки, а також Китаю, Туреччини та традиційних американських і європейських гравців відображає нову зміну природи багатополлярності в глобальній політиці. На відміну від стратегій часів холодної війни, які протиставляли одержувачів допомоги, зброї та інвестицій між двома сторонами ідеологічного конфлікту, зараз існує кілька точок входу та мало ідеології. Легкий доступ до ринків, портів, сільського господарства, військово-партнерство мотивують ці інтервенції та обмін. Інтервенції країн Затоки на Африканському Розі є прикладом нової політики країн світу, що розвиваються. Таким чином, зовнішня політика ОАЕ є частиною цього більшого переходу в регіональну архітектуру безпеки та позиціонування в глобальній економіці. Варто очікувати більшого злиття економічних і безпекових цілей, а також експериментів у досягненні цієї мети. Важливо пам'ятати про обмеженість невеликої ієрархічної держави з невеликим простором для інакомислення у формуванні політики. Саме тому можемо спостерігати різкі зміни політики та відміни як політичних, так і фінансових зобов'язань. Наслідками може стати посилення нестабільності в операційному полі держав-реципієнтів та їхніх субрегіонів – однією з ключових арен є Африканський Ріг.

Досвід ОАЕ з двома портами, зокрема, контейнерним терміналом Дорале у Джибуті та портом Бербера в Сомаліленді, демонструє дедалі складнішу динаміку, що оживляє геополітику і місцеву регіональну політику, й формується конкуренцією між зацікавленими регіональними державами Близького Сходу – особливо арабськими державами Затоки та Туреччиною і Китаєм за вплив на Африканському Розі.

Таким чином, внаслідок посередництва в конфліктах та консолідації економічних активів на Африканському Розі, Саудівська Аравія та ОАЕ повільно цементують свій політичний вплив в регіоні.

РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ МАЛИХ ДЕРЖАВ ЗАТОКИ В РЕГІОНІ АФРИКАНСЬКОГО РОГУ

3.1. Амбіції зовнішньої політики Катару на Африканському Розі

Зовнішня політика Катару має щонайменше п'ять цілей. По-перше, це підтримка власної безпеки та стабільності країни. Катар розташований у зоні, наповненій політичною та військовою конкуренцією. По-друге, маючи репутацію ефективного посередника конфліктів, Катар не лише сприяє виконання своєї першої мети, запобігаючи розповсюдженню регіонального насильства, але і прагне розширити свій вплив як міжнародного гравця по відношенню до давніх регіональних лідерів регіону, Єгипту та Саудівської Аравії. По-третє, Катар прагне отримати підтримку міжнародної спільноти, щоб його сприймали ключовим міжнародним актором та державу зі значним економічним та бізнесовим потенціалом. По-четверте, на зовнішню політику держави значною мірою впливають катарські підходи до права на суверенне управління природними багатствами, а також максимізація прибутку від природних ресурсів для досягнення внутрішнього розвитку. По-п'яте, Катар останнім часом почав відвертатися від "зарозумілої політики" абсолютної підтримки регіональних ісламістських груп та революцій, що сигналізує про пом'якшення зовнішньополітичних цілей та свідчить про поворот до статусу нейтрального посередника .

Прорив Катару до міжнародної політичної системи протягом 90-х до середини 2000-х років значною мірою завдячує його все більш поширеній ролі як одного з найактивніших посередників конфліктів у світі – як на Близькому Сході, так і в Африці. Посередництво є важливим завданням зовнішньої політики. Воно також слугує механізмом для брендингу Катару як міжнародного актора та регіональним локомотивом з підтвердженим досвідом публічної дипломатії. Замість того, щоб стати інструментом дипломатії, Катар

розглядає посередництво як "саму дипломатію" в більш широких рамках стратегічних дій у як міжнародній, так і внутрішньополітичній системі.

Слід нагадати, що збройні сили Катару у складі близько 12 тис. штатних співробітників є другою найменшою за чисельністю армією на Близькому Сході, лише трохи випереджаючи Бахрейн. Тому, під брендом західного союзника для гарантування власної національної безпеки Катар став штаб-квартирою для Центрального командування США у регіоні, а також кількох американських військових баз, включаючи найбільшу базу за межами континентальних Сполучених Штатів. Така позиція надає державі потрібну перевагу. По-перше, це захищає Катар від будь-якої безпосередньої регіональної загрози; по-друге, розміщення цих баз проектує образ стабільності за кордоном; і по-третє, закладає основу, на якій Катар може продовжувати досягати свої цілі в секторі м'якої сили. Дійсно, м'яка сила необхідна цій країні, оскільки вона є засобом компенсації браку матеріальних та силових переконливих можливостей [46].

Крім однієї зі стратегій м'якої сили – посередництва – слід виділити інші засоби, за допомогою яких Катар проектує свій імідж за кордоном як можливість впливу на інтереси та дії інших акторів. Перший і найбільш поширений – ЗМІ світового масштабу, державний телеканал "Аль-Джазіра". Його створення в 1996 р. вміть перетворило Катар з відносно невідомої держави Затоки в країну зі всесвітнім визнанням. Як США успішно використовували CNN, а Велика Британія – BBC, так і "Аль-Джазіра" стала широкомасштабним засобом, завдяки якому Катар може успішно поширювати свої ідеали, цінності та імідж за кордоном. На цей час в "Аль-Джазірі" є 65 міжнародних бюро, а канал транслюється майже в 220 мільйонах домогосподарств у понад 100 країнах світу. З моменту свого створення "Аль-Джазіра" розширила сферу охоплення, включаючи спорт, документальні фільми, місцеві новини, дитячі програми та англійськомовні мережі. Завдяки своєму унікальному висвітленню наживо кількох різних подій "Аль-Джазіра" здобула свою міжнародну славу, водночас популяризуючи імідж Катару. У

2000 році “Аль-Джазіра” скористалась тим, що був єдиною арабською альтернативою висвітленню другої Палестинської інтифади, а потім канал першим показав відеопослання Осамі бін Ладена після подій 11 вересня [41].

“Аль-Джазіра” також ефективно використовувала власний бренд незалежного засобу масової інформації, щоб виділити себе окремо у регіоні, насиченому контрольованими державами ЗМІ. Іншими словами, цей канал виступає і як культурний міст Катару, і як блискавка для залучення світового погляду до цієї держави, тим самим здобувши міжнародну аудиторію, яку згодом можна використати за допомогою альтернативних стратегій м'якої влади та медіа.

У той же час, інвестиції у спорт та проведення масштабних мегаподій мають позитивний вплив на міжнародний імідж та престиж держави. Держави використовують елітні види спорту як культурне явище, для досягнення зовнішньополітичних цілей і, зокрема, поширення м'якої сили, завдяки якій країни прагнуть залучити прихильність інших. Мегаподії часто використовуються як “перший вихід у світ” для країни, яка матиме гарантовану глобальну аудиторію для свого бренду, цінностей та іміджу. Традиційно Катар витрачав значні зусилля на використання спорту як інструменту м'якої сили та просування іміджу за кордоном .

Незважаючи на те, що Катар не є спортивним локомотивом, під час Олімпійських ігор 2012 року висунув усього 12 спортсменів на чотирьох змаганнях, при цьому країна доклала всіх зусиль для того, щоб її ім'я з'явилося у багатьох міжнародних спортивних видовищах. Катар використовував ці глобальні події, включаючи свою успішне, хоча і суперечливе, проведення Чемпіонату світу з футболу 2022 року, щоб вкотре відстояти себе поруч зі своїми регіональними сусідами, позаяк Саудівська Аравія, Бахрейн та Об'єднані Арабські Емірати не мають наміру приймати масштабні спортивні змагання.

Крім вищезазначеного, Катар активно використовує низку додаткових інструментів м'якої сили, кожен з яких сприяє своєму іміджу та

переконливому авторитету за кордоном. Ще одним прикладом безумовно є постійне розширення та зростаюча привабливість державного авіаперевізника Qatar Airways. Ця авіакомпанія п'ять років поспіль очолює рейтинг найкращих авіаліній світу та визнана першою п'ятизірковою авіакомпанією світу.

Іншим прикладом є активне інвестування суверенного фонду Катару в численні успішні бренди, серед яких Volkswagen Automotive Group, Barclays Bank, супермаркети Sainsbury's, Credit Suisse, Royal Dutch Shell, лондонське Олімпійське село, найвища будівля в Європі, універмаг «Шард» Харродс, студія фільмів Miramax та торговий дім Glencore [38]. До цього неповного переліку варто також додати прогресивну і вестернізовану систему вищої освіти, організовану Катарським інвестиційним фондом, значні зусилля у зростанні зовнішньої допомоги, а також міжнародна присутність в неприбуткових секторах.

Катар має низку гучних прикладів успішного посередництва на африканському континенті, заснованого на низці різних факторів м'якої сили. Важливо нагадати, що Катар використовував посередницькі зусилля як інструмент м'якої сили, оскільки він прагне показати образ досвідченого, чесного посередника з перевіреним досвідом, регіональної дипломатичної сили, мудрим та зрілим міжнародним актором, який зацікавлений у мирі як на регіональному, так і на глобальному рівні. Починаючи з Судану, зокрема, врегулюванню конфлікту в Дарфурі, Катар був названий представником Ліги арабських держав для посередництва між центральним урядом у Хартумі на чолі з экс-президентом Омаром аль-Баширом та повстанськими угрупованнями. Ці перемовини відбувалися в Досі разом з посередниками Африканського Союзу, Організації Об'єднаних Націй, Ліги арабських держав та регіональних сусідів Судану [138].

Незважаючи на кілька невдач у вирішенні конфлікту, у лютому 2010 року було досягнуто Рамкову угоду про припинення вогню, після чого тодішній президент Судану Омар аль-Башир оголосив конфлікт закінченим. А далі Дохська мирна угода вже затвердила мирну угоду між Суданом та

повстанським угрупованням “Рух справедливості та рівності”. Норвезький ресурсний центр Peace Building приписує цей успіх, хоч і тимчасовий, низці чинників, що пояснюються зусиллями Катару щодо створення власного іміджу м'якої сили та можливостей переконувати .

По-перше, Катар обмежив участь у переговорах зі свого боку усіх крім внутрішнього кола королівської сім'ї. Крім цього, проведення переговорів у Досі було вирішальним внеском з боку Катару, в результаті чого зовнішнє сприйняття Дохи як нейтральної арени вплинуло позитивно на переговори.

По-друге, Катар використовував свою економічну модель державного капіталізму для політичних дивідендів протягом усього мирного процесу, як підкреслюючи свої вже вкладені значні інвестиції в Судан, так і зобов'язавшись здійснити нові вливання фінансових ресурсів, включно з 500 мільйонами доларами США на допомогу в реконструкції. Африканський Союз зазначив, що інвестиції Катару в африканські країни, включаючи Судан, активно підтримують зусилля організації у вирішенні континентального конфлікту та активізації афро-арабського економічного співробітництва.

По-третє, і, що найважливіше, Катар не мав проблемного історичного досвіду з традиційними регіональними лідерами, включаючи Єгипет та Саудівську Аравію. Зокрема, той же Судан, мав недружні сторінки історії з Єгиптом, з яким має територіальні спори. Таким чином, Катар успішно використовував свій імідж неупередженої та чесної третьої сторони, щоб взяти участь у переговорному процесі .

Отже, м'яка сила Катару полягає у його посередницьких зусиллях в Судані, що виявилися успішними для Африки та отримали високу оцінку міжнародної спільноти. Офіційна Доха змогла зміцнити свої позиції як життєздатного, привабливого і стабільного альтернативного дипломатичного актора, зокрема, на фоні Єгипту та Саудівської Аравії. Катар зміг використати свій успішний, доброзичливий імідж для власної економічної вигоди, зокрема, це сприяло викупу сільськогосподарських угідь в Судані в рамках катарської Національної програми продовольчої безпеки.

Катар також був названий однією з провідних впливових держав в Сомалі, завдяки діям, які є частиною стратегії просування ініціатив м'якої сили на Африканському Розі. Маючи подібну стратегію до тієї, яка була у Судані, Катар позиціонує себе як державу, яка на відміну від Єгипту, історично взаємодіяла з Сомалі. У 2011 році, катарська дипломатія, здавалося, допомогла досягти успіху з прем'єр-міністром Сомалі, який закликав Катар допомогти досягти примирення між різними сомалійськими угрупованнями та допомогти в реконструкції держави. Дійсно, катарська благодійність вважається однією з найактивніших в Сомалі. Хоча Катар, можливо, не має особливо очевидних зовнішньополітичних інтересів у Сомалі, їх залучення в цій країні служить для поліпшення іміджу держави.

Має свої інтереси Катар і в регіоні Сахелю. У 2011 році Франція направила військові сили до Малі на прохання місцевої влади для боротьби зі зростаючою загрозою ісламістської міліції на півночі країни. Незабаром після цього Франція почала звинувачувати деяких своїх союзників, включаючи Катар, у роботі в напрямку протилежних цілей. Як стверджувалося, Катар направляв ресурси та гроші через свої благодійні організації в райони, які утримувались повстанцями, на підтримку радикальних угруповань. Дійсно, катарський Червоний півмісяць був в один момент під час конфлікту єдиною гуманітарною організацією, якій було надано доступ до регіону Північного Малі.

Аналіз дозволяє зробити висновок, що дії Катару в Малі є ще однією спробою вибудувати стратегію м'якої сили для цієї держави, щоб згодом отримати рентабельність своїх інвестицій. Насправді, Катар займався публічною дипломатією «батога та пряника» з 1980-х років, створивши та фінансуючи широку мережу установ, медресе, шкіл та благодійних організацій у Малі. Здавалося б, що головною мотивацією Катару, щоб підтримувати ісламістські групи різними способами, було забезпечення власних інтересів в бізнесі та посилення свого впливу на швидко мінливі події в мусульманському світі .

Дійсно, успіх Катару в Малі означатиме значне збільшення впливу в Західній Африці та Сахелі. Так само в Малі є надзвичайно великі родовища нафти та газу, а також рідкісних корисних копалин, включаючи золото та уран. Для такої країни, як Катар, його майбутня безпека лежить за його межами, завдяки впливу м'якої сили, будівельним альянсам та матеріальним інвестиціям. Ця стратегія, яка діяла з липня 2014 року, виявилася успішною, оскільки Малі нещодавно видала чотири дозволи на видобуток корисних копалин Катаром.

Ще одна африканська держава, яка є прикладом зростання м'якої сили Катару, поєднаної з дипломатією «батога та пряника», – це Туніс. Катар здійснив значні інвестиції у Туніс після Арабської весни, зокрема, 500 мільйонів доларів США на підтримку національної валюти Тунісу та придбання мажоритарного пакету акцій основних телекомунікаційних та банківських установ [154]. Дійсно, те що імідж Катару продовжує зростати в Тунісі, пов'язане зі зростанням його м'якої сили. Деякі спостерігачі припускали, що вплив Катару в Північній Африці схожий на "дистанційне управління".

На жаль, бездоганна репутація Катару як нейтрального посередника світових конфліктів і криз, може бути затьмарена в останні роки через декілька чинників. Перш за все, це невдалі інвестиції в м'яку силу. Катар прагнув стати великою державою з точки зору м'якої сили. Тому країна почала втрачати критичну рівновагу нейтралітету, просуваючись ближче до ісламістських організацій, які не розділяють загальнолюдські цінності, встановлені на Заході.

Зокрема, очевидною є підтримка Катаром африканських ісламістів, а саме терористичного угруповання "Аль-Шабаб" із Сомалі, які були пов'язані з численними атаками в Сомалі та Кенії. Крім того, Ізраїль звинувачував Катар у тому, що він надає незбалансовану фінансову підтримку екстремістському угрупованню "Хамас" в Газі. Звісно, що всі звинувачення Катар заперечує. Катар зробив значні інвестиції в єгипетську радикальну політичну силу

“Братів-мусульман” незабаром після повалення колишнього президента Хосні Мубарака. Але незабаром після цього Єгипет опинився у стані кризи, і “Брати-мусульмани” були оголошені поза законом, що теж мало негативні наслідки для Катару .

Крім цього, Катар опинився у непевному становищі, поширюючи загальнолюдські цінності за кордоном, але не в змозі їх практикувати вдома. Катар виступає в ролі доброзичливого актора на міжнародній арені, але всередині країни, навпаки, опинився на останній щаблях рейтингу демократії авторитетного журналу “The Economist”. Просування низки політичних цінностей може стати головним стимулом для впливовості м'якої сили, але лише тоді, коли промоутер дотримується їх як вдома, так і за кордоном, і проводить зовнішню політику законним чином і має моральний авторитет. Іншими словами, зусилля Катару за кордоном можуть виявитись недостатніми по суті, оскільки вони не можуть "продемонструвати приклад".

Катар може усвідомити, що існують обмеження в дипломатії “багато та пряника” або м'якій силі, підкріпленій фінансовими ресурсами та стимулюванням ресурсів. Як писав Най, коли ви можете змусити інших захоплюватися вашими ідеалами і змусити їх робити те, що ви хотіли б, щоб вони робили, тоді вам не доведеться витратити багато на батіг чи пряник, щоб рухати їх у вибраному вами напрямку. Катар, як держава з новою ідентичністю та пріоритетами, не всюди ототожнюється з певним набором цінностей чи ідеалів, які інші автори добровільно сприймуть без спонукань.

Протягом 20 років під керівництвом колишнього еміра Катару Хамада бін Халіфа Аль Тані, що перебував при владі протягом 1995-2013 років, Катар став країною, яка має вплив завдяки своєму статусу, отриманому в 2006 році, як провідний світовий виробник зрідженого природного газу. Все це стало можливим завдяки газовим ресурсам, які є третіми за величиною у світі після РФ та Ірану, адже саме запаси газу зробили можливим цей швидкий економічний зліт країни. Катару не було достатньо статусу просто енергетичної держави. Перш за все, Катар хотів існувати геополітично,

головним чином, але не виключно відносно свого саудівського сусіда. Побідні високі амбіції передбачають стратегію їх реалізації.

Країна використовує свої величезні фінансові ресурси для проведення амбітної зовнішньої політики. Катар досягає своїх цілей завдяки своєму інвестиційному фонду – Катарська інвестиційна рада, каналу новин «Аль-Джазіра», а також шляхом відкриття посольств на п'яти континентах і широкій мережі маршрутів авіакомпанії «Qatar Airways».

Окрім переваг оновлених дипломатичних відносин, створення посольств дозволяє державам Затоки краще захищати свої економічні та безпекові інтереси та ефективніше координувати зовнішню політику. Очільники держав Затоки також здійснюють все більшу кількість офіційних візитів до країн Африки на південь від Сахари, а останнім часом країни Затоки активно приймають африканських колег на своїй території. Зокрема, у 2019 р. емір Катару Тамім бін Хамад Аль Тані здійснив успішний візит в Кігалі (Руанда) та позитивно висловився про проект руандійського аеропорту, 60 % акцій якого викупили Qatar airways [153]. Крім того, Катар є місцем розташування штаб-квартири Форуму країн-експортерів газу (ФКЕГ) з 2008 року.

В Африці Катар виступив дипломатичним посередником конфліктів, головним чином у Судані, зокрема з питань врегулювання конфлікту в Дарфурі, а також на мирних перемовинах між Еритреєю та Джибуті, таким чином, продемонструвавши, що його амбіції вийшли далеко за рамки простого інвестування нафтодоларів за кордон. Незважаючи на це, існують думки, що вплив Катару в Африці швидше уявний, ніж реальний. Відносини є досить недавніми, окрім Магрибу, Мавританії та Судану, і все ще значною мірою формується саме зараз. Хоча тенденція відкриття посольств африканських країн в Катарі, а також Катару в країнах Африки останнім часом збільшується, втім причини та відчутні наслідки для зростання цих обмінів залишаються дуже різноманітними.

Незважаючи на постійні візити африканських високопосадовців (президентів, а також міністрів) до Дохи, відносини між африканською владою та керівництвом Катару все ще є новими і пронизаними помилками з обох сторін. Рішення про відкриття дипломатичної місії в новій країні є результатом різноманітних чинників та уявлень суб'єктів, присутніх у регіоні. Це може бути вибір, обумовлений географічною близькістю, або бажанням встановити відносини зі зростаючою силою або вже встановленою, що набуває все більшого значення. Відкриття посольства може також мотивуватися економічним фактором. Розвиток відносин між двома країнами обов'язково передбачає покращення двостороннього взаєморозуміння, що сприяє відкриттю прямого та швидкого дипломатичного каналу, в даному випадку посольства.

На континенті існує 54 різних держави зі своїми різними інтересами та різними підходами по відношенню до Катару. Африканські країни мають свої конкретні дипломатичні цілі у співробітництві з Катаром. На сьогодні двадцять сім африканських країн мають свої посольства в Досі, але причини цих дипломатичних відносин дуже різні. Країни Магрибу відкривали посольства ще з 1970-х років після незалежності Катару, яку він отримав в 1971 році. Це стосується Марокко, Алжиру, Тунісу, Лівії, Єгипту, Судану та Мавританії. Всі ці країни ведуться окремим департаментом (Департаментом арабських справ) у Міністерстві закордонних справ Катару. Водночас, Департамент африканських справ відповідає за Африку на південь від Сахари. Причина такого розмежування легко пояснюється тим, що Магриб та Катар мають зв'язки та глибоке взаєморозуміння, оскільки вони мають іслам за домінуючу релігію та арабську як державну мову. Ці відносини також є специфічними завдяки типу роботи, яку проводять громадяни цих країн у Катарі. Багато мавританців виконують функції суддів в Катарі, а багато поліцейських – з Судану та Марокко. Таким чином, ці арабські країни мають доступ до посад у державному секторі Катару, що неможливо для громадян країн Африки на південь від Сахари [52].

Посольства країн субсахарської Африки в основному були відкриті в Досі з початку 2000-х з дуже помітним збільшенням їх кількості після 2010 року. Еритрея є винятком з дипломатичною місією в Катарі, яка існує з кінця 1990-х. Крім того, посол Еритреї Алі Ібрахем Ахмад є дуаеном, тобто найвищим членом закордонного дипломатичного корпусу в Катарі, оскільки обіймає цю посаду з моменту відкриття канцелярії. Підтримка Катаром Еритреї під час мирних перемовин з Джибуті в 2008 році стала результатом особливих стосунків з обома країнами [52].

Після того, як посольство Джибуті було відкрите в Катарі, тимчасово повірений у справах Катару відкрив посольство в місті Джибуті в грудні 2005 року. Південно-Африканська Республіка відкрила своє посольство в Досі в жовтні 2003 року під час візиту міністра закордонних справ Нкосазани Дламіні Зума. Дипломатичні відносини між обома країнами були встановлені в 1994 році, відразу після закінчення режиму апартеїду. Гамбія послідувала в 2004 році. А справжнє зростання відбулося з 2010 року, коли Сенегал, Свазіленд, Кенія, Ліберія, Бенін, Чад та Нігерія відкрили свої посольства. Ще зовсім недавно, у 2016 та 2015 роках, Буркіна-Фасо, Малі та Нігер відкрили свої посольства в Катарі [52].

Іноді Катар спершу приймає африканські посольства на своїй території, перш ніж створити власне в Африці. Так було з Сомалі, посольство якого вже багато років присутнє в Катарі, але довелося чекати до серпня 2014 року, частково через проблеми безпеки, для тимчасового повіреного у справах, щоб відкрити катарське посольство в Могадішо.

Тим часом, Катар проводить власну африканську політику, розширюючи свій вплив на континенті. Емір Катару відвідав Буркіна-Фасо, Кот-д'Івуар, Гану, Гвінею, Малі та Сенегал у грудні 2017 року, що трактувалося своєрідним викликом Саудівській Аравії та ОАЕ. Домовленості Катару про співпрацю з Буркіна-Фасо та Малі по боротьбі проти тероризму були особливо вагомими, оскільки одним із головних звинувачень офіційного Ер-Ріяду та союзників проти Катару була підтримка тероризму за кордоном.

Сенегал та Чад відновили дипломатичні відносини з Катаром у серпні 2017 та лютому 2018 року [67].

Не всі африканські країни приїжджають до Катару з однаковими цілями. Відкриття дипломатичної місії часто зумовлене прагненням до посилення політичних та економічних відносин, але пріоритети та стратегії відрізняються. Ось, наприклад, відкриття посольств африканськими державами з відносно низьким рівнем життя населення та досить млявою економікою, як Ліберія, Есватіні, Бенін або навіть Центральноафриканська республіка, пов'язане з необхідністю залучення капіталу до своїх країн якнайшвидше. Залучення катарських інвестицій зараз є частиною глобалізації торгівлі.

На час здобуття незалежності цих африканських країн колишні колоніальні держави (Франція та Велика Британія) залишалися дуже економічно активними в своїх історичних районах впливу. Починаючи з 90-х років такі країни, як Китай, Індія, Південна Корея чи навіть Бразилія проводили послідовну інвестиційну політику в Африці. Катар, завдяки високим доходам від газу, став найбагатшою країною світу на душу населення та надихає африканські країни на пошук інвестицій та створення нових робочих місць. Отже, в деяких країнах, які нещодавно відкрили своє посольство в Досі, існує ідея, що завдяки чудовим доходам від продажу газу Катару можна певною мірою капіталізувати прибуток, інвестуючи в Африку.

Необхідно розуміти, що інвестиції в Африку – це справа доволі ризикована, саме тому Катар нав'язує переговори про укладання угод про уникнення подвійного оподаткування та інвестиційні гарантії. Підписання цих документів потребує часу, тим більше, що кількість катарських державних службовців, здатних стежити за цим процесом, обмежена.

Як газовий гігант, Катар підтримує такі країни, як Сенегал та Кенія, продає цим країнам енергоносії, при цьому ціна закупівлі інколи є нижчою від ринкової ціни, яку сплачують високорозвинені країни, такі як Південна Корея та Японія, які є основними замовниками катарського газу. Тим не менш, цей

стратегічний підхід, який прийняли деякі африканські країни, не працює з Катаром, оскільки їм не пропонується особливої «політичної» ціни, яка могла б допомогти бідним країнам.

Катар продає газ найбільшим учасникам торгів і працює лише шляхом створення спільних підприємств з великими компаніями, такими як Exxon та Shell, і не застосовує спеціальних цінових правил. Той факт, що деякі африканські країни описують себе як бідні країни, щоб легше отримати пільги, ніяк не впливає на Катар. Це насправді виглядає як витрата часу африканських країн, оскільки їх катарські колеги не заперечують на їх запити прямо, а відповідно до близькосхідних традицій, відповідають, що вони "подумають про це", але в кінцевому підсумку нічого не вирішується, оскільки немає цін для "друзів" [52].

Окрім проблеми невеликої кількості персоналу, які займаються країнами Африки у Міністерстві закордонних справ Катару, посольства африканських держав у Катарі також не мають достатньо кваліфікованих кадрів, щоб структурувати свою пропозицію щодо економічного партнерства з Катаром. Здебільшого послу допомагають лише один або два співробітники, крім секретарів та персоналу, призначених на виконання адміністративних обов'язків. Крім того, небагато дипломатичних місій держав Африки зосереджені на економічних цілях своєї діяльності. Більшість посольств не обладнані для моніторингу інвестиційних пропозицій, які було б складено під час візитів міністрів чи президентів африканських держав до Дохи. Відсутність подальшої діяльності з обох сторін через дефіцит компетентних кадрів, а також відсутність визначення Катаром пріоритетних питань, значною мірою пояснює, як поза медіа-шумом ці відносини доволі рідко доходять до конкретних кроків і дій.

Хоча в деяких африканських країнах існує багато стереотипів, припускаючи, що катарські інвестиції буде легко отримати за рахунок величезних доходів від газу, катарські концепції Африки також є проблематичними і завдають шкоди партнерству. Африка все ще є terra

incognita для низки державних службовців, і все ще існує глибоке занепокоєння, коли посольства країн Африки намагаються залучити капітал на свій континент. Існують наступні страхи та забобони щодо Африки, такі як: турбота про фізичну безпеку, про безпеку інвестицій та знання про широко розповсюджену корупцію. До того ж, порівнюючи величезний обсяг катарських інвестицій в Європі (лише до 2013 року було інвестовано орієнтовно 65 мільярдів доларів США) та Північній Америці, з дуже обмеженими інвестиціями в Африці, можна сказати, що ще досить багато потрібно працювати над взаєморозумінням та отриманням знань одне про одного [52]. Катарські дипломати не горять бажанням їхати на роботу в Африку, саме тому посади у посольствах в Африці є найменш затребуваними, що також пояснює тривалі та часті "перерви" в катарських дипломатичних місіях на континенті.

Якщо Магриб і дві арабські країни, пов'язані з ним (Судан і Мавританія), та які мають особливий статус для Катару в Африці, знову залишити осторонь, то дві найбільші економіки континенту – Нігерія та Південноафриканська Республіка – мають різну історію співпраці з Катаром. Посольство Південної Африки в Досі було відкрито в 2003 році, але відносини швидко посилювалися після візиту катарського міністра енергетики та промисловості Абдулли Аль-Аттїа до ПАР в 2004 році. Під час цього візиту було укладено угоду з південноафриканською компанією Sasol, яка почала працювати з Qatar Petroleum з 2007 року, в проекті будівництва установки для перетворення катарського газу в рідкі нафтопродукти в Рас Лафані, великій газовій зоні Катару [138].

Цей інтерес катарців до південноафриканських технологій значно посилює двосторонні відносини і допоміг розвіяти звичні стереотипи щодо бідної та небезпечної Африки, принаймні щодо Південної Африки. Крім того, ПАР була першою африканською країною, яка вела переговори з Катаром щодо імпорту скрапленого газу. Втім переговори в кінцевому підсумку не призвели до якихось наслідків. Південноафриканці регулярно пропонують

свої послуги, щоб допомогти Катару краще зрозуміти політичну динаміку в Африці, в тому числі в Судані, де працювали миротворці Африканського Союзу в Дарфурі, на чолі колишнім президентом Південноафриканської Республіки Табо Мбекі.

Що стосується Нігерії, то відносини з Катаром з офіційною Абуджею певною мірою триваліші. Однак, Нігерія відкрила свою дипломатичну місію в Катарі лише в 2013 році з приїздом посла Шуайбу Ахмеда. До його від'їзду в серпні 2015 року його підтримували два досвідчені радники, зокрема Енох Груш Дючі, кар'єрний дипломат, який до цього працював у Румунії, Чаді, Сенегалі та Кубі [52].

Нігерійці називають цей тип канцелярії «розумною місією», тобто обмеженим, але досвідченим персоналом (посол та два радники). Хоча економічні причини цієї присутності в Катарі є важливими, Нігерія не прагне купувати газ і не мала на момент відкриття посольства проблем з ліквідністю через дуже високу ціну на нафту. У країні виникла нагальна потреба у відкритті консульського бюро, адже понад 7 тисяч нігерійців працюють у різних галузях Катару та раніше мусили звертатися з усіма консульськими питаннями до посольства аж в Абу-Дабі.

Проте, окрім консульського існує також і політичний вимір співпраці. Інтервенціонізм, особливо у вирішенні конфліктів в Африці (Еритрея й Джибуті та Дарфур у Судані) завдяки дипломатичним старанням Катару, змушує Нігерію, яка вважає себе великою континентальною державою, регіональним лідером Африки, рухатися ближче до Катару. Нігерія, мабуть, одна з небагатьох, або навіть єдина країна Африки, присутня в Досі, підкреслює цей політичний аспект, перш ніж згадувати про економічні вигоди. Наразі Катар здійснив лише одну серйозну інвестицію в Нігерію, придбавши через Національний банк Катару 23,5% частку Екобанку за понад 603 мільйони доларів США у 2014 році [52].

Відносини з регіональним лідером Африканського Рогу, Ефіопією, також є специфічним. Ця країна розірвала дипломатичні відносини з Катаром

у 2008 році через свою причетність до прикордонного питання між Джибуті та Еритреєю. Ефіопія звинувачувала Катар у той час, коли він захищав Еритрею та був занадто близький до президента Еритреї Іссаяса Афеверкі, який займав цю посаду з 1993 року. Ця сварка сталася, коли обидві країни не мали посольств в одне одного. Це призвело до тривалих дипломатичних зусиль та необхідності врегулювати двосторонні відносини. Цей складний період, який зрештою тривав лише кілька років, спонукав до відкриття дипломатичної місії у 2013 році з приїздом посла Механу Арга Моаха (колишнього генерального консула в Об'єднаних Арабських Еміратах) у Доху та призначення султана Абдулазіза Яссіма Аль-Румейхі до Аддіс-Абеби. За підрахунками, кількість ефіопів, які працюють в Катарі, становить від 20 000 до 25 000 людей [52]. Це зробило їх однією з найбільших африканських громад на південь від Сахари в Катарі.

Стосовно Кенії, яка на сьогодні є провідною економічною силою в Східній Африці, економічний аспект був першочерговим при відкритті посольства в Досі в 2010 році, перш ніж катарське посольство було відкрито в Найробі після цього. Постійно зростає кількість кенійців у Катарі: 14 000 у 2015 році, тоді як у 2010 році їх було лише 500 [52]. Це пояснюється тим, що кенійці володіють англійською мовою та мають добру освіту порівняно з іншими англомовними країнами Східної Африки. Вони мали змогу легко отримати візи для роботи в сфері охорони, готельному бізнесі, таксі та ін.

Енергетика є одним з основних рушійних факторів іноземних інвестицій Катару. Катар є провідним виробником газу, і тому він прагне інвестувати за межами Катару через свою компанію Qatar Petroleum та її дочірню компанію Qatar Petroleum International (QPI), засновану в 2006 році. В Африці Катар поки що зробив лише три значні інвестиції в цей сектор. Перший датується 2008 роком, коли QPI купив 20% блоків Т-7 та Т-8 у французького капіталу Total у нафтогазоносному басейні Таудені в Мавританії [52]. Через сім років QPI вирішив відмовитися від цього проекту, коли результати буріння були визнані дуже невтішними.

Ще однією інвестицією QPI, яка цього разу була набагато успішнішою, була його частка в дочірній компанії Total у Республіці Конго. У цьому проекті QPI придбала 15% цієї дочірньої компанії в травні 2013 року, тобто вона фінансує 15% всіх проектів французької групи в цій країні, де здійснюються великі інвестиції, такі як збільшення виробництва з поля Moho Nord, яке дає видобуток 140 000 барелів на день [52]. До 2015 року QPI інвестувала в Total лише в Африці, а одна з основних причин цієї стратегії полягала в тому, що суверенний фонд Qatar Investment Authority (QIA) володіє часткою французького гіганта Total. Через падіння цін на нафту та газ з середини 2014 року, яке позначилося на Катарі, як і всіх інших виробниках вуглеводнів, QPI було включено до Qatar Petroleum як частина реорганізації групи у 2015 році. QP бере на себе мало ризиків і розраховує на те, як навчитися керувати цим видом складного проекту за кордоном у тіні великого партнера.

Крім нафтових інвестицій, Катар також намагається стати енергетичною наддержавою й займатися виробництвом електроенергії за кордоном зі своєю компанією Nebras Power, спільним підприємством, заснованим у 2013 році між Qatar Petroleum (20%), Qatar Holding (20%), та Qatar Electricity та Water Company (60%) з капіталом в 1 млрд. дол США. Один з перших проектів, який взяв на себе Nebras Power, – це Кенія [52].

Катарці хочуть інвестувати в газову електростанцію потужністю 500 МВт біля портового міста Момбаса у партнерстві з Кенійською електрогенеруючою компанією. Візит президента Кенії Угуру Кен'ятта до Катару у квітні 2013 року став визначальним фактором, який зацікавив очільника Nebras Фахада Хамада Аль-Моханаді, який також є виконавчим директором QEWC. Однак, до травня 2015 року було підписано ще один Меморандум про взаєморозуміння між Nebras та Сенегалом з метою побудови плаваючого терміналу для імпорту газу й електростанції потужністю 400 МВт поблизу Дакара. Постійний моніторинг проекту з боку економічної місії при посольстві Сенегалу в Досі та постійні візити на високому рівні мали гарантувати успішність проекту. У червні 2015 року Nebras Power також

уклала партнерство з Катарським фондом розвитку (QDF) з метою фінансування енергетичних проектів у країнах, що розвиваються, а також гарантувати фінансові інструменти. У жовтні 2015 року в місті Джибуті делегація, що складається з Nebras Power та QDF, зустрілася з президентом Джибуті Ісмаїлом Омаром Гюллекхом для вивчення потенційних енергетичних проектів для розвитку.

Наразі ані кенійський проект, ані сенегальський проект не призвели до контракту на розробку через небажання катарців, пов'язане головним чином із меншими доходами від газу. Ці проекти знаходяться лише на стадії задуму, але можуть бути перетворені на дії, оскільки вони відповідають африканським потребам та проханням усіх безперервних африканських делегацій у Досі.

Окрім вуглеводневої та енергетичної галузей, Катар розробив стратегію закупівлі гірничих проектів за кордоном. Для цього у нього є дві структури: «Катарська сталь» (виробництво заліза), яка працює з 1974 року, і «Катарська гірничодобувна компанія» (розвідка та видобуток), яке була заснована в 2010 році.

Зокрема, у Мавританії спільно з національною промисловою та гірничою компанією Мавританії (Société nationale industrielle et minière (SNIM) обидві катарські компанії, а також саудівська корпорація Saudi Basic Industries Corporation (SABIC) забезпечує збільшення видобутку заліза на півночі країни за допомогою родовища Гельб Ель-Аудж. Цей проект так і не здійснився, оскільки Катар не проінвестував його. Також у липні 2012 року колишній міністр фінансів Катару Юсуф Хуссейн Камал поїхав до Алжиру для підписання принципової угоди від імені «Катарської сталі» та «Катарської гірничодобувної компанії» з метою побудувати в Белларі металургійний завод потужністю 5 мільйонів тонн продукції на рік [52]. Катарські компанії проінвестували 49% цього проекту, остаточний договір якого було підписано під час візиту прем'єр-міністра Алжиру Абдельмалека Селлала до Дохи в березні 2013 року. Алжирська промислова група Сідер контролює решту 51%. Ця угода була також підтверджена під час візиту міністра закордонних справ

Халіда бін Мохаммеда Аль-Аттіаї до Алжиру у грудні 2013 року та після приходу до влади нового еміра Таміма бен Хамада Аль-Тані 25 червня 2013 року. Однак робота була розпочата лише у березня 2015 року [52].

Що стосується «Катарської гірничодобувної компанії», то перші сервісні документи на розвідку в Африці катарці отримали в Малі в серпні 2015 року. Чотири дозволи на розвідку золота експлуатуються в районах Лінгуеколо та Нетекото, в районі Кеніба Серкль в районі Каес. Ця угода відбулася після візиту в Катар президента Малі Ібрагіма Бубакара Кейти в січні 2014 року.

У галузі туризму та будівництва Катар також хоче інвестувати свої кошти на Африканському континенті. У 2005 році Катарська інвестиційна рада вирішила заснувати компанію Qatari Diar Real Estate Investment Company для розробки будівельних проєктів, зокрема для інвестицій у туристичну інфраструктуру. Окрім величезних проєктів у Катарі, Азії та Європі, в Африці будується декілька готельних курортів, зокрема в Магрибі. Qatari Diar здійснила проєкт розкішного готелю в південному регіоні Тозер в Тунісі в 2010 році. Однак, робота над цим комплексом, пустельним курортом Тозер, розпочалася лише в кінці серпня 2015 року через невизначену політичну ситуацію та безпеку в країні. Цей значний інвестиційний проєкт у розмірі 72 мільйонів євро далеко не повністю реалізований. Напад у Тунісі на Музей Бардо здійснений у березні 2015 року та на готелі поблизу курортного Сусса в червні 2015 рік завдали величезної шкоди ключовій галузі для туніської економіки. Крім Тунісу, Qatari Diar має намір інвестувати в кілька туристичних проєктів в Єгипті. Це стосується Нової Гізи (передмістя Каїру), житлового району з п'ятизірковим готелем “Сент-Регіс Ніл Корніш”. У Марокко, поблизу Танжеру, Qatari Diar інвестував в проєкт розкішного туризму в Аль-Хуарі. У Судані катарці інвестують в новий район в Хартумі. Початкові роботи розпочалися ще в 2009 році та коштували близько 400 мільйонів доларів США [52].

Інший поточний проект в Мавританії, що включає будівництво п'ятизіркового готелю на пляжі Нуакшот, також обговорювався під час візиту прем'єр-міністра Мавританії Мулай Улда Мохамеда Лагдафа до Катару у лютому 2011 року. До сьогодні, крім придбання землі, жодної значної роботи не проводилось. Крім Магрибу та Судану, в Африці на південь від Сахари катарцями передбачено дуже мало будівельних проектів. У цьому контексті можна згадати Руанду та Сейшельські острови та успішні готельні комплекси у цих країнах.

Одне з життєво важливих для Катару питань забезпечення його продовольчої безпеки, оскільки сільське господарство у цій країні практично неможливе через дуже спекотний клімат і вкрай низьку кількість опадів. З цією метою Катарський інвестиційний фонд заснував у 2008 році Hassad Food, метою якого є забезпечення сільськогосподарської продукції та продуктів тваринництва для держави.

Тож з цієї причини Hassad Food дуже рано зацікавився Африкою за його родючі ґрунти та сприятливі кліматичні умови. Однак, знову ж таки амбітні плани не скрізь вдалося втілити у життя. Ця катарська стратегія розпочалася в жовтні 2009 року з домовленості про розвиток овечих ферм на півночі Судану на суму 100 мільйонів доларів США [52]. Багато країн Африки марно намагалися залучити інвестиції Hassad Food на розвиток власної сільськогосподарської галузі. Джордж Абоаджі, очільник Центру сприяння інвестиціям у Гані (GIPC), агенції, яка має на меті залучати інвестиції в цю країну і безпосередньо відвідував Катар у травні 2010 року, щоб зустрітися з керівництвом Hassad Food, а також заохотити катарську владу інвестувати в нафту та газ. Втім, ця ініціатива не була успішною. Колишній президент Центральноафриканської Республіки Франсуа Бозізе також намагався використати аналогічний підхід у листопаді 2011 р. під час зустрічі з Головою «Hassad Food» Мохамедом Аль-Хадрі лише за кілька місяців до відсторонення від влади в Бангі, але також без успіху.

Отже, можна зробити висновок, що ці безліч прямих контактів з африканськими президентами та вищими урядовими посадовими особами часто не дають результатів щодо залучення інвестицій. Неодноразово наводилися наступні причини: сумніви в безпеці інвестиції; тривалість процесів; а іноді і відсутність фізичної безпеки. З іншого боку, Hassad Food вклав значні кошти в Австралію, створивши там дочірню компанію Hassad Australia в 2009 році для вирощування конкретної породи сирійських овець. У 2015 році Катар імпортував 330 тис. овець зі своїх австралійських ферм [52]. Так само в Австралії було придбано землю для вирощування значних обсягів пшениці. У Пакистані Hassad Food інвестувала у виробництво рису через свою дочірню компанію Senwan Pakistan. Окрім цього, Hassad Food є найбільшим акціонером в оманській компанії A'Saffa Foods, яка має ферми для виробництва курятини в Омані.

Для Катару, який є найбільш залежним від продовольчої безпеки через катарську кризу 2017 року, додало нової актуальності його прагнення до продовольчої безпеки, оскільки раніше він значною мірою покладався на імпорт продовольства зі своїх країн-сусідів із Затоки. Уряд Катару оголосив про плани в 2018 році інвестувати півмільярда доларів у сільськогосподарський та продовольчий сектори Судану [155].

Однак, сільськогосподарські інвестиції держав Затоки в Африку є суперечливими, оскільки деякі країни, у яких вони брали землю в оренду, самі страждають від того, що їм не вистачає продовольства, щоб прогодувати власне населення. Коли Катар у 2009 році вступив у переговори з Кенією про оренду 40 000 га землі в дельті Тани, його зустріла жорстока негативна реакція місцевих громад [155].

Таким чином, відносини між Катаром та Африкою на південь від Сахари все ще розвиваються. Катар завжди вважав країни Магрибу, а також Мавританію та Судан близькими до нього культурно, тому відносини з цими країнами були започатковано з моменту здобуття незалежності в 1971 р. З країнами Субсахарської Африки стереотипи та непорозуміння призводять до

розчарування з боку африканських дипломатів, оскільки ідея нового партнерства забирає багато часу і часто ні до чого не призводить.

З катарського боку, відсутність кваліфікованих державних службовців та експертів-африканістів пояснює цю відносну відсутність бачення щодо країн цього регіону, з якими б Катар міг взаємодіяти з більшою продуктивністю. Небажання ризикувати з інвестиціями в Африку часто вказує на брак часу та кваліфікованого персоналу для перегляду проектів. Іноді "погану славу" африканським проектам роблять деякі "малі" африканські країни, які, як правило, розглядають Катар як скарбницю, кошти якого легко потрапляють до їхніх країн. Міністерство закордонних справ Катару не керує благодійною допомогою, яку надає Катар в сфері освіти, медицини тощо. Ці питання повністю відокремлені від економічних питань, і зазвичай вся гуманітарна допомога надається через Червоний Півмісяць Катару, який веде активну діяльність саме в країнах зі значним відсотком населення, яке сповідує іслам: Судані, Нігерії, Джибуті, Мавританії. Також наданням допомоги країнам Африки опікуються деякі благодійні фонди, вони переважно будують мечеті та центри вивчення Корану. Економічні сектори, такі як газ, нафта, гірничча справа, банківська справа та сільське господарство лише підлягають розгляду з боку Катару у випадку їх рентабельності. Безпека поставок продовольства також є дуже важливим напрямком для країни.

Напруга між Саудівською Аравією і ОАЕ, з одного боку, та Катаром і Туреччиною, з іншого, на Африканському Розі особливо проявилась під час Катарської кризи. Туреччина та Катар проводили експансіоністську зовнішню політику в регіоні Африканського Рогу, щоб кинути виклик стратегічним інтересам інших регіональних суперників, а саме Єгипту з його власними інтересами щодо стратегічної долини Нілу, Ізраїлю з його інвестиціями та присутністю в Ефіопії; Об'єднаним Арабським Еміратам з їхніми економічними та військовими навчальними проектами в Еритреї, а також Саудівській Аравії та Ірану з їхніми конкурентними спробами проникнути в той самий регіон Північно-Східної Африки.

Туреччина та її послідовник і фінансовий помічник Катар оголосили про свою присутність у регіоні Африканського Рогу, що, у свою чергу, викликало реакцію з боку всіх інших регіональних держав. Зрештою, зміна режиму в Судані – від ісламістського до більш проєгипетського, підтримуваного ОАЕ і, який навіть пішов по шляху укладання миру з Ізраїлем, – призвела до провалу турецько-катарсько-ісламістської доктрини в регіоні Африканського Рогу.

Альянси, які утворилися в Затоці та на Африканському Розі розділили цей регіон на два відповідні табори. Повернення Єгипту з 2013 року під керівництвом президента Абдель-Фаттаха аль-Сісі, як світської, державницької, мілітаристської держави, зіткнулося з пан-ісламістським транснаціональним войовничим проектом на тому ж етапі під керівництвом президента Туреччини Реджепа Тайїпа Ердогана. Ці два діаметрально різні бачення розділили як Близький Схід і мало безпосередній вплив за його межами. Розбіжності та відвертий антагонізм між двома регіональними гравцями проявилися в Затоці та розділили її на коаліцію Еміратів, Саудівської Аравії та Бахрейну в союзі з Єгиптом, з одного боку, та Катару у альянсі з Туреччиною, з іншого боку.

Оскільки Туреччина поширила свій власний проект на Африканський Ріг, зокрема в Сомалі та Судан, Катар наслідував цей приклад, щоб зміцнити свою присутність у цих двох країнах. Це було зроблено з двох основних причин: по-перше, спроба досягти продовольчої безпеки шляхом експансії в Судан; і по-друге, намагання утримати конкурентоспроможну позицію в політиці регіональної безпеки, залучивши себе Туреччину, щоб підтримувати тісний контакт із сомалійськими радикалами «Аль-Шаббаб аль-Моджахедін». Однак шлях активного проникнення на Африканський Ріг позбавив Катар його регіонального впливу, оскільки він все більше ототожнювався з Туреччиною і все частіше сприймався як регіональна та міжнародна загроза. Турецький уряд не приховував своєї панісламістської, неоосманської риторики для внутрішнього та регіонального споживання в арабському світі [126, с. 128].

З 1980-х років Туреччина загалом бере участь в Африці через свою орієнтовану на експорт торговельну політику, а також успішно залучає союзників. Туреччину було визначено «стратегічним партнером» для Африканського Союзу, і Туреччина провела вже не один африкансько-турецький саміт. Офіційна Анкара розмістила військові бази в Катарі і на Африканському Розі, що робить її відповідним гравцем у майбутніх планах Саудівської Аравії в регіоні Африканського Рогу. Крім того, турецький бізнес встановив надійну присутність у Сомалі, а гуманітарна присутність Туреччини посилилась після голоду 2011 року.

За останні 20 років Туреччина значно збільшила свій вплив у Африці. З 2003 року Туреччина в шість разів збільшила торгівлю з Африкою до 17,4 мільярда доларів США, заснувала 29 нових посольств і відкрила свою першу за кордоном африканську військову базу в Сомалі [83]. Туреччина є важливим та чи не одним із найближчих союзників Держави Катар. Офіційна Анкара на початку катарської блокади підтримала офіційну Доху, ввела військовий контингент у Катар, обидві країни також проводили спільні військові навчання. Туреччину і Катар зближує наявність у них загального регіонального противника в особі Єгипту, а також спільність інтересів у підтримці ворогів Башара Асада в Сирії і руху «Хамас» у Палестині [12]. У своєрідному альянсі ці дві держави діють та узгоджують позиції і на Африканському розі.

Перше законодавство, що дозволило Туреччині розгорнути військово-морські сили в операціях проти піратства, було ухвалено 10 лютого 2009 року. Туреччина згодом приєдналася до СТФ, багатонаціональної групи з протидії піратству біля сомалійського узбережжя. Відтоді вона регулярно розміщувала свої військово-морські сили у Червоному морі, Аденській затоці та Аравійському морі.

Сомалі є державою Африканського Рогу, де Катарська криза проявилася найбільш очевидно. Катар підтримує центральний уряд Сомалі, а ОАЕ

підтримує автономні регіони на півночі. Потенціал розпаду держави та ескалації напруженості завжди присутній в цій країні.

У контексті сприяння міжнародним зусиллям у вирішенні сомалійського конфлікту 30 вересня 2017 року Туреччина відкрила військову базу в Могадішо для підготовки новобранців до Сомалійської національної армії. До речі, це другий військовий об'єкт Туреччини за кордоном. Його попередником є турецька військова база в Катарі, відкрита у 2015 році. Туреччина вважає це військовим навчальним табором, а не військовою базою, за словами Олгана Бекара, посла Туреччини в Сомалі. Також він підкреслив, що Туреччина "не проводила колоніальної політики в Сомалі" і що наміри офіційної Анкари були відновити державні установи країни, зруйновані під час громадянської війни, зокрема її збройні сили. База побудована на 4 кв. км, а її спорудження коштувало 50 мільйонів доларів США, вона може розмістити одночасно 1500 військових. Повідомляється, що на цій базі, яка є найбільшим зарубіжним військовим об'єктом, дислокуються понад 200 турецьких військових. Туреччина також надає Сомалі навчальну підтримку та обладнання для створення ВМС країни та берегової охорони [182].

У 2017 році офіційна Анкара звернулася до режиму тодішнього президента Судану Омара Аль-Башира, з метою взяти в тимчасову оренду острова Суакін на Червоному морі. Під час візиту до Судану в грудні 2017 року президент Туреччини Реджеп Ердоган підписав 99-річну угоду про оренду та перепланування острова Суакін (Савакін) як туристичного хаба. Суакін знаходиться на перехресті між Аденською затокою та Червоним морем, Саудівською Аравією та Східною Африкою. Острів розташований у Червоному морі навпроти саудівського порту Джедда. Цей вчинок – ще один крок для політики залучення Туреччини до Африки [201].

Угода з Туреччиною дозволить турецьким силам підтримувати присутність в Судані з метою боротьби з бойовиками в регіоні Африканського Рогу. Турецькі військові та поліція також навчатимуть своїх суданських колег у боротьбі з тероризмом та будуватимуть центр обслуговування суден у

Порту-Судан. У березні 2018 року Катар також підписав угоду з Суданом на 4 мільярди доларів для управління портом на березі Червоного моря [49].

Загалом, плани Катару модернізувати порт Суакін, другий найбільший порт Судану та один із найстаріших портів Африки у сомалійському місті Хобіо, є важливим кроком у його баченні допомоги та розвитку на Африканському Розі, що сприяє зміцненню відносин у цьому регіоні. Планується, що фінансування буде розділено між Катаром та Суданом, при чому Судан заплатить 51%, а Катар 49%, а проект розрахований на 30 місяців [180].

Варто зазначити, що Хобіо – геостратегічне місто в регіоні через його близькість до Баб-ель-Мандебської протоки, через яку проходять морські торговельні шляхи, що дозволить Катару отримати доступ до світових ринків. Оголошуючи угоду про Суакін у грудні, міністр закордонних справ Судану Ібрагім Гандур заявив журналістам, що Туреччина «побудує док для обслуговування цивільних і військових суден», і заявив, що ця угода може «призвести до будь-якого військового співробітництва» [168].

Зі стратегічної точки зору, західне узбережжя Саудівської Аравії може виявитися в зоні досяжності Туреччини. Такі побоювання є в столицях країн Затоки на тлі розвитку суданської кризи. Незважаючи на зміну влади, низка міжнародних контрактів Судану продовжують бути дійсними, в тому числі договір з офіційною Анкарою про реконструкцію старого міста на острові Суакін. У арабських монархій Затоки є підозра, що на острові Туреччина хоче обладнати військову базу. Лояльні до КСА й ОАЕ збройні сили Судану вимагають від турків згорнути проекти на острові.

Туреччина заявляла, що хочуть перетворити Суакін в місце для паломників. Відновлювальні роботи почалися там в 2018 році. У цій справі до турків приєдналися також їхні тактичні союзники – катарці, за гроші яких і відбувається проект. У 2018 році суданські державні ЗМІ оголосили, що Катар профінансує реконструкцію історичного порту Червоного моря Суакін,

розташованого трохи на південь від Порту Судан, на суму 4 мільярди доларів США [169].

Угода відбулася на тлі поглиблення партнерства між Суданом та Туреччиною, що має значні наслідки для регіонального балансу сил. Угода Суакіна була негативно сприйнята ЗМІ країн Затоки та Єгипту. Це розпалило напругу між Суданом та Єгиптом, а також Саудівською Аравією та ОАЕ. Єгипет був особливо стурбованим, враховуючи його не найкращі відносини з Туреччиною та двосторонню напруженість із Суданом.

Саудити в свою чергу побоюються, що база в Судані, підконтрольна Туреччині, яка співпрацює з Іраном, може стати трампліном для підтримки повстанців-хуситів, що підтримують Катар та Іран. Судан, незважаючи на обіцянку залишатися нейтральним, за правління Омара аль-Башира, створював враження, що підтримує Катар у його конфлікті з Саудівською Аравією, Єгиптом та Об'єднаними Арабськими Еміратами. Партнерство з Туреччиною вважалося конкретним показником зміни осі Судану. Арабські ЗМІ широко висвітлювали заяви про те, що 13 угод між Суданом та Туреччиною – вартістю 650 мільйонів доларів – насправді фінансуються Катаром [83]. Щодо угод, то вони були підписані під час візиту президента Туреччини Реджепа Ердогана до Судану та стосуються нового аеропорту для столиці Хартума, зони вільної торгівлі в Порту-Судан, порту та гавані для військових та цивільних суден у Червоному морі, зернових елеваторів в різних місцях, університету, лікарні та електростанції.

Оголошення угоди щодо Суакіна викликало настільки сильну регіональну реакцію, оскільки його розглядали як частину більш масштабної геополітичної боротьби між Іраном, Катаром та Туреччиною, з одного боку, та Єгиптом, Саудівською Аравією та ОАЕ, з іншого. Розвиток відносин Туреччини з Суданом розглядався як стратегічний крок, щоб зробити Туреччину гравцем у регіоні Червоного моря. Утвердитись в Судані – перший крок Туреччини до закріплення своїх позицій у цьому регіоні. Ердоган планує зробити Туреччину регіональною державою і повернути їй славу Османської

імперії. Цю політику він розпочав здійснювати, як тільки прийшов до влади. Ердоган вперше приїхав до Хартума в 2006 році, коли він був главою уряду, і відносини між двома країнами з того часу потеплішали. Офіційна Анкара надала дуже потрібну економічну допомогу, коли США ввели санкції проти Судану, а за минуле десятиліття турецькі компанії вклали сотні мільйонів доларів у Судан [82].

Варто зазначити, що угода щодо Суакіна була підписана незабаром після відкриття військової бази Туреччини в Сомалі, і лише через кілька місяців після того, як Туреччина заявила, що готова розгорнути війська у Катарі в міру загострення кризи з державами Затоки. Нова база є проблематичною для кількох країн, що мають вихід до Червоного моря. Зважаючи на близькість до Суакіна, Саудівська Аравія спочатку схвильована, головним чином, через відкритий союз Ердогана з Іраном, який було зафіксовано на чорноморському курорті Сочі ще у грудні 2017 року, за твердженням еміратських ЗМІ. Туреччина зможе використовувати свою нову військову присутність для відправки більшої кількості військ в Катар або впливати на внутрішні справи Єгипту через заборонене угруповання “Брати-Мусульмани”. Поряд з Єгиптом, це, безперечно, хвилює і Йорданію. Єгипет має власні територіальні суперечки з Суданом, з приводу статусу Халаїбського трикутника на Червоному морі. З часу незалежності Судану в 1956 році і Каїр, і Хартум претендували на суверенітет над цією територією, а з 1990-х років Єгипет розмістив там військові частини, спрямовані на запобігання будь-якого прагнення Судану до перегляду статусу цих територій.

Те, що робить турецьку присутність все більш тривожною для Саудівської Аравії, – це відсутність присутності США на Червоному морі. Правда, американські кораблі щодня пропливають Червоним морем, але там немає постійної присутності ВМС США, як 5-го флоту в Затоці або 6-го флоту в Середземномор'ї. Натомість Китай нещодавно створив у Джибуті постійну базу з військовим комплексом, який був першим у своєму роді на Африканському Розі [183].

Звісно, що Туреччина не бачить підстав залишати острів на вимогу нової влади Судану, яка здійснила військовий переворот проти аль-Башира. Пресекретар МЗС Туреччини Хамі Аксой заявив, що двосторонні домовленості між суданською та турецькою сторонами діють всупереч державному перевороту, і Турецьке агентство зі співробітництва та координації продовжує робити свою роботу – реставрувати артефакти османської епохи. Колись Суакін був основним перевалочним пунктом для паломників-мусульман, які відправлялися на хадж в Аравію з африканських країн. Острів мав розвинену інфраструктуру, зокрема, на його території були побудовані будинки, митні пункти, армійські об'єкти. Однак, багато пам'яток тієї епохи або надто занепали, або знищені.

Вимоги до офіційної Анкари пов'язані зі зміною влади в Судані. Біля керма країни виявилися люди, близькі до антикатарського квартету (Саудівська Аравія, ОАЕ, Єгипет і Бахрейн). Зайвої ілюстрацією цьому є рішення саудівського Міністерства фінансів розмістити 250 млн дол. США у Центральному банку Судану. Цей внесок є частиною обіцяної допомоги від Саудівської Аравії і ОАЕ на 3 млрд дол. США. Міністр фінансів КСА Мухаммед бін Абдалла аль-Джадаан заявив, що цей депозит послужить зміцненню фінансово-економічної обстановки в цій африканській країні. Також в Судан планували поставити продукти, паливо та предмети першої необхідності на 2,5 млрд дол. США [33].

У зв'язку з цим вимога нової суданської влади до Туреччини, близької союзниці Катару та суперника арабського “квартету” на чолі з КСА, згорнути економічні проекти на Суакіні виглядає природно. Однак, за цією вимогою криється набагато глибший страх. В аравійських столицях продовжує зростати підозра, що острів, який розташований в Червоному морі прямо навпроти саудівської Джидди, стане опорою для турецьких військових. Разом з військовою присутністю Турецької республіки в Сомалі і Катарі можливі армійські об'єкти на Суакіні замкнуть турецький стратегічний трикутник в Червоному морі. Цей стратегічний крок Туреччини не вигідний аравійським

монархіям. Думка про те, що західне узбережжя Саудівської Аравії буде вразливим для тактичного союзника Ірану, викликає страх у представників військової і політичної еліти в країнах Затоки [33].

З урахуванням того, що розташований біля Червоного моря Ємен вважається зоною дії проіранських нерегулярних формувань (повстанців-хуситів), провідні країни Ради співробітництва арабських держав Затоки фактично виявляються у ворожому оточенні. Можливо, головне, про що зараз повинні дбати КСА й ОАЕ, – це не те, що до чого готується Іран на тлі посилення американських економічних санкцій і концентрації американської присутності в районі Затоки. Тривогу КСА й ОАЕ викликати негласні дії тактичних союзників Ірану поблизу саудівського узбережжя.

"Навколо Червоного моря стоять великі виклики, і кожен намагається перемогти іншого. Катар опинився затиснутим Саудівською Аравією, і він реагує у відповідь на виклик Саудівської Аравії на Червоному морі, стоячи перед Джиддою та Меккою. Катар вже не в обороні, а зараз у наступі", – так описує ситуацію Марк Лавернь, експерт з питань Судану з Паризького французького національного центру наукових досліджень. Експерт М. Лавернь має на увазі бойкот, здійснений проти Катару Саудівською Аравією та іншими членами РСАДЗ [139].

Залучення Судану до суперечки між державами Затоки і Катаром ускладнює ці проблеми, вважає Іссам Мохамед, суданський економіст та декан Центру досліджень басейну Нілу в Університеті Аль-Нілайн у Хартумі. "Судан каже, що дотримується нейтральної позиції, тому Саудівська Аравія не може бути єдиним інвестором. Тож коли Катар погоджується надати великі інвестиції Судану, то він повинен їх прийняти", – вважає аналітик І. Мохамед. "Але в той же час потрібно пам'ятати, що створення нового центру торгівлі завжди буде робити його конкурентом Джидди", – додав він [139]. Очікується, що також зросте чисельність населення. За оцінками ООН, кількість населення 20-ти країн, які використовують Червоне море в якості основного коридору судноплавства, збільшиться на 110 відсотків – до 1,3 мільярда людей у 2050

році [139]. Сума інвестицій для порту є більшою, ніж мала б бути лише на реконструкцію старого порту, тож аеропорт або зона вільної торгівлі буде частиною пакету.

І ОАЕ, і Катар борються за свої позиції, говорить Бенедикт Крейвен, аналітик з регіону Африканського Рогу в Лондоні. Крейвен вважає, що незалучена Ефіопія може бути головним союзником, якого вони шукають. Він каже, що країни сподіваються скористатися двозначним зростанням економіки Ефіопії. Що стосується практичності, то потрібно зробити багато, говорить експерт Лавернь, який неодноразово бував у Суакіні з 80-х років [139].

Хоча офіційний Хартум, переглянув участь Туреччини у цьому процесі, все одно Туреччина зробить свій внесок у інженерну діяльність та інфраструктуру острова. Адже для Туреччини цей порт – це крок до відродження Османської імперії, коли вона використовувала Саукін для торгівлі та для паломництва до Мекки, прямо через Червоне море.

Порт Суакін матиме певну конкуренцію в акваторії Червоного моря, а саме з боку порту Бербера, в Сомаліленді, за проектом, здійсненим еміратською компанією DP World ще в 2016 році. Тривалість проекту становить 30 років для управління та розвитку багатоцільового портового проекту в Бербері. Порт Бербера відкриває нову точку доступу до Червоного моря і доповнить порт DP World у Джибуті на Африканському Розі. До речі, в межах цього проекту планується збудувати 250 кілометрове шосе, яке з'єднає порт з Ефіопією і перетворить Бербера на головний регіональний торговий центр. Траса буде проходити через Вашале, важливе прикордонне місто для торгівлі продукцією тваринництва [62].

Отже, Червоне море вже кілька років є ареною жорсткого геополітичного протистояння різних держав. Туреччина – це країна, яка під керівництвом Ердогана позиціонує себе захисницею мусульманського світу. Тому зміцнюючи вплив у регіоні, зокрема створюючи бази в Катарі і в Сомалі, а також претендуючи на Суакін і тим самим наближаючись до священної Мекки, вона не тільки демонструє амбіції регіональної наддержави, здатної

формувати свій механізм безпеки в районі Баб-ель-Мандебської протоки, через яку здійснюється 14% (1,8 трлн дол. США) світової торгівлі нафтою, а й підтверджує в черговий раз своє особливе становище в НАТО, оскільки подібна діяльність перебуває за дужками системи координат альянсу [33].

Туреччина також підписала угоду про військове співробітництво з офіційним Могадішо, завдяки якій турки отримали концесію на управління морським портом столиці Сомалі терміном на 20 років. Спроби Туреччини посилити свою присутність у Червоному морі шляхом відновлення суданського порту на острові Суакін створить додаткове джерело напруги з країнами Затоки. Тому враховуючи це, можна зробити висновок, що для Саудівської Аравії ставки зростають. Тим часом зменшення зацікавленості Сполучених Штатів до регіону означає, що в офіційного Вашингтону наразі відсутні можливості пом'якшити наслідки регіональних криз на Африканському розі.

Плани Катару побудувати порт у сомалійському місті Хобіо – це черговий крок у його баченні допомоги та розвитку на Африканському Розі, що сприяє зміцненню відносин у цьому стратегічному регіоні. Міністр транспорту та зв'язку Катару Джассім Сайф Ахмед Аль-Сулаїті заявив, що "порт буде мати довгострокові економічні вигоди для Сомалі з точки зору інвестиційної віддачі та великих бізнес-можливостей, які пропонує порт, водночас зміцнюючи комерційні відносини з новими ринками в Африці та доступ до світових ринків, крім надання морських послуг на величезних територіях Сомалі" [156]. Доцент у Королівському коледжі Лондона Андреас Криг вважає, що порт буде підвищувати можливості розвитку Катару у всьому регіоні, а також буде служити логістичним вузлом для перевантаження вантажів до порту Хамад (Катар) для збільшення кількості поставок в регіон [156].

Прес-секретар Міністерства закордонних справ Катару Лолва аль-Хатер заявила, що "Держава Катар та країни Східної Африки підтримують тісні відносини, засновані на історичних зв'язках та загальному бажанні досягти

економічного, освітнього та соціального процвітання людей регіону. Наприклад, Катарський фонд розвитку надав гранти та пільгові позики для Східної Африки, які перевищили 4 мільярди доларів за останні вісім років” [156].

Також речниця МЗС Катару прокоментувала позицію держави в Сомалі: “ми підтверджуємо прихильність Катару підтримувати Сомалі, оскільки ця держава невпинно працює над виконанням сподівань та прагнень свого народу, і ми сподіваємось продовжувати та поглиблювати співпрацю в галузі торгівлі, розвитку та інших секторів” [156].

Необхідно визнати, що раніше офіційна Доха відіграла обмежену роль у регіоні, зосереджуючись на економічному розвитку. Наразі ця роль поступово розширюється, і, судячи з тенденцій, вона розвиватиметься ще далі. Директор відділу досліджень Затоки Катарського університету Маджуб Свайрі вважає, що “миротворчі зусилля були спочатку єдиною програмою дій Катару в регіоні. Спочатку офіційна Доха мала обмежений вплив як невелика країна” [156].

В останні роки країни Затоки посилили свої зобов'язання щодо миротворчих та антитерористичних операцій на Африканському Розі. Катар розміщував миротворців на кордоні між Еритреєю та Джибуті. Катар спочатку ввів свої миротворчі сили до Сомалі та на кордон Еритреї з Джибуті в 2010 році під час суперечки за прикордонну територію, що була наслідком конфлікту за кордон 2008 року, де Катар також виступав посередником. Однак, на думку науковця М.Свайрі, оскільки офіційна Доха набувала більше досвіду в регіоні, влада Катару дійшла висновку, що економічний розвиток має вирішальне значення для державотворення та стабільності. Відтоді зв'язки поступово збільшуються. До 2016 року інвестиції на континент від Катарського інвестиційного фонду склали понад 35 мільярдів доларів США, які передусім були спрямовані на розвиток видобутку ресурсів та інфраструктури африканських держав [156].

Науковець М. Свайрі вважає, що Катар збагнув, що коли є економічна стабільність, є більший потенціал для миру, а для Катару – посилення зв'язків та співпраці з різними регіональними державами. Порт Хобіо забезпечить більше робочих місць, більше можливостей для людей та довгостроковий економічний розвиток.

Після відмови Сомалі від підтримки блокади Катару Саудівською Аравією, ОАЕ, Єгиптом та Бахрейном, ОАЕ особливо розлютилися та розірвали відносини з Сомалі, а також припинили свої гуманітарні та безпекові проекти в 2018 році. Тим часом, офіційний Абу-Дабі намагався розділити Сомаліленд і Пунтленд з метою подальшого послаблення авторитету центральної влади Могадішо та забезпечення власних комерційних та портових інтересів. Це створило вакуум допомоги в Сомалі, який Катар прагнув заповнити.

Однак, криза в Затоці поляризувала регіональні держави, особливо в самопроголошених державах Сомалі, що кинуло виклик здібностям Катару повноцінно брати участь у регіональному розвитку на Африканському розі. Головним пріоритетом Катару стало вирішення власних безпекових проблем.

Певним африканським країнам вдалося отримати користь від суперечки між державами Затоки шляхом посилення економічних зв'язків із ними. Південна Африка збільшила свою двосторонню торгівлю з Катаром на 70 відсотків після введення блокади, і спеціально запропонувала допомогти Катару подолати свою подальшу продовольчу безпеку внаслідок регіональної ізоляції. Тим часом, ПАР отримала від ОАЕ інвестиційну заставу на 10 мільярдів доларів для гірничодобувного та туристичного секторів економіки та додаткову заставу в розмірі 10 мільярдів доларів США від Саудівської Аравії для енергетичного сектора. Також Південна Африка запропонувала свою допомогу та поділитися власним досвідом з організації Чемпіонату світу з футболу FIFA, який має відбутися в Катарі [157].

Судан також продовжував отримувати інвестиції як з Катару, так і з Саудівської Аравії після блокади. У березні 2018 року Катар та Судан

підписали угоду на 4 мільярди доларів для спільного управління портом на Червоному морі, а посол Саудівської Аравії в Судані в жовтні 2018 року оголосив, що Королівство інвестує в Судан більше 12 мільярдів доларів [180].

Ефіопія також отримала користь від нових інвестиційних зобов'язань з різних держав Затоки, а також домовилась про поліпшення прав своїх трудових мігрантів в ОАЕ. Таким чином, африканські держави зуміли значно виграти від спроб держав Затоки змусити їх стати на їх бік. Тим не менш, суперництво між державами Затоки також несе великі ризики для більш вразливих африканських держав.

Зокрема, Сомалі зазнали сильного тиску щодо вибору сторони суперечки. Країна мала тісні зв'язки з союзником Катару, Туреччиною, яка пожертвувала понад 1 мільярд доларів допомоги, але водночас сильно залежала від Саудівської Аравії, її найбільшого партнера по експорту, і тісно співпрацювала з ОАЕ.

Коли экс-президент Сомалі Мохамед А. М. Фармаджо відмовився надавати підтримку Саудівській Аравії та ОАЕ, відхиляючи великий пакет допомоги, дипломатичний розкол посилювався, в результаті чого ОАЕ збільшили підтримку невизнаних держав на території Сомалі та припинили програму військової підготовки. Європейський Парламент ухвалив резолюцію, в якій засудив ОАЕ та Саудівську Аравію за позбавлення Сомалі регулярних виплат бюджетної підтримки, заявивши, що цей крок дестабілізував країну, послабивши спроможність уряду виплачувати її силовим структурам. Еміратські чиновники заявили, що підтримка буде відновлена лише тоді, коли Фармаджо вибачиться за його «необґрунтовані звинувачення» [180].

Загроза нестабільності також виникла в Джибуті, коли Катар відкликав миротворчі сили з кордону Еритреї в помсту за підтримку Джибуті та Еритреї Саудівської Аравії та союзників під час Катарської кризи. Еритрея вимагала контролю над спірними територіями гори Думейра та острова Думейра, що спонукало прес-секретаря Генерального секретаря ООН попередити, що

конфлікт між державами Затоки торкнувся африканської сторони Баб-аль-Мандеба.

На відміну від Сомалі, Еритрея, яка також покладається на велику кількість інвестицій з боку Саудівської Аравії й ОАЕ, розірвала зв'язки з Катаром після кризи в Затоці, що ускладнило можливості Катару підтримувати свої миротворчі сили на кордоні Джибуті з Еритреєю. Втім, криза в Затоці не завадила прагненню Катару встановити ширші відносини в регіоні Африканського Рогу.

Британський науковець Андреас Криг зазначає, що в ОАЕ та Саудівської Аравії були спроби заблокувати країни, що ведуть бізнес з Катаром, але це насправді ні до чого не призвело [156]. Катар виявився набагато менш агресивним у своїй зовнішній та торговій політиці, ніж ОАЕ та Саудівська Аравія, і тому він зміг підтримувати добрі стосунки з різними сторонами, навіть військовим режимом в Судані. Катар володіє першим і найбільшим банком в Джубі, столиці Південного Судану. Офіційна Доха також надає гуманітарну допомогу Судану, нещодавно пожертвувала 5 мільйонів доларів США жертвам повені у цій країні, а також забезпечує їй продовольчу безпеку. Позаяк Судан нині рухається до цивільного правління, частково порушивши плани про-саудівської та про-еміратської військової контрреволюції, Катар буде й надалі інвестувати в Судан, незважаючи на думки, що тимчасове військове правління може перешкоджати розвитку відносин з офіційною Дохою.

Завдяки менш агресивній регіональній позиції Катару, Ефіопія виявляє все більше прагнення до залучення катарських інвестицій. Тому спільних проекти, що підтримуються офіційною Дохою, стає дедалі більше в Ефіопії, включно з будівництвом лікарні в Аддіс-Абебі.

Незважаючи на шалений тиск з вимогою розірвати зв'язки з офіційною Дохою, Сомалі не піддалися на цей ультиматум, навіть відкинувши пропозицію Саудівської Аравії в розмірі 80 мільйонів доларів США, щоб припинити офіційні відносини з Катаром [156]. Після цього, офіційний

Могадішо ще більше зблизився з Катаром після того, як і ОАЕ скоротили свої інвестиції.

Деякі регіональні та глобальні держави, такі як ОАЕ та Китай прагнули збільшити свій вплив на Африканському Розі, водночас сильна позиція Катару в регіоні полягає в тому, що офіційна Доха зосереджена більше на гуманітарних мотивах, а не на "війні за порти". І цей чинник позитивно впливає на міжнародний імідж Катару. На думку британського експерта А. Крига, популярні розповіді в пресі про те, що Катар бере участь у битві за конкуренцію на Африканському Розі з ОАЕ та Саудівською Аравією, перебільшені [156]. У той час як ОАЕ вкладали великі кошти в сепаратистські території Сомалі, намагаючись закріпити своє становище в акваторіях Індійського океану та мати доступ до життєво важливих судноплавних шляхів навколо Африканського Рогу, Катар у цей час працював лише з центральним урядом у Могадішо, щоб забезпечити підтримку національної єдності в Сомалі.

Катар активно допомагає країнам Африки в сфері освіти, медицини тощо, і ці питання повністю відокремлені від економічних питань. Зазвичай вся допомога надається через Червоний Півмісяць Катару, який веде активну діяльність саме в мусульманських країнах: Судані, Нігерії, Джибуті, Мавританії. Також наданням допомоги країнам Африки опікуються деякі благодійні фонди, вони переважно будують мечеті та центри вивчення Корану [82].

Варто відзначити, що Катар суттєво не збільшив інвестиції у Східній Африці після блокади, але більше уваги почав приділяти розбудові Західної Африки, зокрема, у Сенегалі. Незважаючи на те, що деякі африканські держави відкликали своїх послів у Катарі після кризи в Затоці, розширення проектів розвитку на захід континенту стало майбутньою ціллю Катару після Сомалі.

3.2. Міжнародні відносини Держави Кувейт з державами регіону Африканського Рогу

Серед усіх держав регіону Затоки саме Держава Кувейт вирізняється своєю нетиповою зовнішньою політикою, що характеризується успішним балансуванням між основними протиборчими силами та прагматичним підходом до вирішення міжнародних суперечок. З моменту здобуття незалежності, Кувейт як мала держава обрав для себе декілька ефективних зовнішньополітичних стратегій, що забезпечили його статусом дипломатичного та гуманітарного лідера в регіоні [31].

Завдяки політичним зусиллям п'ятнадцятого еміра шейха Сабаха аль-Ахмада аль-Джабера Аль Сабаха (1929-2020 рр.) Кувейт здобув позиціонування дипломатичної потуги регіону – медіатора конфліктів – та «філантропа», вагомого донора гуманітарної та фінансової допомоги країнам, що розвиваються (на Близькому Сході – Палестина, Ірак, Сирія, Ємен, Ліван, Марокко, Єгипет; поза ним – Судан, Пакистан). У 2014 році ООН нагородила тодішнього Еміра званням «Гуманітарного лідера»: «Кувейт продемонстрував зразкове гуманітарне керівництво [...] під співчутливим і пристрасним керівництвом Його Високості еміра. Кувейт може бути маленькою країною за розміром, але у неї велике, широке й милосердне серце. [...] Лідерство та фінансування Кувейту врятували десятки тисяч життів і спонукали інших брати участь у скоординованих міжнародних діях. У той час, коли так багато наших звернень недофінансовано, приємно знати, що ми можемо розраховувати на щедрість Кувейту» [31]. Подібна практика в зовнішній політиці арабської держави є систематичною та має стратегічну зумовленість, адже за допомогою таких інструментів публічної дипломатії Кувейт підвищує свій авторитет та позиціонує себе миролюбним актором, уникаючи потенційних конфліктів та загроз національній безпеці.

Держави Затоки часто в міжнародно-політичній літературі розглядають як блок, не вдаючись до пошуку різниці в інтересах кожної з країн. Кувейт,

який відіграв важливу роль у посередництві кризи в Затоці, також має власні інтереси в Африці, які досить суттєво відрізняються від інтересів Саудівської Аравії чи Об'єднаних Арабських Еміратів. Мала держава добре усвідомлювала, що більші та могутніші сусіди можуть знову забажати його нафтових багатств після іракського вторгнення 1990-91 років. Саме тому Кувейт у рамках своєї стратегічної зовнішньої політики проводить щедрю та активну політику щодо надання зовнішньої допомоги іншим країнам. Бідніші країни натомість можуть багато запропонувати взамін, починаючи від солдатів і закінчуючи голосами в міжнародних організаціях, про що свідчать, зокрема, вибори Кувейту в 2018-19 роках в Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй за підтримки Африканського групового блоку голосів.

Традиційна морська торгівля Кувейту з регіоном Африканського Рогу та Східною Африкою, яка розвивалась протягом багатьох століть, припинилася з відкриттям нафти. Втім, економічні інтереси на Африканському континенті зросли, оскільки країни Затоки прагнуть диверсифікувати інвестиції внаслідок падіння цін на нафту в 2014 році та розбудови нової національної економіки.

Варто відзначити той факт, що країни Затоки також надають найщедріші благодійні пожертви у світі, але ці фінансові потоки залишаються недостатньо вивченим прикладом допомоги з Півдня на Південь. Кувейт часто досліджують разом із Саудівською Аравією та ОАЕ як одного з трьох найбільших арабських країн-донорів, які забезпечують понад 90 відсотків арабської офіційної допомоги з розвитку [116, с. 200]. Тим не менш, Кувейт, який досі вважається країною, що розвивається, хоча й займає високе місце за індексом людського розвитку, має унікальну історію та зовнішню політику, які спонукали цю вразливу молоду державу створити перший національний фонд розвитку в регіоні одразу після здобуття незалежності. Ця кувейтська винятковість перш за все полягає в тому, що сьогодні Кувейт має вільні вибори, впливовий у політичній системі парламент і відносно вільну пресу, тоді як в інших монархіях Затоки цього немає. Національна асамблея Кувейту надає більшості громадян право голосу у визначенні економічної політики.

Гуманітарна політика є джерелом гордості Кувейту, і урядовці, а також приватні громадяни часто відзначають, що Кувейт не має сильної армії, а надмірна залежність економіки країни від нафти зіткнеться з багатьма майбутніми викликами, але єдине, у чому Кувейт є сильним – це благодійність. У той час як можна знайти звинувачення Кувейту у фінансуванні тероризму, держава тісно співпрацює зі Сполученими Штатами та міжнародним співтовариством з метою проведення внутрішніх реформ щодо ухвалення законів та методів нагляду для боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Кувейт також приєднався до Цільової групи фінансових заходів на Близькому Сході та в Північній Африці та є членом Фінансової групи протидії ІДІЛ коаліції “Defeat-ISIS”.

Відносини Кувейту з Африкою розвиваються на різноманітних рівнях співробітництва, зокрема – державної політики, громадянського суспільства та окремих донорів. Кувейтський фонд арабського економічного розвитку (КФАЕР, KFAED) спочатку зосереджувався на допомозі арабським країнам Африки (включаючи Судан, Сомалі, Джибуті та Коморські острови, членів Ліги арабських держав), втім згодом розширив свій мандат до неарабських країн у 1975 році, зосередившись на Африці загалом. Ця допомога частково з’явилася після арабсько-ізраїльської війни 1973 року, коли Кувейт приєднався до інших арабських країн у зміцненні відносин з Африкою. Першою країною, яка подала заявку на отримання кредиту КФАЕР після створення фонду, був Судан, який отримав 140 мільйонів доларів США для розширення та вдосконалення своїх залізниць, прокладання яких було розпочато ще за часів британського колоніалізму. У міру того, як КФАЕР ставав більш відомим, цей фонд поступово відійшов від інфраструктурних проектів, віддавши перевагу програмам, які задовольняють індивідуальні потреби людини, наприклад, викорінення онхоцеркозу (річкової сліпоти) в Західній Африці та інші програми охорони здоров’я, зокрема допомога сім’ям рибалок і безземельним. Відданість Кувейту наданню допомоги африканським країнам також була підкреслена проведенням третього афро-арабського саміту

в 2013 році на тему «Партнери в розвитку та інвестиціях». Шейх аль-Ахмад Аль-Сабах став першим лідером з-поміж держав Затоки, якого запросили як почесного гостя на дев'ятнадцятий саміт Африканського Союзу, що відбувся в Аддіс-Абебі в 2012 році, де він пообіцяв фінансову допомогу Африканському Союзу. Саміт 2013 року вважався величезним успіхом і мав рекордну кількість відвідувачів африканських лідерів. На цій конференції напівдержавний фонд КФАЕР виділив 1 мільярд доларів США на фінансування проектів розвитку в Африці на п'ятирічний період, на додачу до еквівалентної суми у 1 мільярд доларів США, яка була інвестована в Африку Управлінням інвестицій Кувейту (Kuwait Investment Authority), що є найстарішим у світі фондом суверенного капіталу. Всього на сьогоднішній день фонд КФАЕР виділив понад 19 мільярдів доларів США в рамках офіційної допомоги розвитку 107 країнам, головним чином через пільгові позики для інфраструктурних проектів, визначених країнами-реципієнтами як пріоритетні. КФАЕР є одним із найбільших постачальників офіційної допомоги розвитку у регіоні Затоки [110].

Кувейт також оголосив Премію Абдул-Рахмана аль-Сумайта за дослідження розвитку в Африці, названа на честь легендарного кувейтського лікаря, який заснував агенцію “Direct Aid” (раніше називалася “Africa Muslims Agency”) у 1981 році. “Direct Aid”, найбільша неурядова організація Кувейту, яка займається майже виключно роботою в Африці, діє в понад тридцяти африканських країнах, а також у Ємені. Щорічна премія “Sumait” у розмірі 1 мільйон доларів присуджується “для вшанування осіб або установ, які допомагають просуванню економічного та соціального розвитку, розвитку людських ресурсів та інфраструктури на африканському континенті” [116, с. 2].

У той час як робота кувейтських неурядових організацій (НУО) в регіоні Африканського Рогу зосереджена на допомозі через війну, посуху та голод, організації розвитку та благодійні організації здійснюють ряд інших заходів у більш стабільних частинах Африки.

Відомий кенійський учений з Африки та політології Алі Мазруї стверджував, що Чорна Африка та арабський світ були пов'язані мінливою схемою економічних і культурних зв'язків принаймні дванадцять століть. У світській сфері араби до цього часу відігравали дві головні ролі в чорній Африці: спочатку як співучасники африканського поневолення, а потім у двадцятому столітті як союзники у визволенні Африки. За останні кілька років вони перетворили цей альянс на всеохоплююче політичне партнерство. Вирішальним питанням майбутнього є те, чи стануть араби також партнерами в розвитку Африки. Мазруї також стверджував, що стосунки між арабами та африканцями завжди були в основному асиметричними: Близький Схід зазвичай давав, а «Чорна Африка» зазвичай отримувала.

Були й інші сфери арабсько-африканського співробітництва. Всесвітній мусульманський конгрес створив неурядову організацію «Мусульманська світова ліга», засновану в 1962 році зі штаб-квартирою в Мецці, з представництвами по всьому ісламському світу, включно з Африкою. Через сім років у Джидді в 1969 році було засновано Організацію Ісламської конференції, яка виконує більшу частину роботи Мусульманської світової ліги, але як орган урядового рівня. У 1972 році відбулася Всесвітня асамблея мусульманської молоді. Після арабсько-ізраїльської війни 1973 року та подальшого 300-відсоткового зростання цін на нафту було створено три світські установи, які зосереджувалися на роботі в Африці: Спеціальний арабський фонд допомоги Африці, Арабський фонд технічної допомоги арабським та африканським країнам (покликана замінити успішну ізраїльську програму технічної допомоги Африці) та Арабський банк економічного розвитку в Африці (ABEDA). Арабський банк економічного розвитку в Африці, заснований в результаті резолюції Шостої арабської конференції на вищому рівні в Алжирі в 1973 році, який почав свою діяльність в 1975 році зі своєї штаб-квартири в Хартумі, був єдиним арабським фондом, який повністю зосереджувався на Африці (тобто неарабських країнах Африки) і не надавав позик арабським країнам. Перший афро-арабський саміт, що відбувся в Каїрі

в 1977 році, закликав збільшити капітал ABEDA з 231 мільйона доларів США до 500 мільйонів доларів США. Країни Затоки додатково пообіцяли 1,5 мільярда доларів США допомоги Африці під час цієї конференції, при цьому 241 мільйон доларів США обіцяв надати Кувейт [116, с. 203].

У нинішній час в Кувейті знаходиться більше тридцяти п'яти африканських посольств, деякі з яких діють у рамках нової програми субсидування дипломатичних місій, яка заохочує бідніші країни до більш доступних запроваджень дипломатичних відносин з Кувейтом через допомогу в наданні офісів посольств і витратах на персонал. Зі зростанням напруженості на Близькому Сході кувейтці все більше зацікавлені в економічних інвестиціях в Африці.

Загалом цей поворот Кувейту до Африки не новий і почався задовго до 1970-х років. Починаючи з дев'ятнадцятого століття, Кувейт, стратегічно розташований між Сходом і Заходом, брав активну участь у торгівлі між Індією та Африкою. Маленька країна швидко еволюціонувала від своєї залежності від торгівлі та видобутку перлів до економічного буму, який став результатом відкриття нафти та початку її експорту в 1946 році. Вчені стверджують, що коріння кувейтського гуманітаризму лежить у довгій історії морських і заморських відносин країни. Адже у той час як багато чоловіків перебували в морі до шести місяців, то в цей же час жінки та діти, які залишилися в Кувейті, допомагали сім'ям одне одного. Благодійність значно зросла після відкриття нафти, і Кувейт будував школи, лікарні та доступ до води, підтримував сиріт і відкривав благодійні організації й інституції, допомагаючи нужденним країнам. У такий спосіб благодійна діяльність перетворилася з індивідуальної діяльності на інституційну. Однак кувейтська гуманітарність є також стратегічною. Державна безпека та стабільність правлячої сім'ї ас-Сабах були в центрі занепокоєння Кувейту з моменту його заснування. Після здобуття незалежності від британського панування в 1961 році уряд Кувейту розробив зовнішню політику, у якій безпека розумілась як уникання регіональних або міжарабських протиріч

Зовнішню політику Кувейту можна також охарактеризувати як реактивну та спричинену подіями та стимулами за межами кордонів держави. Як суспільство мігрантів, де корінні громадяни ведуть свій родовід з трьох сусідніх країн – Ірану, Іраку та Саудівської Аравії – Кувейт повинен відігравати «центристську позицію», уникаючи більш активну чи ініціативну зовнішню політику, враховуючи, що його сусіди часто воюють один з одним.

Ця мала держава Аравійського півострова, таким чином, встановила дружні відносини з якомога більшою кількістю країн світу, незалежно від їхніх політичних уподобань. Очевидне припущення полягає в тому, що більше друзів означає більше важелів впливу, а більше важелів впливу – це краще для зовнішньої політики.

З самого початку зовнішня політика Кувейту базувалася на наданні допомоги з розвитку іншим країнам. Оскільки валовий національний продукт держави зріс завдяки значним нафтовим багатствам, Кувейт спрямував частину цих доходів на обслуговування іноземних інтересів і встановлення дружніх стосунків із якомога більшою кількістю країн. Водночас такий підхід відрядив потенційно недружні країни від дій проти Кувейту. Таким чином, Кувейт став першою країною Близького Сходу, що створила фонд регіонального розвитку – КФАЕР, лише через шість місяців після здобуття незалежності 31 грудня 1961 року. Такий підхід Кувейту до зовнішньої політики ще називають «дипломатією динара», яка полягає у використанні фінансової могутності держави для політичних цілей і безпеки, тобто завоювати друзів і перешкоджати ворогам. Ця політика значного перерозподілу нафтових багатств Кувейту стала результатом кувейтсько-іракської кризи 1961 року, коли Ірак погрожував вторгнутися в Кувейт вже через тиждень після здобуття незалежності від британського правління, проголосивши Кувейт частиною Іраку. Коли наприкінці 1963 року ця перша іракська загроза вщухла, Кувейт почав відігравати роль донора, інвестора та посередника в міжарабській політиці. Далі вже Іранська революція 1979 р. та

Ірансько-іракська війна 1980-1988 рр. стали першою реальною зовнішньою загрозою для Кувейту, який сам став місцем вибухів і терористичних атак, що мало значний вплив на національну політику.

Центристська зовнішня політика Кувейту почала змінюватися зі зміною пріоритетів внутрішньої та регіональної безпеки. Країна відновила роботу парламенту, розправилася з шийтським населенням, приєдналася до РСАДЗ і нормалізувала відносини з Іраком. Кувейт зрозумів, що для того, щоб вижити, йому потрібні друзі, і якщо його добра воля допоможе іншим, то інші будуть готові допомогти Кувейту. Пізніше це виявилось правдою, коли Ірак врешті-решт вторгся в Кувейт у 1990 році, і ця мала країна отримала значну підтримку в усьому світі своєї боротьби за свободу та суверенітет. Напруженість у відносинах з Іраком продовжилися і після падіння режиму Саддама Хусейна, наприклад, можна згадати нещодавні суперечки довкола каналу Хор-Абдулла. Крім цього, Кувейт обережно спостерігає за іншими своїми великими і могутніми сусідами – Саудівською Аравією та Іраном. Таким чином, Кувейт був більш ніж готовий використати свої нафтові доходи для зміцнення не лише своїх політичних амбіцій, але й його національний суверенітет, продовольчу безпеку та внутрішню стабільність. Таким чином, фінансова допомога Кувейту іншим країнам нерозривно пов'язана з його зусиллями отримати політичну підтримку. Це почалося з незалежності, продовжувалося під час першої війни в Затоці, коли Кувейт залежав від своїх союзників у надсиланні солдатів і військових, а також продовжується й нині у вигляді голосів в ООН. Зокрема, 2 червня 2017 року вкотре окупилася «дружня для всіх» зовнішня політика Кувейту: країна отримала 188 голосів з рішення обрання на дворічний термін, починаючи з січня 2018 року, як непостійного члена Ради Безпеки ООН. Велику кількість голосів Кувейт здобув саме від своїх союзників і країн, яким він допомагає. Уряд Кувейту також відігравав посередницьку роль у блокаді Катару в 2017-21 роках іншими членами РСАДЗ, а саме Саудівською Аравією, ОАЕ та Бахрейном, а також Єгиптом [116, с. 206].

Щодо допомоги Кувейту Африканському Рогу, то саме Сомалі є однією з африканських країн, яка отримує найбільшу допомогу Затоки. Після здобуття обома країнами незалежності відносини було офіційно оформлено, і Сомалі відкрила посольство в Кувейті в 1975 році. Емір Кувейту навіть володів великою фермою в Сомалі, і в більш стабільні періоди відвідував Сомалі щорічно і «виявляв велику приязнь до сомалійського народу». Незважаючи на численні труднощі Сомалі, відносини з Кувейтом завжди були стабільними. Кувейт був однією з перших країн Затоки, яка вступила в економічні відносини з Африкою, а торговельні відносини почалися з Сомалі ще до того, як Кувейт розвинув зв'язки із Занзібаром та іншими країнами уздовж узбережжя Східної Африки. Кувейт допомагав Сомалі оговтатися від громадянської війни навіть тоді, коли в країні не було стабільного уряду. Допомога зазвичай надходила через ісламські неурядові організації та гуманітарні проекти, у тому числі через КФАЕР. У липні 2021 року Кувейт пообіцяв виділити 30 мільйонів доларів США в рамках Глобальної програми "Партнерство заради освіти". Коли посуха в Сомалі була однією з найгірших в історії у квітні 2017 року, то 8 мільйонів доларів США було пожертвовано лише протягом двох-трьох годин народом Кувейту. Цей приклад демонструє наскільки кувейтський народ любить допомагати іншим [116, с. 207]. У 2021 році КФАЕР приєднався до Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) для підтримки окремих осіб і громад, які постраждали від криз у всьому світі. Після пандемії COVID-19 Кувейтський фонд підписав угоду про партнерство з ПРООН для підтримки та підвищення стійкості постраждалих територій, одночасно допомагаючи їм у досягненні Цілей розвитку ООН в умовах загрози нових глобальних викликів. Партнерство має на меті просувати те, що вони назвали взаємозв'язком між гуманітарною діяльністю, розвитком і миром, який насамперед спрямований на відновлення та стабілізацію після кризи, але також бореться з бідністю, нерівністю та зміною клімату [174].

Окрім КФАЕР, Товариство Червоного Півмісяця Кувейту (KRCS) здійснює роботу з надання допомоги по всьому світу, зокрема в Африці, передусім у Сомалі та Судані. KRCS було засновано в 1966 році як добровільне товариство, яке має незалежний статус і має окрему юридичну особу, працюючи в гуманітарній сфері як додаткова організація до офіційних органів влади Кувейту. Він працює відповідно до чотирьох Женевських конвенцій і міжнародних договорів, які складають міжнародне гуманітарне право. Разом з урядом Кувейту KRCS є основним джерелом допомоги під час воєн та стихійних лих, незалежно від релігії, статі чи етнічного походження та без урахування політичних тенденцій.

KRCS працює в Сомалі з 2012 року над альтернативними рішеннями щодо забезпечення прісною водою, надаючи мобільні резервуари для води для транспортування води з колодязів до тих, хто потребує допомоги. Товариства Червоного Півмісяця в Затоці перетворилися на найважливіші гуманітарні установи з надання міжнародної допомоги в регіоні, а також налагодження їх ще тісніших відносин з урядами.

Кувейтські неурядові організації, багато з яких були створені у 1980-х роках, також спонсорують благодійність та діяльність з розвитку на африканському континенті. Кувейтські ісламські НУО, що працюють в Африці, включають Ісламську міжнародну благодійну організацію, Direct Aid (найбільшу благодійну організацію Кувейту, зосереджену майже виключно на Африці), Rahma International, Благодійне товариство шейха Абдулли Аль-Нурі, Товариство відродження ісламської спадщини та Al-Thaqalaine, Асоціація соціальної благодійності тощо. Донори підтримують роботу цих організацій в Африці (та на інших континентах) у формі закят (обов'язкова милостиня) і садака (добровільні пожертви). Кувейтська молодь також дедалі більше цікавиться волонтерством, особливо шляхом поширення яскравих зображень в соціальних мережах страждаючих біженців і жертв війни, а також голодуючих і хворих африканців, які щодня публікують гуманітарні фотографії. Наприклад, одна кувейтська студентська організація збила

кошти, збираючи по два динари від донорів, таким чином назвавши себе «Dinarain», і побудувала школу в Судані серед інших освітніх проєктів. НУО створюють власні програми, виступаючи посередниками між конкретними правилами та вимогами окремих донорів та більшими національними та міжнародними пріоритетами. Наприклад, Благодійне товариство шейха Абдулли Аль-Нурі було створено в 1981 році після смерті шейха Аль-Нурі, щоб продовжити його роботу. Благодійна організація спеціалізується на освіті, а також на негайній допомозі, яку люблять фінансувати окремі донори. Організація будує мечеті та колодязі, спонсорує дітей-сиріт, займається мікрофінансуванням, будує школи та професійно-технічні інститути. Товариство має проєкти в Судані, Сомалі та Джибуті, а також в інших країнах Африки [112].

Рахма Інтернешнл, неурядова організація, значною мірою пов'язана з «Братами-мусульманами», має великі комплекси з надання допомоги у Джибуті та Сомалі, подібні проєкти також будуються в Судані та Танзанії. Штаб-квартира НУО може похвалитися великими моделями комплексів Джибуті та північного Сомалі, які демонструють донорам та іншим відвідувачам комплексні структури зі школою, гуртожитками та спортзалом, академією мистецтва та лікарнею. Директор Рахми, відповідальний за проєкти в Африці, сказав мені, що це найбільш технологічно передова лікарня в Джибуті, яка також використовується для отримання прибутку, завдяки чому ця організація є самоокупною. Комплекс «Сомалі» також включає ферму, де вирощують зернові культури для харчування студентів і дітей-сиріт; надлишок продається на ринку для отримання прибутку, який повертається в інші проєкти.

Кувейтське товариство допомоги є основною державною організацією, яка розпочала свою діяльність у 1986 році з кризи в Сомалі для координації благодійних організацій Кувейту. У 2017 році товариство разом із багатьма великими кувейтськими благодійними організаціями розпочало нову кампанію зі збору донорських коштів для допомоги Сомалі, Судану та Нігерії

для подолання наслідків посухи та голоду. Це почалося з медійної кампанії з надання допомоги голодуючим і стало предметом особливої уваги для деяких щомісячних благодійних журналів (наприклад, журналів Ісламської міжнародної благодійної організації та Direct Aid), а також для веб-сайтів різних організацій. Кампанія розпочалася після статті в новинах, у якій повідомлялося про дослідження кількості людей, які постраждали від кризи. На додаток до координації приватних благодійних організацій Товариство допомоги Кувейту також співпрацює з іншими державними організаціями, які займаються благодійністю, такими як Zakat House, Міністерство вакафів та ісламських справ і Кувейтська громадська фундація Awqaf [110].

Робота кувейтських благодійних організацій на Африканському Розі зосереджена здебільшого на допомозі, де безпека, посуха та голод є головними проблемами. Варто відзначити, що багато країн Африканського Рогу також є членами Ліги арабських держав, і тому країни Затоки класифікують їх як «арабські», що надає їм інший статус, ніж іншим «африканським» країнам.

Втім пандемія коронавірусу та нестабільність цін на нафту спричинила економічні та фінансові проблеми у Кувейті, що не могло не вплинути на обсяги надання гуманітарної допомоги, в тому числі країнам Африканського Рогу.

Незважаючи на це, враховуючи те велике значення, яке надає Кувейт співпраці з державами Африканського Рогу, можна з упевненістю зробити висновок, що Кувейт залишатиметься одним із провідних країн-донорів регіону. Адже Держава Кувейт є домінуючим міжнародним актором у галузі гуманітарного співробітництва. Ще надзвичайно важливим є те, що Кувейт продемонстрував готовність грати за правилами, встановленими США та Комітетом сприяння розвитку Організації економічного співробітництва та розвитку, і підтримує регіональні та глобальні зусилля з підтримки миру та розвитку.

Зокрема, у Кувейті Міністерство закордонних справ і Міністерство соціальних справ і праці створили централізовану базу даних, полегшили

звітність і аудит та зрештою здійснили перехід від грошових пожертвувань у готівці до електронних переказів коштів. Реформа полягала ще й у тому, що благодійні організації повинні мати урядовий дозвіл на роботу з іноземними особами і ця база даних спрямована на захист кувейтських організацій від вразливості до проникнення терористів. Ця система, що розроблялася протягом останнього десятиліття, призвела до зменшення кількості іноземних одержувачів кувейтської допомоги, які повинні пройти більш ретельний процес затвердження та документації в Кувейті, а також у своїх країнах. Крім того, значне збільшення виділення коштів з 2012 року на допомогу Сирії, Ємену, Іраку та Лівану, на додаток до кампаній зі збору коштів у 2020 році для підтримки внутрішніх потреб Кувейту через пандемію, зменшило доступні кошти для Африки.

Таким чином, допомога на розвиток є фундаментальною та довготривалою опорою зовнішньої політики Кувейту. Після здобуття незалежності поєднання географічного положення країни, відносно невеликих збройних сил і значних нафтових багатств сформувало погляди керівництва Кувейту на важливість двостороннього та багатостороннього співробітництва в галузі розвитку як інструменту дипломатії. Значне місце в гуманітарній дипломатії Кувейту посідає регіон Африканського Рогу. Кувейт прагне розвивати та сприяти ширшій співпраці з африканськими країнами у всіх життєво важливих сферах.

3.3. Особливості зовнішньої політики Бахрейн у регіоні Африканського Рогу

Сьогодні Бахрейн проводить чітку зовнішню політику, яка значно відрізняється від позицій інших арабських країн регіону, незалежно від їхніх різних поглядів. Позиція Бахрейну в даний час найбільш тісно пов'язана із позицією країн Заходу, особливо позиціями США в регіоні. Зокрема, Бахрейн виступив проти нападу руху «Хамас» на Ізраїль, а також взяв участь в

нанесенні ракетних ударів проти хуситів в Червоному морі поблизу єменських берегів.

У вересні 2023 року, на відміну від інших арабських держав Затоки, які все частіше намагаються балансувати у своїх відносинах між Сходом і Заходом, Бахрейн вирішив укласти зі Сполученими Штатами "Угоду про всеосяжну інтеграцію безпеки та процвітання". Основними цілями цієї угоди, як наголосив держсекретар США Ентоні Блінкен, були посилення співпраці у сфері безпеки та оборони, зміцнення економічних зв'язків і поглиблення науково-технічної співпраці, зокрема щодо цифрової безпеки [143].

Ця угода вийшла за рамки рутинного регулювання існуючих оборонних відносин між Сполученими Штатами і Бахрейном, встановлених шляхом постійної дислокації штабу П'ятого флоту США в цій державі з моменту його реорганізації в 1995 році.

Значення нової угоди полягає в тому, що вона намагається просунути оперативну та польову координацію між збройними силами обох країн з чіткою метою забезпечення життєвоважливих судноплавних і торговельних коридорів в регіоні Затоки. Більше того, угода сприяла спільному плануванню протидії регіональним загрозам безпеці з акцентом на встановленні «особливих правил ведення бойових дій» у відповідь на потенційні військові ризики.

Тоді стало очевидним, що рішення Бахрейну поглибити свої оборонні та військові зв'язки зі США було продиктоване необхідністю протидії іранській загрози в регіоні Затоки. Багато положень угоди стосувалися саме безпеки та військового впливу Ірану в регіоні.

Зовнішня політика Бахрейну стала винятком у регіоні Аравійського півострову. Решта держав регіону рухаються в напрямку, протилежному зовнішній політиці Бахрейну. До 2023 року наслідний принц Саудівської Аравії Мухаммед бін Салман активно прагнув примирення з Іраном, уникаючи будь-яких кроків, які сприймалися як загроза стратегічним інтересам Ірану в регіоні. Аналогічним чином, Катар підтримує позитивні відносини зі

Сполученими Штатами, одночасно підтримуючи хороші економічні, дипломатичні та політичні зв'язки з Іраном. Навіть Об'єднані Арабські Емірати до війни перебували в процесі зміцнення свого примирення з Іраном після відновлення дипломатичних відносин у серпні 2022 року. Фактично ОАЕ підтримували збалансовані та ненапружені відносини з іранським режимом, на відміну від деяких країн Заходу, які зайняли конфронтаційну позицію проти іранського впливу в регіоні Затоки.

На відміну від низки країн регіону, Бахрейн історично був чутливим до спроб Ірану втрутитися у внутрішні справи держави. Шіїтська більшість у Бахреїні постійно підживлювала побоювання серед сунітської правлячої сім'ї Аль-Халіфа, що Іран може використати міжконфесійні розбіжності всередині країни для повалення правлячого режиму в Бахреїні. Бахрейн сприймає внутрішню шіїтську опозицію, з огляду на її значний демографічний вплив, як постійну стратегічну загрозу. Це сприйняття зберігається незалежно від його зовнішньої політики, особливо у випадку, якщо Іран вирішить використати це питання для провокації зміни режиму в будь-який момент. Саме тому Бахрейн має найбільш стійку позицію відносно Ірану.

Політика влади Бахрейн складним чином формується двома одночасними факторами: історичним протистоянням внутрішньої шіїтської опозиції правлінню сунітської королівської сім'ї та зростаючим впливом його зовнішнього сусіда, Ірану, який останнім часом набув більшої популярності та влади на регіональному рівні.

Враховуючи вищевикладене правляча сім'я Бахреїну покладається на впливову політичну та військову підтримку Заходу, особливо з боку американських, австралійських та британських військ, дислокованих у Бахреїні. Ці іноземні сили служать гарантією для влади Бахреїну від будь-яких прямих зовнішніх загроз безпеці або військових загроз, що походять з боку Ірану. Втім, правляча родина Аль-Халіфа спершу покладається на свій союз з Королівством Саудівська Аравія. Саудівська Аравія справді надає важливу підтримку через свої збройні сили, що діють під егідою Сил щита

півострова, щоб підтримувати стабільність бахрейнської монархії перед обличчям потенційних внутрішніх сектантських протестів. Бахрейн занадто залежний у безпековому та економічному сенсі від Саудівської Аравії, щоб ігнорувати її регіональні ініціативи. У 2011 р. у відповідь на події Арабської весни на островах архіпелагу Саудівська Аравія та ОАЕ окупували центр Манами, чим і врятували короля Хамада бін Ісу аль-Халіфу від можливої втрати трону. Тому Бахрейн одним із перших приєднується до всіх міжнародних починань офіційного Ер-Ріада [3, с. 21].

Бахрейн, хоч і не єдина арабська країна, яка підтримує дипломатичні відносини з Ізраїлем після початку війни в Газі, все ж виявився єдиною арабською країною, яка висловила готовність приєднатися до коаліції «Операція «Вартовий процвітання» у Червоному морі на чолі зі Сполученими Штатами. Коаліція має на меті протистояти військово-морським операціям хуситів, що спрямовані проти ізраїльських та загалом усіх торговельних кораблів. Це рішення прослідувало за недвозначними заявами Міністерства закордонних справ Бахрейну, яке відкидає будь-які загрози свободі міжнародного судноплавства на різних стратегічних водних шляхах, передусім у Червоному морі.

Після початкових бойових місій, проведених американськими та британськими військами проти військових об'єктів хуситів, президент США Джоозеф Байден оголосив про надання Бахрейном підтримки цим операціям, не уточнивши характер цієї підтримки. З огляду на регіональні можливості Бахрейну, цілком імовірно, що американські війська використовували бахрейнські авіабази та склади для нанесення ударів по Ємену. Бахрейн знову став єдиною арабською країною, яка взяла участь у підтримці цієї ініціативи. Адже присутність іноземних сил на території Бахрейну в поєднанні з узгодженням із зовнішньою політикою США розглядається владою держави як імунітет від зовнішніх загроз.

Отже, Бахрейн з-поміж країн Затоки найсильніше прагне підтримки Заходу і найбільш схильна зберігати дистанцію від будь-якого дипломатичного

примирення зі своїм іранським сусідом. Беручи до уваги головні міжнародні орієнтири Бахрейну варто відзначити важливу роль регіону Африканського Рогу для безпеки держави. Зокрема, Бахрейн проводить збалансовану зовнішню політику щодо підтримки безпеки, стабільності та антитерористичної війни в Сомалі. Бахрейн продовжує зміцнювати співпрацю та координацію з офіційним Могадішо в усіх сферах. При цьому, влада Сомалі високо оцінює підтримку Бахрейном зусиль Сомалі щодо консолідації національної єдності та громадянського миру, а також боротьби з тероризмом і екстремізмом, на додаток до посилення процесу національного будівництва та сталого розвитку [97].

У зв'язку з цим Бахрейн засудив меморандум про взаєморозуміння, підписаний 1 січня 2024 року між Ефіопією та провінцією Сомаліленд, підкресливши, що він порушує суверенітет і територіальну єдність Сомалі, оскільки створює пряму загрозу національній безпеці держави.

При цьому, офіційна Манама розвиває відносини і з Ефіопією. Зокрема, Ефіопія та Бахрейн домовилися про посилення співпраці між містами Аддіс-Абеба та Манама у сферах торгівлі та туризму, під час двосторонньої зустрічі, яка відбулась 20 жовтня 2023 року в Манамі.

Під час зустрічі сторони обговорили можливість експорту ефіопської сільськогосподарської та тваринницької продукції на ринок Бахрейну, а також налагодження співпраці між Аддіс-Абебою та Манамою. За словами міністра закордонних справ Бахрейну, Ефіопія є важливим партнером для Бахрейну, адже експортує різноманітну сільськогосподарську та тваринну продукцію, спеції та зерно до Європи та Близького Сходу. Окрім цього, Бахрейн і Ефіопія є членами Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин, у зв'язку з чим міністр висловив готовність провести різноманітні торговельні заходи, включаючи віртуальний семінар для просування ефіопських продуктів у Бахреїні, що, у свою чергу, сприятиме розвитку торгівлі між двома країнами. Також обговорювалася можливість транспортування ефіопської сільськогосподарської продукції безпосередньо на ринки Бахрейну через їхню

географічну близькість. Враховуючи той факт, що Аддіс-Абеба є офіційною резиденцією різних міжнародних і регіональних організацій, обидві сторони погодилися посилити співпрацю між містами Аддіс-Абеба та Манама у сферах торгівлі та туризму [86].

Бахрейн приєднався до Саудівської Аравії, ОАЕ та інших країн у висловленні глибокої стурбованості через очевидну спробу державного перевороту в Судані [57]. Війна в Судані спалахнула в квітні 2023 року через суперечки щодо повноважень армії та Сил швидкої підтримки (RSF) згідно з міжнародним планом політичного переходу до цивільного правління та виборів. Окрім цього високопоставлені керівники суданської армії та воєнізованих RSF тричі зустрічалися в січні 2024 року в Бахреїні. Це був перший такий контакт між двома воюючими сторонами за дев'ять місяців конфлікту. На відміну від попередніх переговорів щодо війни в Судані, на зустрічах у Манама були присутні впливові представники від обох сил, а також офіційні особи з Єгипту та Об'єднаних Арабських Еміратів.

Неоголошені переговори, в яких також брали участь Сполучені Штати Америки та Саудівська Аравія, відбулися після неодноразових спроб обох держав, а також країн Східної Африки досягти припинення вогню та політичної угоди щодо зупинки війни, що практично не працює. Армія Судану та RSF розділили владу з цивільним урядом після падіння колишнього лідера Омара аль-Башира під час народного повстання в 2019 році, перш ніж влаштувати державний переворот через два роки. Бойові дії продовжують відбуватися в різних частинах Судану, включаючи столицю Хартум. Під час громадянського конфлікту загинули, за оцінками ООН, понад 13 тисяч людей викликали ризик настання голоду і спричинили кризу внутрішнього переміщення [57].

У переговорах, що відбулися минулого року в саудівському місті Джидда, брали участь офіційні особи нижчого рівня, і жодна зі сторін не дотрималася своїх зобов'язань. На противагу цьому, у переговорах у Манама брало участь керівництво вищого рівня обох сторін. За словами одного з

учасників, дві сторони попередньо погодили декларацію принципів, включаючи збереження єдності Судану та його військових. Незважаючи на те, що прориву в перемовинах не було, зустрічі показали, що медіатори, стурбовані падінням країни до державного розпаду, змогли чинити на них новий тиск. На думку аналітика Міжнародної кризової групи Алана Босуелла, участь у них крім Бахрейну ще й Єгипту, Саудівської Аравії та Об'єднаних Арабських Еміратів, які стоять за єдиними мирними зусиллями, є величезним кроком до консолідації та зміцнення посередницьких зусиль. ОАЕ не брали активної участі в попередніх переговорах, тоді як Єгипет продовжував паралельні дискусії. Експерти ООН стверджують, що є достовірні докази того, що ОАЕ регулярно озброювали RSF, допомагаючи їх просуванню, що держава Затоки заперечує. При цьому, представник Державного департаменту США заявив, що США «готові співпрацювати з регіональними гравцями, які мають важелі впливу на воюючих сторін», але не коментуватиме переговори [171].

Висновки до Розділу 3

Отже, можна зробити висновок, що зовнішня політика Катару не базується на власній систематизованій політичній стратегії, а постійно слідує політичним тенденціям і не встановлює міжнародний порядок денний. З акцентом на поширення власного іміджу та брендингу, особливо як зовнішньополітичної мети, акцент, який наразі робить Катар на м'яку силу в міжнародній системі, є очевидним.

Мало хто ще з країн світу взяв на озброєння та визнав важливість міжнародно-політичного брендингу більше, ніж Катар, який підходив до цієї стратегії з різних напрямків. Це одна з причин, чому Катар вважає себе не схожим на інших членів РСАДЗ, організації, з якою країна має багаторічну історію, і яка підвищила міжнародну обізнаність про неї, під час великих глобальних зустрічей та конференцій, в якій Катар з часом збільшував свою участь у всіх установах та органах об'єднання. Економічно Катар почав свій

розвиток від свого початкового брендингу, як швидкозростаючого постачальника природного газу й нафти, до держави, яка визнає важливість сталого розвитку ресурсів як всередині держави, так і за кордоном, відповідно до стратегії Національного бачення Катару до 2030 року.

Криза в Затоці, або Катарська блокада 2017 року, в результаті якої Саудівська Аравія, ОАЕ, Бахрейн та Єгипет розірвали дипломатичні відносини з Катаром, підштовхнули лідерів обох сторін конфлікту до розколу, що, в тому числі, мало свій вплив на Африканському Розі.

Місцями таке суперництво держав Затоки має дестабілізаційний вплив на Африканському Розі. Зокрема, в Сомалі, ОАЕ, сприймають сомалійський уряд экс-президента Мохамеда Абдуллахі Мохамеда «Фармаджо» занадто близьким до Катару і прагнуть захистити власні інвестиції.

Таким чином, Катар завдяки своїм миротворчим ініціативам, а також активній інвестиційній діяльності на Африканському Розі став активним міжнародним актором в регіоні Північно-Східної Африки, де поряд зі світовими лідерами, успішно конкурує за вплив у регіоні з ОАЕ й КСА.

Кувейт підвищує свій авторитет та позиціонує себе миролюбним актором, уникаючи потенційних конфліктів та загроз національній безпеці. Значну увагу Кувейт приділяє гуманітарній сфері зовнішньої політики. Значною мірою протягом десятків років гуманітарна допомога Кувейту була спрямована саме в регіон Африканського Рогу. Кувейтські державні благодійні фонди, а також неурядові організації спонсорують благодійність та діяльність з розвитку в країнах Африканського Рогу.

Незважаючи на статус малої держави та порівняно меншу залученість у міжнародні відносини в регіоні, держава Бахрейн також має власні інтереси в Африканському Розі. У своїй зовнішній політиці держава Бахрейн з-поміж інших країн Близького Сходу чи не найбільше пов'язана з підтримкою країн Заходу. Саме тому Бахрейн виступає чи не найбільше проти будь-яких ініціатив Ірану в регіоні та тяжіє до підтримки політики США на Африканському Розі в тому числі і в забезпеченні безпеки в Червоному морі.

У своїй політиці в регіоні Африканського Рогу Бахрейн концентрується на миротворчій діяльності та торгівельній співпраці з країнами регіону, передусім з Суданом та Ефіопією.

ВИСНОВКИ

Виходячи з мети та основних завдань дослідження, автор сформулювала наступні висновки:

1. Червоне море та Аденська затока, а особливо Баб-ель-Мандебська затока є стратегічним морським регіоном для держав Затоки, оскільки велика частина нафти експортується саме цим шляхом до Європи та в інші регіони світу. При цьому, для Саудівської Аравії та ОАЕ стратегічною метою є захист Червоного моря від зовнішнього впливу, особливо від їх політичних конкурентів (Туреччини, Катару, Ірану).

Регіон Африканського Рогу також є життєво важливим для продовольчої безпеки монархій Затоки. Такі країни як Судан, Ефіопія та Сомалі забезпечують продовольством близькосхідні монархії. Значна частина інвестицій з КСА, ОАЕ й Катару спрямовані саме на купівлю чи оренду земельних ресурсів та в сільськогосподарський сектор економіки країн Африканського Рогу.

Між арабським світом і Африкою розвинулась більша структурна інтеграція, оскільки арабські гроші знаходять нові шляхи інвестування в Африку, арабські політики відшуковують нові виправдання для допомоги Африці, а арабська торгівля знаходить нові джерела та нові ринки в Африці. У той час як араби й африканці не завжди мають спільну мову, відносини Затоки та Африки більше не можна ігнорувати в наукових досліджень цих двох регіонів. Крім того, на відміну від того, як розвивається суперництво монархій Затоки на Африканському Розі, регіоні, який страждає від нестабільності, небезпеки, посухи та голоду, інституції монархій Аравійського півострова беруть участь у низці інших видів діяльності в більш стабільних країнах на континенті.

Зростання інвестицій у інфраструктурні об'єкти, зокрема порти, видобуток корисних копалин, у готельну інфраструктуру тощо сприяє

зацікавленню держав Затоки у тому, що у Північно-Східній Африці панувала стабільність. Саме тому, безпека регіону Африканського Рогу є важливою для близькосхідних монархій. Монархії Затоки використовують свій зростаючий економічний, безпековий та дипломатичний вплив у Африці, щоб зменшити вплив своїх конкурентів та отримати міжнародну підтримку у власних суперечках на світовій арені.

2. Розширення свого економічного впливу в Африці надало державам Затоки найважливіші важелі для просування своїх безпекових та дипломатичних цілей. Посередництво в конфліктах та нарощування активів на Африканському Розі дає змогу Саудівській Аравії, ОАЕ та Катару встановити політичний вплив в регіоні. Змагання за лояльність дипломатичних союзників в Африці між Саудівською Аравією, ОАЕ, Катаром та Іраном призводить до зростання інвестицій в регіон та стабілізації безпекової ситуації задля їх захисту, що сприяє успіху мирним ініціативам арабських монархій в Африці.

Монархії Затоки прагнуть продемонструвати свій статус на світовій арені, виступаючи посередниками в африканських конфліктах, а також намагаючись забезпечити підтримку африканських держав у власних суперечках. Позаяк країни Затоки готуються відігравати більш значну роль на світовій арені, вони розглядають країни Африки на південь від Сахари як лабораторію, в якій вони можуть більш наполегливо перевірити власні міжнародні ініціативи.

Потрясіння на Близькому Сході, зростаючий регіональний вплив Ірану, піратство, що зародилося в Сомалі, а також війна в Ємені – поєднання всіх цих викликів змусили ключових акторів у регіоні до пошуку можливості досягнення ключового стратегічного інтересу на Африканському Розі – стабільності.

Таким чином, завдяки старанням Катару було підписано Дохський документ про мир у Дарфурі між владою Судану та повстанцями і, отже, припинено багаторічний конфлікт у цій країні. За сприяння Саудівської Аравії

та ОАЕ було підписано Мирну угоду в Джидді між Еритреєю та Ефіопією через 20 років після початку міждержавного конфлікту.

Успішне посередництво Саудівської Аравії та ОАЕ в ефіопсько-еритрейському конфлікті також може спонукати країни Затоки використовувати свій зростаючий вплив для розширення ролі мирних посередників в Африці чи за її межами. Наприклад, офіційні представники Еміратів висловили припущення, що ОАЕ буде в змозі вести переговори про конфлікт за Ніл між Єгиптом, Суданом та Ефіопією і будуть готові це зробити.

3. Африканський Ріг також набув стратегічного значення завдяки конфлікту в Ємені, і тому амбітні держави Затоки дедалі більше проявляли інтерес до проекту геополітичної ситуації в регіоні. Війна в Ємені посилила інтереси в галузі безпеки Саудівської Аравії та ОАЕ у Східній Африці.

Арабська інтервенція під керівництвом Саудівської Аравії на підтримку міжнародно визнаного уряду Ємену поставила вимогу перед керівництвом КСА й ОАЕ встановити стратегічні позиції на узбережжі Африки на Червоному морі для підтримки їхньої кампанії.

ОАЕ фактично взяли на себе відповідальність за операції на півдні Ємену і швидко зрозуміли потребу в необхідності військово-морської та повітряної бази уздовж Червоного моря. Тактика, яка використовувалася для використання економічної могутності ОАЕ для отримання впливу та доступу до фінансів на Африканському Розі, починаючи від Сомалі та Джибуті, призвела до абсолютно різних результатів, від повного розчарування у Сомалі до феноменального успіху в Ефіопії та Еритреї.

Емірати заснували свої перші закордонні військові бази на Африканському Розі, щоб розширити свої можливості у регіоні. Наразі Ассаб, що в Еритреї виступає головним логістичним центром ОАЕ для операцій в Ємені, де розміщені вертольоти, реактивні літаки, безпілотники та морські судна. Крім цього, Саудівська Аравія та ОАЕ набрали африканські сили для підтримки своїх операцій в Ємені, зокрема Судан відрядили значну кількість своїх військових на війну в Ємені в 2015 році. Таким чином, військова

кампанія в Ємені, безсумнівно, була вирішальним фактором для ширшого залучення монархій Затоки до регіону Африканського Рогу.

4. Криза в Затоці або Катарська блокада 2017 року, в результаті якої Саудівська Аравія, ОАЕ, Бахрейн та Єгипет розірвали дипломатичні відносини з Катаром, підштовхнули лідерів обох сторін конфлікту до розколу, що, в тому числі, мало свій вплив на Африканському Розі.

Місцями таке суперництво держав Затоки має дестабілізаційний вплив на Африканському Розі. Зокрема, в Сомалі, ОАЕ сприймали сомалійський уряд експрезидента Мохамеда Абдуллахі Мохамеда «Фармаджо» занадто близьким до Катару і прагнули захистити власні інвестиції. Ці стратегічні інтереси ОАЕ змусили їх поглибити відносини з урядами невизнаних самопроголошених регіонів в Сомалі. Перенесення конфлікту з Затоки до Сомалі сприяло зростанню напруження між урядом у Могадішо та сепаратистами в регіонах.

Внаслідок зростання економічних і безпекових інтересів монархій Затоки в Африці, їх залучення у справи континенту стає все більш яскраво вираженим. Водночас, перенесення їх регіонального суперництва в Африку стає все більш згубним. Їх суперництво з нульовою сумою спровокувало помсту, що небезпечно дестабілізувало вразливі частини Африканського Рогу. Більше того, виникають нові точки напруженості. Зокрема, посилилося напруження між центральним урядом Сомалі та Сомалілендом завдяки договору ОАЕ про будівництво військово-комерційної бази в Бербері, що в Сомаліленді, де розташований стратегічний порт Еміратів. Цьому передувало розрив дипломатичних відносин між ОАЕ і Сомалі. Таким чином, шкода, яку регіональні суперники з інших регіонів можуть завдати державам Африканського Рогу, була яскраво продемонстрована в Сомалі.

Водночас, залучення монархій Затоки в Африку приносить і можливості для африканських держав, адже деякі з них навіть виграли від суперництва в Затоці. Кілька держав Північно-Східної Африки скористалися можливістю розширити свої економічні зв'язки з державами Затоки обох сторін

“Катарської кризи”, фактично виграючи від їх протистояння, як наприклад, Еритрея та Судан. Монархії Затоки також щедро витрачали кошти на соціальне забезпечення в регіоні Африканського Рогу. Саудівська Аравія вкладала гроші в проекти соціального забезпечення в Джибуті, будувала школи та мечеті, а також надсилала вчителів і релігійних проповідників. Інші країни Затоки, включаючи ОАЕ та Бахрейн, надали мільйони доларів у вигляді благодійних пожертвувань і працювали над економічним розвитком країн регіону. Загалом, країни Затоки продовжуватимуть зусилля для розширення торгівельних відносин та інвестицій з Африкою, коли вони будуть виконувати свої плани диверсифікації економіки. Конкуренція за контроль над портами у Червоному морі за гроші держав Затоки у перспективі має створити кращі умови для розвитку африканських економік, а також визначити, хто все ж таки контролює Червоне море.

5. Причиною утворення коаліцій та суперництва між різними альянсами є різна позиція відносно ставлення до Ірану, війни в Ємені, позиції щодо блокади Катару, тощо. Саудівська Аравія та ОАЕ, їх головний союзник в Затоці, все частіше розглядають узбережжя Африканського Рогу як свій «західний фланг безпеки».

Допоки вплив Ірану значним чином обмежується єменською стороною Червоного моря, залучення офіційних Ер-Ріяду та Абу-Дабі у регіоні Африканського Рогу, ймовірно, передусім пояснюється рішучістю зробити так, щоб Іран не повернув своїх колишніх союзників, серед яких Судан та Еритрея.

Отже, для Саудівської Аравії та ОАЕ стратегічною метою є захист Червоного моря від зовнішнього впливу, особливо від його політичних конкурентів (Туреччини, Катару, Ірану).

Катар і Туреччина мають власні інтереси на Африканському Розі. Туреччина є важливим та одним із найближчих союзників Держави Катар. Офіційна Анкара на початку катарської блокади підтримала офіційну Доху, ввела військовий контингент у Катар. Катар із Туреччиною утворили

своєрідний стратегічний альянс, який добре простежується по узгоджених діях двох держав на Африканському Розі, в першу чергу, в Сомалі та Судані. Також Туреччину та Катар зближує наявність у них спільного регіонального противника в особі Єгипту.

Щодо перспектив відносин монархій Затоки з Африкою, то потрібно враховувати поточну невизначеність у регіоні, яка може суттєво вплинути на характер іноземної допомоги. Зниження ціни на нафту в 2014 році, а потім обвал ринку вуглеводнів у 2020 році та подальше незначне зростання цін, спричинило внутрішню напругу в усіх країнах Аравійського півострова, уряди розробляють нові плани щодо зменшення залежності від експорту нафти. Непопулярна політика спрямована на зниження бюджетів і структури витрат, зростання ціни на пальне та підвищення тарифів на електроенергію та воду, з можливістю скорочення субсидій на паливо та комунальні послуги та уповільнення зростання заробітної плати у державному секторі. Проте глобальна рецесія, спровокована пандемією коронавірусу, яка призвела до падіння цін на нафту, скорочення експортних і фіскальних надходжень, а також зниження інвестиційної активності, також вплинуло на держави регіону, спричинивши рекордні бюджетні дефіцити. Відтак, гуманітарні організації та організації розвитку держав Аравійського півострова почали спостерігати скорочення пожертвувань, що безумовно мало вплив на зменшення допомоги країнам Африканського Рогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорошко М.С. Про вплив геополітичного середовища на зовнішню політику держави. *Географія та туризм: науковий збірник*. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. 2010. Вип. 5. С. 52-55.
2. Ерман Г. Як шейхи допомагають Україні. До чого тут гра престолів, Іран і «нафтовий зашморг» для Росії. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cw0ey9r2349o> (дата звернення: 12.04.2023).
3. Ігнат'єв П. Бахрейн: як вижити на роздоріжжі між Саудівською Аравією та Іраном? *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2019. Вип. 2. С. 20-25.
4. Ігнат'єв П. Ефіопія: регіональний лідер Східної Африки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2019. Вип. 1. С. 13-17.
5. Климончук В. Гуманітарна дипломатія як пріоритет зовнішньої політики Кувейту та ОАЕ. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. №3 (14). С. 137-147.
6. Конопка Н. О., Стрихоцький Т. Л. "М'яка сила" в зовнішній політиці Королівства Саудівська Аравія. *Політикус*. 2020. Вип. 4. С. 100-109.
7. Коппель О. Геостратегічна трансформація Близького Сходу крізь призму інтересів України. *Регіональні студії*. 2019. № 17. С. 61–66.
8. Коппель О., Пархомчук О. Мегатренди в близькосхідному регіоні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2020. № 143. Том 1. С. 4-14.
9. Коппель О.А., Путкарадзе К.З. Зовнішні фактори еволюції близькосхідної регіональної підсистеми міжнародних відносин. *Politicus*. 2018. Випуск 3. С. 58-65.
10. Лук'янова І. О. Конфлікт в Ємені як арена протистояння між Саудівською Аравією та Іраном. *Вісник Одеського національного*

університету. *Серія: Соціологія і політичні науки*. 2015. Т. 20, Вип. 2. С. 102-109.

11. Максим Субх відвідав з офіційним візитом Султанат Оман. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/news/maksim-subh-vidvidav-z-oficijnim-vizitom-sultanat-oman> (дата звернення: 25.04.2023).

12. Маленькі, але горді: як і чому розгоряється криза навколо Катару. *Mind.ua*. 2017. URL: <https://mind.ua/publications/20172865-malenki-ale-gordi-yak-i-chomu-rozgoryaetsya-kriza-navkolo-kataru> (дата звернення: 23.01.2023).

13. Мішин О. Африка як пріоритетний напрям зовнішньої політики України. *Україна дипломатична*. 2021. Вип. 22. С. 651-668.

14. Мішин О.В. Вплив зовнішнього середовища на регіональну систему безпеки в Африці. *Гілея*. 2011. Вип. 43. С. 699-706.

15. Ніж у спину. Чому бідні африканські країни розлютились на Росію. *BBC Україна*. 2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-66254247> (дата звернення: 27.11.2023).

16. Новицька Н. Військова присутність ОАЕ та Королівства Саудівська Аравія на Африканському Розі. *Міжнародні відносини. Політичні науки*. 2020. №22. 8 с. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n

17. Новицька Н. Військова присутність Об'єднаних Арабських Еміратів в регіоні Африканського Рогу. Збірник тез міжнародного експертного круглого столу «Дилеми сучасного розвитку Африки: амбітні перспективи та об'єктивні труднощі», ІМВ КНУ. 2021. – С. 89 – 93.

18. Новицька Н. Геополітична характеристика країн Африканського Рогу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2023. Випуск 2 (58). С.

19. Новицька Н. Криза в Судані та інтереси держав Перської Затоки. *Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Шевченківська весна 2023»*. 2023. С.39.

20. Новицька Н. Монархії Затоки у боротьбі за Африку: мирні та

гуманітарні ініціативи, безпека й інвестиції. *Міжнародні відносини. Політичні науки*. 2019. №20. 19 с. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n

21. Новицька Н. Нестабільність в Ефіопії як причина конфліктогенності регіону Північно-Східної Африки. *Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Актуальні проблеми міжнародних відносин 2021»*. 2021. С.46. URL: [АПМВ – 2021_ Ч2 аспіранти.pdf \(iir.edu.ua\)](http://iir.edu.ua/APMB-2021_C2_аспіранти.pdf)

22. Новицька Н. Пріоритетні вектори співробітництва України та Саудівської Аравії. Збірник конференції: Міжнародна науково-теоретична конференція Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі» (SPUMIS). 2020. С.31. URL: [Тези SPIMUS 2020.pdf \(iir.edu.ua\)](http://iir.edu.ua/Тези_SPIMUS_2020.pdf)

23. Новицька Н. Сомалі в зовнішньополітичній стратегії ОАЕ в регіоні Північно-Східної Африки. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції ІМВ КНУ «Шевченківська весна 2021»*. 2021. С.47. URL: [Збірник ШВ 2021 аспіранти фінальна версія \(iir.edu.ua\)](http://iir.edu.ua/Збірник_ШВ_2021_аспіранти_фінальна_версія.pdf)

24. Новицька Н. Соціально-економічний вплив Covid-19 на держави Перської Затоки. Збірник міжнародної науково-практичної конференції «Системний аналіз міжнародних економічних відносин». 2021. С.224

25. Олійник Ю. І. Африка: українські інтереси vs російський вплив. *Стратегічна панорама*. 2022. № 1. С. 59-65.

26. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Близький Схід як простір глобальної невизначеності: виклики для України. *Східний світ*. 2020. № 3. С. 87-108.

27. Пашкевич М., Садова Д. Проблеми застосування превентивної дипломатії у вирішенні конфліктів у африканському регіоні. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2023. Т. 47. С. 153-160.

28. Перепелиця Г.М. Новицька Н.В. Вплив агресії РФ проти України на безпекове становище держав Перської Затоки. *Науковий щорічник «Україна дипломатична»*. 2022. №23. С. 306-314. URL: <http://ud.gdip.com.ua/vplyv-ahresii-rf-proty-ukrainy-na-bezpekovе-stanovyshche-derzhav-perskoi-zatoky.html>

29. Про Спеціального представника України з питань Близького Сходу та Африки. *Указ Президента України* від 30.05.2011 р. № 618/2011 : станом на 12 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/618/2011#Text> (дата звернення: 26.04.2023).

30. Саудовская Аравия и Иран соперничают в Сахеле. *Вестник Кавказа*. 2018. URL: <https://vestikavkaza.ru/analytics/Saudovskaya-Araviya-i-Iran-sopernichayut-v-Sakhele.html> (дата звернення: 23.12.2022).

31. Скрипник М. Зовнішня політика Держави Кувейт в регіоні Затоки. Випускна магістерська кваліфікаційна робота, НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. 45 с.

32. Субх М. А. Диверсифікація та переорієнтація економіки арабських держав Перської затоки: ретроспективний аналіз (2000–2010 рр.). *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2015. Вип. 22(1). С. 43-51.

33. Турция и Иран берут аравийские державы в кольцо. *Независимая газета*. 2019. URL: http://www.ng.ru/world/2019-05-20/6_7577_ring.html (дата звернення: 22.01.2023).

34. Федянін В. Зовнішня політика ОАЕ у період після «арабської весни». Дисертація. НН ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка. 2022. 246 с.

35. Черкас Б., Новицька Н. Зовнішньополітична стратегія Катару в регіоні Африканського Рогу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2020. Випуск 1 (51). С. 31-35. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/viewFile/3964/3617>

36. Черкас Б., Новицька Н. Суперництво України та РФ за міжнародну підтримку держав Перської затоки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2022. Випуск 2 (56). С. 29-31.

37. Addis A. K., Asongu S., Zuping Z., Addis H., Shifaw E. The Recent Political Situation in Ethiopia and Rapprochement with Eritrea. *African Security Review*. 2020. №29(2), P. 105-124.

38. Akpınar P. Mediation as a foreign policy tool in the Arab Spring: Turkey,

Qatar and Iran. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*. 2015. №17(3). P. 252–268.

39. Al-Eshaq S., Rasheed A. The ‘David’ in a Divided Gulf: Qatar's Foreign Policy and the 2017 Gulf Crisis. *Middle East Policy*. №29(2). P. 1-16.

40. Alghashian A. The Saudi Tool for Middle East Stability: Vision 2030 Reshapes Relations with Iran and Israel. *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age: Edited by Eleonora Ardemagni*. 2024. P. 115-122.

41. Al-Horr A. M., Tok M. E., Gagoshidze T. Rethinking soft power in the post-blockade times: The case of Qatar. *Digest of Middle East Studies*. 2019. №28(2). P. 329–350.

42. Ali M. B., Kamal, M., & Selim, M. a.-S. Small States in the Shadow of the International Alliances Kuwait as a Case Study. *Asian Social Science*. 2016. №12(10). P. 198-207.

43. Al-Ketbi E. Economic Diversification Drives UAE’s Security Relations in a Multipolar World. *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age: Edited by Eleonora Ardemagni*. 2024. P. 123-132.

44. Al-Muftah H. Qatar’s response to the crisis: Public diplomacy as a means of crisis management. *Divided Gulf: The anatomy of a crisis, A. Krieg (Ed.)*, Springer Singapore. 2019. P. 233–250.

45. Alnafissa M., Abdeen M., Bashir K., Alamri Y., Alagsam F., Al-Duwais A. Impact of Gulf Cooperation Countries’ Foreign Direct Investment on Sudan’s Agricultural Exports. *Sustainability*. 2022. №14, 3542. P. 1-8.

46. Alqashout M. Qatar Mediation: From Soft Diplomacy to Foreign Policy. Contemporary Qatar. *Gulf Studies*. 2021. №4. P.73-92.

47. Altunisik M. B. Regional Powers in a Transforming Middle East. *IEMed*. 2014. URL: <https://www.iemed.org/publication/regional-powers-in-a-transforming-middle-east/> (дата звернення: 23.10.2023).

48. Alvarez-Ossorio I., Rodriguez L. The foreign policy of Qatar: From a mediating role to an active one. *Revista Española de Ciencia Política*. 2021. №56. P. 97-120.

49. Amin M. Gulf rivals seek foothold in Sudan: Analysts. *Anadolu Agency*. 2019. URL: <https://www.khaleejtimes.com/business/economy/uae-saudi-arabia-among-top-investors-in-africahttps://www.aa.com.tr/en/africa/gulf-rivals-seek-foothold-in-sudan-analysts/1572610#> (дата звернення: 11.03.2023).

50. Apuuli K.P. Regional Organizations and Conflict Management in Africa: The Case of the Intergovernmental Authority on Development (IGAD) in the Horn of Africa Region. Oxford Research Encyclopedia of International Studies. 2023.

51. Ardemagni E. Framework. Adapting Gulf Defence to the Connectivity Age. The Security Side of Gulf Visions. *Adapting Defence to the Connectivity Age: Edited by Eleonora Ardemagni*. 2024. P. 13-20.

52. Augé B. Diplomatic Relations between Qatar and Sub-Saharan Africa. *IFRI Sub-Saharan Africa Program*. 2018. 28 p.

53. Babiker M.H. External Powers Competition in the Horn of Africa and the Red Sea: Rapacity and Challenges. *1st Regional Geopolitics Workshop: The Shifting Geopolitical Alignments in the Greater Horn: Prospects and Challenges, Addis Ababa, Ethiopia*. 2022. P.1-12. URL: https://www.researchgate.net/publication/375922647_External_Powers_Competition_in_the_Horn_of_Africa_and_the_Red_Sea_Rapacity_and_Challenges (дата звернення: 01.12.2023)

54. Bagnetto L. A. New Port Projects in Red Sea Corridor for Sudan, Somaliland as Arab Backers Jostle for Position. *RFI*. 2018. URL: <https://www.rfi.fr/en/africa/20180406-new-port-projects-red-sea-corridor-sudan-somaliland-arab-backers-jostle-position> (дата звернення: 11.09.2023).

55. Bahati J. Africa up for grabs, Saudi Arabia takes its share. *Africa Faith and Justice Network*. 2024. URL: <https://afjn.org/africa-up-for-grabs-saudi-arabia-takes-its-share/> (дата звернення: 18.02.2024).

56. Bahgat G. “Positive Neutralism”: Security Politics of Vision 2040 in Oman. The Security Side of Gulf Visions. *Adapting Defence to the Connectivity Age: Edited by Eleonora Ardemagni*. 2024. P.47-58.

57. Bahrain expresses concern over armed clashes in Sudan. 2023. URL:

<https://www.bna.bh/en/BahrainexpressescernoverarmedclashesinSudan.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwIzON1%2BDoIwWqCFHjB1oar8KM2XdkQ%3D> (дата звернення: 02.02.2024).

58. Battaloglu N. H. Ideational Factors in Turkey's Alignment with Qatar and Their Impact on Regional Security. *The International Spectator*. 2021. №56(4). P. 101-118.

59. Bayeh E. The Somali nation and the hazards of the nation-state model in the horn of Africa: lessons from Somaliland. *Cogent Social Sciences*. 2024. №1. Vol. 10. P. 1-9.

60. Bedasa Y., Beyene A. The effect of climate change on food insecurity in the Horn of Africa. *GeoJournal*. 2023. № 88(2). P. 1-11.

61. Ben Hassen T., El Bilali H. Food Security in the Gulf Cooperation Council Countries: Challenges and Prospects. *Journal of Food Security*. 2019. Vol. 7, no. 5. P. 159-169.

62. Berbera – Somaliland. *DP World*. 2020. URL: <https://www.dpworld.com/what-we-do/our-locations/Middle-East-Africa/Berbera/somaliland> (дата звернення: 26.11.2022).

63. Birhan M. Costs and Benefits of External Military and Commercial Interests in the Horn of Africa in the 21st Century. Debarik University. 2024. P. 1-14.

64. Buzan B., Waever O. Regions and Powers: The Structure of International Security. *Cambridge: Cambridge University Press*. 2003.

65. Cafiero G. Oman Keeps Trying to Dial Down Tensions in the Middle East. *The Henry L. Stimson Center*. 2024. URL: <https://www.stimson.org/2024/oman-tries-to-dial-down-middle-east-tensions/> (дата звернення: 28.01.2024).

66. Cemalettin H. Turkey's Humanitarian Diplomacy and Development Cooperation. *Insight Turkey*. 2014. №16/1. P. 127–145.

67. Chad and Qatar restore ties cut in wake of Arab states rift. *Reuters*. 2019. URL: <https://www.reuters.com/article/us-gulf-qatar-chad/chad-and-qatar-restore-ties-cut-in-wake-of-arab-states-rift-idUSKCN1G515I> (дата звернення:

25.03.2023).

68. Conflict and its resolution in contemporary Africa, edited by Harry G. West; series editor Kenneth W. Thompson. Lanham, Maryland: University Press of America. 1997. 140 p.

69. Corda T. Global Players in Africa. A Focus on Country-Continent Conferences. *SSRN Electronic Journal*. 2021. P. 1-19.

70. Czerep J. Turkey's soft power experiments and dilemmas in Somalia. *Routledge Handbook on the Horn of Africa*. 2021. P.151-160.

71. Davidson C. The UAE, Qatar, and the Question of Political Islam. In *Divided Gulf: Anatomy of a Crisis*, edited by A Kreig. *Singapore: Palgrave Macmillan*. 2019. P. 71–90.

72. De Waal A. The Horn of Africa and the Yemen Crisis. *Global, Regional, and Local Dynamics in the Yemen Crisis*. 2022. P.195-208.

73. De Waal A. The Real Politics of the Horn of Africa: Money, War and the Business of Power. *Cambridge: Polity Press*. 2015.

74. Deknatel F. The Ukraine War's Impacts in the Middle East: A Democracy in Exile Roundtable. *Democracy for the Arab World Now*. 2022. URL: <https://dawnmena.org/the-ukraine-wars-impacts-in-the-middle-east-a-democracy-in-exile-roundtable/> (дата звернення: 23.05.2023).

75. Dickinson E. Comment during event. Red Sea Rivalries: Middle East Competition in the Horn of Africa. Washington, DC: *United States Institute of Peace*. 2019. URL: <https://www.usip.org/events/red-sea-rivalries-middle-east-competition-horn-africa> (дата звернення: 11.11.2023).

76. Djibouti's «Military Base» Diplomacy. *Gatewayhouse*. 2020. URL: https://www.gatewayhouse.in/wp-content/uploads/2017/10/SP_Djibouti---s---Military-Base---Diplomacy_Oct2017.pdf (дата звернення: 20.02.2023).

77. Donelli F., Levaggi A.G. Crossing Roads: The Middle East's Security Engagement in the Horn of Africa. *Global Change Peace & Security*. №33(1). P. 1-16.

78. Ehteshami A. and Hinnebusch R. Foreign policymaking in the Middle

East: complex realism. *International Relations of the Middle East*, L. Fawcett (ed.). Oxford: Oxford University Press, 4th edn. 2016. P. 239-258.

79. Ehteshami A., Murphy E.C. The International Politics of the Red Sea. – Abingdon: Routledge, 2011.

80. Elsaeed E. Oman and Eastern Africa: An ancient relationship. *Journal of the Faculty of Arts of Alexandria University*. 2022. Volume 72, Issue 107. URL: https://bfalex.journals.ekb.eg/article_211655_61fd9cc6bb5355a3f0ece20ac0f0d697.pdf (дата звернення: 03.02.2024).

81. Embassy of the Sultanate of Oman, Addis Ababa, Ethiopia. *The Foreign Ministry of the Sultanate of Oman*. 2024. URL: <https://www.fm.gov.om/addisababa/> (дата звернення: 03.02.2024).

82. Erdogan is deepening his involvement in Sudan. *Jerusalem Post*. 2018. URL: <https://www.jpost.com/Opinion/Erdogan-is-deepening-his-involvement-in-Sudan-573906> (дата звернення: 12.05.2023).

83. Erdogan's Ottoman dream causes storm in Red Sea. *Al Monitor*. 2018. URL: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/01/turkey-sudan-cooperation-sparks-worry-in-gulf.html> (дата звернення: 20.06.2023).

84. Ergin M., Karakaya Y. Between neo-Ottomanism and Ottomania: navigating state-led and popular cultural representations of the past. *New Perspective on Turkey*. 2017. №56. P. 333–359.

85. Ethiopia Oman holds Trade and Investment Forum. *Walta Media and Communication Corporate S.c.* 2021. URL: <https://waltainfo.com/ethiopia-oman-holds-trade-and-investment-forum/> (дата звернення: 15.01.2024).

86. Ethiopia, Bahrain Vow to Enhance Trade Ties. *Ethiopian News Agency*. 2023. URL: https://www.ena.et/web/eng/w/eng_3478409 (дата звернення: 17.11.2024).

87. Ezeh K. D., Ezirim G. E. Foreign Military Bases (FMBs) and Economic Security in Africa. *Djibouti International Journal of Geopolitics and Governance*. 2023. №2(1). P. 10-26.

88. Felek M. Z. The implications of Ethiopia's foreign policy dynamics

towards the Horn of Africa since 1991. *Cogent Social Sciences*. 2024. №10(1). P. 1-19.

89. Franco A.C., Gaas M.H. EU's Peacebuilding in The Horn of Africa: Its Strategy, Engagement, and Effectiveness in Somalia. *RAAD Policy Brief*. 2023. № 02. P. 1-6.

90. Frazier D., Stewart-Ingersoll R. Regional Powers and Security: A Framework for Understanding Order within Regional Security Complexes. *European Journal of International Relations*. 2010. №16, no. 4. P. 731-753.

91. Fulton J. China–UAE Relations in the Belt and Road Era. *Journal of Arabian Studies*. 2019. №9/2. P. 253–268.

92. Generoso F. Russian interests in the Horn of Africa: A Red Sea foothold? *South African Journal of International Affairs*. 2022. № 29(4). P. 1-22.

93. Guzansky Y. The War in Ukraine and Strategic Hedging by Arab Countries. *The Institute for National Security Studies*. 2022. URL: <https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2022/03/no.-1575.pdf> (дата звернення: 29.10.2023).

94. Harrison R. Shifts in the Middle East Balance of Power: An Historical Perspective. *Al Jazeera Center for Studies*. 2018. URL: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2018/09/shifts-middle-east-balance-power-historical-perspective-180902084750811.html> (дата звернення: 22.10.2023).

95. Hassan R. Saudi Arabia provides \$10m in urgent aid to Ukrainians. *Arab News*. 2022. URL: <https://www.arabnews.com/node/2062336/saudi-arabia> (дата звернення: 04.05.2023).

96. Hiltermann J. The Impact of Russia's Invasion of Ukraine in the Middle East and North Africa. *The International Crisis Group*. 2022. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/impact-russias-invasion-ukraine-middle-east-and-north-africa#gulf> (дата звернення: 17.04.2023).

97. HM King's supportive stances towards Somalia's security, stability lauded. *Bahrain News Agency*. 2024. URL: <https://www.bna.bh/en/news?cms=q8FmFJgiscL2fwIzON1%2BDsbcjQRIKn0dhv>

BF1kq41gw%3D (дата звернення: 02.03.2024).

98. How the UAE Extends Its Military Reach in Yemen and Somalia – With Deadly Results. *Haaretz*. 2019. URL: <https://www.haaretz.com/middle-east-news/how-uae-extends-military-reach-in-yemen-and-somalia-1.6077658> (дата звернення: 14.03.2023).

99. Huliaras A., Kalantzakos S. The Gulf States and the Horn of Africa: A New Hinterland? *Middle East Policy Council*. 2017. XXIV, no. 4. P. 63-73.

100. Imbiakha C.O., Okoth P.G., Were E. Evaluating the Challenges and Opportunities of the Use of Military Diplomacy in Intrastate Conflict Management in the Horn of Africa. *International Journal of Scientific Research and Management*. № 9(03). P. 606-625.

101. Jeddah peace accord a historic event: Guterres. *Saudi Gazette*. 2018. URL: <http://saudigazette.com.sa/article/543577> (дата звернення: 22.05.2023).

102. Kaag M. Gulf Charities in Africa. In *Gulf Charities and Islamic Philanthropy in the ‘Age of Terror’ and Beyond*, eds. J. Benthall and R. Lacey. London and Berlin: Gerlach Press. 2014. P. 79–94.

103. Kaag M., Sahla S. Reflections on Trust and Trust Making in the Work of Islamic Charities from the Gulf Region in Africa. *Muslim Faith-Based Organizations and Social Welfare in Africa*. Palgrave Macmillan. 2020. P. 61-84.

104. Kabalan M. Kuwait’s GCC Mediation: Incentives and Reasons for Failure. *Arab Center Washington DC*. 2018. URL: <https://arabcenterdc.org/resource/kuwaits-gcc-mediation-incentives-and-reasons-for-failure/> (дата звернення: 19.08.2023).

105. Kammer A. How War in Ukraine Is Reverberating Across World’s Regions. *International Monetary Fund*. 2022. URL: <https://blogs.imf.org/2022/03/15/how-war-in-ukraine-is-reverberating-across-worlds-regions/> (дата звернення: 06.04.2023).

106. Kamrava M. Mediation and Qatari foreign policy. *The Middle East Journal*. 2011. №65(4). P. 539–556.

107. Khairunnisa B. W. Conflict Resolution In Sudan And Its Impacts On

The International Scale. *El Tarikh Journal of History Culture and Islamic Civilization*. 2023. № 4(2). P. 87-94.

108. Khamees M. Motives for the international conflict in the Horn of Africa region, who will rule? *Hammurabi Journal for Studies, University of Baghdad*. 2024. Issue 49. P. 406-416.

109. Koppel O.A., Fedianin V.O. Emirati Foreign Policy Strategy in the Context of Ukraine-UAE Relations. *Global Journal of Human-Social Science: F Political Science*. 2022. Volume 22 Issue 2 (Ver. 1.0). P. 33-41.

110. Kuwait focuses on development assistance to strengthen regional cooperation. *Oxford Business Group*. 2022. URL: <https://oxfordbusinessgroup.com/reports/kuwait/2022-report/country-profile/helping-hand-a-focus-on-development-assistance-has-helped-support-regional-and-global-initiatives-g geared-towards-multilateral-cooperation/> (дата звернення: 28.11.2023).

111. Kuwait, Balancer in the Gulf. *Gulf International Forum*. 2020. URL: <https://gulrif.org/kuwait-balancer-in-the-gulf/> (дата звернення: 16.07.2023).

112. Kuwait's 'Exemplary Humanitarian Leadership' Has Saved Thousands of Lives, Secretary-General Says at Ceremony Recognizing Amir of Kuwait. *The United Nations*. 2014. URL: <https://www.un.org/press/en/2014/sgsm16132.doc.htm> (дата звернення: 18.08.2023).

113. Langan M. Virtuous power Turkey in sub-Saharan Africa: the 'Neo-Ottoman' challenge to the European Union. *Third World Quarterly*. 2019. №38/6. P. 1399–1414.

114. Lefebvre J.A. Middle East Conflicts and Middle Level Power Intervention in the Horn of Africa // *Middle East Institute* 50, no. 3 (1996). – P. 387-404.

115. Leichtman M. Da'wa as Development: Kuwaiti Islamic Charity in East and West Africa. *The Muslim World*. 2022. №112(1). P. 100-129.

116. Leichtman M. Kuwait's foreign relations with East Africa. *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, influences and instability*. Manchester

University Press. 2022. P. 199 – 228.

117. Leichtman M. Kuwaiti Humanitarianism: The History and Expansion of Kuwait's Foreign Assistance Policies. *Stimson*. 2017. URL: https://www.stimson.org/wp-content/files/file-attachments/Kuwaiti%20Humanitarianism-%20The%20History%20and%20Expansion%20of%20Kuwait's%20Foreign%20Assistance%20Policies_0.pdf (дата звернення: 26.03.2023).

118. Lons C. Saudi Arabia and the UAE Look to Africa. *Carnegie Endowment For Peace*. 2018. URL: <https://carnegieendowment.org/sada/77561> (дата звернення: 25.02.2023).

119. Ma J., Min J. Saudi-Qatar Diplomatic Rapprochement: A Perspective of Neoclassical Realism. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*. 2022. №16(3). P. 1-21.

120. Maasho A. UPDATE 2-UAE to Give Ethiopia \$3 Billion in Aid and Investments'. *Reuters*. 2018. URL: <https://af.reuters.com/article/ethiopiaNews/idAFL8N1TH4GJ> (дата звернення: 11.12.2023).

121. Malley R. What happens in the Gulf doesn't stay in the Gulf. *The Atlantic*. 2018. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/06/somalia-gulf-crisis-vegas-rules/562292> (дата звернення: 09.01.2024).

122. Mason R. Introduction. *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, influences and instability*. Manchester University Press. 2022. P. 1-14.

123. Mason R. Pushing the envelope of national security and state influence at the margins: Saudi and Iranian competition in the Horn of Africa. *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, influences and instability*. Manchester University Press. 2022. P. 36-67.

124. Mason R. Small-state Aspirations to Middle Powerhood: The Cases of Qatar and the UAE. *Unfulfilled Aspirations: Middle Power Politics in the Middle East*. London: Hurst and Co. 2020. P. 157-182.

125. Matshanda N.T. The crisis of the postcolonial nation-state and the emergence of alternative forms of statehood in the Horn of Africa. *History Compass*. 2022. № 20(4). P. 1-10.
126. Maziad M. The Turkey – Qatar alliance: through the Gulf and into the Horn of Africa. *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, influences and instability*. Manchester University Press. 2022. P. 127-151.
127. Meester J., Van den Berg W. and Verhoeven H. Riyal Politik: The political economy of Gulf investments in the Horn of Africa. The Hague: Clingendael. 2018.
128. Mesfin S.B.R. Regional Security in the Post-Cold War Horn of Africa. *Institute for Security Studies Africa*. 2011. URL: <https://issafrica.org/research/monographs/regional-security-in-the-post-cold-war-horn-of-africa> (дата звернення: 05.07.2023).
129. Michnik W., Borrell J. Great power rivalry in the Middle East. *Real Instituto Elcano*. 2021. URL: <https://www.realinstitutoelcano.org/en/commentaries/great-power-rivalry-in-the-middle-east/> (дата звернення: 18.10.2023).
130. Middle East's power struggle moves to the Horn of Africa. *Financial Times*. 2019. URL: <https://www.ft.com/content/53b8b78c-90f2-11e9-b7ea-60e35ef678d2> (дата звернення: 26.02.2023).
131. Miller A. D., Kurtzer D. C. Biden's Brief Middle East Pivot Won't Last. *Foreign Policy*. 2022. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/07/19/biden-middle-east-trip-saudi-israel-russia-ukraine-iran/> (дата звернення: 28.11.2023).
132. Miller R., Verhoeven H. Overcoming Smallness: Qatar, the United Arab Emirates and Strategic Realignment in the Gulf. *International Politics*. 2020. № 57/1. P. 1–20.
133. Mohee A. International Relations of the Republic of Djibouti. *Academia Letters*. 2022. Article 5117. P. 1-5.
134. Mosley J. Ethiopia's Transition: Implications for The Horn of Africa and Red Sea Region. SIPRI Insights on Peace and Security. 2020. No. 2020/5. P. 1-

30.

135. Mosley J. Turkey and the Gulf States in the Horn of Africa: Fluctuating dynamics of engagement, investment and influence. *Rift Valley Institute*. 2021. 80 p.

136. Müller T. Assertive foreign policy in a 'bad neighborhood': Eritrean foreign policy making. *International Conference on Eritrean Studies*. 2016. P. 631-651.

137. Narayan A. UAE sends 27 tons of food, medical aid to Ukraine refugees in Poland. 2022. *Al Arabiya*. URL: <https://english.alarabiya.net/News/gulf/2022/06/18/UAE-sends-27-tons-of-food-medical-aid-to-Ukraine-refugees-in-Poland> (дата звернення: 24.03.2023).

138. Nayeroğlu T. Qatar Soft Power: From Rising to the Crisis. *International Journal of Business and Applied Social Science*. 2021. Vol. 7, Issue 8. P. 42-49.

139. New port projects in Red Sea corridor for Sudan, Somaliland as Arab backers jostle for position. *RFI*. 2018. URL: <http://www.rfi.fr/en/africa/20180406-new-port-projects-red-sea-corridor-sudan-somaliland-arab-backers-jostle-position> (дата звернення: 28.11.2023).

140. New Red Sea alliance launched by Saudi Arabia, but excludes key players. *RFI*. 2020. URL: <http://www.rfi.fr/en/africa/20200108-new-red-sea-alliance-formed-saudi-arabia-notable-exclusions> (дата звернення: 13.08.2023).

141. Nonneman G. Analyzing the Foreign Policies of the Middle East and North Africa: A Conceptual Framework. *The Review of International Affairs*. 2003. №3, no. 2. P. 118-130.

142. Noor S. Foreign policy of Eritrea: Explained in the light of democratic peace proposition. *International Journal of Peace and Development Studies*. 2013. №4(5). P. 76-89.

143. Nouredine A. Bahrain's Foreign Policy: Distinct from Other Arab Nations. *Fanack*. 2024. URL: <https://fanack.com/politics/features-insights/bahrains-foreign-policy-distinct-from-other-arab-nations~266420/> (дата звернення:

21.02.2024).

144. Okbandrias M. Geopolitical Influence of the Gulf States in East Africa: The Case of Djibouti and Eritrea. *Journal of African Union Studies*. 2017. №6(2-3), P. 117-133.

145. Oman and Tanzania Forge Prosperous Business Relations. *Gateways International*. 2023. URL: <https://businessgateways.com/blog/2023/09/14/oman-tanzania-business-relations> (дата звернення: 30.01.2024).

146. Oman and Tanzania issue joint statement. *The Foreign Ministry of the Sultanate of Oman*. 2022. URL: <https://www.fm.gov.om/oman-and-tanzania-issue-joint-statement/> (дата звернення: 25.01.2024).

147. Oman proposes hub for Ukrainian grain to supply Horn of Africa. *Muscat Daily*. 2023. URL: <https://www.muscatdaily.com/2023/03/26/oman-proposes-hub-for-ukrainian-grain-to-supply-horn-of-africa/> (дата звернення: 29.01.2024).

148. Oman tadakhul harb almawanii.. hal tamla alfaragh al'iimaratiu fi alqarn al'iifriqii? *Noon Post*. 2019. URL: <https://www.noonpost.com/content/27133/> (дата звернення: 26.01.2024).

149. Oman, Ethiopia seek to boost trade. *Times of Oman*. 2021. URL: <https://timesofoman.com/article/101661-oman-ethiopia-seek-to-boost-trade> (дата звернення: 28.01.2024).

150. Omani firms enter into trade agreements with Ethiopia. *Times of Oman*. 2016. URL: <https://timesofoman.com/article/6671-omani-firms-enter-into-trade-agreements-with-ethiopia> (дата звернення: 11.02.2024).

151. Omantel enters Djibouti with Wingu Group deal. *Connecting Africa*. 2023. URL: https://www.connectingafrica.com/author.asp?section_id=816&doc_id=783991 (дата звернення: 12.02.2024).

152. Pericoli A., Donelli F. Qatar's foreign aid and political strategies in the Horn of Africa: The case of Somalia. *Global Policy*. №15(31). P. 1-13.

153. Qatar Airways to take 60% stake in new Rwandan international airport.

Reuters. 2019. URL: <https://www.reuters.com/article/us-rwanda-qatar-airport/qatar-airways-to-take-60-stake-in-new-rwandan-international-airport-idUSKBN1YD275> (дата звернення: 20.05.2023).

154. Qatar bank grants Tunisia \$500 mln to support currency reserve. *Reuters*. 2023. URL: <https://www.reuters.com/article/tunisia-economy-idUSL5N0J808320131123/> (дата звернення: 16.12.2023).

155. Qatar Invests Half Billion Dollars In Sudan Agriculture. *Araby*. 2018. URL: <https://www.alaraby.co.uk/english/news/2018/6/30/qatar-invests-half-billion-dollars-in-sudan-agriculture-> (дата звернення: 17.05.2023).

156. Qatar seeks increasing development projects in Africa. *Monitor*. 2019. URL: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/09/qatar-support-projects-africa-somalia.html> (дата звернення: 18.05.2023).

157. Qatar, South Africa trade rises by 70%. *Bizcommunity*. 2018. URL: <https://www.bizcommunity.com/Article/196/741/181486.html> (дата звернення: 17.05.2023).

158. Roberts D. UAE and Qatar: Understanding Foreign Policies and Security Strategies. *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age*: Edited by Eleonora Ardemagni. 2024. P.33-46.

159. Rugutt W., Nzomo M. Examining Foreign Development Assistance in Africa through Emerging Power Dynamics: A Focus on Turkey's Engagement in the Horn of Africa. *European Journal of Development Studies*. 2023. № 3(6). P. 78-86.

160. Sager A. The Regional and World Vision Behind Saudi Transformation. *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age*: Edited by Eleonora Ardemagni. 2024. P. 101-106.

161. Saudi Arabia and Counterterrorism. *The Embassy of the Kingdom of Saudi Arabia*. 2019. 7 p. URL: <https://www.saudiembassy.net/sites/default/files/SAUDI%20ARABIA%20AND%20COUNTERTERRORISM.pdf> (дата звернення: 17.03.2023).

162. Saudi Arabia to give Poland medical equipment to help Ukrainian

patients. *The First News*. 2022. URL: <https://www.thefirstnews.com/article/saudi-arabia-to-give-poland-medical-equipment-to-help-ukrainian-patients-30549> (дата звернення: 07.02.2024).

163. Saudi Arabia to Sign Economic and Defence Cooperation With Sudan. *Albawaba*. 2018. URL: <https://www.albawaba.com/business/saudi-arabia-sign-economic-and-defence-cooperation-sudan-1127524> (дата звернення: 14.03.2023).

164. Saudi-backed military alliance to help G5 Sahel fight: minister. *Reuters*. 2017. URL: <https://www.reuters.com/article/us-africa-security-sahel-saudi/saudi-backed-military-alliance-to-help-g5-sahel-fight-minister-idUSKBN1E81IH> (дата звернення: 08.08.2023).

165. Sharfi M. Sudan's Foreign Policy Predicament in the Context of the GCC diplomatic rift. *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, influences and instability*. Manchester University Press. 2022. P. 272-294.

166. Sıradağ A. Turkey–Africa alliance: Evolving patterns in security relations. *African Security Review*. 2018. №27/3–4. P. 308–325.

167. Somalia: The Tough Part is Ahead. *Africa Briefing N°45*. Nairobi/Brussels: International Crisis Group. 2007. 15 p.

168. Suakin: 'Forgotten' Sudanese island becomes focus for Red Sea rivalries. *East Eye*. 2018. URL: <https://www.middleeasteye.net/news/suakin-forgotten-sudanese-island-becomes-focus-red-sea-rivalries> (дата звернення: 16.09.2023).

169. Sudan, Qatar ink \$4 billion deal to develop Suakin seaport. *Daily Sabah*. 2018. URL: <https://www.dailysabah.com/africa/2018/03/26/sudan-qatar-ink-4-billion-deal-to-develop-suakin-seaport> (дата звернення: 08.02.2023).

170. Sudanese expats in UAE 'nervous' as diplomatic tensions rise. *Radio Dabanga*. 2023. URL: <https://www.dabangasudan.org/en/all-news/article/sudanese-expats-in-uae-nervous-as-diplomatic-tensions-rise> (дата звернення: 15.12.2023).

171. Sudan's Warring Parties Hold Talks in Bahrain. *Voice of America*. 2024. URL: <https://www.voaafrica.com/a/sudan-s-warring-parties-hold-talks-in-bahrain/7465595.html> (дата звернення: 17.03.2024).

172. Tawane A. What the Gulf Crisis Means for Somalia. *International Policy Digest*. 2018. URL: <https://intpolicydigest.org/2018/04/19/what-the-gulf-crisis-means-for-somalia/> (дата звернення: 21.11.2023).

173. The Foreign Military Presence In The Horn Of Africa Region. *SIPRI*. 2019. 32 p. URL: <https://sipri.org/sites/default/files/2019-04/sipribp1904.pdf> (дата звернення: 08.04.2023).

174. The Kuwait Fund: Small State in the International System. *The Borgen Project*. 2024. URL: <https://borgenproject.org/the-kuwait-fund/> (дата звернення: 11.03.2024).

175. The UAE is expanding its influence in the Horn of Africa by funding ports and military bases. *Quartz Africa*. 2017. URL: <https://qz.com/africa/955585/in-somalia-and-eritrea-the-united-arab-emirates-is-expanding-its-influence-by-building-ports-and-funding-military-bases/> (дата звернення: 10.05.2023).

176. The UAE's strategy in the Horn: military bases and owning ports. *Eritrea Focus*. 2018. URL: <https://eritrea-focus.org/the-uaes-strategy-in-the-horn-military-bases-and-owning-ports/> (дата звернення: 01.04.2023).

177. The UAE's active role in Horn of Africa peace-making. *The National*. 2018. URL: <https://www.thenational.ae/world/africa/the-uae-s-active-role-in-horn-of-africa-peace-making-1.806867> (дата звернення: 05.03.2023).

178. The United Arab Emirates in the Horn of Africa. *Crisis Group Middle East Briefing N°6, Abu Dhabi/Washington/Brussel*. 2018. 12 p. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/united-arab-emirates/b65-united-arab-emirates-horn-africa> (дата звернення: 18.04.2023).

179. Timofte C. Between a Rock and a Hard Place: The UAE and Saudi Arabia Face the Pressure over Ukraine War. *Institute of New Europe*. 2022. URL: <https://ine.org.pl/en/between-a-rock-and-a-hard-place-the-uae-and-saudi-arabia-face-the-pressure-over-ukraine-war/> (дата звернення: 22.11.2023).

180. Todman W. The Gulf Scramble for Africa: GCC states' foreign policy

laboratory. *CSIS Briefs*. 2018. URL: <https://www.csis.org/analysis/gulf-scramble-africa-gcc-states-foreign-policy-laboratory> (дата звернення: 06.04.2023).

181. Toumi H. Kuwait and Iran: a fluctuating history. *Gulf News*. 2014. URL: <https://gulfnews.com/world/mena/kuwait-and-iran-a-fluctuating-history-1.1341755> (дата звернення: 18.08.2023).

182. Turkey's Military to Move into Somalia After Backing Qatar in Gulf Crisis. *Newsweek*. 2017. URL: <https://www.newsweek.com/turkey-military-move-somalia-backing-qatar-gulf-crisis-646836> (дата звернення: 08.04.2023).

183. Turkish base in Sudan a problem for Arab powers. *The Gulf News*. 2017. URL: <https://gulfnews.com/world/mena/turkish-base-in-sudan-a-problem-for-arab-powers-1.2148443> (дата звернення: 12.03.2023).

184. Two Emirates Red Crescent aid workers killed in Aden. *The National*. 2020. URL: <https://www.thenational.ae/world/mena/two-emirates-red-crescent-aid-workers-killed-in-aden-1.995134> (дата звернення: 24.03.2023).

185. UAE and Saudi Arabia Send Sudan Half A Million Tonnes Of Food Aid zones. *The National*. 2019. URL: <https://www.thenational.ae/world/mena/uae-and-saudi-arabia-send-sudan-half-a-million-tonnes-of-food-aid-1.895591> (дата звернення: 25.03.2023).

186. UAE and Uganda to establish one of the world's first agricultural free zones. *The National*. 2018. URL: <https://www.thenational.ae/uae/uae-and-uganda-to-establish-one-of-the-world-s-first-agricultural-free-zones-1.785734> (дата звернення: 28.03.2023).

187. UAE backs stability in Horn of Africa as ties deepen, says Anwar Gargash. *The National*. 2019. URL: <https://www.thenational.ae/world/gcc/uae-backs-stability-in-horn-of-africa-as-ties-deepen-says-anwar-gargash-1.950408> (дата звернення: 29.03.2023).

188. UAE cancels construction of military base in Somaliland. *Garowe online*. 2020. URL: <https://www.garoweonline.com/en/news/somaliland/uae-cancels-construction-of-military-base-in-somaliland> (дата звернення: 02.03.2023).

189. UAE to invest Dh1.8 billion in African economies. *The National*. 2020.

URL: <https://www.thenational.ae/uae/government/uae-to-invest-dh1-8-billion-in-african-economies-1.976466> (дата звернення: 01.03.2023).

190. UAE to order L15 planes from China as it diversifies suppliers. Al Jazeera. 2022. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/23/uae-to-order-12-l-15-planes-from-china-as-it-diversify-suppliers> (дата звернення: 21.01.2024).

191. UAE to Restore Berbera Airport. *Busiweek*. 2019. URL: <https://www.busiweek.com/uae-to-restore-berbera-airport-build-electricity-plant/> (дата звернення: 12.01.2024).

192. UAE votes in favour of UN General Assembly Resolution on Ukraine. Gulf News. 2022. URL: <https://gulfnews.com/uae/uae-votes-in-favour-of-un-general-assembly-resolution-on-ukraine-1.86184621> (дата звернення: 21.01.2024).

193. UAE, Saudi Arabia among top investors in Africa Guterres. *Khaleej Times*. 2017. URL: <https://www.khaleejtimes.com/business/economy/uae-saudi-arabia-among-top-investors-in-africa> (дата звернення: 28.03.2023).

194. Ulrichsen K. De-Risking the Neighbourhood: The Security Politics of Saudi Vision 2030. *The Security Side of Gulf Visions. Adapting Defence to the Connectivity Age: Edited by Eleonora Ardemagni*. 2024. P. 21-32.

195. Ulrichsen K. Introduction. *The Gulf States in International Political Economy*. New York: Palgrave Macmillan. 2016. – P. 6-9.

196. Ulrichsen K. The GCC and the Russia-Ukraine Crisis. *Arab Center Washington DC*. 2022. URL: <https://arabcenterdc.org/resource/the-gcc-and-the-russia-ukraine-crisis/> (дата звернення: 20.01.2024).

197. Verhoeven H. ‘The Gulf and the Horn: Changing Geographies of Security Interdependence and Competing Visions of Regional Order’. *Civil Wars*. 2018. №20/3. P. 333–357.

198. Wastnidge E. The Modalities of Iranian Soft Power. *Politics*. 2015. №35. P. 364-377.

199. Wehrey F. The Impact of Russia’s Invasion of Ukraine in the Middle East and North Africa. *Carnegie Endowment for International Peace*. 2022. URL:

<https://carnegieendowment.org/2022/05/19/impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-in-middle-east-and-north-africa-pub-87163> (дата звернення: 27.03.2023).

200. Welsh C. The Impact of Russia's Invasion of Ukraine in the Middle East and North Africa. *The Center for Strategic and International Studies*. 2022. URL: <https://www.csis.org/analysis/impact-russias-invasion-ukraine-middle-east-and-north-africa> (дата звернення: 28.03.2023).

201. Why is Sudan's Suakin island important for Turkey? *TRT World*. 2017. URL: <https://www.trtworld.com/turkey/why-is-sudan-s-suakin-island-important-for-turkey--13630> (дата звернення: 13.01.2023).

202. Wilkerson M. Why is Saudi Arabia buying up African farmland? *Foreign Policy*. 2009. URL: <https://foreignpolicy.com/2009/07/15/why-is-saudi-arabia-buying-up-african-farmland/> (дата звернення: 20.04.2023).

203. Yenigun C., AlRahbi Y. The Omani Diaspora in Eastern Africa. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*. Volume 15, Issue 7, 2021. P. 207 – 227. URL: https://squ.elsevierpure.com/ws/portalfiles/portal/44135818/14_Published_Omani_Diaspora.pdf (дата звернення: 23.03.2023).

204. Ylönen A. Engaging foreign powers powers for regime survival: The relative autonomy of coastal Horn of Africa states in their relations with Gulf countries. *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, influences and instability*. Manchester University Press. 2022. P. 249-271.

205. Ylönen A. External Relations and Local Agency in the Horn of Africa. *Current History*. 2023. № 122(844). P. 185-190.

206. Young K., Khan T. Extended states: the politics and purpose of United Arab Emirates economic statecraft in the Horn of Africa. *The Gulf States and the Horn of Africa: Interests, influences and instability*. Manchester University Press. 2022. P. 99 – 127.

207. Zerom L., Berhe I., Andemariam S. Challenges in Applying Colonial Boundary Treaties to the Resolution of the Djibouti–Eritrea Border Dispute. *Journal of African Law*. 2023. №67(2). P. 1-16.

208. Zwijnenberg W. Are Emirates Armed Drones Supporting Ethiopia from an Eritrean Air Base? *Bellingcat*. 2020. URL: <https://www.bellingcat.com/news/rest-of-world/2020/11/19/are-emirates-armed-drones-supporting-ethiopia-from-an-eritrean-air-base/> (дата звернення: 11.12.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Новицька Н. Геополітична характеристика країн Африканського Рогу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2023. Том 1 (57). С.87-97. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2023/1-57/87-97>
2. Перепелиця Г., Новицька Н. Вплив агресії РФ проти України на безпекове становище держав Перської Затоки. *Науковий щорічник «Україна дипломатична»*. 2022. №23. С. 306-314. DOI: <https://doi.org/10.37837/2707-7683-2022-18>
3. Черкас Б., Новицька Н. Суперництво України та РФ за міжнародну підтримку держав Перської затоки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2022. Випуск 2 (56). С. 29-31. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2022/2-56/29-31>
4. Новицька Н. Зовнішньополітична стратегія Катару в регіоні Африканського Рогу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2020. Випуск 1 (51). С. 31-35. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/viewFile/3964/3617>
5. Новицька Н.В. Військова присутність ОАЕ та Королівства Саудівська Аравія на Африканському Розі. *Міжнародні відносини. Політичні науки*. 2020. №22. 8 с. URL: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/4014
6. Новицька Н.В. Монархії Перської Затоки у боротьбі за Африку: мирні та гуманітарні ініціативи, безпека й інвестиції. *Міжнародні відносини. Політичні науки*. 2019. №20. 19 с. URL: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/3929

Статті у наукових фахових виданнях за кордоном:

1. Cherkas B., Novytska, N. The Interests of the Gulf Monarchies in the Horn of Africa. *Przegląd Politologiczny*. 2023. № (2). P. 67-84. (Польща). DOI: <https://doi.org/10.14746/pp.2023.28.2.5>

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Новицька Н.В. Пріоритетні вектори співробітництва України та Саудівської Аравії. *Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі: матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції*. 2020. С. 31-33. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_SPIMUS_2020.pdf

2. Новицька Н.В. Сомалі в зовнішньополітичній стратегії ОАЕ в регіоні Північно-Східної Африки. *Шевченківська весна 2021: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. 2021. С. 47-51. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A8%D0%92_2021_%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%281%29.pdf

3. Новицька Н. Військова присутність Об'єднаних Арабських Еміратів в регіоні Африканського Рогу. *Збірник тез міжнародного експертного круглого столу «Дилеми сучасного розвитку Африки: амбітні перспективи та об'єктивні труднощі»*, ІМВ КНУ. 2021. С. 89-93.

4. Новицька Н. Соціально-економічний вплив Covid-19 на держави Перської Затоки. *Збірник міжнародної науково-практичної конференції «Системний аналіз міжнародних економічних відносин»*. 2021. С.224

5. Новицька Н.В. Нестабільність в Ефіопії як причина конфліктогенності регіону Північно-Східної Африки. *Актуальні проблеми міжнародних відносин 2021: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. 2021. С. 46-50. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-03/АПМВ%20-%202021_%20Ч2%20аспіранти.pdf

6. Криза в Судані та інтереси держав Перської Затоки. *Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Шевченківська весна 2023»*. 2023. С.39.

З метою досягнення наукових завдань та мети дисертаційного дослідження автором було прийнято участь у низці українських та міжнародних науково-практичних **конференціях**:

1. Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Актуальні проблеми міжнародних відносин 2023» (Київ, Україна, 28.04.2023).

2. Resilient education in a changing world: learning from/with Ukraine. (Nord University, Bodø, Norway, 11-12.01.2023).

3. UKRAINETT Seminar: Contemporary Ukraine and Its Future. (OsloMet University, Oslo, Norway, 28-29.11.2022).

4. Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Шевченківська весна 2021» (Київ, Україна, 29.03.2021).

5. Міжнародний експертний круглий стіл «Дилеми сучасного розвитку Африки: амбітні перспективи та об'єктивні труднощі» (Київ, Україна, 25.05.2021).

6. Міжнародна науково-практична конференція «Системний аналіз міжнародних економічних відносин» (Київ, Україна, 25.06.2021).

7. Міжнародна науково-практична конференція ІМВ КНУ «Актуальні проблеми міжнародних відносин 2021» (Київ, Україна, 28.10.2021).

8. Міжнародна науково-теоретична конференція «Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі» (SPUMIS), (Київ, Україна. 2020).